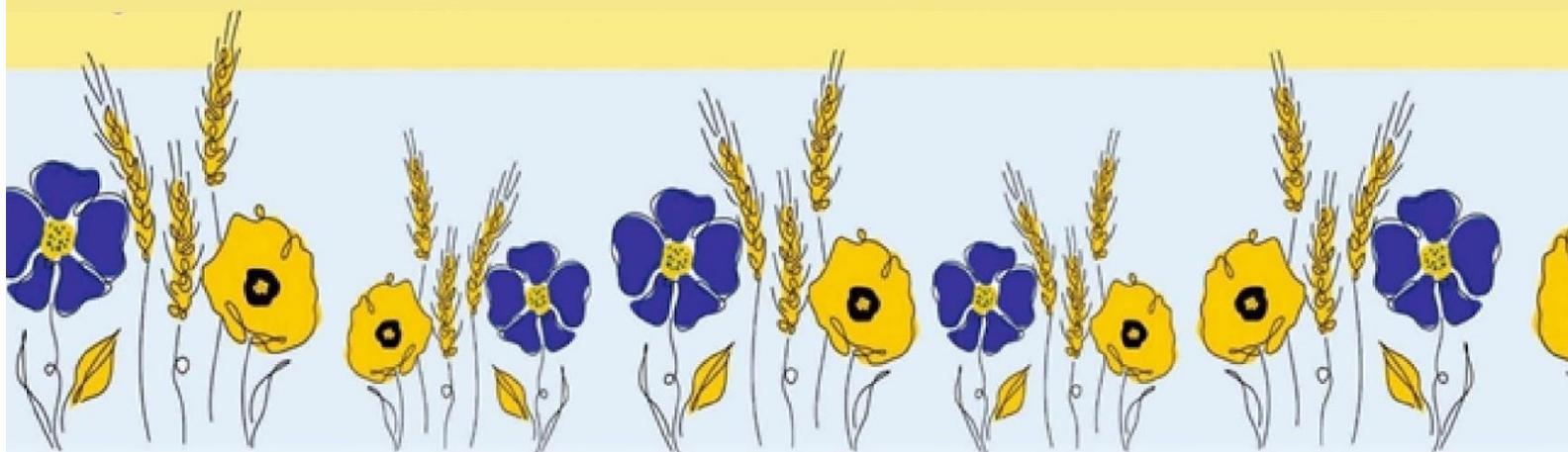

МАТЕРІАЛИ

ІХ Міжнародної науково-практичної конференції
“НАЦІОНАЛЬНА ОСВІТА В СТРАТЕГІЯХ
СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ВИБОРУ:
ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА”

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ЛУЦЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ»
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ**

**Збірник матеріалів
IX Міжнародної
науково-практичної конференції
«Національна освіта в стратегіях
соціокультурного вибору:
теорія, методологія, практика»**

Частина 2

Луцьк – 2025

Рекомендовано до друку
Науково-методичною радою Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
(протокол № 4 від 27 листопада 2025 року)

Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика: зб. матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної конференції. 12 листопада 2025 року / [наук. ред.: П. М. Бойчук, О. Л. Фаст]. Луцьк: КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради. Частина 2. 2025. 235 с.

Наукові редактори:

П. М. Бойчук, кандидат педагогічних наук, доцент, заслужений працівник освіти України, ректор Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

О. Л. Фаст, кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародної співпраці Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Редакційна колегія:

П. В. Білоус, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри філології Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

О. М. Семенов, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, керівник Центру науково-освітнього партнерства і мережевої взаємодії Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Рецензенти:

М. В. Надутенко, кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник відділу лінгвістики українського мовно-інформаційного фонду Національної академії наук України, керівник Загальноукраїнського центру словникарства.

О. П. Цюняк, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки початкової освіти Карпатського національного університету імені Василя Стефаника.

У збірнику представлені тези доповідей, що висвітлюють сучасні проблеми національної освіти. Проблематика збірника матеріалів диференційована відповідно до актуальних проблем вищої та фахової передвищої освіти: націєтворчий потенціал освіти; дитинознавчі та школознавчі студії; інтеграція науки і освіти: методологічні рефлексії змісту вищої та фахової передвищої освіти; забезпечення якості педагогічної освіти: національний та глобальний контексти; рідномовна та іншомовна освіта, медіаосвіта; наукові здобутки дослідників-початківців.

Для науково-педагогічних, педагогічних працівників, аспірантів, молодих вчених, викладачів, учителів, студентів і магістрантів закладів педагогічної вищої і фахової передвищої освіти, методистів інститутів післядипломної педагогічної освіти.

ЗМІСТ

Єлизавета Антонюк ВИВЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СИМВОЛІКИ УКРАЇНИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	11
Вікторія Бобик ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	13
Таїсія Рудницька МЕТОДИ ПОКРАЩЕННЯ ПАМ'ЯТІ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ...	16
Анастасія Бугайчук ВРАХУВАННЯ ТИПУ ТЕМПЕРАМЕНТУ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПРИ ВИВЧЕННІ МАТЕМАТИКИ.....	18
Дарина Денисюк КОМБІНАТОРНІ ЗАДАЧІ В ПОЧАТКОВОМУ КУРСІ МАТЕМАТИКИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ.....	21
Сергій Джурак КОНЦЕПЦІЯ ЗДОРОВ'Я У ПЕДАГОГІЦІ ВАСИЛЯ СУХОМЛІНСЬКОГО.....	23
Анна Калініна ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОГО СТАВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ.....	26
Марія Лучко МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОМУ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	28
Дарина Ляшук КОНСТРУЮВАННЯ ГЕОМЕТРИЧНИХ ФІГУР НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ ГЕОМЕТРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	31
Іванна Мельник ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ.....	33
Олеся Мельник ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ НУШ.....	36

Уляна Наконечна НАСТУПНІСТЬ У ВИВЧЕННІ РІВНЯНЬ У ПОЧАТКОВИХ ТА СТАРШИХ КЛАСАХ.....	40
Валерія Наумич ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРОВИХ УЯВЛЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ОЗНАЙОМЛЕННЯ ІЗ ПОНЯТТЯМ ШВИДКІСТЬ.....	42
Дарина Ожго РОБОТА НАД СЮЖЕТНОЮ ЗАДАЧЕЮ ЯК СТИМУЛЯТОР ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ХАРАКТЕРОЛОГІЧНИХ РИС ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	44
Дар'я Полякова ФОРМУВАННЯ ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДОДАВАННЯ І ВІДНІМАННЯ В МЕЖАХ СТА.....	47
Богдана Поліщук ФОРМУВАННЯ ГЕОМЕТРИЧНОГО СКЛАДНИКА ПРЕДМЕТНОЇ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	50
Христина Редька ВИКОРИСТАННЯ КАЗКОТЕРАПІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	52
Наталія Салмін СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ВИВЧЕННЯ НУМЕРАЦІЇ ЧИСЕЛ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	55
Юлія Смоляр ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ БЕРЕЖЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	58
Владислав Смушко ДМИТРО ЯВОРНИЦЬКИЙ – ДОСЛІДНИК УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ.....	60
Діана Сопронюк ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРОВИХ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ ЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	63
Анна Супрунова РОБОТА ІЗ ДОВІДНИКАМИ І СЛОВНИКАМИ З МАТЕМАТИКИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПОТРЕБИ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДО ПОШУКУ НОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	66

Анна Сільчук МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПОНЯТТЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ ПІД ЧАС РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ НА РУХ.....	69
Катерина Ніколайчук ЗАСТОСУВАННЯ ПРИЙОМІВ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	72
Наталія Петручик, Анастасія Петручик ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦТВА ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ХОРОВИМ КОЛЕКТИВОМ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	75
Марія Табачук РОЛЬ СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДИТИНИ.....	78
Андрій Терещук ПОГЛЯДИ ЯНА КОМЕНСЬКОГО НА ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ.....	82
Марія Цьось МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СПОСТЕРЕЖЕНЬ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	85
Марія Шевчук ШКОЛА ЯК ПРОСТІР ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ДИТИНИ.....	88
Анна Долінчук ОНЛАЙН-КОМУНІКАЦІЯ З РОВЕСНИКАМИ З ІНШИХ КРАЇН ЯК ІНСТРУМЕНТ МІЖКУЛЬТУРНОГО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	91
Анна Зелінська ПОКРАЩЕННЯ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ ЗАВДЯКИ ДІЯЛЬНОСТІ АМЕРИКАНСЬКИХ ВОЛОНТЕРІВ.....	94
Вікторія Козолуп ВПЛИВ АНГЛОМОВНОЇ КУЛЬТУРИ НА ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ.....	97
Дарина Никоньчук РІДНОМОВНА ТА ІНШОМОВНА ОСВІТА У КОНТЕКСТІ БАГАТОМАНІТНОСТІ ТА МУЛЬТИКУЛЬТУРНОСТІ СУСПІЛЬСТВА.....	100

Дарина Паламар ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ГРАМАТИКИ НА УРОЦІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	102
Вікторія Семенюк ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ З БАТЬКАМИ У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	105
Юрій Прокопенко ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСУ DOBRA FORMA НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ.....	107
Олена Савош СИЛА ТА ПЕРСПЕКТИВИ РІДНОМОВНОЇ ТА ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ.....	109
Анастасія Адамчук ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ ПОНЯТТЯ ПРО СЕРЕДНЄ АРИФМЕТИЧНЕ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	111
Владислава Кондратюк РОЗВИТОК ГЕОМЕТРИЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПРИ ВИВЧЕННІ МНОГОКУТНИКІВ.....	114
Марія Медвідь ФОРМУВАННЯ ГЕОМЕТРИЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПРИ ВИВЧЕННІ ОСНОВНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ КУБА ТА ВИГОТОВЛЕННІ ЙОГО РОЗГОРТКИ.....	117
Тетяна Глусь, Софія Левчук ФОРМУВАННЯ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ СЕРВІСУ CODE.ORG.....	119
Тетяна Грищенко ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	122
Дарина Зельга АНГЛОМОВНІ ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СТУДЕНТСЬКИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	125
Мирослава Логвінова, Вячеслав Хоружий СПРИЯННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК САМОСТІЙНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	128

Антон Міщук ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ.....	130
Олександр Олійник ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ.....	133
Іван Омельчук ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПЕРСОНАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ТРАЄКТОРІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ.....	135
Денис Пасієвич ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ.....	138
Ірина Поронюк ГЕЙМІФІКАЦІЯ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ВИКОРИСТАННЯ КАНООТ, QUIZLET, WORLDWALL).....	140
Анна Рещук ВПЛИВ ГЕЙМІФІКОВАНОЇ ПЛАТФОРМИ КАНООТ НА МОТИВАЦІЮ ДО ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	143
Аліна Туревич МЕТОДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПІДРУЧНИКІВ У ПРОЦЕС НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО - ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ.....	145
Вікторія Фокіна МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА МЕДІАГРАМОТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗАСОБАМИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	147
Ангеліна Гузь ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....	149
Віталіна Гусар НАОЧНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	152
Анюта Лебідь ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ УСПІШНОЇ ІНКЛЮЗІЇ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	155
Софія Лукашук УКРАЇНСЬКА НАРОДНА КАЗКА ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ.....	157
Ангеліна Цегловська STEM-ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	161

Софія Войцович РОЛЬ АНГЛОМОВНИХ РЕСУРСІВ БІБЛІОТЕКИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ.....	163
Анастасія Александрук ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ЧИННИКИ ЕФЕКТИВНОГО ОВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ.....	165
Олена Воробей ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ПЕТРИКІВСЬКОГО РОЗПИСУ У НАВЧАННІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДЕКОРАТИВНОМУ МАЛЮВАННЮ....	168
Ольга Банзерук МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМПОЗИЦІЙНИХ УМІНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЗАНЯТТЯХ З МАЛЮВАННЯ.....	171
Софія Коваль ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	174
Анна Остапук ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	177
Богдана Палій ЕМОЦІЙНА БЕЗПЕКА ДИТИНИ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	180
Яна Мосійчук СПОРТИВНО-АніМАЦІЙНІ ЗАХОДИ ЯК ФОРМА РОБОТИ З УЧНІВСЬКИМИ ЛІДЕРАМИ.....	183
Вікторія Бублій ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДТРИМКИ ПОЗИТИВНОЇ САМООЦІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ.....	187
Анна Ярощук СПРЯМОВАНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ СТРУКТУРНИЙ КОМПОНЕНТ ОСОБИСТОСТІ.....	190
Олександр Лучко, Сніжана Степанова СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ ТА САМОРОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	193
Софія Гапонюк ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КАЗКИ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	197

Валерія Попко, Ольга Наумчук ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ ТА ЗВИЧАЇВ ЯК ЗАСОБУ НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	200
Анастасія Семенюк ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ЗДОБУВАЧА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ НАВЧАЛЬНО-ТВОРЧИХ ЗАДАЧ З МАТЕМАТИКИ.....	203
Наталія Місюра, Ольга Наумчук ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ».....	207
Лариса Самсонюк ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО МНОЖИНУ ТА ЧИСЛО У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	210
Аліна Луценко НАВЧАННЯ КАЛІГРАФІЧНОМУ ПИСЬМУ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ.....	213
Яна Супрун РОЗВИТОК ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПРИ ВИВЧЕННІ ДІЛЕННЯ З ОСТАЧЕЮ.....	216
Богдана Михалевич ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.....	218
Анна Степанюк ВОЛОНТЕРСТВО ЯК КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ.....	221
Марія Кулаженко ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ДЛЯ ЕМОЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ.....	223
Дарина Мартинюк НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ТВОРЧОЇ РОБОТИ НАД ЗАДАЧАМИ ПРИ СКЛАДАННІ І РОЗВ'ЯЗАННІ ОБЕРНЕНИХ ЗАДАЧ.....	226
Катерина Пекалюк ЕМПАТІЯ ЯК КОМПОНЕНТ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ.....	229
Соломія Паламарчук ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ У ФОРМУВАННІ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ ГРИ.....	232

Єлизавета Антонюк,
студентка 4 курсу спеціальності 013 Початкова освіта
ВПФК імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради, м. Володимир, Україна
Науковий керівник: Ольга Гнепа,
кандидат педагогічних наук,
викладач ВПФК імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради, м. Володимир, Україна

ВИВЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СИМВОЛІКИ УКРАЇНИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Ключові слова: державна символіка, початкова школа, розвиток особистості, освітній процес, Нова українська школа, молодші школярі.

Вивчення державної символіки України в освітньому процесі Нової української школи є важливим аспектом формування національної свідомості та патріотизму учнів. Ознайомлення школярів із державними символами – прапором, гербом, гімном – сприяє вихованню їх поваги до історії та культури нашої держави. У НУШ даний матеріал інтегрується в різні навчальні дисципліни, що допомагає учням не лише засвоїти інформацію, а й сприяє розвитку у них патріотичних цінностей та формує активну громадянську позицію школярів вже з молодших класів.

Проблема використання державної символіки України в освітньому процесі Нової української школи окреслена у працях Н. Білецької, Н. Боєвої, О. Вашуленко, Л. Добровольської, Н. Дроздик, Р. Крат, Ю. Куліш, Н. Михальченко, Ж. Петрочко, В. Чорновіл та інших.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати особливості вивчення державної символіки України в освітньому процесі сучасної початкової школи та запропонувати рекомендації щодо її вивчення.

Аналіз змістових ліній «Я – людина», «Я серед людей», «Моя культурна спадщина», «Моя шкільна і місцева громада», «Ми – громадяни України» громадянської та історичної освітньої галузі Типової освітньої програми (під керівництвом Р. Шияна) засвідчив, що вивчення державної символіки України є невід'ємною складовою формування громадянської ідентичності та національної свідомості молодших школярів. Систематичне ознайомлення з державними символами в контексті громадянської освіти дозволяє формувати у дітей ключові компетентності — соціальні, комунікативні та правові. Це допомагає не лише засвоїти матеріал, але й розвивати критичне мислення, усвідомлювати власну роль у суспільстві, а також виховувати активну громадянську позицію, необхідну для розвитку демократичного суспільства. Таким чином, вивчення державної символіки у початковій школі сприяє формуванню громадянина-патріота України, випускника НУШ [1].

На нашу думку, підготовка і проведення уроків із використанням державної символіки України повинні включати наступні етапи:

– аналіз теми, що вивчається, з позиції актуальності використання державної символіки;

– визначення етапу уроку, на якому доцільно використати даний матеріал.

Під час проведення уроків у ліцеях міста Володимира основну увагу ми зосереджували на змістовому наповненні навчального матеріалу державною символікою України. Погоджуємося із думкою вчених-педагогів, що ефективність освітнього процесу значно зростає, якщо даний матеріал використовувати систематично та цілеспрямовано. Вважаємо результативним наповнення освітнього середовища класної кімнати плакатами «Державні символи України».

Аналіз джерельної бази та власний педагогічний досвід свідчать про те, що під час уроків ЯДС доцільно розповідати молодшим школярам про державні символи, використовуючи ілюстрації державного прапора, герба, гімну України. На етапі актуалізації опорних знань варто обговорити з учнями «Що ви знаєте про наш прапор?», «Які кольори на прапорі та що вони означають?» тощо.

На уроці математики під час вивчення теми «Число і цифра 2» наголошуємо учням, що український прапор складається з двох кольорових смужок: синьої і жовтої. Державну символіку можна використовувати у вправах на додавання і віднімання чисел в межах 10, що ілюструють кількість гербів, прапорців і т. п. Під час вивчення площі у 4 класі даємо визначення рівновеликих фігур. Це фігури, які мають рівні площі: на прапорі України дві смуги – синя та жовта – розташовані горизонтально і є рівновеликими. Це означає, що ширина кожної смуги однакова, і вони займають однакову площу на полотнищі.

На уроці мистецтва учні малюють прапор і розмальовують його смужки відповідними кольорами.

На уроці музичного мистецтва учні вивчають гімн і співають його під час хвилини мовчання.

Інтеграція матеріалів про державні символи України у різні навчальні дисципліни сприяє не лише засвоєнню здобувачами початкової освіти знань про державу, а й розвитку у них ключових компетентностей, формуванню почуття патріотизму.

Список використаних джерел

1. Боева Н. І. Національні святині українського народу : година спілкування для учнів 3-4 класів. *Вихователю ГПД. Усе для роботи.* 2017. № 1. С. 20–22.

Вікторія Бобик,
*студентка 4 курсу спеціальності Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*
Науковий керівник: Євгенія Дурманенко
*кандидат педагогічних наук, доцент,
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: компетентність, логіко-математична компетентність, формування логіко-математичної компетентності, дитина дошкільного віку, старший дошкільний вік.

На сучасному етапі оновлення змісту дошкільної освіти в Україні *актуальною проблемою* є реалізація компетентнісного підходу в цілому, й зокрема – формування логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку.

Метою нашого дослідження є аналіз теоретичних основ формування логіко-математичної компетентності у дітей старшого дошкільного віку.

Проблема математичного розвитку дітей бере свій початок у народній педагогіці. Використовувались різноманітні лічилки, потішки та інші твори народного фольклору для навчання дітей рахунку. Саме це й давало змогу сформуванню в дитини поняття про числа, форму, величину.

Витоки педагогічних досліджень проблеми навчання математиці дітей дошкільного віку знаходяться в наукових працях видатних педагогів Я. Коменського, М. Монтесорі, Й. Песталоцці, Ф. Фребеля, які започаткували математичну освіту дітей і спрямовували її на досягнення прагматичної мети: оволодіння дитиною рахунком, ознайомлення з відомими правилами арифметичних дій, опанування практичними навичками їх застосування.

На сучасному етапі розвитку вітчизняної дошкільної освіти активно йде пошук шляхів, педагогічних умов для створення сприятливого розвивального середовища в умовах ЗДО для становлення багатогранної особистості дитини й її саморозвитку в цілому й логіко-математичного розвитку.

Теоретичні основи формування логіко-математичної компетентності у старших дошкільників полягають у розвитку елементарних математичних уявлень та логічних операцій (аналіз, синтез, класифікація, порівняння), що є ключовими для цілісного розвитку дитини. Важливим є формування інтересу до математики через ігрові форми, розвитку абстрактного мислення, а також вміння застосовувати знання в повсякденному житті.

Проблему логіко-математичної компетентності вивчали О. Брежнева, А. Богуш, Л. Зайцева, М. Машовець та інші вчені. Зокрема, М. Машовець акцентувала увагу на складності процесу засвоєння дітьми абстрактних математичних понять [2; 4; 5; 6],

Н. Гавриш визначила структуру логіко-математичної компетентності [3]. Науковиця виділила такі компоненти досліджуваного процесу:

- 1) мотиваційний (безпосереднє ставлення дитини до діяльності у сфері математичної науки, рівень її пізнавального інтересу);
- 2) змістовний (оволодіння математичними знаннями);
- 3) діяльнісний (процес оволодіння процесуальними, конструктивними, контрольними-оцінними діями) [3].

Дослідники визначають логіко-математичну компетентність як інтегровану характеристику особистості, що передбачає здатність застосовувати знання, уміння й способи логіко-математичної діяльності у різних життєвих ситуаціях; як уміння використовувати в повсякденному житті набуті математичні знання; володіти розумовими операціями (аналіз і синтез, класифікація й серіація, порівняння й зіставлення), вільно орієнтуватися у просторі й часі.

Для уточнення сутності поняття логіко-математичної компетентності дитини старшого дошкільного віку, важливо на нашу думку, з'ясувати психолого-педагогічні особливості розвитку логічного та математичного мислення старших дошкільників. Мова йде насамперед, про перехід від наочно-дієвого до наочно-образного та словесно-логічного типу мислення. Актуальним є врахування ролі ігрової діяльності, експериментування, дослідницьких завдань у розвитку логічних операцій. Важливо пам'ятати про вплив мовлення на формування математичних понять (використання порівнянь, узагальнень, послідовностей), а також значення сенсорного розвитку як передумови логіко-математичного мислення дитини [2; 3].

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає можливість виокремити наступні ключові теоретичні твердження, що відображають основи формування логіко-математичної компетентності у дітей старшого дошкільного віку.

- Розвиток пізнавальної діяльності: логіко-математичний розвиток передбачає якісні та кількісні зміни у пізнавальній діяльності дитини через формування елементарних математичних уявлень та логічних операцій;

- Формування логічних операцій: компетентність включає вміння володіти розумовими операціями, такими як аналіз, синтез, класифікація, серіація, порівняння, а також вільна орієнтація у просторі та часі;

- Розвиток абстрактного мислення: заняття з математики є особливою сферою, яка цілеспрямовано розвиває абстрактне мислення, підвищує інтелектуальний рівень дитини;

- Застосування у повсякденному житті: математична компетентність – це здатність особистості використовувати математичні знання в повсякденному житті, а також розуміти та застосовувати математичне моделювання;

- Вплив на загальний розвиток: розвиток математичних уявлень сприяє вирішенню загальних завдань всебічного гармонійного розвитку особистості дошкільника.

У процесі дослідження, зокрема під час проходження педагогічної практики, ми виділили деякі прикладні (практичні) можливості формування логіко-математичної компетентності дітей старшого дошкільного віку. Це, насамперед, ігрові форми організації освітньої діяльності дітей в умовах ЗДО: залучення дітей до логіко-математичної діяльності в ігровій формі допомагає легше засвоювати матеріал і розвиває інтерес до предмету.

Для формування уявлень про геометричні фігури застосовували різноманітні методи, наприклад, методика Кюізенера та спеціальні дидактичні ігри.

Важливо вихователям (батькам) розвивати в дитини інтерес до математики з раннього віку.

З аналізу педагогічної практики та психолого-педагогічної літератури виокремлюємо наступні умови ефективного формування логіко-математичної компетентності дитини старшого дошкільного віку: створення розвивального середовища; варіативність дидактичного матеріалу; залучення дітей до самостійного пошуку розв'язань; партнерська взаємодія вихователя, батьків і дитини.

Висновки. Визначення логіко-математичної компетентності подано в освітньому напрямі «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» БКДО (2021) [1] і характеризується як здатність дитини використовувати власну сенсорну систему в процесі логіко-математичної і дослідницької діяльності. Логіко-математична компетентність є ключовою складовою в системі готовності дитини до школи. Її формування ґрунтується на взаємозв'язку когнітивного, діяльнісного та особистісного аспектів розвитку.

Теоретичною основою процесу формування логіко-математичної компетентності дітей старшого дошкільного віку є поєднання діяльнісного, компетентнісного та інтегративного підходів в організації освітнього процесу в сучасному ЗДО з акцентом на активну конструктивну взаємодію закладу дошкільної освіти з батьками. *Перспективу подальших досліджень* становить пошук ефективних технологій формування логіко-математичної компетентності в умовах сучасного ЗДО.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 № 33. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviterzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya> (дата звернення: 29.10.2025).
2. Брежнева О. Г. Математичний розвиток дошкільників: теорія і технологія: монографія. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2018. 481 с.
3. Гавриш Н. Інтеграційні процеси в системі дошкільної освіти. *Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. Дніпропетровськ. 2011. № 1 (1). С. 16-20.
4. Зайцева Л. Світ у вимірі математики: компетентнісний підхід до освіти дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2017. № 12. С. 2-4.
5. Зайцева Л. І. Формування логіко-математичної компетентності дітей 6-го року життя: навч.-метод. посібник. Київ : ТОВ Праймдрук, 2012. 191 с.
6. Машовець Марина. Математична скарбничка. Методичний посібник для вихователів дошкільних навчальних закладів. Київ.: СІМ КОЛЬОРІВ, 2013. С.9-17.

Таїсія Рудницька,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
3 курсу ННІ соціально-гуманітарного менеджменту
Національного університету «Острозька академія»,
м. Острог, Україна

Науковий керівник: Ольга Недзведовська,
викладач кафедри економічної теорії, менеджменту
та маркетингу Національного університету
«Острозька академія», м. Острог, Україна

МЕТОДИ ПОКРАЩЕННЯ ПАМ'ЯТІ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Ключові слова: *пам'ять, молодші школярі, мнемотехніка, ейдетика, ігрові технології, осмислене запам'ятовування, Нова українська школа.*

Пам'ять є фундаментальною когнітивною функцією, яка забезпечує можливість дитини накопичувати досвід, засвоювати навчальний матеріал і застосовувати знання у практичних ситуаціях. Саме у молодшому шкільному віці відбувається один із найважливіших етапів психічного розвитку – перехід від мимовільного до довільного й осмисленого запам'ятовування. Цей період вважають сенситивним, оскільки формуються базові механізми керування пам'яттю, що визначатимуть подальшу успішність навчальної діяльності.

Актуальність дослідження інноваційних методів покращення пам'яті зростає в контексті реформування освітньої системи відповідно до концепції Нової української школи. Згідно з її положеннями, завдання педагога полягає не лише у передачі знань, а й у формуванні в учнів здатності самостійно навчатися, організовувати власну діяльність та опановувати інструменти для обробки, зберігання та відтворення інформації.

Метою дослідження є теоретичне узагальнення та практична систематизація найбільш ефективних методів розвитку пам'яті молодших школярів, а також визначення стратегій, які забезпечують формування стійкої, осмисленої та гнучкої пам'ятевої діяльності.

У молодшому шкільному віці домінує образна пам'ять: діти мислять конкретними уявленнями, легко запам'ятовують зорові образи, а от логічні прийоми опрацювання інформації лише починають формуватися. Часто школярі використовують механічне багаторазове повторення, яке хоч і сприяє нагромадженню словникового запасу, проте не розвиває вміння встановлювати причинно-наслідкові або смислові зв'язки. Завдання вчителя – поступово переводити учнів від механічного відтворення до осмисленого запам'ятовування, що передбачає аналіз, порівняння, групування та виділення головного [3].

З огляду на високий рівень образності мислення, одним із найбільш результативних методів виступає мнемотехніка, доповнена елементами ейдетики. Мнемотехніка передбачає перетворення навчальної інформації на яскраві асоціативні образи, символи, звукові ряди чи короткі візуальні схеми. Таке подання забезпечує багатоканальне кодування, коли до запам'ятовування залучаються зір, слух та кінестетичні відчуття. Особливо ефективними в цьому віці є піктограми –

схематичні зображення, які учні створюють самостійно. Створення власного графічного символу активізує особистісний досвід, а отже, підвищує стійкість і точність запам'ятовування. У поєднанні зі смисловим групуванням цей метод допомагає структурувати великі за обсягом фрагменти тексту [4].

Розвиток пам'яті тісно пов'язаний із провідним видом діяльності молодших школярів – грою. Тому важливо інтегрувати мнемічні завдання у ігрову та рухову активність. Емоційна зацікавленість і змагальний елемент посилюють увагу, що є ключовою умовою ефективного запам'ятовування. Наприклад, гра “Муха-втікачка” тренує обсяг оперативної пам'яті та просторову уяву, оскільки вимагає утримання в полі уваги уявного об'єкта. Коректурні проби, вправи на миттєве запам'ятовування та ігри на переключення уваги стимулюють роботу зорової пам'яті. Значного ефекту дає залучення моторної пам'яті – рухові жести, ритмічне промовляння, малювання у процесі засвоєння тексту [1].

Ефективність мнемічних стратегій значно зростає за умови їхньої системності. Одним із науково підтверджених методів є принцип розподіленого повторення: повернення до матеріалу через збільшувальні проміжки часу формує надійніші нейронні зв'язки, ніж інтенсивне одноразове заучування. Використання флеш-карток, коротких опитувань, навчальних вікторин або міні-завдань у форматі “повторення в різних контекстах” допомагає підтримувати активний стан пам'яті та сприяє кращому засвоєнню.

Паралельно з розвитком образної складової необхідно посилювати логічну пам'ять. На уроках доцільно застосовувати завдання на класифікацію, встановлення закономірностей, роботу з опорними схемами та діаграмами. Послідовне залучення учнів до аналізу структури тексту – визначення теми, головної думки, причинно-наслідкових зв'язків – формує здатність осмислено обробляти інформацію, що є необхідною передумовою довготривалого запам'ятовування [2].

Помітний ефект дає впровадження інтерактивних технологій, які створюють атмосферу співпраці й інтелектуальної підтримки. Робота в парах, групові завдання, “мозковий штурм”, рольові вправи активізують мислення, розвивають критичність та формують позитивне ставлення до навчання. У такому середовищі пам'ять працює природніше та продуктивніше.

Не менш вагомим чинником є мультимедійна підтримка навчання. Відеофрагменти, анімації та інтерактивні моделі допомагають учням зрозуміти складні або абстрактні явища, поєднуючи візуальний і слуховий канали сприйняття. Такі засоби підсилюють запам'ятовування завдяки емоційності й наочності подання.

Окремий напрям – тренінгові технології, що передбачають виконання спеціальних вправ на розвиток окремих видів пам'яті: зорової, слухової, моторної, словесно-логічної. Тренінги допомагають учням опанувати прийоми самоконтролю, раціонального планування часу та самостійного застосування мнемічних стратегій [3].

Застосування зазначених методів має базуватися на диференційованому підході. Учні відрізняються за провідними типами сприйняття – візуальним, слуховим, кінестетичним – тому вчитель має враховувати ці особливості та пропонувати альтернативні форми подання матеріалу.

Підводячи підсумок варто зазначити, що розвиток пам'яті молодших школярів потребує комплексного та цілеспрямованого педагогічного впливу. Найвищі

результати забезпечує поєднання мнемотехніки, ейдетичних прийомів, ігрових і рухових методів, логічного структурування навчального матеріалу, мультимедійних технологій та принципу системного повторення. Такий підхід дозволяє сформулювати в учнів не лише високий рівень пам'ятевих умінь, а й ключові когнітивні навички, необхідні для подальшого успішного навчання та саморозвитку.

Список використаних джерел

1. Навчальний посібник «Розвиток пам'яті в учнів молодшого шкільного віку». Науковий простір. URL: <https://naurok.com.ua/navchalniy-posibnik-rozvitok-pam-yati-v-uchniv-molodshogo-shkilnogo-viku-10460.html> (дата звернення: 06.12.2025).
2. Розвиток пам'яті та її роль при засвоєнні знань. Освіта.ua. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/psychology/9925/> (дата звернення: 06.12.2025)
3. Сучасні проблеми навчання і виховання : зб. наук. праць – Держ. заклад «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського», Одес. приват. заклад освіти «ТІКВА - ОР SAMEAX» ; уклад. І. О. Бартенєва. – Одеса.: Астропринт, 2023. – 135 с. іл. Бартенєва І. О. Сучасні проблеми навчання і виховання: Збірник наукових праць. Одеса, 2022.
4. Чепурний Г. А. Мнемотехніка як засіб розвитку пам'яті молодших школярів. Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference. 2025. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/45882/1/1.pdf> (дата звернення: 06.12.2025).

Анастасія Бугайчук,
*здобувачка фахової передвищої освіти 3 курсу
спеціальності «013 Початкова освіта»
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Науковий керівник: Наталія Корінчук,
викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*

ВРАХУВАННЯ ТИПУ ТЕМПЕРАМЕНТУ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПРИ ВИВЧЕННІ МАТЕМАТИКИ

Ключові слова: темперамент, початкова школа, індивідуальний підхід, навчання математики, типи темпераменту, пізнавальна активність, успішність навчання, мотивація, психолого-педагогічні особливості.

Сучасна початкова школа орієнтується на особистісно орієнтоване навчання, тобто на те, у якому дитина з її індивідуальними та унікальними психофізіологічними особливостями знаходиться на першому місці. Дуже важливою характеристикою, що впливає на успішність засвоєння навчального матеріалу є тип темпераменту.

Темперамент – це поєднання індивідуально-психологічних особливостей особистості, які характеризують динамічну і емоційно-вольову сторони її поведінки і діяльності [1]. Під час вивчення математики дуже важливим є логічне мислення, зосередженість та систематичність. Тому врахування типу темпераменту дає змогу вчителю уникати перевантаження, створювати умови для ефективного навчання і підтримувати мотивацію здобувачів освіти.

Тема є актуальною, адже розуміння типів темпераменту дитини допомагає вчителям і батькам організовувати процеси виховання, спілкування та навчання більш ефективно. Також від типу темпераменту залежить розвиток пізнавальної активності й творчих здібностей здобувачів початкової освіти, адже він впливає на швидкість, з якою дитина реагує на нову інформацію та включається в навчальну діяльність [2]. Також знання про індивідуальні особливості учнів сприяють створенню комфортного психологічного клімату в колективі, підвищенню успішності та розвитку потенціалу кожної дитини.

Мета дослідження – визначити особливості врахування типів темпераменту здобувачів початкової освіти в процесі навчання математики, а також з'ясувати психологічні особливості основних типів темпераменту (сангвінічного, холеричного, флегматичного та меланхолійного) в умовах початкової школи. Встановити, як тип темпераменту впливає на пізнавальну активність і успішність у навчанні математики.

Під час дослідження було використано комплекс методів, таких як: аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми типологічних особливостей учнів молодшого шкільного віку; спостереження за навчальною діяльністю дітей під час уроків математики; анкетування та бесіди з учителями початкових класів.

Проведений аналіз підтверджує, що успішність у навчанні математики безпосередньо пов'язана з типом темпераменту дитини. Особливості темпераменту зумовлюють рівень математичної тривожності, пізнавальну активність і готовність учнів до розумових навантажень [3]. Наприклад сангвініки проявляють високу активність та швидко засвоюють новий матеріал. Проте зазвичай вони схильні до неуважності. Тому для них ефективними є короткі динамічні вправи, ігрові завдання та зміна видів діяльності. Холерики енергійні, наполегливі, але швидко втомлюються від одноманітних дій. Таким учням доцільно пропонувати завдання з елементами змагання та обов'язково контролювати емоційний стан.

Флегматики повільні, послідовні, а також відзначаються високою працездатністю за стабільних умов. Вони потребують більше часу на осмислення нового матеріалу, тому ефективними є спокійний темп роботи та пояснення чіткого алгоритму дій. Меланхоліки натомість мають підвищену чутливість, схильні до переживань і заниженої самооцінки. Для них важливим є створення доброзичливої атмосфери, використання схвалення, послідовне ускладнення завдань [4].

Результати педагогічного експерименту засвідчили, що системне врахування темпераментних особливостей під час навчання математики підвищує рівень засвоєння матеріалу на 15-20%, покращує ставлення учнів до предмета та сприяє розвитку навчальної мотивації. Вчителі, які впроваджували підходи, відповідно до типу темпераменту дітей, відзначили зниження рівня тривожності в учнів і підвищення їхньої активності під час уроків.

Крім того, було встановлено, що використання диференційованих методів навчання (наприклад, завдань різного рівня складності, математичних ігор та творчих завдань) дозволяє забезпечити успішність учнів із різними типами темпераменту без створення емоційного перевантаження. Поєднання традиційних методів навчання з інтерактивними технологіями виявилися дуже ефективними, оскільки вони стимулюють пізнавальний інтерес і забезпечують позитивну атмосферу в класі.

Отже, урахування типу темпераменту здобувачів початкової освіти є важливою умовою успішного навчання математики. Темперамент впливає не лише на темп і спосіб засвоєння знань, а й на рівень мотивації, самооцінку та ставлення до предмета. Педагог, який знає особливості темпераменту кожного учня, може ефективно організувати освітній процес, забезпечити індивідуальний підхід, сприяти розвитку позитивних рис характеру та формуванню впевненості в собі.

Перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення методичних рекомендацій для вчителів щодо планування уроків математики з урахуванням темпераментних особливостей дітей, а також створення системи діагностики й педагогічного моніторингу цих характеристик у шкільному середовищі.

Список використаних джерел

1. Врахування типів темпераменту у навчальному процесі. URL: <https://studfile.net/preview/9249628/page:17/> (дата звернення: 26.10.2025).
2. Мельник К. О. Врахування психологічних особливостей темпераменту молодших школярів у навчальному процесі загальноосвітнього навчального закладу (2021). URL: <https://surl.li/gzmklx> (дата звернення: 26.10.2025).
3. Михайленко Л., Комарова К., Таранюк Н. «Математична тривожність учнів: причини, наслідки та шляхи подолання». *Дидактика математики: теорія, досвід, інновації*, 2 (2024), с. 44-55. URL: <https://doi.org/10.31652/3041-2277-2024-2-44-55> (дата звернення: 26.10.2025).
4. Чорна О. М. (2024). Вплив темпераменту молодших школярів на розвиток їхньої фантазії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: Психологія*, Вип. 2, с. 113-118. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/5c726cb8-5547-46d7-a5c7-a8ccd90a0504> (дата звернення: 26.10.2025).

Дарина Денисюк,
здобувачка фахової передвищої освіти 3 курсу,
спеціальності «013 Початкова освіта»
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Наукова керівниця: Наталія Корінчук,
викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

КОМБІНАТОРНІ ЗАДАЧІ В ПОЧАТКОВОМУ КУРСІ МАТЕМАТИКИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ

Ключові слова: комбінаторні задачі, початкова освіта, математика, освітній процес, розвиток логічного мислення.

У тезах розглянуте питання підвищення ефективності навчання математики здобувачів початкової освіти, шляхом організації освітнього процесу на діяльнісній основі, тобто активній пізнавальній діяльності учнів. Одним із напрямів формування математичного та логічного мислення, вдосконалення обчислювальних навичок здобувачів початкової освіти пропонується насичити курс математики задачами, розв'язання яких ґрунтується на евристичних методах - логічних прийомах, що допомагають розв'язувати задачі [2, с. 47].

Сучасна початкова освіта спрямована на формування в учнів не лише обчислювальних умінь і знань, а й здатності логічно мислити: робити узагальнення, шукати закономірності та, пізніше, застосовувати здобуті знання та навички в нових ситуаціях [4]. У цьому контексті особливого значення набуває використання комбінаторних задач як засобу розвитку логічного та творчого мислення. Такі задачі вчать школярів аналізувати умови задач, прогнозувати варіанти вирішення та, згодом, систематизувати результати.

Актуальність теми зумовлена потребою вдосконалення методики викладання математики в початковій школі, що відповідає концепції Нової української школи, де учень виступає активним учасником освітнього процесу.

Комбінаторні задачі – це задачі, в яких потрібно підрахувати кількість способів, якими можна виконати певну дію або вибрати об'єкти з множини відповідно до заданих правил. Вони передбачають відбір, перебір, розміщення, поєднання чи низку цих та інших можливих варіантів дій або об'єктів [3]. Їх розв'язують за допомогою правил додавання та множення, а також спеціальних формул для знаходження перестановок, розміщень та сполучень [2, с. 198].

Мета: дізнатися як використання комбінаторних задач впливає на формування логічного мислення у дітей, які вивчають початковий курс математики, та дослідити особливості їх використання [1].

Для досягнення мети визначено такі завдання:

Для початку – проаналізувати теоретичні підходи до трактування поняття «комбінаторна задача». Після чого – дослідити психолого-педагогічні умови розвитку логічного мислення здобувачів початкової освіти. За цим потрібно буде визначити види комбінаторних задач, доступних для початкового етапу навчання. І наостанок обґрунтувати методику використання комбінаторних задач на уроках математики та у позакласній роботі.

У дослідженні використано комплекс методів: теоретичний (аналіз наукової літератури); емпіричний (спостереження за навчальним процесом, аналіз типових помилок учнів); елементи експериментального підходу (порівняння результатів розв'язування задач традиційним і комбінаторним способами).

Особливу увагу приділено підходу, відповідно до якого учні самостійно будують логічні схеми, таблиці, графи або «дерева рішень». Такий підхід сприяє на ключовий фактор формування логічного мислення: учні не лише знаходять відповідь, а й усвідомлюють процес розв'язування.

Комбінаторні задачі у початковій школі діляться умовно на три групи:

Перша – це задачі на систематичний перебір варіантів (наприклад: «Скільки різних варіантів розсадити 10 учнів у класі, якщо є 6 дівчат та 4 хлопчики?»). Друга – задачі на побудову логічних таблиць – коли учні заповнюють клітинки за певними умовами, аналізують усі можливі комбінації (наприклад: заповнюють логічну таблицю «Як розкласти шинку та сир у бутерброді який має 5 шарів начинки?»). Та остання – це задачі на побудову «дерев розв'язку», що вчать планувати послідовність дій, бачити структуру множини всіх варіантів (наприклад заповнюємо «дерево розв'язку»: обираємо цифру 7 як першу, тому другою цифрою можуть бути усі крім цифри 7, це 9 різних варіантів).

На основі отриманого досвіду, ми можемо заявити, що додавання таких задач до освітнього процесу має позитивний вплив на розвиток логічного мислення учнів. Вони починають аналізувати умови задач, висувають гіпотези та перевіряють їх, після чого аргументують свої висновки [4].

Важливою складовою методики є поетапність формування комбінаторних умінь [2, с. 199]: На початку, учні розв'язують задачі з малою кількістю елементів, використовуючи наочні засоби (фішки, малюнки); далі – переходять до узагальнення закономірностей і виведення правил підрахунку комбінацій; а на завершальному етапі – застосовують знання у складніших ситуаціях та створюють власні задачі [1].

Дослідження показало, що систематичне використання комбінаторних задач підвищує рівень логічного мислення: учні все більше аналізують, порівнюють, класифікують та узагальнюють надані їм задачі [4]. Учні демонструють покращення результатів у тестах на логічне мислення, краще справляються з творчими математичними завданнями та проявляється підвищена мотивація навчатися. [3].

Отже, комбінаторні задачі є ефективним засобом розвитку логічного мислення в здобувачів початкової освіти. Їх використання дозволяє поєднати навчальну, пізнавальну та ігрову діяльність, сприяючи формуванню ключових вмінь.

Включення елементів комбінаторики відповідає сучасним вимогам навчання оптимізує освітній процес та створює передумови для успішного вивчення курсу математики в середній школі. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку методичних рекомендацій щодо інтеграції комбінаторних задач у зміст нових навчальних програм і цифрових освітніх ресурсів.

Список використаних джерел

1. Бевз Г. П. Методика навчання математики в початковій школі : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2016. 272 с. (дата звернення: 25.10. 2025р.).
2. Богданович М. В., Лищенко Г. П. Методика навчання математики в початкових класах. Київ : Освіта, 2017. 328 с. (дата звернення: 23.10. 2025р.).
3. Вітюк Т. М. Комбінаторні задачі у початковій школі як засіб формування логічного мислення. Початкова освіта. 2020. № 3. С. 45-49 (дата звернення: 25.10. 2025р.)
4. Концепція Нової української школи : офіц. документ МОН України. – Київ, 2016. URL: <https://mon.gov.ua/> (дата звернення: 23.10. 2025р.)

Сергій Джурак,
*здобувач освіти (першого) бакалаврського рівня
вищої освіти освітньо-професійної програми
«Середня освіта (Фізична культура)»
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*
Науковий керівник: Сергій Марчук,
*кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри загальної
педагогіки, психології та методики початкової освіти
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*

КОНЦЕПЦІЯ ЗДОРОВ'Я У ПЕДАГОГІЦІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО

Ключові слова: В. Сухомлинський, здоров'я, фізичне здоров'я, духовне здоров'я, педагогіка здоров'я.

Місія концепції педагогіки здоров'я В. Сухомлинського сформульована у тезах «Здоров'я, здоров'я і ще раз здоров'я». Педагог стверджував, що «турбота про людське здоров'я, тим більше про здоров'я дитини, – це не просто комплекс санітарно-гігієнічних норм і правил, не перелік вимог до режиму харчування, праці, відпочинку. Це, насамперед, турбота про гармонійну повноту всіх фізичних і духовних сил, і вінцем цієї гармонії є радість творчості» [4, с. 109].

Педагогічна система В. Сухомлинського створює широкі можливості для формування, зміцнення та збереження здоров'я учнів. Павлівська середня школа, яку він очолював із 1944 року до кінця свого життя, стала своєрідною лабораторією реалізації його педагогічних ідей і новаторських підходів, зокрема

щодо турботи про фізичне та психічне благополуччя школярів – питання, яке набуло особливої актуальності в повоєнні роки [1, с. 154].

В. Сухомлинський значну увагу приділяв проблемі здоров'я школярів. Різноманітні аспекти цієї проблеми він детально розглядав у своїх працях «Серце віддаю дітям» [7], «Сто порад учителю» [8], «Павлівська середня школа» [6], «Народження громадянина» [5] та ін. У табл. 1 наведено концептуальні положення педагогіки здоров'я Сухомлинського.

Таблиця 1

Концепція здоров'я у педагогічній спадщині В. Сухомлинського

Положення	Зміст	Практичні шляхи реалізації
Фізичне здоров'я	Здоров'я – основа гармонійного розвитку особистості; фізична культура є невід'ємною частиною виховання.	Систематична ранкова гімнастика, рухливі ігри, праця на свіжому повітрі; дотримання режиму дня, праці та відпочинку; збалансоване харчування, перебування на природі.
Психічне здоров'я	Психічне благополуччя залежить від духовного комфорту, позитивних емоцій і довірливих стосунків між учителем і дитиною.	Гуманне ставлення до учнів; уникнення принижень і перевантаження; підтримка емоційного балансу через спілкування, гру, творчість.
Духовне здоров'я	Духовність є рушійною силою морального та інтелектуального розвитку особистості.	Виховання любові до природи, праці, людини; формування гуманних почуттів, емпатії, моральних цінностей.
Інтелектуальне здоров'я	Розумова діяльність повинна бути осмисленою, посиленою, різноманітною та емоційно комфортною.	Запобігання перевантаженню; поєднання навчання з відпочинком і творчістю; розвиток мислення через пізнавальні інтереси.
Соціальне здоров'я	Людина формується у взаємодії з колективом, сім'єю, громадою.	Виховання почуття взаємопідтримки, колективізму; участь у спільній праці, громадських справах.
Емоційно-ціннісний компонент	Гармонія почуттів, радості й любові – необхідна умова повноцінного життя дитини.	Створення атмосфери доброзичливості в школі; педагогічна підтримка, заохочення, розуміння дитини.

Ольга Сухомлинська звертає увагу на лексику, яку В. Сухомлинський уживає у своїх працях, присвячених проблемі виховання й збереження здоров'я дитини. Серед уживаних ним понять зустрічаємо такі вирази, як: «період дитинства (младенчества) нервової системи», «дитинство мислення», «соціально-психологічний захист дитинства», «інтелектуальні почуття», «постійний вплив людських стосунків», «психогієна учителя», «самоповага», «дитина – мисляча природа, мисляча матерія», «олюднення знань», «потік інформації», «духовна рівновага шкільного життя», «здоров'я і духовне життя», «естетичний бік фізичного розвитку» тощо. Аналіз цієї лексики свідчить, що ідеї Сухомлинського не втратили своєї актуальності: вони гармонійно поєднуються з провідними тенденціями сучасної педагогічної науки, спрямованої на всебічний, гармонійний та здоров'язбережувальний розвиток особистості дитини [3, с. 7].

Проблема зміцнення здоров'я дітей постійно перебувала у центрі уваги педагогічної ради Павлівської середньої школи та неодноразово ставала предметом обговорення на засіданнях психологічного семінару. Зокрема, упродовж 1960–1966 років розглядалися такі теми, як: «Здоров'я і духовне життя дитини», «Режим праці

і відпочинку», «Харчування і здоров'я дитини», «Попередження захворювань серця», «Слух і зір дитини», «Діти з уповільненими мислительними процесами» та ін.

В. Сухомлинський приділяв значну увагу питанню збереження здоров'я педагога, вважаючи його важливою умовою ефективності освітнього процесу. На думку вченого, учитель повинен дбати про власне фізичне та психічне благополуччя, адже від цього залежить результативність його праці та емоційний клімат у колективі. Педагог радив: забезпечувати собі повноцінний відпочинок; раціонально використовувати нервову енергію у щоденній діяльності; розвивати здатність до самоконтролю; спрямовувати колективну енергію на спільну творчу діяльність, що об'єднує всіх учасників освітнього процесу та сприяє взаємообміну інтелектуальними цінностями. Крім того, для підтримання власного здоров'я педагог, за Сухомлинським, має володіти такими якостями, як почуття гумору, оптимізм, віра в людину, доброзичливість, а також високий рівень мовленнєвої та емоційної культури [2, с. 152].

Отож, концепція здоров'я у педагогіці В. Сухомлинського передбачає гармонійний розвиток особистості через поєднання фізичного, психічного, духовного, інтелектуального та соціального здоров'я. Турбота про здоров'я школяра включає не лише дотримання режиму праці, відпочинку та харчування, а й формування моральних цінностей, емоційного комфорту та творчої активності. Важливе місце займає збереження здоров'я педагога, адже від цього залежить ефективність освітнього процесу. Ідеї Сухомлинського залишаються актуальними й сьогодні, сприяючи всебічному та гармонійному розвитку особистості.

Список використаних джерел

1. Ковальчук Г. В. О. Сухомлинський про фізичне виховання та зміцнення здоров'я школярів. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Серія «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини». 2010. Вип. 3. С. 153–160.
2. Поліщук Н. А. Культура здоров'я учнів у педагогічній спадщині Василя Сухомлинського. *Академічні студії*. Серія «Педагогіка». 2022. Вип. 1. С. 146-153.
3. Сухомлинська О. Думки В. О. Сухомлинського про здоров'я дітей в історичній перспективі. *Рідна школа*. 2012. № 7. С. 3–7.
4. Сухомлинський В. О. Здоров'я, здоров'я і ще раз здоров'я. *Вибрані твори в 5 томах*. Т. 1. Київ: Рад. школа, 1977. С. 103–111.
5. Сухомлинський В. О. Народження громадянина. *Вибрані твори в 5 томах*. Т. 3. Київ: Рад. школа, 1976. С. 283–583.
6. Сухомлинський В. О. Павліська середня школа *Вибрані твори в 5 томах*. Т. 4. Київ: Рад. школа, 1976. С. 7–390.
7. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям *Вибрані твори в 5 томах*. Т. 3. Київ: Рад. школа, 1976. С. 7–279.
8. Сухомлинський В. О. Сто порад вчителю. *Вибрані твори в 5 томах*. Т. 2. Київ: Рад. школа, 1976. С. 419–654.

Анна Калініна,
студентка 4 курсу спеціальності 013 Початкова освіта
ВПФК імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради, м. Володимир, Україна
Науковий керівник: Ольга Гнепа,
кандидат педагогічних наук,
викладач ВПФК імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради, м. Володимир, Україна

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОГО СТАВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Ключові слова: толерантність, інтолерантність, початкова школа, освітній процес, Нова українська школа, молодші школярі.

Постановка проблеми. Недоброзичливість, озлобленість, агресивність, нетерпимість до індивідуальності оточуючих все більше поширюються у дитячому середовищі, зокрема у початковій школі. Основним новоутворенням молодшого шкільного віку прийнято вважати «Я-концепцію», тому особливої актуальності набуває проблема формування толерантної поведінки у дітей. Толерантність включає в себе повагу до цінностей, значущих для іншої людини, та усвідомлення, прийняття власного внутрішнього світу, своїх цінностей і смислів, цілей та бажань, переживань та почуттів, що необхідно для успішної та ефективної соціалізації людини.

Аналіз досліджень. Структуру морального виховання та формування толерантності у підростаючого покоління вивчали І. Бех, Г. Іванова, В. Руденко, М. Красовицький, О. Матвієнко, В. Мацулевич, О. Скрипченко, М. Фіцула, К. Чорна, Л. Шульга, П. Щербань.

Мета дослідження: цілісний науково-педагогічний аналіз досліджень у галузі інклюзивної освіти та визначення організаційно-педагогічних умов створення толерантного освітнього середовища початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Проблема виховання толерантності є однією з найактуальніших у початковій ланці освіти. Впродовж цього життєвого етапу починає формуватися взаємодія між дітьми з різним життєвим досвідом, тому надзвичайно ресурсним для молодших школярів є сприйняття інших як важливого і цінного, а також критичний огляд своїх вчинків і думок.

Освіта виступає індикатором ряду проблем, адже багато хто зі школярів не розуміє, як правильно поводитись у присутності учня з особливими потребами, як із ним спілкуватися. Саме тому у контексті нашого дослідження актуальною є дефініція педагогічної толерантності, яку розуміємо як володіння вміннями й навичками толерантної взаємодії з усіма суб'єктами освітнього процесу [1].

Для того, щоб забезпечити здорові стосунки в колективі, психологічну захищеність дітей, успішність їх взаємин з однолітками, вчитель повинен створювати ситуації, які дадуть молодшим школярам можливість висловлювати власну думку, з повагою ставитися до позиції інших, сприяти згуртованості класу, стимулювати взаємодопомогу.

Незважаючи на відмінності в оцінці толерантності, науковці одностайні в думці, що потрібно боротися з її антиподом – інтолерантністю, яка часто зустрічається в освітніх закладах різних типів.

Вважаємо за доцільне виділити, що виховання толерантності починається з формування у молодших школярів дружелюбності, ввічливості у відносинах з однолітками, стриманості у прояві негативних почуттів, нетерпимості до насильства, зла, брехливості, ліні тощо. Толерантність у дітей значно легше сформувавши, якщо у даному питанні допомагають батьки.

Аналіз джерельної бази і власний педагогічний досвід свідчать, що найдієвішими методами виховання толерантності учнів початкової школи є роз'яснення, бесіда, метод прикладу, створення виховуючих ситуацій, заохочення.

Під час роботи у Ліцеї № 3 Володимирської міської ради перше заняття з толерантності розпочалося із гри у знайомство. Першокласники мали по черзі сказати, як їм подобається, щоб їх називали. За цей вид роботи ми підготували для молодших школярів «білети» у Чарівну країну. Щоб потрапити у цю країну, дітям потрібно було також пройти випробування, які б у казковій формі показали щоденні проблеми дітей з особливими потребами (допомогти їжачку зібрати грибочки, стоячи на одній ніжці; розповісти маленькій білочці, як потрапити до мами, не користуючись мовою). Обов'язковим було обговорення труднощів, що виникали в дітей при виконанні завдань.

Друге заняття з толерантності було побудовано на конкретному наочному матеріалі – «Познайомся, другом стань!» А. Кравцової – першій українській дитячій книжці, де зображені діти з особливими потребами. У виданні простою, зрозумілою для молодших школярів мовою розповідається, як краще поводитися, спілкуватися, товаришувати з дітьми з ООП.

Наступні заходи, які реалізовувалися нами під час практики, вправи «Закрий очі» та «Кораблі та острова», які допомагали дітям відчувати життєві труднощі, які мають люди з ООП. Першокласники зрозуміли, як важко людям з вадами зору. Після виконання вправи проведено бесіду про те, як потрібно поводитися з людьми з порушеннями зору, у групах обговорено питання «Як гратися з дітьми з порушеннями зору?».

До Міжнародного дня толерантності нами проведено урок «Я досліджую світ» на тему «Що таке толерантність? Під час заняття обговорено з учнями оповідання В. Сухомлинського «Горбатенька дівчинка», а на наступному уроці – твір цього ж автора «Як Сергійко навчився жаліти».

Висновки. Невід'ємним складником роботи вчителя у новій українській школі є формування толерантності у молодших школярів. Кожен освітній заклад повинен створити сприятливі умови для виховання толерантного ставлення учнів початкових класів до дітей з особливими освітніми потребами. Для успішної реалізації поставленого завдання досить перспективним і дієвим є створення толерантного освітнього середовища; орієнтація змісту навчальних програм на повагу до особистості кожної дитини, співчуття, довіри та відсутність насилля; використання інноваційних методів навчання, спрямованих на розвиток толерантності учнів; просвітницька робота з батьками. Толерантність як особистісна риса молодших школярів виступає в якості інструмента, що дозволяє подолати відчуження дітей з особливими потребами від своїх однолітків, сприяє їх інтеграції у суспільство.

Список використаних джерел

1. Александрова О. С. Сутність толерантності в сучасному суспільстві. *Гілея: науковий вісник*. 2010. Вип. 42 (12). С. 170–177.

Марія Лучко,
*студентка 4 курсу спеціальності Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*
Науковий керівник: Євгенія Дурманенко,
*кандидат педагогічних наук, доцент
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОМУ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: дитина старшого дошкільного віку, логіко-математичний розвиток, мультимедійні технології, методичні рекомендації.

Логіко-математичний розвиток дітей дошкільного віку є важливим складником їх загального інтелектуального розвитку, що закладає основу для подальшого навчання й успішної адаптації в школі та суспільстві. Раннє опанування логічними та математичними уявленнями сприяє формуванню у дітей здатності до абстрактного мислення, розв'язання різних проблем, а також розвитку творчих і когнітивних здібностей. Особливо важливим є забезпечення гармонійного розвитку логіко-математичних здібностей на етапі дошкільного виховання, оскільки цей період є сензитивним для активного формування когнітивних структур дитини. Відповідно до Базового компонента дошкільної освіти, однією з пріоритетних задач є забезпечення гармонійного розвитку дитини в цілому й зокрема - формування у неї математичної компетентності, результатом сформованості якої зазначено «наявність пізнавальної мотивації, базису логіко-математичних, дослідницьких знань, набутих дитиною умінь і навичок (аналізу, порівняння, узагальнення, здійснення самоконтролю), пізнавальний досвід, що накопичується і використовується в різних видах дитячої діяльності» [1, с. 10].

Звідси *актуальною* є проблема пошуку нових змісту, форм і методів, засобів логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку.

Метою дослідження є розробка деяких методичних рекомендацій стосовно використання мультимедійних технологій у логіко-математичному розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що поняття «мультимедійні технології» має чимало різних тлумачень. Так, зокрема мультимедійні технології визначають як поєднання різних форм подання інформації (тексту, графіки, звуку, відео, анімації) в одному цифровому відтворенні, яке керується

інтерактивним програмним забезпеченням. Вони дозволяють комп'ютерам інтегрувати, обробляти та відтворювати різноманітні типи даних, створюючи комплексні інтерактивні системи [3; 5]. Мультимедійні технології об'єднують текст, графічні зображення, звук, відео, анімацію та інші ефекти в одному файлі або середовищі.

Учені В. Гонцова, О. Орлик аналізують роль сучасних мультимедійних технологій в організації навчального процесу в освітніх закладах. У свою чергу, В. Коваленко досліджує мультиплікаційну продукцію як засіб формування соціальної компетентності учнів молодших класів. К. Суржко та Н. Разумовська розкривають різні аспекти сучасних мультимедійних технологій в освіті. Дослідники А. Гуржій, Р. Гуревич, Л. Коношевський, О. Коношевський вивчали мультимедійні технології та засоби навчання.

Мультимедійні технології у психолого-педагогічному аспекті розглядаються як комплекс цифрових засобів і методів організації пізнавальної діяльності, що забезпечують багатоканальне сенсорне сприймання, інтерактивну взаємодію та емоційно-мотиваційну залученість дитини, спрямовану на розвиток когнітивних функцій, мисленнєвих операцій, комунікативних умінь і самостійності в навчальній діяльності. Їх освітній потенціал ґрунтується на поєднанні візуальних, аудіальних та практично-діяльнісних стимулів, що формують умови для цілеспрямованого розвитку логіки, уваги, пам'яті, уяви та регулятивних навичок у дітей дошкільного віку.

У структурі розвитку логіко-математичної компетентності мультимедійні технології виступають інструментом формування операцій аналізу, порівняння, узагальнення, класифікації, серіації, просторової орієнтації та причинно-наслідкових зв'язків, при цьому забезпечують внутрішню мотивацію через елементи ігрової взаємодії, змагальності, дослідження та самоперевірки. Вони також підтримують емоційний комфорт, що є критичним для становлення довірливої уваги, впевненості та позитивних навчальних установок у дітей [2; 4].

Таким чином, мультимедійні технології у дошкільній педагогіці виступають не лише технічним інструментарієм, а й психолого-дидактичним середовищем, яке оптимізує розвиток інтелектуальних і регулятивних функцій, формує компетентнісну модель пізнання та сприяє становленню навчальної суб'єктності дитини на етапі дошкільного дитинства.

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури, а також досвіду практичної роботи в ЗДО дав змогу виокремити наступні *методичні рекомендації* вихователям сучасного закладу дошкільної освіти стосовно використання мультимедійних технологій для логіко-математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку.

1. *Педагогічне планування та дидактична доцільність.* Мова йде про необхідність чітко та конкретно планувати використання мультимедіа відповідно до освітньої програми та завдань логіко-математичного розвитку дитини з урахуванням її віку. Обирати цифрові засоби як інструмент підтримки діяльнісного навчання, а не як самоціль. Забезпечувати змістову інтеграцію: поєднання мультимедіа з мовленнєвими, ігровими, сенсорними, конструкторськими видами діяльності.

2. *Добір та диференціація цифрових ресурсів.* Вихователю необхідно віддавати перевагу навчальним іграм, симуляціям, інтерактивним вправам,

що сприяють формуванню умінь класифікації, серіації, аналізу та синтезу. Враховувати індивідуальні темпи навчання та когнітивний рівень дітей, пропонуючи завдання різного рівня складності. Використовувати ресурси з чітким алгоритмом, візуальною структурованістю та можливістю самоконтролю.

3. *Організація освітнього процесу.* Починати з коротких та чітко інструктованих мультимедійних вправ, поступово ускладнюючи діяльність. Використовувати мультимедіа на різних етапах заняття: мотиваційний етап, дидактичний тренінг, узагальнення та рефлексія. Після цифрової активності організувати практичне закріплення: маніпуляції з об'єктами, леґо-конструювання, математичні ігри, мовленнєве пояснення способу розв'язання.

4. *Педагогічний супровід та розвиток метакогніції.* Вихователь повинен супроводжувати роботу коментарями, запитаннями, евристичними підказками. Спрямовувати дітей на пояснення власного способу розв'язання, обґрунтування вибору, прогнозування результатів. Розвивати здатність до самоперевірки та самооцінювання.

5. *Забезпечення емоційного комфорту та мотивації.* Вихователь має підтримувати ігровий характер та позитивне сприйняття математичних задач. Використовувати елементи сюжету, персонажів, рольові ситуації. Створювати атмосферу успіху, уникаючи надмірного змагання та стресових ситуацій.

6. *Нормативно-гігієнічні вимоги.* Вихователю необхідно дотримуватися регламенту екранного часу для дітей 5–6 років: до 10–15 хвилин за одне заняття. Проводити фізкультхвилинки та вправи для очей після роботи з екраном. Забезпечувати відповідну дистанцію, освітлення та ергономіку робочого місця.

7. *Професійна підготовка вихователя.* Наголошуємо на необхідності підвищувати цифрову компетентність та медіаграмотність вихователів. Опанувати інструменти створення простих інтерактивних дидактичних матеріалів. Проводити педагогічний аналіз результатів, фіксувати динаміку розвитку дітей.

Як *висновок*, ми стверджуємо, що мультимедіа є засобом, що активізує мислення дитини, але не замінює практичний досвід. Тому пропонуємо методичну модель для логіко-математичного розвитку дитини старшого дошкільного віку: **мультимедіа → практична дія → усвідомлення → комунікація → оцінювання результату.**

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 № 33. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya> (дата звернення: 26.10.2025).

2. Брежнєва О. Г. Концептуальні засади математичного розвитку дітей дошкільного віку : логіка реалізації технології «інтегрованих дидактичних модулів». *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2017. № 2. С. 5–10.

3. Волинець К., Омельченко Н. Логіко-математичний розвиток дітей старшого дошкільного віку : компоненти та критерії дослідження. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації* : зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький: 2019. Вип. 44. С. 129–135.

4. Коваленко В. В. Мультиплікаційна продукція як засіб формування соціальної компетентності учнів молодших класів. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2016. № 8 (51). С. 16–18.

5. Мультимедійні технології та засоби навчання : навчальний посібник. А. М. Гуржій, Р. С. Гуревич, Л. Л. Коношевський, О. Л. Коношевський; за ред. академіка НАПН України Гуржія А. М. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2017. 556 с.

Дарина Ляшук,
*здобувачка фахової передвищої освіти 3 курсу,
спеціальності «013 Початкова освіта»
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*
Науковий керівник: Наталія Корінчук,
*викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін
Луцького педагогічного фахового коледжу,
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*

КОНСТРУЮВАННЯ ГЕОМЕТРИЧНИХ ФІГУР НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ ГЕОМЕТРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: конструювання, геометрична компетентність, початкова освіта, математика, просторове мислення, традиційне навчання, теоретичні та емпіричні методи, практична діяльність.

Формування компетентностей у початковій школі залишається головним завданням сучасної освіти. Особливу роль у цьому процесі відіграє геометрична компетентність, яка охоплює здатність розпізнавати, створювати та аналізувати геометричні об'єкти, а також розуміти їх мету, властивості та взаємозв'язки.

Традиційне навчання часто обмежується пасивним сприйняттям матеріалу з боку учнів, саме це зменшує ефективність засвоєння геометричних понять. Інтеграція практичної діяльності через конструювання геометричних фігур дозволяє доповнити теоретичні знання, сприяє розвитку логічного і просторового мислення, покращує увагу, точність, творчість. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю застосування інноваційних методів навчання, які не лише забезпечують засвоєння знань, але й формують творчі та аналітичні навички здобувачів освіти.

Мета дослідження — обґрунтувати та перевірити ефективність використання конструювання геометричних фігур для формування геометричної компетентності здобувачів освіти.

Для досягнення мети були поставлені саме такі завдання:

1. Дослідити психолого-педагогічні аспекти формування просторового мислення у здобувачів освіти.

2. Оцінити педагогічний ресурс конструювання в освітньому процесі.

3. Розробити комплекс практичних завдань і вправ із використанням елементів конструювання.

4. Дослідити вплив практичних занять із конструювання на рівень засвоєння геометричних понять.

У ході дослідження були використані теоретичні та емпіричні методи:

Теоретичні включають аналіз навчальної літератури, педагогічних програм і узагальнення перспективних практик.

Для підтвердження теоретичних положень, було проведено емпіричне дослідження, метою якого було виявити рівень сформованості геометричних понять у дітей молодшого шкільного віку. Цей метод базувався на спостереженнях, анкетуванні, тестуванні, виконанні контрольних завдань та проведенні педагогічних експериментів [3, с.34].

У першому класі учні ознайомлюються з трикутником, п'ятикутником і шестикутником. Діти повинні засвоїти правильні назви цих многокутників, вміти їх розпізнавати. З цією метою многокутники, а також круг постійно використовуються як дидактичний матеріал. За програмою розгляд елементів многокутника у першому класі не передбачається, але вчителям вдається поєднувати роботу з формування уявлень учнів про круг і многокутники з іншими шкільними предметами, наприклад проводиться в тісному зв'язку з уроками праці і образотворчого мистецтва. Учні складають фігури з паперу, малюють на папері за зразком на дошці і вказівками вчителя, використовують фігури для різноманітних аплікаційних робіт, малюють орнаменти з геометричними фігурами, створюють геометричні тіли з пластиліну [1, с.337].

Результатом цього є позитивний вплив на засвоєння понять: учні, що працювали з конструюванням, показали кращі результати у розпізнаванні та побудові фігур, розумінні понять «кут», «прямокутник», «трикутник», «многокутник»; розвиток просторового та логічного мислення: конструювання стимулювало формування умінь визначати та порівнювати властивості фігур, проаналізувати побудовані об'єкти, планувати послідовність і правильність дій під час конструювання. Активізація пізнавальної діяльності: учні проявляли більшу зацікавленість, активність, готовність до обговорення результатів та творчого підходу.

Вправи	Мета	Результат для компетентності
Побудова трикутника різними методами	Формування уявлень про властивості трикутника	Здатність аналізувати фігуру та порівнювати сторони і кути
Створення многокутників з олівців	Розвиток просторового мислення	Вміння відтворювати фігури і визначати їх властивості
Використання онлайн-конструктора	Застосування новітніх технологій у навчанні	Підвищення точності та самостійності учнів

Приклади схем та моделей:

Схема побудови квадрата: точка → відрізок → кути → закрита фігура. Створення багатокутників із олівців розвиває просторове мислення та дозволяє дітям краще зрозуміти особливості фігур, їх властивості.

А застосування онлайн-конструкторів формувало точність виконання завдань і посилювало самостійність учнів.

Отже, конструювання геометричних фігур є важливим елементом діяльнісного підходу в навчанні математики у початковій школі для здобувачів освіти. Його систематичне використання забезпечує розвиток просторового мислення, уваги, спостережливості та логічного аналізу. Рекомендується активно впроваджувати вправи на конструювання в освітньому процесі, поєднуючи традиційні методи з новітніми технологіями, що сприятиме формуванню знань та навичок, необхідних для подальшого вивчення математики та застосування цих вмінь впродовж усього подальшого життя.

Список використаних джерел

1. М.В. Богданович М.В. Козак Я.А. Король. Методика викладання математики в початкових класах. Київ:1999. 336-340 с. URL:<https://library.udpu.edu.ua/library/files/423477.pdf> (дата звернення: 28.10.2025)

2. М.В. Богданович М.В. Козак Я.А. Король. Методика викладання математики в початкових класах. Тернопіль: навчальний посібник, 2022. 110 с. (дата звернення: 28.10.2025)

3. Лупашку Д. С. Вивчення геометричного матеріалу у початковому курсі математики. Чернівці, 2022.34-36с. URL: https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6490/educ_2023_058.pdf?isAllowed=y&sequence=1&utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 28.10.2025)

Іванна Мельник,
*студентка 3 курсу спеціальності «013 Початкова освіта»
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*
Наукова керівниця: Наталія Корінчук,
*викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ

Ключові слова: критичне мислення, математика, початкова освіта, здобувачі початкової освіти, розвиток критичного мислення.

В умовах сучасного суспільства поняття “критичного мислення” є життєво необхідним: стрімке розповсюдження інформації та необхідність її постійної

перевірки. Саме тому Нова українська школа (НУШ) визначає поняття “критичного мислення” як одне з ключових компетентностей у процесі навчання здобувачів початкової освіти. Таким чином, формування особистості, здатної мислити критично, є не лише педагогічним завданням, а й вимогою часу, що забезпечує її успішну адаптацію та самореалізацію.

Проблема розвитку критичного мислення сягає своїм корінням ще у праці Аристотеля та Платона, але як сталий науковий термін – розвиток критичного мислення, виокремився лише у 70-х роках ХХ століття [7, с. 144]. Батьком сучасного підходу до розвитку критичного мислення вважається Джон Дьюї, проте цим питанням цікавились також інші науковці. Серед них Д. Клустер, М. Ліпман, Р. Пауль, Д. Халперн та інші. В Україні питанням розвитку критичного мислення займались О. Пометун, О. Тягло, С. Терно та І. Бондарук. О. Пометун у своїх працях визначає критичне мислення як одну з сучасних технологій навчання, яка тісно пов’язана з використанням інтерактивного навчання [3, с. 7]. Загалом розвиток критичного мислення завжди цікавив науковців з усього світу, оскільки, як було вище згадано, саме розвиток критичного мислення є ключовою компетентністю, необхідною для існування в сучасному світі.

Саме поняття “критичне мислення” багатьма науковцями трактується як система суджень за допомогою якої можна аналізувати інформацію, ухвалювати раціональні рішення та відрізнити істинне від хибного. Також воно може визначатись як “наукове мислення”, сенс якого полягає в ухваленні певних ретельно обміркованих та незалежних рішень згідно із законами логіки. [5, с. 61-63]. Тобто воно означає можливість людини керуватися власним розумом, аналізувати інформацію та робити висновки на основі свого бачення.

Дитячий вік є ідеальним часом для розвитку критичного мислення. Цей період характеризується переходом від наочно-образного до словесно-логічного мислення, що створює сприятливі умови для розвитку аналітичних навичок. Водночас мислення здобувачів початкової освіти залишається переважно конкретним, що вимагає від педагога застосовувати наочність та ігрові методи [2, с. 42-45].

Зумовлена віковими особливостями, допитливість здобувачів початкової освіти, є хорошим фундаментом для розвитку критичного мислення. Однак ця допитливість потребує цілеспрямованого супроводу педагога в процесі навчання, щоб перейти з простої цікавості («Чому?») в уміння формулювати проблемні питання та шукати обґрунтовані відповіді («Як це довести?», «Чи є інші варіанти?»). Без належної уваги з боку вчителя, який за допомогою завдань, запитань, задач та інших видів роботи на уроці математики, які допомагають здобувачам освіти розвинути навички критичного мислення, вони не зможуть сформуватися самі по собі. Саме супровід педагога має перетворити природну дитячу цікавість на стійку навичку і вміння, де постановка запитань стає основою для аналізу інформації [6].

Математика як навчальний предмет має унікальний дидактичний потенціал для розвитку критичного мислення. Сама її природа вимагає точності, логічності, послідовності міркувань, наукової аргументації та доведення, що є фундаментальними складовими критичного мислення. Вивчення математики сприяє формуванню в учнів таких мисленневих операцій, як аналіз, синтез, узагальнення, класифікація, порівняння та протиставлення.

Особливість математики полягає в тому, що процес пошуку розв'язання (як було знайдено відповідь) є не менш, а іноді й більш важливим, ніж сам результат (правильна відповідь). Коли педагог акцентує увагу на обговоренні різних способів розв'язання задачі, аналізі їх переваг та недоліків, дослідженні помилок, здобувачі освіти починають розвивати навички критичного мислення. Запитуючи учнів «Чи є інші способи вирішення цієї задачі?» або спонукаючи їх до виявлення переваг того чи іншого способу розв'язання, вчитель стимулює перехід від мислення за алгоритмом до аналітичного, тобто мислення засноване на аналізі інформації [1, с. 1-2]. Це допомагає не просто розв'язати задачу в майбутньому, а думати нестандартно і логічно.

Робота над сюжетними задачами вчить аналізувати текстову інформацію, виділяти головне, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між даним та шуканим, моделювати ситуації та розв'язувати проблеми. Таким чином, математична освітня галузь створює хороший фундамент для формування особистості, здатної робити висновки та приймати обґрунтовані рішення не лише в навчальних, а й у реальних життєвих ситуаціях.

Сюжетна задача є потужним інструментом для розвитку критичного мислення, якщо робота над нею не зводиться до механічного виконання арифметичних дій. Критичний підхід починається вже на етапі аналізу тексту задачі, коли учні вчать оцінювати, чи є даний текст задачею, та робити оцінювання очікуваної відповіді (більше чи менше число вийде).

Особливо ефективними для розвитку аналітичних, прогностичних та рефлексивних навичок є перетворення задач. Коли учень не просто розв'язує задачу, а відповідає на запитання «А що буде, якщо...?», він змушений мислити нелінійно, враховувати наслідки змін та глибше розуміти залежності між компонентами задачі. Це формує здатність до системного аналізу та гнучкого мислення [4, с. 28-32].

Отже, формування критичного мислення є пріоритетним завданням Нової української школи, оскільки воно виступає ключовою компетентністю для успішної адаптації особистості в сучасному стімкому інформаційному світі. Хоча початковий шкільний вік є сприятливим періодом для закладання цих навичок, спираючись на природну допитливість учнів, цей процес не відбувається спонтанно і вимагає цілеспрямованого педагогічного керівництва.

Список використаних джерел

1. Алла Королук. РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ : тези. Рівне : Видання Рівненського ОІППО. 9 с.
2. Луценко С., Шанскова Т. Розвиток критичного мислення молодших школярів засобами проблемного навчання. Специфіка фахової підготовки майбутніх учителів на засадах компетентнісного підходу: досвід, реалії, перспективи: зб. матеріалів Всеукр. з міжнар. участю наук.-практ. конф., м. Житомир 29 листоп. 2022 р. – за заг. ред. І. В. Голубовська. Житомир : ФО-П «Н. М. Левковець», 2022. С. 42–45.
3. МЕТОДИ І ПРИЙОМИ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ. *На урок*. 2022. С. 7. URL: <https://naurok.com.ua/metodi-i-priyomi>

- [rozvitku-kritichnogo-mislennya-na-urokah-matematiki-329934.html](https://naurok.com.ua/rozvitku-kritichnogo-mislennya-na-urokah-matematiki-329934.html); (дата звернення: 26.10.2025).
4. Могилевець Тетяна. Критичне мислення як провідна технологія в НУШ. *На урок*. 2023. С. 28-32. URL: <https://naurok.com.ua/kritichne-mislennya-yak-providna-tehnologiya-v-nush-344672.html>; (дата звернення: 26.10.2025).
 5. РОЗВИТОК НАВИЧОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ – ПРЕДСТАВНИКІВ ПОКОЛІННЯ Z: ІНТЕРАКТИВНІ ПРАКТИКИ. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 72, 2024. С. 61-63. URL: <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2024/72/11.pdf>; (дата звернення: 26.10.2025).
 6. Формування критичного мислення молодших школярів Нової української школи. *На урок*. 2021. URL: <https://naurok.com.ua/formuvannya-kritichnogo-mislennya-molodshih-shkolyariv-novo-ukra-nsko-shkoli-214811.html>; (дата звернення: 26.10.2025).
 7. Ярош Г.О., Н.М. Седова. Сучасний урок в початковій школі: 33 уроки з використанням технології критичного мислення. Харків : Видавнича група «Основа», 2005. 430 с.

Олеся Мельник,
*студентка 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*
Науковий керівник: Надія Антонюк,
*кандидат педагогічних наук, викладач циклової комісії
шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ НУШ

Ключові слова: здоров'язбережувальна компетентність, здоров'я, сучасна школа, здоровий спосіб життя, навчальний процес, фізичне здоров'я, освітній процес, міжпредметні зв'язки, рухова активність, фізкультхвилинки.

Проблема збереження здоров'я дітей набуває особливої актуальності в умовах інтенсивного інформаційного навантаження, гіподинамії, емоційного виснаження та зниження інтересу дітей до активної рухової діяльності. Тому перед педагогом постає завдання створити такі умови, які сприятимуть розвитку в учнів культури здоров'я та відповідального ставлення до себе.

Сучасна система освіти спрямована не лише на здобуття знань, а й на формування життєвих компетентностей, серед яких провідне місце займає здоров'язбережувальна компетентність – комплекс знань, умінь, ставлень та цінностей, що дозволяє людині зберігати та зміцнювати власне здоров'я, а також здоров'я оточуючих. У контексті реалізації концепції Нової української школи (НУШ) вона визначається як здатність учня усвідомлено дбати про власне фізичне,

психічне, соціальне та духовне здоров'я, робити відповідальні вибори щодо способу життя [1, с. 8].

Формування здоров'язбережувальної компетентності учнів є важливою складовою сучасного освітнього процесу, адже від рівня усвідомлення цінності здоров'я залежить не лише успішність навчання, а й життєва позиція дитини [4]. Сучасна школа має створювати умови, за яких турбота про фізичне, психічне та соціальне благополуччя стане природною частиною повсякденного життя учнів [2].

Основними шляхами формування здоров'язбережувальної компетентності є впровадження здоров'язбережувальних технологій, інтеграція питань здоров'я у зміст навчання, розвиток мотивації до здорового способу життя, активна рухова діяльність, забезпечення психологічного комфорту, співпраця школи, сім'ї та громади, а також особистий приклад педагога [3].

Одним із найефективніших шляхів формування здоров'язбережувальної компетентності є впровадження у навчальний процес здоров'язбережувальних технологій. Вони передбачають таку організацію освітньої діяльності, яка не лише запобігає перевтомі учнів, а й сприяє їхньому гармонійному розвитку. Під час уроків учитель може впроваджувати здоров'язбережувальні технології у формі коротких фізкультурхвилинок, наприклад, «Весела зарядка з тваринками» або «Дихаємо, як квітка». Такі вправи не лише допомагають дітям зняти напругу, а й формують усвідомлення потреби рухатись. У 1-2 класах ефективно застосовувати вправи для очей – «Веселий світлофор» чи «Моргайко», які запобігають зоровому перевантаженню.

Доцільно впроваджувати інтерактивні методи навчання - групові форми роботи, навчальні ігри, проєктну діяльність, дискусії, які стимулюють активність і позитивний емоційний стан дитини. Не менш важливо створити ергономічне середовище - добре освітлені, провітрені класи, зручні меблі, наявність кімнатних рослин, безпечні навчальні матеріали. Такі умови сприяють збереженню працездатності учнів і підвищують їхню зацікавленість у навчанні [3].

Ефективним напрямом формування здоров'язбережувальної компетентності є інтеграція тем, пов'язаних зі здоров'ям, у навчальний процес. Сучасна освіта має міжпредметний характер, тому питання здоров'я можна розглядати в межах будь-якого предмета. Наприклад, на уроках ЯДС учні вивчають вплив навколишнього середовища на організм людини, вчать берегти природу як джерело здоров'я. На уроках української мови або літературного читання аналізують тексти про доброту, дружбу, взаємопідтримку, а також оповідання, що розкривають значення спорту та гігієни. У школі можна організувати «Тиждень здоров'я», де кожен день має власну тему: «День усмішки», «День спорту», «День вітамінів», «День води», «День гарного настрою».

Наприклад, у «День спорту» учні беруть участь у спортивному марафоні «Біжимо до здоров'я», у «День вітамінів» - готують плакати про користь овочів і фруктів, у «День води» – створюють мініплакати «Пий чисту воду – будь здоровим!». У рамках виховної години можна провести тренінг «Мое здоров'я – у моїх руках» або гру «Здоровий вибір», де діти оцінюють різні життєві ситуації та обирають правильні рішення.

Під час занять з інформатики вчитель звертає увагу на безпечне користування комп'ютером і гаджетами, дотримання санітарно-гігієнічних норм роботи з технікою.

На уроках мистецтва, музики чи трудового навчання діти розвивають емоційну чутливість, уяву, гармонію, що сприяє психічному здоров'ю. Таким чином, питання збереження здоров'я пронизують увесь навчальний процес і формують у дітей цілісне уявлення про здоровий спосіб життя.

Мотивація є рушійною силою будь-якої діяльності, тому вчитель повинен зацікавити учнів турботою про власне здоров'я. Це можна реалізувати через бесіди, тренінги, рольові ігри, під час яких діти вчать робити усвідомлений вибір між корисними й шкідливими звичками. Важливе значення мають тематичні тижні здоров'я, спортивні свята, акції «Ми за здоровий спосіб життя!», конкурси плакатів чи відеороликів.

Наприклад, під час акції «Обери здоров'я!» учні створюють постери, присвячені правильному харчуванню та руховій активності, або організують флешмоби, що популяризують спорт. Велику роль відіграє запрошення лікарів, спортсменів, волонтерів, батьків, які власним прикладом демонструють, що бути здоровим – це престижно й цікаво. Такі заходи формують у дітей переконання, що здоров'я є головною умовою успіху й щастя.

Рух – основа фізичного розвитку дитини. Забезпечення оптимальної рухової активності сприяє не лише фізичному, а й емоційному благополуччю учнів [4]. У навчальному процесі варто організувати ранкову гімнастику, фізкультхвилинки, динамічні паузи, рухливі ігри на перервах. Крім того, важливо підтримувати інтерес дітей до позаурочних форм активності – спортивних гуртків, секцій, туристичних походів, днів здоров'я, естафет, квестів [5].

У школі можна впровадити програму «Рухливі перерви» - короткі ігри на свіжому повітрі або в спортивному залі, наприклад «Веселий естафетний потяг» чи «Стрибки через річку». Корисним є проведення «Днів здоров'я» - виїздів на природу з елементами туризму, ігор і змагань.

Такі заходи не лише розвивають витривалість і силу, а й виховують командний дух, взаємопідтримку, уміння діяти разом. Рухова активність також є ефективним засобом профілактики перевтоми й порушень постави, що особливо актуально для сучасних дітей, які багато часу проводять за комп'ютером.

Психічне та емоційне здоров'я – це фундамент гармонійної особистості. Вчитель має створити у класі доброзичливу атмосферу, де кожна дитина почуватиметься прийнятою, зрозумілою і захищеною. Педагогіка партнерства, взаємоповага, підтримка, гуманне спілкування допомагають учням подолати страхи, невпевненість, знижують рівень тривожності.

Для зниження тривожності вчитель може починати урок із вправи «Мій настрій сьогодні» – учні показують емоцію смайликом або кольором. Добре діють «Хвилинки тиші» – короткі паузи для відпочинку, прослуховування спокійної музики чи короткої медитації.

Елементи арт-терапії, наприклад малювання пальцями чи створення колажів «Мій світ гармонії», допомагають дітям краще розуміти свої почуття.

Для підтримання емоційного благополуччя варто застосовувати вправи на релаксацію, хвилинки психологічного розвантаження, елементи арт-терапії, медитації, колективні творчі завдання. Позитивний психологічний клімат у класі сприяє не лише збереженню психічного здоров'я, а й підвищує навчальну мотивацію.

Здоров'язбережувальна компетентність не формується ізольовано в межах школи – вона потребує підтримки з боку родини та місцевої громади [3]. Батьки є першими вихователями здорових звичок, тому важливо залучати їх до виховних заходів, консультацій, спільних свят і спортивних проєктів. Наприклад, родинні змагання «Мама, тато, я – спортивна сім'я» або шкільна акція «Здорова родина - здорова дитина» зміцнюють взаємозв'язок сім'ї та школи.

У партнерстві з місцевими лікарями або спортивними інструкторами можна організувати лекції, дні профілактики, «Медичні ярмарки», акції донорства чи флешмоби проти шкідливих звичок. Корисно створити шкільний волонтерський клуб «Ми – за здоров'я!», який популяризуватиме здорові звички серед учнів і громади.

Співпраця з медичними працівниками, спортивними клубами, центрами дитячої творчості чи молодіжними організаціями дає змогу розширити виховний простір дитини, сформуванню цілісного уявлення про культуру здоров'я.

Учитель є взірцем для наслідування, тому його власне ставлення до здоров'я має велике значення [4]. Педагог, який сам дотримується принципів здорового способу життя, демонструє врівноваженість, оптимізм, активність, автоматично формує у дітей відповідні ціннісні орієнтири. Його поведінка, зовнішній вигляд, культура спілкування, позитивне ставлення до життя стають природним виховним інструментом.

Таким чином, шляхи формування здоров'язбережувальної компетентності є багатомірними й охоплюють усі сфери шкільного життя - від організації уроку до співпраці з громадою [1]. Лише системний підхід, підтриманий особистим прикладом учителя, може забезпечити виховання свідомої, життєрадісної й здорової особистості, здатної відповідально ставитися

до себе та свого майбутнього.

Список використаних джерел

1. Концепція Нової української школи. Київ : Міністерство освіти і науки України, 2016. – С. 8-9.
2. Державний стандарт початкової освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87.
3. Міністерство освіти і науки України. Лист № 1/9-415 від 07.08.2019 р. «Щодо реалізації здоров'язбережувального освітнього середовища у закладах загальної середньої освіти». Київ : МОН України, 2019.
4. Савченко О. Я. Сучасний урок у початковій школі : науково-методичний посібник. Київ : Освіта, 2011. 38 с.
5. Здоров'язбережувальні технології в освітньому процесі початкової школи: навч.-метод. посіб. за ред. Т. М. Байбари. Київ : Генеза, 2020. 74 с.

Уляна Наконечна,
здобувачка фахової передвищої освіти 3 курсу,
спеціальності «013 Початкова освіта»
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Наукова керівниця: Наталія Корінчук,
викладач циклової комісії
природничо-математичних дисциплін
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

НАСТУПНІСТЬ У ВИВЧЕННІ РІВНЯНЬ У ПОЧАТКОВИХ ТА СТАРШИХ КЛАСАХ

Ключові слова: *наступність, рівняння з однією змінною, початкова школа, математична компетентність, методика навчання, логічне мислення, абстрактне мислення, мотивація учнів, інтерактивні методи, групова робота.*

Питання наступності у вивченні математики є дуже важливим, адже від нього залежить, наскільки успішно здобувачі освіти засвоюватимуть нові знання та чи зможуть логічно мислити, коли матеріал стає складнішим. Особливо це стосується теми рівнянь, адже саме тут відбувається перехід від простих дій до алгебраїчного способу міркування. Якщо між початковою і середньою ланкою освітнього процесу немає плавного зв'язку, учням важко зрозуміти нові поняття, навіть якщо вони здаються знайомими.

У початковій школі здобувачі освіти починають знайомитися з найпростішими рівняннями, наприклад: $x + 6 = 14$ або $20 - x = 12$. Спочатку вони просто підбирають потрібне число, але поступово починають розуміти, що кожна дія має свою обернену. Коли дитина пояснює: «щоб знайти невідоме, потрібно відняти 8 від 15», – це вже означає, що вона починає мислити логічно, а не механічно виконувати дії. Такі вміння є основою для подальшого розуміння алгебраїчних рівнянь.

Велике значення на цьому етапі має те, як учитель подає матеріал. Якщо він лише навчає підставляти числа, то здобувач освіти не розуміє суті. А коли учитель створює ситуації для роздумів, наприклад: «Я задумала число, додала 7 і отримала 16. Яке це число?» – тоді дитина не просто знаходить відповідь, а й вчиться будувати власні міркування, робити висновки, пояснювати свої дії. Це вже початок формування аналітичного мислення, яке необхідне для вивчення алгебри в середній школі.

У 5–6 класах відбувається ускладнення змісту. Учні знайомляться з поняттям змінної – літери, що позначає невідоме або будь-яке число. Для багатьох це виглядає незвично, бо вони звикли бачити лише конкретні числа. Тут важливо показати, що новий запис не змінює суті завдання: рівняння $x + 15 = 37$ є тим самим, що вони вже розв'язували, просто замість “невідомого числа” тепер

використовується символ. Якщо це пояснити правильно, перехід від конкретного до абстрактного стає природним і зрозумілим [3, с. 25].

Щоб забезпечити справжню наступність, учителю потрібно спиратися на вже сформовані знання та розширювати їх. Поступовість у викладі матеріалу – один з головних методичних принципів. Важливо також дотримуватися наочності: використовувати схеми, моделі, малюнки, числові промені. Це допомагає здобувачам освіти краще уявити зв'язки між числами й зрозуміти логіку дій [4, с. 33].

Окрім цього, слід приділяти увагу узагальненню матеріалу. Наприклад, можна показати, що рівняння $x + 6 = 14$, $14 - x = 6$ і $x - 6 = 8$ мають подібну структуру, і всі вони зводяться до пошуку невідомого за допомогою обернених дій. Коли учень бачить ці зв'язки, він розуміє не лише конкретне завдання, а й загальний принцип розв'язування.

Активність здобувачів освіти теж має велике значення. Якщо учні лише виконують готові приклади, то їхні знання залишаються поверховими. Натомість, коли вони самі складають рівняння, шукають різні способи перевірки, обговорюють варіанти розв'язання в парах – вони краще розуміють матеріал і запам'ятовують логіку дій. Ігрові завдання, логічні задачі, короткі математичні історії роблять тему більш цікавою та зрозумілою [3, с. 28].

Важливо також зберігати єдність математичної термінології. Якщо в початковій школі говорять «невідоме число», то в середніх класах варто пояснити, що це тепер називається «змінна». Так діти бачать зв'язок між різними етапами навчання, і для них математика стає не набором окремих тем, а єдиною логічною системою.

Одним із найскладніших моментів під час переходу є зміна типу мислення – від конкретного до абстрактного. Щоб цей процес був легшим, варто використовувати практичні приклади. Наприклад, задачі, де буква позначає реальний предмет: «Нехай x – це кількість яблук у кошику». Такий підхід допомагає здобувачам освіти поступово звикати до символів і розуміти, що вони лише зручний спосіб запису.

Не менш важливим є питання мотивації. Коли учні бачать, що рівняння допомагають у житті – наприклад, щоб розрахувати решту, знайти відстань або час, – вони починають сприймати математику як щось корисне й цікаве.

Список використаних джерел

1. Бевз Г. П., Бевз В. Г., Васильєва Д. В., Владімірова Н. Г. Уроки математики в 5 класі: методичний посібник. – Київ: Видавничий дім «Освіта», 2022.
2. Козак М. П. Методика навчання алгебри у 5–6 класах. – Львів: Світ, 2017.
3. Мельник І. П. Проблеми реалізації принципу наступності в математичній освіті. – Київ: Педагогічна думка, 2019.
4. Онопрієнко О. В. Наступність у навчанні математики в умовах Нової української школи. – Київ: Педагогічна думка, 2020.

Валерія Наумич,
*студентка 3 курсу спеціальності «013 Початкова освіта»
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*
Наукова керівниця: Наталія Корінчук,
*викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*

ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРОВИХ УЯВЛЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ОЗНАЙОМЛЕННЯ ІЗ ПОНЯТТЯМ ШВИДКІСТЬ

Ключові слова: швидкість, початкова школа, математична освіта, методика навчання, компетентнісний підхід, міжпредметні зв'язки, пізнавальна активність.

Ми живемо у світі, де все рухається. Машина їдуть, люди йдуть, птахи летять. Діти повинні розуміти, як швидко це відбувається. Поняття швидкості дуже важливе. Воно є основою для вивчення багатьох наук, наприклад, фізики. Сучасна українська школа, відома як «Нова українська школа» (НУШ), вимагає, щоб учні 4-го класу добре розуміли, що таке швидкість і середня швидкість. Це прописано у Державному стандарті освіти. Чому це актуально? Математика має допомагати дітям у житті. Якщо дитина розуміє, як пов'язані відстань, час і швидкість, вона зможе вирішувати багато щоденних завдань. Це розвиває її логічне мислення і вміння застосовувати знання [1, с. 185].

Раніше дітей часто змушували просто запам'ятовувати формули. Вони зачували: « $v = s : t$ » і не розуміли, що це означає. Але зараз навчання має бути іншим. Воно повинно базуватися на дії. Дитина повинна сама щось робити, бачити і глибоко розуміти суть швидкості. Багато вчених, як-от М. Богданович та О. Скворцова, казали, що вчити треба поступово. Треба йти від конкретних прикладів (наприклад, як їде машина) до абстрактних понять (формули). Вони наголошували, що практичні ігри та життєві ситуації дуже важливі [3, с.34].

Основна мета нашого дослідження: проаналізувати та зібрати в систему найкращі, перевірені кроки й умови, які потрібні вчителям для того, щоб якісно навчити 4-класників поняттям швидкості та середньої швидкості. Ці методи мають відповідати сучасному компетентнісному підходу, тобто вчити дітей застосовувати знання на практиці [6, с.52].

Для досягнення поставленої мети було визначено такі завдання: проаналізувати, як думають учні початкової школи. Оскільки діти цього віку мислять дуже конкретно, потрібно з'ясувати, як пояснити їм такі абстрактні речі, як рух, час і швидкість, щоб це було максимально зрозуміло і доступно; зібрати та обґрунтувати поетапну структуру вивчення швидкості та середньої швидкості, яка використовує наочні матеріали, практичні дії та ігрові методи [2, с.83]; Знайти найкращі способи, які допоможуть дітям активно засвоювати матеріал та розвивати вміння аналізувати.

Дослідження базувалося на аналізі науково-методичної літератури (М. Богданович, О. Скворцова), навчальних програм та підручників. Використано методи порівняння, систематизації та моделювання навчальних ситуацій. Практична частина нашої роботи полягала у створенні прикладів ігрових вправ та завдань, які показують, як можна свідомо опанувати поняття швидкості через активну діяльність [2, с.125].

Аналіз сучасних методичних підходів до вивчення швидкості підтверджує, що найбільш ефективною є поетапна (трикрокова) структура, яка враховує, як саме мислять учні початкової школи. Ця структура забезпечує поступовий перехід від простих життєвих уявлень до складних математичних формул.

Етап 1. Створення конкретних уявлень.

На цьому етапі використовуються життєві ситуації: рух людини, транспорту, тварин, природні явища. Учні спостерігають, порівнюють, роблять висновки про те, хто рухається швидше або повільніше. Ефективними є ігрові вправи типу: «Хто швидше добіжить до дерева?», «Який транспорт рухається швидше?» тощо. Це формує інтуїтивне розуміння поняття швидкості як величини, що показує, «як швидко щось рухається» [2, с.89;].

Етап 2. Ознайомлення з формулою швидкості.

Після того, як учні інтуїтивно зрозуміли суть швидкості, вони переходять до другого етапу — ознайомлення з формулою швидкості. Цей крок логічно впливає з попереднього, оскільки тепер учні вчаться вимірювати те, що спостерігали. Педагог вводить математичну залежність між відстанню, часом і швидкістю. Важливо, щоб формула не заучується, а виводиться учнями через аналіз конкретних прикладів з першого етапу. Учні застосовують схеми та наочність для показу зв'язку між величинами. Таким чином, абстрактне поняття швидкості отримує своє математичне вираження.[1, с.118; 6, с.60].

Етап 3. Формування поняття середньої швидкості.

Засвоєння основної формули веде учнів до третього етапу — формування поняття середньої швидкості. Цей крок ускладнює поняття руху, наближаючи його до реального життя, де швидкість не завжди постійна. Учні працюють із практичними ситуаціями, де рух здійснюється з різною швидкістю на різних ділянках. Учні вчаться знаходити загальну відстань та загальний час, щоб обчислити середню швидкість. Цей етап закріплює зв'язок між усіма величинами, розвиваючи аналітичне мислення та уміння узагальнювати [4, с.142].

Закріплення матеріалу відбувається шляхом використання міжпредметних зв'язків. На уроках природознавства діти можуть вимірювати швидкість вітру, течії води, руху комах. Під час занять із фізичної культури — визначати власну швидкість бігу чи метання м'яча. Такі інтегровані завдання допомагають закріпити поняття швидкості через досвід.

Ефективним є застосування цифрових інструментів та інтерактивних методів. Наприклад, учні можуть використовувати онлайн-симуляції руху або аналізувати дані GPS-трекерів на смартфоні, щоб визначити власну середню швидкість під час прогулянки. Це підвищує мотивацію до навчання й демонструє практичну значущість математичних знань.

Отже, Ефективність методики вивчення швидкості та середньої швидкості у 4 класі залежить від системного поєднання наочних моделей, практичних дій та активної діяльності учнів [1, с.220].

Ефективність навчання підвищується за умов: активного використання наочності та інтерактивних засобів; забезпечення поступового переходу від конкретного життєвого прикладу до абстрактного математичного поняття; стимулювання логічного мислення та самостійності через розв'язання задач із практичним змістом.

Правильне застосування цієї методики формує в учнів міцні математичні компетентності та готовність застосовувати їх у реальних життєвих ситуаціях [6, с.95].

Список використаних джерел

1. Богданович М. В. Методика навчання математики в початковій школі. – Київ: Освіта, 2019. 256 с.
2. Будна Н. О., Скворцова О. І. Формування понять про величини у молодших школярів. – Харків: Ранок, 2020. 180 с.
3. Кочина Л. П. Дидактична модель формування понять швидкості у початковій школі. Початкова освіта. 2021. № 4. С. 32–36.
4. Логачевська С. В., Кочурова Л. В. Математичний розвиток молодших школярів: сучасні підходи. – Тернопіль: Навчальна книга, 2018. 214 с.
5. Скворцова О. І. Компетентнісний підхід у навчанні математики в початкових класах. – Одеса: ПНПУ, 2019. 178 с.

Дарина Ожго,
*здобувачка фахової передвищої освіти спеціальності «013 Початкова освіта»
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*
Науковий керівник: Наталія Корінчук,
*викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*

РОБОТА НАД СЮЖЕТНОЮ ЗАДАЧЕЮ ЯК СТИМУЛЯТОР ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ХАРАКТЕРОЛОГІЧНИХ РИС ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: сюжетна задача, початкова освіта, математична компетентність, характерологічні риси, самостійність, методика навчання математики.

Сучасна початкова освіта орієнтована не лише на засвоєння учнями базових знань і формування предметних умінь, а й на розвиток їхніх особистісних якостей та мислення. Математика як освітній компонент має великий виховний потенціал,

бо сприяє формуванню логічного мислення, уважності та вмінню робити висновки. Особливе місце в навчанні математики посідають сюжетні задачі, які поєднують практичний зміст із математичними діями, розкривають зв'язок навчального матеріалу з реальним життям, формують пізнавальний інтерес і позитивну мотивацію до навчання [3].

У сучасних науково-методичних дослідженнях підкреслюється, що сюжетна задача є не просто засобом перевірки знань, а й педагогічним інструментом, який впливає на розвиток емоційно-ціннісної сфери учня. Вона допомагає виховувати наполегливість, самостійність, терпіння, послідовність у діях, а також сприяє формуванню моральних і вольових якостей [2]. Таким чином, робота над сюжетною задачею є важливою для формування характерологічних рис особистості здобувачів початкової освіти.

Тема є актуальною через впровадження компетентнісного підходу в українській освіті, за яким вчитель повинен розвивати ключові компетентності учнів через реальні навчальні ситуації. Саме сюжетна задача відповідає цій вимозі, адже моделює життєві обставини, де дитина має проявити власне судження, ініціативу й відповідальність [4]. Вона поєднує навчальну, виховну та розвивальну функції і цим забезпечує поєднання інтелектуального і морального виховання. Сьогодні питання впливу сюжетних задач на характерологічний розвиток дитини є особливо актуальним, бо освіта спрямована на формування цілісної і соціально активної особистості.

Мета дослідження полягає у вивченні впливу сюжетних задач на формування характеру молодших школярів. У процесі дослідження передбачалося розкрити зміст поняття сюжетної задачі в сучасній методиці навчання математики, визначити її виховний потенціал. Важливо також з'ясувати, які саме риси характеру формуються в дітей у процесі розв'язування сюжетних задач і як їх розвивати.

Дослідження проводилися на основі аналізу науково-педагогічної та психолого-методичної літератури з теми навчання математики у початковій школі. Завдяки методу системного аналізу були узагальнені підходи до використання сюжетних задач у навчанні та вихованні. Також за допомогою методу порівняння вивчено різні методики роботи над задачею, зокрема традиційну та компетентнісно-орієнтовану.

Отримані результати спираються на опрацьовані матеріали сучасних педагогічних видань та онлайн ресурсів, серед яких «Всеосвіта», «На урок», методичний посібник С. Скворцової «Методика навчання розв'язування сюжетних задач у початковій школі», а також дослідження, опубліковані в наукових збірниках Криворізького та Херсонського державних університетів за 2020–2024 роки. Під час аналізу інформації стало зрозуміло, що питання впливу сюжетних задач на формування характеру учнів залишається недостатньо вивченим, але завдяки впровадженню компетентнісного навчання таким темам стали приділяти більше уваги.

Розв'язування сюжетної задачі є складним пізнавальним процесом, що вимагає від учня розуміння умови, аналізу ситуації, побудови плану дій, виконання обчислень і перевірки результату. Завдяки цьому активізується не лише інтелект, а й емоційно-вольова сфера дитини. Учень стикається з необхідністю приймати рішення, обирати способи дій, долати труднощі і робити висновки, тим самим формує такі

важливі риси, як відповідальність, самостійність, наполегливість і впевненість у власних силах [1].

Під час систематичної роботи з сюжетними задачами дитина вчиться організовувати свою діяльність, планувати послідовність кроків і не зупинятися на півдорозі. У процесі колективного обговорення рішень формується вміння слухати інших, аргументувати власну думку, співпрацювати, що розвиває комунікативність і толерантність [2]. Таким чином, сюжетна задача може виступати моделлю реальної життєвої ситуації, у якій дитина вчиться діяти відповідально і раціонально.

Важливо, щоб робота над сюжетною задачею не обмежувалася лише пошуком правильної відповіді. Учитель має акцентувати увагу на способі мислення, на процесі пошуку рішення, заохочувати до пошуку різних варіантів розв'язку і підтримувати ініціативу учня. Саме такий підхід дозволяє реалізувати виховний потенціал задачі. Лише у випадку, коли дитина самостійно усвідомлює логіку власних дій, освітній процес стає розвивальним і виховним.

Сюжетні задачі можна використовувати як засіб формування морально-вольових якостей, якщо їхній зміст має позитивне емоційне забарвлення, пов'язаний із повсякденними ситуаціями та передбачає обдуманий вибір. Наприклад, задачі з моральним підтекстом : «Скільки книжок залишилось у бібліотеці, якщо учні повернули частину взятих?», не лише тренують обчислювальні навички, а й виховують чесність, сумлінність, відповідальність за власні дії.

Ефективність впливу сюжетних задач на характерологічний розвиток залежить від багатьох педагогічних умов. Передусім це систематичність і поступовість їх використання. Задачі мають добиратися з урахуванням вікових особливостей і рівня пізнавальної самостійності учнів. Важливе значення має створення на уроці атмосфери довіри, у якій дитина не боїться помилитися, а помилку сприймає як елемент навчання. Учитель має не лише контролювати, а й підтримувати пізнавальну ініціативу, спрямовувати школярів до самостійного пошуку.

Доцільною є робота за такими етапами: аналіз умови, складання короткого запису, побудова плану розв'язання, виконання обчислень, перевірка, узагальнення. На кожному етапі учень стикається з необхідністю самостійного вибору, що поступово формує його характерологічну стійкість. Дослідження педагогів-практиків, опубліковані на освітніх платформах «На урок», підтверджують, що залучення дітей до розв'язування сюжетних задач сприяє підвищенню рівня їхньої мотивації, розвитку уважності та наполегливості.

Таким чином, сюжетна задача є універсальним засобом поєднання навчання й виховання. Вона має комплексний вплив на розвиток особистості. Якщо роботу над такими задачами будувати на принципах доступності, активності та самостійності, можна досягти не тільки високих навчальних результатів, а й формування стійких рис характеру.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що сюжетна задача в початковій школі є потужним педагогічним засобом формування особистісних якостей учнів. У процесі роботи над нею школярі вчать мислити логічно, діяти послідовно, долати труднощі, співпрацювати і це все сприяє становленню характерологічних рис.

Формування певних рис буде ефективним, якщо створити відповідні педагогічних умови: позитивне емоційне середовище, підтримку самостійності,

активне залучення дітей до обговорення. У майбутньому є доцільним проведення експериментальних досліджень для детальнішого вивчення впливу роботи над сюжетними задачами на особистісний розвиток учнів.

Отже, сюжетна задача є не лише інструментом формування математичної компетентності, а й стимулятором розвитку характеру дитини. Вона поєднує інтелектуальне та моральне виховання, готує учня до активної участі в суспільному житті. Такі задачі формують якості, без яких неможливе становлення особистості: почуття відповідальності, самостійності й наполегливості.

Список використаних джерел

1. І ще раз про сюжетні задачі в початковій школі. УкрПед, 2023. URL: <https://ukped.com/materialy/teoriia-navchannia/5292-i-shche-raz-pro-siuzhetni-zadachi-v-pochatkovii-shkoli.html>. (дата звернення: 26.10.2025).
2. Початкова освіта. Сюжетні задачі: компетентнісний зміст. Всеосвіта, 2024. URL: <https://vseosvita.ua/library/pochatkova-osvita-suzetni-zadaci-kompetentnisnij-zmist-21539.html>. (дата звернення: 25.10.2025).
3. Скворцова С. О. Методика навчання розв'язування сюжетних задач у початковій школі. – Херсон: ХДУ, 2023. URL: https://ksuonline.kspu.edu/pluginfile.php/28639/mod_page/content/6/metodyka_navchannya_rozvyazuvannya_zadach-2.pdf (дата звернення: 25.10.2025).
4. Сюжетні задачі для 1 класу: компетентнісний зміст. На урок, 2023. URL: <https://naurok.com.ua/syuzhetni-zadachi-dlya-1-klasu-kompetentnisniy-zmist-334912.html>. (дата звернення: 25.10.2025).

Дар'я Полякова,
здобувачка фахової передвищої освіти 3 курсу спеціальності «013 Початкова освіта» відділення “Педагогічної освіти та інформаційних технологій” Луцького педагогічного фахового коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Наукова керівниця – Наталія Корінчук,
викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін Луцького педагогічного фахового коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

ФОРМУВАННЯ ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДОДАВАННЯ І ВІДНІМАННЯ В МЕЖАХ СТА

Ключові слова: Обчислювальна компетентність, додавання і віднімання, інтерактивні методи, початкова школа, логічне мислення

Сучасна початкова школа покликана не лише передавати здобувачам початкової освіти знання, а й формувати ключові компетентності, необхідні для життя у цифровому суспільстві. Однією з них є обчислювальна компетентність – здатність

застосовувати математичні знання у практичних ситуаціях, мислити логічно та приймати обґрунтовані рішення. Формування цієї компетентності починається саме в початкових класах, коли діти засвоюють базові арифметичні дії – додавання і віднімання в межах ста.

Метою роботи є з'ясування ефективних шляхів формування обчислювальних компетентностей здобувачів початкової освіти під час опанування теми "Додавання і віднімання в межах 100". Основними завданнями є визначити психолого-педагогічні передумови формування обчислювальних умінь здобувачів початкової освіти; проаналізувати сучасні підходи до навчання арифметичних дій у межах ста; виявити ефективні дидактичні прийоми, що сприяють розвитку обчислювальної компетентності. До проблеми формування математичної компетентності зверталися українські та зарубіжні науковці, зокрема Г. Бевз, Н. Бібік, В. Бондар, А. Молібог, О. Савченко, які досліджували когнітивні особливості мислення здобувачів початкової освіти.

У процесі роботи застосовано спостереження за освітньою діяльністю учнів 2-го класу під час вивчення теми «Додавання і віднімання в межах 100», а також аналіз результатів виконання усних та письмових обчислень. Проаналізовано серію уроків із використанням ігрових, інтерактивних та проблемно-пошукових методів. Порівняльний аналіз результатів на початку та в кінці експерименту дав змогу виявити динаміку сформованості обчислювальних навичок.

У контексті сучасних педагогічних і психологічних досліджень, традиційне механічне відпрацювання арифметичних обчислень без акценту на розуміння їхньої суті виявляється недостатньо ефективним для досягнення стійких результатів навчання. Дослідження показують, що здобувачі початкової освіти, які працюють із завданнями в інтерактивній формі — зокрема через математичні ігри, лабіринти, парні та групові вправи з елементами змагання — демонструють значно вищий рівень мотивації, глибше розуміння математичних понять і кращі показники успішності [2, ст 32]. Такий підхід активізує пізнавальну діяльність, сприяє розвитку логічного мислення, уваги та пам'яті, а також формує більш стійкі обчислювальні навички. Крім того, інтерактивні методи навчання дозволяють здобувачам початкової освіти усвідомлювати взаємозв'язок між арифметичними операціями, опанувати прийоми розкладання чисел та округлення, що сприяє підвищенню їхньої самостійності та впевненості у виконанні обчислень. Застосування таких підходів у початковій школі створює основу для подальшого успішного засвоєння складніших математичних концепцій.

Формування обчислювальних компетентностей є складним процесом, що вимагає системного підходу та поєднання різноманітних методів навчання. Ефективність цього процесу значно зростає за умов систематичного використання наочності, поєднання усних і письмових обчислень із практичними завданнями, розвитку логічного мислення через проблемні питання та поступового переходу від конкретних дій із предметами до абстрактних операцій [1, с. 120]. Цей підхід відповідає принципам компетентнісного навчання, яке орієнтується на розвиток у здобувачів початкової освіти здатності застосовувати знання та вміння в різноманітних життєвих ситуаціях.

Згідно з дослідженнями, застосування інтерактивних методів навчання сприяє розвитку когнітивних функцій здобувачів початкової освіти, таких як увага, пам'ять,

мислення та уява. Ці методи активізують пізнавальну діяльність, сприяють глибшому розумінню математичних понять та формуванню стійких обчислювальних навичок. Зокрема, інтерактивні завдання, що включають елементи змагання та співпраці, стимулюють здобувачів початкової освіти до активної участі в освітньому процесі та розвитку самостійності.

Здобувачі початкової освіти, які навчалися за моделлю, що поєднує інтерактивні методи з традиційними підходами, краще розуміють взаємозв'язок між додаванням і відніманням, упевнено користуються прийомами округлення та розкладання чисел, а також швидше виконують обчислення без калькулятора. Це свідчить про високий рівень сформованості їхніх обчислювальних компетентностей та здатності застосовувати математичні знання в різних контекстах.

Формування обчислювальних компетентностей під час вивчення додавання і віднімання в межах 100 є складним психолого-педагогічним процесом, що потребує інтеграції традиційних і сучасних методів навчання [4, с. 7]. Дослідження засвідчують, що механічне відпрацювання арифметичних дій без усвідомлення їхньої суті не забезпечує стійкого засвоєння знань і не сприяє розвитку логічного мислення. Найбільш ефективним виявляється діяльнісний підхід, який поєднує ігрові технології, візуалізацію математичних понять і поступовий розвиток логічного мислення.

Зокрема, математичні ігри, лабіринти, парні та командні вправи зі змагальним елементом стимулюють активну пізнавальну діяльність здобувачів початкової освіти, підвищують мотивацію та сприяють кращому засвоєнню арифметичних операцій [3, с. 36]. Використання наочних матеріалів, схем, графічних моделей та цифрових ресурсів допомагає здобувачам початкової освіти усвідомлювати структуру чисел, взаємозв'язок додавання і віднімання та операції розкладання чисел.

Поступовий перехід від конкретних дій із предметами до абстрактних операцій сприяє розвитку здатності до аналізу числових закономірностей і формуванню стійких обчислювальних навичок. Особливу перспективу становить впровадження цифрових засобів навчання, таких як інтерактивні додатки, навчальні платформи та математичні симулятори, які підвищують інтерес та формують практичні навички застосування математики у повсякденних ситуаціях.

Перспективою подальших досліджень є розроблення методичних рекомендацій для вчителів початкових класів щодо інтеграції цифрових інструментів у процес формування обчислювальних компетентностей, оптимізації поєднання традиційних та інтерактивних методів, адаптації цифрових ресурсів під індивідуальні особливості здобувачів початкової освіти та оцінювання ефективності цих технологій. Поєднання діяльнісного підходу, інтерактивних технологій і цифрових засобів забезпечує комплексне формування обчислювальної компетентності та підвищує рівень математичної грамотності здобувачів початкової освіти

Список використаних джерел

1. Павленко, І. В. Основи формування обчислювальної компетентності. Київ: Початкова школа, 2020. С. 232.
2. Романюк, О. Б. Цифрові технології у початковій школі. Львів: ЛНУ, 2020 С. 123.
3. Савченко, О. Я. Уміння вчитися – ключова компетентність молодшого школяра: посібник. Педагогічна думка, 2014 с. 176
4. Скворцова, С. О. Методика формування у молодших школярів поняття про арифметичні дії додавання та віднімання. Одеса: Початкова школа, 2011, С. 15.

Богдана Поліщук,
*здобувачка фахової передвищої освіти 3 курсу,
спеціальності «013 Початкова освіта»
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*
Наукова керівниця: Наталія Корінчук,
*викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*

ФОРМУВАННЯ ГЕОМЕТРИЧНОГО СКЛАДНИКА ПРЕДМЕТНОЇ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: геометричний складник, математична компетентність, просторове мислення, початкова освіта, діяльнісний підхід, освітній процес, візуалізація.

Формування геометричного складника математичної компетентності здобувачів початкової освіти є важливою складовою сучасного освітнього процесу. Саме у цей період закладаються основи логічного мислення, просторової уяви та аналітичних навичок. Геометрія допомагає дітям сприймати навколишній світ крізь призму форм, розмірів і взаємозв'язків об'єктів, сприяючи розвитку здатності до узагальнення та порівняння [1, с. 45–46].

У межах реалізації Концепції Нової української школи особливого значення набуває практична спрямованість математичної освіти. Освітній процес має забезпечувати зв'язок між теоретичними знаннями та життєвим досвідом здобувачів початкової освіти. Під час роботи з геометричними об'єктами вони вчаться застосовувати здобуті знання у побутових ситуаціях, аналізуючи реальні форми та просторові співвідношення [2, с. 120].

Діяльнісний підхід, за якого здобувач початкової освіти активно залучений до процесу пізнання, забезпечує глибше розуміння геометричного матеріалу. Виконуючи практичні завдання — вимірювання, побудову, креслення, конструювання, — діти не лише запам'ятовують властивості фігур, а й осмислюють їхнє застосування в житті. Так формується стійкий інтерес до математики та вміння самостійно мислити [3, с. 98–100].

Ефективним засобом розвитку геометричного мислення є використання наочності та ігрових технологій. Дидактичні ігри («Знайди фігуру», «Склади орнамент», «Побудуй за описом») створюють сприятливе середовище для пізнавальної діяльності. Вони допомагають здобувачам початкової освіти засвоювати поняття форми, симетрії, розташування, розвивають уважність і творчу уяву [4, с. 75–77].

В умовах цифровізації освіти важливою складовою сучасного освітнього процесу є використання цифрових інструментів. Програми, такі як GeoGebra, дозволяють моделювати геометричні фігури, досліджувати їх властивості

та взаємозв'язки, що підсилює візуальне сприйняття матеріалу. Використання таких ресурсів підвищує мотивацію здобувачів початкової освіти, сприяючи індивідуалізації навчання.

Геометричні знання формуються не лише під час уроків математики, а й у процесі інтеграції з іншими дисциплінами. На уроках образотворчого мистецтва діти опановують поняття симетрії, пропорції, на трудовому навчанні – конструюють вироби певної форми, а на природознавстві – спостерігають природні геометричні закономірності. Так створюється цілісна картина просторового мислення та вміння застосовувати знання у міжпредметному контексті [6, с. 203].

Особливу роль у формуванні геометричного складника відіграє мовленнєва діяльність. Здобувачі початкової освіти мають навчитися не лише відтворювати поняття, а й пояснювати свої дії, описувати властивості фігур, аргументувати вибір рішень. Це сприяє розвитку логічного мислення, вміння висловлюватися точно та послідовно [7, с. 180].

Важливим чинником успішності є професійна майстерність педагога.

Учитель має створювати атмосферу співпраці, у якій здобувач початкової освіти відчуває підтримку та впевненість у власних силах. Саме педагогічна креативність і гнучкість дають змогу реалізувати потенціал кожної дитини, формуючи її як особистість, здатну до самостійного пізнання та творчої діяльності.

Отже, формування геометричного складника математичної компетентності здобувачів початкової освіти — це системний і багаторівневий процес. Він охоплює поєднання теоретичних знань, практичної діяльності та творчих форм роботи. Саме завдяки цьому освітній процес стає ефективним інструментом розвитку логічного, просторового й критичного мислення дитини.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. Голос України. 2017. № 178–179. С. 10–22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 22.10.2025).
2. Концепція Нової української школи. Київ : МОН України, 2016. 40 с. URL: <https://mon.gov.ua> (дата звернення: 22.10.2025).
3. Онопрієнко О. В. Методика формування математичних понять у початковій школі. Київ : Ранок, 2018. 184 с.
4. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок : інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. – Київ : А.С.К., 2004. 192 с.
5. Скворцова С. О., Онопрієнко О. В. Методика навчання математики в початковій школі : навч. посіб. – Київ : Ранок, 2020. 280 с.
6. Слободянюк І. Г. Формування математичного мовлення молодших школярів. Педагогічна освіта. 2021. № 4. С. 175–183.
7. Шиян Р. Б. Психологічні засади педагогічної майстерності. – Київ : Либідь, 2017. 256 с.
8. Яценко Т. С. Методика розвитку просторового мислення в початковій школі. – Харків : Основа, 2015. 216 с.

Христина Редька,
студентка 4 курсу спеціальності 013 Початкова освіта
ВПФК імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради, м. Володимир, Україна
Науковий керівник: Ольга Гнепа,
кандидат педагогічних наук,
викладач ВПФК імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради, м. Володимир, Україна

ВИКОРИСТАННЯ КАЗКОТЕРАПІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ключові слова: казкотерапія, казка, початкова школа, розвиток особистості, освітній процес, Нова українська школа, молодші школярі.

Постановка проблеми. Початкова освіта має вирішальне значення для формування особистості дитини, адже саме в цей період відбувається перехід від гри до навчання. Молодші школярі вирізняються допитливістю, емоційністю та чутливістю, що потребує від учителя добору ефективних методів навчання.

Сучасні виклики – цифровізація, воєнний стан, зниження мотивації до навчання – вимагають пошуку нових підходів, які поєднують навчання та психологічну підтримку дитини. У цьому контексті особливу цінність має казка як засіб формування моральних цінностей, емоційного інтелекту та пізнавальної активності.

Попри визнання педагогічного потенціалу казки, її застосування, казкотерапія залишається недостатньо поширеною у сучасній школі. Тому актуальність дослідження полягає у науковому обґрунтуванні та практичному впровадженні казкотерапії як ефективного засобу навчання й виховання молодших школярів у Новій українській школі.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема використання казки як засобу навчання та виховання тривалий час привертає увагу українських науковців (Н. Бібко, С. Дорошенко, І. Корнійчук, Г. Олійник, В. Сиротинко, Г. Чуйко та ін.). У працях Д. Арановської-Дубовис, В. Безпарточної, О. Бреусенко-Кузнєцової, Н. Майбородюк, М. Чумарної детально розкрито педагогічні можливості казки для розвитку особистості молодшого школяра.

Казкотерапія як різновид арт-терапії досліджувалася О. Жигайло, І. Колесникова, М. Критович, Т. Феофілова, які визначили її психокорекційний і розвивальний потенціал.

Водночас більшість наукових праць зосереджена на традиційних народних казках, тоді як можливості сучасного казкового матеріалу та практичні шляхи впровадження казкотерапії в початковій школі висвітлено недостатньо. Це зумовлює потребу у подальших дослідженнях і створенні методичних рекомендацій для педагогів.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та практичне визначення можливостей використання казкотерапії в освітньому процесі початкової школи

як ефективного засобу навчання, виховання й розвитку особистості молодшого школяра.

Результати дослідження. Аналіз сучасної психолого-педагогічної літератури показав, що казкотерапія є ефективним методом розвитку особистості молодших школярів, який поєднує навчальний, виховний і терапевтичний вплив. Науковці О. Федій, В. Брик, О. Сорока трактують її як природний спосіб взаємодії з дітьми, що допомагає через казкові сюжети розвивати уяву, емоційний інтелект, формувати моральні орієнтири та зменшувати рівень тривожності. Казкотерапія, як різновид арт-терапії, забезпечує гармонійний розвиток дитини через художнє слово, образ і дію, поєднуючи виховання, навчання й психологічну підтримку.

Дослідження встановило, що казкотерапія виконує кілька важливих функцій у навчально-виховному процесі: *виховну* – формує моральні цінності, доброзичливість, чуйність; *корекційну* – допомагає подолати тривожність, страхи, невпевненість; *соціалізуючу* – навчає дітей співпраці, спілкуванню, взаємоповазі; *творчу* – стимулює уяву, фантазію, креативне мислення.

Практичні результати підтверджують, що використання казкотерапії на уроках підвищує пізнавальну активність учнів, розвиває комунікативні навички, допомагає встановити довірливі стосунки між учителем і дітьми. Казкові сюжети, інсценування та створення власних історій забезпечують емоційну залученість і формують у дітей віру в себе.

У початковій школі казку доцільно використовувати не лише на уроках літературного читання, а й української мови, «Я досліджую світ», мистецтва, математики. На уроках читання й мови казка сприяє розвитку мовлення, уяви, збагачує словниковий запас, формує навички виразного читання. Особливо дієвою є робота з народними та сучасними казками українських авторів — І. Андрусика («*Стефа і Чакалка*»), Г. Малик («*Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії*»), О. Дерманського («*Чудове Чудовисько*»), Л. Ворониної («*Таємне товариство боягузів*»). Такі тексти розвивають критичне мислення, емоційну культуру та моральні почуття дітей.

На уроках «Я досліджую світ» казкові сюжети допомагають пояснювати природні, соціальні та екологічні явища. Створення «еко-казок» чи казок-подорожей («Як Сонечко навчило людей берегти природу», «Пригода краплинки у колі води») сприяє формуванню екологічної свідомості, ціннісного ставлення до довкілля та соціальної відповідальності. Як зазначає М.Панфілова, саме казка дозволяє дитині пізнати складні поняття через емоційно привабливі образи.

На уроках технологій та мистецтва казкотерапія виступає у формі естетотерапії. Учні створюють малюнки, аплікації, лялькові театри, інсценізують казкові історії, що сприяє розвитку творчих здібностей, емоційного інтелекту, дрібної моторики та художнього смаку. Ю. Степура підкреслює, що поєднання казки з мистецькою діяльністю гармонізує внутрішній світ дитини та допомагає розкрити її індивідуальність.

Під час виховних занять казка виконує важливу морально-терапевтичну функцію. Вона допомагає дітям зрозуміти значення доброти, дружби, прощення, співчуття, що особливо актуально у воєнний час. Через казкові історії «Як Образа

подружилася з Прощенням», «Ключ до серця», «Казка про дружбу» діти вчать аналізувати власні емоції та будувати гармонійні стосунки.

Сучасна школа також активно впроваджує *інтерактивні форми казкотерапії*: створення мультимедійних і цифрових казок, аудіоказок, спільне написання історій за допомогою інтерактивних платформ. Це дає змогу поєднати традиційну народну мудрість із сучасними освітніми технологіями, розвиваючи у дітей інформаційну грамотність і креативність.

Особливої ваги казкотерапія набуває в умовах воєнного стану, коли діти переживають тривожність, страх і невизначеність. Через казкові образи вони вчать долати емоційні труднощі, усвідомлюють власну силу, віру в добро і справедливість. Цю ідею розвивають сучасні автори – *І. Цілик («Мандрівка листочка»)*, *С. Куц («Казки, що лікують серце»)*, які створюють терапевтичні історії для підтримки дитячої психіки.

Висновок. Результати дослідження підтвердили, що казкотерапія має потужний педагогічний потенціал і може бути використана на будь-якому уроці початкової школи. Вона сприяє розвитку емоційного інтелекту, формуванню моральних цінностей, творчого мислення, комунікативних навичок і пізнавальної активності учнів. Казка допомагає дитині пізнати себе, інших і навколишній світ, створює атмосферу радості, безпеки та довіри, а також поєднує традиційні виховні цінності з сучасними вимогами Нової української школи.

Список використаних джерел

1. Музичук О. О. Казка як засіб розвитку особистісних цінностей молодших школярів. *Проблеми сучасної психології*. – 2012. № 17. С. 317–327.
2. Новоселенська Н. Морально-естетичне виховання молодших школярів засобами усної народної творчості (на матеріалах читанок О. Савченко для другого класу). *Гірська школа Українських Карпат*. – 2017. № 16. С.186–189.
3. Степура Ю. Казкотерапія й мистецька діяльність у початковій школі. – Київ: Наукова думка, 2016. С. 183-184.
4. Тадеуш О. М. Арт-педагогіка як поліфункціональна технологія навчання, виховання та розвитку особистості. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. – 2018. Вип. 170. С. 118–122.

Наталія Салмін,
*здобувачка першого(бакалаврського) рівня
вищої освіти 4 курсу Навчально-наукового інституту
соціально-гуманітарного менеджменту
Національного університету «Острозька академія»,
м. Острог, Україна*

Науковий керівник: Ядвіга Пасічник,
*професор кафедри теорії та методики початкової освіти
Навчально-наукового інституту
соціально-гуманітарного менеджменту
Національного університету «Острозька академія»,
м. Острог, Україна*

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ВИВЧЕННЯ НУМЕРАЦІЇ ЧИСЕЛ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Актуальність дослідження визначається тим, що сучасні інформаційні технології потрібні для покращення вивчення нумерації чисел в початковій школі. На сьогодні педагоги використовують різноманітні інформаційні технології на постійній основі тому, що на даний час в Україні під час війни переважає онлайн навчання ніж навчання офлайн. Тому завдяки інформаційним технологіям учні, які не в змозі навчатися в класі можуть навчатися дистанційно. Вперше до війни педагоги в Україні і в світі почали активно застосовувати інформаційні технології через пандемію Covid19 масово всі заклади перейшли на онлайн навчання. Вчителі початкових класів нам намагаються залучити дітей до навчання проте, сучасних учнів складно мотивувати до навчання через те, що вони постійно проводять час онлайн і їх важко зосередити на навчанні, тому педагоги зобов'язанні постійно використовувати різні інформаційні технології щоб пояснити дану тему а особливо з математики.

Ступінь досліджуваності проблеми. Дослідженням інформаційних технологій для покращення вивчення нумерації чисел в початковій школі вивчали такі українські дослідники як Савченко О. Я., Богданович М. В., Листопад Н. П., Морзе Н.В., Л.С. Виготський. Вони вивчали різноманітні методики формування математичних уявлень у початкових класах, впровадження ІКТ на уроках з математики.

Мета дослідження. Метою цього дослідження є розкрити та з'ясувати важливість впровадження інформаційних технологій для покращення вивчення нумерації чисел в початковій школі.

Сутність дослідження. У сучасному світі педагоги активно впроваджують ІКТ під час уроку. Постійно використовують мультимедійні дошки, комп'ютера, різні інтерактивні презентації, і так далі. Тому що, нове покоління дітей сприймає інформацію по іншому і більшість учнів переважає зорове сприймання інформації. Нинішні діти проводять більше часу в мережі Інтернет і всю інформацію, яку їм потрібно дізнатися їм потрібно спочатку це побачити наприклад відео, фото, тощо. Так само під часу уроку математики вчителеві потрібно вигадати як пояснити учням даний матеріал наприклад нумерація чисел. Особливо важливо пам'ятати те що,

зараз багато шкіл в Україні переведено на дистанційне навчання а це означає що, вчителів потрібно якось пояснити даний матеріал. Зараз існує багато різних інформаційних технологій для навчання, які варто використовувати під час уроку математики на тему «Вивчення нумерації чисел» але не всі дослідили ці ресурси. В цьому дослідженні буде розкрито як використовувати інформації технології під час вивчення нумерації чисел в початкових класах.

В першу інформаційні технології це сукупність методів і засобів для збору, зберігання, обробки та передачі інформації, що використовують обчислювальну техніку. Способи використання ІКТ під час заняття з математики:

1. Інтерактивні дошки (за допомогою інтерактивної дошки вчитель може легко пояснити тему, висвітлити практичні завдання).
2. Мультимедійні презентації (під час вивчення нумерації чисел вчитель може створювати різні цікаві презентації).
3. Онлайн-платформи (педагоги часто використовують такі ресурси щоб зекономити час під час вивчення нумерації чисел Kids Numbers and Math Lite, Mozaik education, WordWall, Kanva, Kahoot, тощо).
4. Програмне забезпечення (використання різноманітних програм для вивчення нумерації чисел).

Також під час використання цих способів, учень може самостійно виконувати різні завдання на тему «Нумерація чисел» наприклад вчитель може створити різні інтелектуальні вправи, тести, дидактичні ігри.

Однак вчителю математики не слід забувати, що конструювання уроку з використанням інформаційних технологій потребує детальної підготовки кожного його елемента за певним алгоритмом:

1. Постановка завдань на використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроці.
2. Аналіз змісту уроку на можливість та доцільність використання інформаційних технологій з метою оптимізації навчальної діяльності.
3. Структурування завдань.
4. Прогнозування результатів діяльності, організованої засобом інформаційно-комунікаційних технологій.
5. Визначення інформації, що забезпечує вирішення навчальних завдань засобом інформаційно-комунікаційних технологій.
6. Формулювання основних вимог до навчальної інформації.
7. Виявлення джерел навчально важливої інформації.
8. Вибір засобів інформаційних технологій, адекватних поставленим завданням.
9. Співвідношення функціональних можливостей засобів інформаційних технологій з метою діяльності та віковими особливостями учнів.
10. Аналіз результатів ефективності використання ІТ на різних етапах уроку.

На думку більшості дослідників, основним педагогічними завданнями використання інформаційних технологій у навчанні є:

-підвищення наочності навчального матеріалу та полегшення його сприйняття завдяки компактному й чіткому поданню інформації;

-розвиток творчого потенціалу суб'єктів навчання, їх здібностей, комунікативних дій, умінь експериментально-дослідницької діяльності;

-інтенсифікація всіх рівнів навчально-виховного процесу, підвищення його ефективності та якості;

-розширення та поглиблення змісту навчання з дисципліни, що вивчається;

-засвоєння повного спектру понять, вільне оперування якими передбачено змістом навчальної дисципліни

Однак є певні недоліки використання інформаційних технологій під час вивчення нумерації чисел. По-перше не в усіх школах є мультимедійні дошки, мало комп'ютерів. По-друге є діти з малозабезпечених сімей у яких немає доступу до Інтернету, немає різних пристроїв і так далі. По-третє є вчителі покоління X, які погано вміють користуватися ІКТ.

Висновки. Отже, дійшовши висновку можна вважати, що використання інформаційних технологій під час вивчення нумерації чисел позитивно впливають на урок. За допомогою ІКТ педагог якісно та швидко пояснить дану тему та зекономить собі час. А для учня нового покоління буде цікаво вивчати даний матеріал з математики. За допомогою інформаційних технологій дитина розвине в собі критичне мислення та емоційний інтелект, також в учня буде підвищена мотивація вчитися. Проте, щоб використовувати інформаційні технології потрібно врахувати чи в кожного учня є пристрої, або перевірити чи учень розуміє, як користуватися ними. Також для вчителя перш ніж використовувати ІКТ потрібно на 100% вміти користуватися різними додатками та пристроями.

Список використаних джерел

1. <https://naurok.com.ua/vikoristannya-it-na-urokah-matematiki-230039.html>
2. <https://kidslox.com/ua/guide-to/math-apps-for-kids/>

Юлія Смоляр,
студентка 4 курсу спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна

Науковий керівник – Тетяна Бортнюк,
доцент кафедри загальної педагогіки,
психології та методики початкової освіти,
кандидат економічних наук
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ БЕРЕЖЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: ігрові технології, природнича освітня галузь, початкова школа, екологічне виховання, бережливе ставлення до природи

Формування екологічної свідомості та бережливого ставлення до природи є стратегічним пріоритетом сучасної початкової освіти, що зумовлено загостренням глобальних екологічних викликів: зміна клімату, криза біорізноманіття. Молодий шкільний вік є сензитивним періодом для інтерналізації ціннісних орієнтирів, що робить перші роки навчання критично важливими для закладання міцного фундаменту екологічної культури. З огляду на психологічні особливості дитини, де гра залишається провідною діяльністю, ігрові технології визнаються найбільш органічним та ефективним інструментом. Як зазначав В. Сухомлинський, «гра – це величезне світле вікно, крізь яке в духовний світ дитини вливається життєдайний потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, що засвічує вогник допитливості. То що ж страшного в тому, що дитина вчиться писати граючись, що на якомусь етапі інтелектуального розвитку гра поєднується з працею, і вчитель не так уже часто говорить дітям: «Ну, пограли, а тепер будемо трудитися!» [4, с. 95]. Використання гри забезпечує перехід від засвоєння інформації до сталої екологічно доцільної поведінки.

Метою природничої освітньої галузі, як визначено Державним стандартом початкової освіти України, є формування компетентностей в галузі природничих наук, техніки і технологій, екологічної та інших ключових компетентностей шляхом опанування знань, умінь і способів діяльності, розвитку здібностей, які забезпечують успішну взаємодію з природою, формування основи наукового світогляду і критичного мислення, становлення відповідальної, безпечної і природоохоронної поведінки здобувачів освіти у навколишньому світі на основі усвідомлення принципів сталого розвитку [2]. Саме через гру дитина засвоює ці норми природно, активно й емоційно. Захопившись грою учні початкової освіти не помічають, що навчаються. Такими іграми можуть бути, наприклад: сортування сміття, адже уміння дітей правильно сортувати відходи сприяє вторинному використанню матеріалів

та зменшенню кількості сміття. Проводячи більш в ігрові формі, школярі початкової освіти краще засвоять правильність в сортуванні сміття.

Застосування ігрової діяльності у природничій освітній галузі є потужним соціально-педагогічним явищем, яке дозволяє молодшому школяреві моделювати реальні життєві ситуації та взаємодію з довкіллям, зокрема рольові та імітаційні ігри (наприклад, «Екологічний патруль», моделювання ситуації «Врятуй ліс») є ключовими для розвитку емпатії та формування особистої відповідальності. Вони дозволяють дитині «прожити» екологічну проблему та усвідомити наслідки небалого ставлення. Як стверджують дослідники, гра «проекує дитину... на сприйняття зовнішнього світу, і вона ж є трансформацією навколишнього світу» [3, с. 46]. Через імітацію соціально значущих ролей (наприклад, еколога чи будь-яких інших ролей) молодші школярі не лише розвивають емоційну чуйність, але й інтерналізують ключові ціннісні орієнтири, необхідні для усвідомленої готовності до природоохоронної та ресурсозберігаючої діяльності.

Дидактичні ігри спрямовані на засвоєння ключових природничих понять та формування навичок самостійного мислення (наприклад, «Ланцюги живлення», «Екологічний світлофор»). У процесі таких ігор виробляється звичка зосереджуватися та приймати відповідальні рішення щодо збереження довкілля, оскільки в іграх легше долаються труднощі та психологічні бар'єри [1, с.22].

Отже, дидактичні ігри є ефективним педагогічним інструментом на уроках природничої освітньої галузі, оскільки забезпечують не лише когнітивний розвиток: засвоєння понять, формування навичок самостійного мислення, але й ціннісно-поведінковий аспект. Створюючи безпечні умови для подолання труднощів і прийняття рішень, вони сприяють виробленню стійкої звички зосереджуватися та формуванню відповідального ставлення до збереження довкілля у молодших школярів.

Розробка уроків інтегрованого курсу «Я досліджую світ» з використанням гри дає можливість поєднати знання з природознавства, основ здоров'я, інформатики. Наприклад, у межах теми «Вода – джерело життя» можна створити гру-дослідження «Водяна експедиція», у якій учні виконують міні-досліди, розв'язують задачі, складають правила економного використання води.

Таким чином, ігрові технології є потужним каталізатором трансформації освітнього процесу. Їх цілеспрямоване використання ефективно формує бережливе ставлення до природи, закладаючи основи для виховання екологічно свідомого громадянина.

Список використаних джерел:

1. Акуленко Н. О. Застосування ігрових технологій на уроках у початкових класах. *Збірник наукових праць з педагогічних наук*. – 2019. № 2. С. 21–25.
2. Державний стандарт початкової освіти. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення 31.10.25)
3. Ковальова І. М. Формування екологічної компетентності молодших школярів засобами рольових ігор. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. – 2020. № 4. С. 45–50.
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ: Рад. школа, 1977. Т.3. С. 95. URL:<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0011667> (дата звернення 31.10.25)

Владислав Смушко,
*здобувач освіти (першого) бакалаврського рівня
вищої освіти освітньо-професійної програми
«Середня освіта (Фізична культура)»
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*
Науковий керівник: Сергій Марчук,
*Кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри
загальної педагогіки, психології та методики
початкової освіти КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*

ДМИТРО ЯВОРНИЦЬКИЙ – ДОСЛІДНИК УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Ключові слова: Дмитро Яворницький, козацтво, запорізькі козаки, національна ідентичність.

Дмитро Іванович Яворницький – видатний український історик, археолог, етнограф і фольклорист, дійсний член Наукового товариства імені Шевченка, Всеукраїнської академії наук. Його наукова діяльність тісно пов'язана з дослідженням історії запорозького козацтва. Народився він 25 жовтня (6 листопада) 1855 року в селі Сонцівка Харківського повіту Харківської губернії в родині дяка. Початкову освіту здобув у Харківському повітовому училищі, а потім навчався в Харківській духовній семінарії. У 1877 році вступив на історико-філологічний факультет Харківського університету. Під час навчання Дмитро Яворницький зав'язав дружні стосунки з проукраїнськими викладачами Олександром Потєбнею та Миколою Сумцовим, під впливом яких формувався як науковець. Саме Потєбня запросив його долучитися до студентського гуртка, що займався вивченням історії та традицій українського народу [1].

Ще під час навчання в університеті Дмитро Яворницький почав цікавитися життям і побутом запорозьких козаків. Спочатку він не мав чіткого уявлення про відмінність між запорозькими та гетьманськими козаками, однак, опрацьовуючи численні джерела, поступово розібрався в цій темі. Допитливий студент зробив перші спроби написати наукову працю з історії запорозького козацтва, обравши тему «Виникнення та устрій Запорозького Коша». У процесі вивчення історіографії він дійшов висновку, що в 70-х роках XIX століття жоден із професорів не займався дослідженням побуту запорожців [3, с.27].

Після закінчення університету в 1881 році Дмитро Яворницький остаточно вирішив присвятити своє життя вивченню історії українського козацтва. Тоді він почав готуватися до здобуття звання професора, однак тема його дослідження не задовольнила керівництво університету, яке наполягало, щоб молодий науковець займався історією Фінляндії – автономної частини Російської імперії. Яворницький залишився вірним своїм переконанням, за що був покараний адміністрацією й позбавлений стипендії. Щоб заробити на життя, він почав працювати викладачем у харківських гімназіях.

З 1882 року дослідник щороку вирушав у експедиції на Південь України. Там він збирав спогади місцевих жителів і нащадків запорожців, записував народні пісні та легенди, вивчав Дніпрові пороги й кургани степів. Під час однієї з таких експедицій Яворницький познайомився з археологом Яковом Новицьким, який став його близьким другом і науковим соратником. До своєї роботи вчений часто залучав місцеве населення, що допомагало йому у збиранні фольклору та пошуку археологічних знахідок.

Результати своїх досліджень він почав публікувати в журналі «Київська старовина», а також підготував цикл публічних лекцій «Про запорозьких козаків», з якими виступав у різних українських містах. Ці виступи сприяли популяризації історії запорозького козацтва серед освіченої публіки, а самому Яворницькому принесли широку відомість і прізвисько «козак Байда» [2].

Формування національної ідентичності Дмитра Яворницького розпочалося ще в дитячі та юнацькі роки, коли в сім'ї йому прищепили любов до українського минулого, зокрема до героїчних образів запорозьких лицарів. Важливу роль у становленні його української самосвідомості відіграли студентські роки в Харківському університеті. Саме тоді у молодого Яворницького сформувався глибокий інтерес до історії України, етнографії, фольклору, рідної мови та творчості Тараса Шевченка, які стали міцним підґрунтям його національно-культурного світогляду [3, с. 37].

До найвагоміших наукових здобутків Дмитра Яворницького належить перший том його тритомної монографії «Історія запорізьких козаків» (1892) [4]. Ця книга є найповнішим історичним дослідженням запорозького козацтва, яке охоплює період від 1471 до 1734 років. На основі великої кількості документальних джерел у доступній формі подано всебічний огляд життя запорозьких козаків. У першому томі подано детальну характеристику запорізьких вольностей, природних умов, гідрографії та ресурсів краю. Розкрито історію та топографію восьми січей, адміністративно-територіальний устрій Запоріжжя, діяльність органів влади та судочинства, розвиток освіти. Окремі розділи присвячені одягу, побуту, ремеслам, озброєнню козаків, а також особливостям їхньої військової стратегії й тактики. У табл.1 подано узагальнену проблематику твору «Історія запорізьких козаків» Д. Яворницького.

Таблиця 1

Узагальнена проблематика «Історії запорізьких козаків» Яворницького

Проблема / тема	Зміст проблеми	Як розкривається у творі
Історичне становлення запорозького козацтва	Витоки, формування й розвиток козацького стану на українських землях	Яворницький докладно описує процес виникнення козацтва, його роль у захисті українського народу та становленні державності
Боротьба за волю та незалежність України	Відстоювання свободи від іноземного панування (передусім польського, турецького, татарського)	Через аналіз козацьких походів і війн автор підкреслює волелюбність і героїзм запорожців
Соціальний	Принципи рівності,	Детально змальовано систему

устрій та демократія на Січі	самоврядування, виборності влади	управління, вибори кошового отамана, судочинство та традиції спільного життя
Культура побут запорозьких козаків	Матеріальна та духовна культура, звичаї, обряди, фольклор	Автор описує одяг, харчування, звичаї, пісні, легенди, моральні норми козаків
Роль козацтва в національному відродженні	Формування національної свідомості та патріотизму	Через ідеалізацію запорожців Яворницький утверджує образ козацтва як символу українського духу
Вплив природних умов на життя козаків	Взаємозв'язок людини й природи в степовій зоні України	У книзі детально описано географію, гідрографію, природні ресурси Запорожжя
Морально-етичні цінності козаків	Чесність, товарицькість, вірність присязі, любов до Батьківщини	Через приклади з історії автор показує високі моральні принципи запорозького товариства

Отже, можна зробити висновок, що Дмитро Яворницький сформувався як справжній народолюбець, для якого служіння українському народові стало життєвим ідеалом. Він прагнув до національно-культурного відродження України, а ці переконання стали фундаментом його національної самосвідомості та ідентичності.

Список використаних джерел

1. Горбач Т., Герасімова Т. Дмитро Яворницький: дослідник запорозького козацтва. Виставка до 160-річчя від дня народження видатного українського історика, археолога, фольклориста. URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/2217> (дата звернення: 20.10.2025).
2. Прокопів О., Нечупоренко В. Дмитро Яворницький – «козацький батько» України. URL: <https://ukraine-history.com/dmytro-yavornyczkyj-kozaczkyj-batko-ukrayiny/> (дата звернення: 20.10.2025).
3. Світленко С. І. Дмитро Яворницький: вчений та педагог в українському інтелектуальному співтоваристві: моногр. 2-ге вид. – Дніпро: ЛІРА, 2017. 312 с.
4. Яворницький Д. І. Історія запорозьких козаків: у 3 т. Т. 1. – Львів: Світ, 1990. 316 с.

Діана Сопронюк,
*студентка 4 курсу спеціальності Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*
Науковий керівник: Євгенія Дурманенко,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРОВИХ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ СЕРЕДЬНОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: просторові уявлення, просторове мислення, орієнтація у просторі, середній дошкільний вік, пізнавальна діяльність, формування просторових уявлень.

У філософських, психолого-педагогічних дослідженнях відзначається виняткове значення сформованості просторових уявлень для побудови цілісної картини світу, усвідомлення свого місця в ньому. Орієнтування в просторі охоплює всі сфери взаємодії дитини з дійсністю, таким чином впливаючи на розвиток самосвідомості, що, як відомо, є невід'ємною частиною соціалізації особистості. Саме тому одним із важливих напрямів пізнавального розвитку дитини є формування просторових уявлень, адже саме завдяки їм дитина може адекватно орієнтуватися в навколишньому світі, усвідомлювати взаємозв'язки між предметами, визначати їх розташування та напрямок руху. У Базовому компоненті дошкільної освіти особливу увагу приділено сенсорному розвитку дитини. Освітня лінія «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» передбачає «формування доступних дитині дошкільного віку уявлень, еталонів, що відображають ознаки, властивості та відношення предметів і об'єктів навколишнього світу. Показником сформованості цих уявлень є здатність дитини застосовувати здобуті знання у практичній діяльності (ігровій, трудовій, сенсорно-пізнавальній, математичній тощо), володіння способами пізнання дійсності, розвиток у неї наочно-дієвого, наочно-образного, словесно-логічного мислення. Сенсорно-пізнавальна освітня лінія спрямована на інтеграцію змісту дошкільної освіти, формування у дітей пошуково-дослідницьких умінь, елементарних математичних уявлень, цілісної картини світу, компетентної поведінки в різних життєвих ситуаціях» [1].

У середньому дошкільному віці (4–5 років) просторове мислення формується інтенсивно, стає основою для розвитку логічного, математичного й конструктивного мислення. Тому *актуальною* є проблема пошуку інноваційних змісту та методів формування просторових уявлень у дітей середнього дошкільного віку.

Метою нашого дослідження є аналіз особливостей формування просторових уявлень у дітей середнього дошкільного віку, врахування яких оптимізує досліджуваний процес.

Розвитку просторових уявлень, уяви у дітей дошкільного віку присвятили свої праці А. Запорожець, А. Леушина, А. Люблінська, Л. Метліна, Н. Побірченко,

М. Ричик, К. Щербакова, які досліджували пізнавальні можливості, особливості та здібності дітей у процесі осмислення форми і розмірів предметів навколишнього світу, їх розташування.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає підстави для тлумачення просторових уявлень як узагальнених образів простору, що відображають відношення між предметами за їх розташуванням, формою, величиною, напрямком та відстанню. Вони формуються на основі сенсорного досвіду, рухової активності та мовленнєвого позначення простору [2; 3].

Для з'ясування особливостей формування просторових уявлень у дітей середнього дошкільного віку необхідно дослідити психолого-педагогічні особливості дітей середнього дошкільного віку. Так, учені визначають наступні основні характеристики цього віку: активне зорово-просторове сприймання; потреба в руховій активності; розвиток мовлення, яке дозволяє вербалізувати просторові відношення; поява елементів довільної уваги і зорової пам'яті [3; 4]. У цьому віці діти вже здатні розрізняти основні напрямки («вперед», «назад», «вгору», «вниз», «ліворуч», «праворуч»), розуміють поняття «всередині - зовні», «під - над», але ще часто плутають просторові орієнтири, якщо завдання не має опори на рухову чи зорову дію.

У процесі дослідження нами встановлено, що процес формування просторових уявлень має бути *системним, послідовним і практично спрямованим*.

Основним завданням процесу формування просторових уявлень у дітей середнього дошкільного віку є формування в дитини образу простору, що *означає навчити її розуміти та сприймати навколишній світ, його об'єм, форму, відстань, висоту та ширину, а також орієнтуватися в ньому*. Це включає в себе розвиток здатності співвідносити себе з предметами, розрізняти просторові відношення (вгорі, внизу, попереду, позаду, ліворуч, праворуч) та розуміти розташування об'єктів відносно один одного.

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури свідчить про те, що *ключовими аспектами формування образу простору є:*

- Орієнтування на власному тілі: дитина вчиться розрізняти частини власного тіла (голова, ноги, руки, обличчя, спина) та співвідносити їх з просторовими напрямками.
- Розуміння просторових відношень: навчання розумінню, де що розташовано відносно себе, а згодом – відносно інших предметів (наприклад, «стіл стоїть перед стільцем», «книга лежить на столі», «іграшка між двома іншими»).
- Сприйняття об'єму, форми та відстані: дитина розвиває здатність оцінювати розміри об'єктів, відстань між ними та їхнє положення у просторі.
- Розвиток логіко-математичних здібностей: розуміння просторових співвідношень є основою для розвитку просторового мислення, яке пов'язане з кращими математичними здібностями та навичками вирішення проблем.
- Підготовка до школи: правильна просторова орієнтація є важливою умовою для соціально-побутової адаптації дитини та її успішного навчання в школі.

У ході дослідження нами встановлено, що *провідними методичними умовами формування просторових уявлень у дітей середнього дошкільного віку є:*

1. Організація діяльності з опорою на рухи тіла (орієнтування у власному тілі, «вправо - вліво від себе»).

2. Ігровий підхід: використання сюжетно-рольових, дидактичних, рухливих ігор («Знайди, де заховано», «Покажи напрямом», «Куди полетіла пташка»).
3. Розвиток мовленнєвого супроводу дії: коментування власних і чужих рухів.
4. Використання наочності і мультимедійних технологій: демонстрація просторових відношень за допомогою зображень, відео, інтерактивних панелей.
5. Конструктивно-моделювальна діяльність: складання з кубиків, конструкторів, мозаїк, що формує просторове бачення і дрібну моторику.

Наведемо приклади ефективних форм і педагогічних методів формування просторових уявлень у дітей середнього дошкільного віку, які нами були застосовані під час проходження різного виду практик: *дидактичні ігри*: «Що змінилося?», «Де стоїть іграшка?», «Знайди предмет за описом»; *конструювання*: створення моделей за схемою, орієнтація у площині аркуша; *образотворча діяльність*: малювання за просторовим зразком, ліплення предметів із різним положенням у просторі; *фізкультурхвилинки* з орієнтуванням у просторі: вправи типу «Крок уперед, крок назад», «Повернись праворуч» та ін.

Розкриваючи проблему визначення специфіки формування просторових уявлень у дітей середнього дошкільного віку, важливим, на нашу думку, є з'ясування *взаємозв'язку просторових уявлень із іншими психічними процесами* розвитку особистості дитини. Так, формування просторових уявлень стимулює розвиток: мовлення (використання прийменників, просторових понять); мислення (уміння планувати дії, передбачати результат); пам'яті (запам'ятовування розташування предметів); уваги (орієнтація на просторові ознаки об'єкта).

Отже, робота над просторовими уявленнями є базовою передумовою розвитку інтелектуальної готовності дитини дошкільного віку до школи.

Висновок. Формування просторових уявлень у дітей середнього дошкільного віку є важливим компонентом пізнавального розвитку. Ефективність цього процесу забезпечується через активну предметно-ігрову діяльність, використання рухових вправ, мовленнєве коментування та візуальні моделі. Вихователь має створювати ситуації, в яких дитина діє, спостерігає, аналізує й узагальнює просторові відношення, що формує підґрунтя для розвитку логічного та математичного мислення.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 № 33. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya> (дата звернення: 23.10.2025).
2. Брежнева О. Г. Концептуальні засади математичного розвитку дітей дошкільного віку : логіка реалізації технології «інтегрованих дидактичних модулів». *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. – 2017. № 2. С. 5–10.
3. Голота Н.М. Ознайомлення з простором та часом як передумова розвитку творчості в дошкільному дитинстві. *Молодий вчений*. – 2017. № 32. С. 93-97.
4. Дабіжа Н.В. Орієнтування в просторі : конспект заняття з ФЕМУ [Текст]. *Дефектолог*. 2010. № 9. С.38-39

Анна Супрунова,
здобувачка фахової передвищої освіти 3 курсу
спеціальності «013 Початкова освіта»
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Науковий керівник: Наталія Корінчук,
викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

РОБОТА ІЗ ДОВІДНИКАМИ І СЛОВНИКАМИ З МАТЕМАТИКИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПОТРЕБИ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДО ПОШУКУ НОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Ключові слова: математичні довідники, словники, початкова освіта, пізнавальна активність, навчальна самостійність, пошук інформації, інформаційна культура, формування пізнавального інтересу, методика навчання математики, розвиток критичного мислення.

У сучасних умовах реформування освіти, впровадження Концепції «Нова українська школа» особливого значення набуває розвиток у здобувачів початкової освіти вміння самостійно шукати, аналізувати та використовувати інформацію [1]. Важливо навчити дитину не лише засвоювати готові знання, а й самостійно знаходити потрібні відомості, критично їх оцінювати й творчо застосовувати. Одним із ефективних засобів формування такої компетентності є систематична робота з довідниками і словниками, зокрема з математичними.

Математика в початковій школі має не лише навчальне, а й виховне значення. Вона формує логічне мислення, вчить точності, послідовності, узагальненню та узгодженню понять [1, с.10]. Проте для якісного розуміння математичних термінів, правил і понять необхідно створювати умови для осмисленого користування джерелами інформації — словниками, енциклопедіями, довідниками. Залучення таких матеріалів допомагає дітям засвоювати нові слова, розуміти їх зміст, збагачувати математичну лексику та розвивати мовлення. Саме тому робота з довідковими джерелами може стати дієвим інструментом формування пізнавальної самостійності та інтересу до пошуку нових знань [4, с.45].

Метою цієї роботи є теоретичне обґрунтування та практичне підтвердження значення роботи з довідниками і словниками з математики як засобу формування у здобувачів початкової освіти потреби до пошуку нової інформації.

Завданням є:

1. З'ясувати педагогічні умови формування пізнавальної самостійності молодших школярів.
2. Проаналізувати роль довідкових джерел у навчанні математики.
3. Розкрити форми та методи роботи з математичними словниками і довідниками в початковій школі.

4. Визначити вплив такої діяльності на розвиток інформаційної компетентності та мотивації учнів. Під час роботи використано комплекс взаємопов'язаних методів:– теоретичні: аналіз наукової, методичної та психолого-педагогічної літератури з теми; узагальнення поглядів учених і вчителів-практиків на проблему самостійного пошуку інформації учнями;– емпіричні: спостереження за навчальною діяльністю молодших школярів, бесіди з учителями, анкетування учнів;– практичні: проведення елементів дослідно-експериментальної роботи, розроблення дидактичних вправ і завдань з використанням математичних словників [2,с.13].

Дослідження показало, що робота з довідковими матеріалами має значний вплив на розвиток пізнавальної активності дітей молодшого шкільного віку. Вже у 2–3 класах учні здатні самостійно користуватися словниками, знаходити потрібні терміни, пояснювати їх значення, зіставляти визначення. Такі дії сприяють формуванню важливої навички — самостійного пошуку інформації, що є основою навчальної автономії [2,с.14].

Під час уроків математики доцільно використовувати такі форми роботи з довідниками і словниками:

- індивідуальні завдання на пошук тлумачення математичних термінів (наприклад, «периметр», «добуток», «частка», «рівність»);
- створення особистих «міні-словників» математичних термінів у зошитах або у вигляді карток;
- робота в парах чи групах із порівняння різних визначень одного терміна;
- використання інтерактивних електронних довідників (онлайн-словників, шкільних платформ з поясненням понять);
- ігрові вправи, наприклад: «Знайди помилку у визначенні», «Словниковий марафон», «Термін дня»;
- проектна діяльність, у межах якої учні готують «Математичний словничок класу» або «Математичну довідкову стіну».

Використання довідкової літератури сприяє розвитку в учнів не лише пізнавальних, а й комунікативних умінь. Під час обговорення знайденої інформації діти вчаться висловлювати думку, аргументувати позицію, користуватися математичною термінологією, що формує мовленнєву культуру.

Робота з математичними довідниками також допомагає розвивати навички самоконтролю. Учні можуть перевіряти правильність виконаних завдань, уточнювати значення незнайомих понять або правил.

Таким чином, довідники стають не лише джерелом інформації, а й інструментом самонавчання.

Під час проведення уроків у 3–4 класах було організовано серію завдань, де учні мали знайти у словнику тлумачення терміна, записати його своїми словами та скласти приклад або задачу, що ілюструє це поняття. Наприклад, для слова «периметр» учні не лише знаходили визначення, а й малювали фігури, обчислювали їх периметри, пояснюючи, як використовувати поняття на практиці. Це сприяло кращому запам'ятовуванню та розвитку навичок пошуку і застосування інформації.

Позитивним виявився і метод складання власного міні-словника. Діти відзначали, що ведення такого зошита допомагає швидше згадати вивчені терміни, орієнтуватися у змісті теми, підготуватися до контрольних робіт.

Аналіз отриманих даних свідчить, що систематичне залучення учнів до роботи з математичними словниками та довідниками підвищує рівень мотивації до навчання. Діти починають відчувати інтерес до самостійного пошуку відповідей, охочіше беруть участь у дослідницьких і пізнавальних завданнях.

Крім того, така робота формує в учнів інформаційну культуру: уміння користуватися різними видами джерел, оцінювати достовірність знайдених відомостей, застосовувати інформацію у практичних ситуаціях.

Отже робота із довідниками і словниками з математики є ефективним засобом формування у здобувачів початкової освіти потреби до пошуку нової інформації. Вона сприяє розвитку пізнавальної активності, формує навички самостійної роботи з інформацією, розвиває логічне мислення, мовлення та математичну компетентність.

Для досягнення найкращих результатів учителю слід систематично включати елементи роботи з довідковими матеріалами у структуру уроків математики, а також заохочувати учнів користуватися ними під час самостійних і творчих завдань. Перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення методичних рекомендацій і створення інтерактивних електронних словників для використання в освітньому процесі початкової школи [1;4].

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Нова українська школа: поради для вчителя : навч.-метод. посіб. – Київ : Літера ЛТД, 2018. – 96 с.
2. Кононко О. Л. Формування пізнавальної активності молодших школярів у контексті Нової української школи // Початкова освіта. – 2020. № 4. С. 12–15.
3. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс]. URL: <https://surl.li/fyuhgf> (дата звернення: 27.10.2025)
4. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : підручник. – Київ : Освіта, 2012. 368 с.

Анна Сільчук,
здобувачка фахової передвищої освіти 3 курсу,
спеціальності «013 Початкова освіта»
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Наукова керівниця: Наталія Корінчук
викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПОНЯТТЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ ПІД ЧАС РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ НА РУХ

Ключові слова: функціональна залежність, задачі на рух, початкова освіта, функціональне мислення, математична компетентність, прямо пропорційна залежність, обернено пропорційна залежність, наочне моделювання, графічна інтерпретація, структурний аналіз задач, інтеріоризація знань.

Вимоги сучасного освітнього стандарту акцентують увагу на формуванні у здобувачів освіти не стільки обчислювальних навичок, скільки функціональної грамотності — здатності бачити та аналізувати причинно-наслідкові зв'язки у навколишньому світі. У математиці початкової школи це завдання реалізується через пропедевтику поняття функції, центральним механізмом якої є усвідомлення функціональної залежності [1]. Текстові задачі на рух (відстань, швидкість, час) є ідеальною навчальною платформою, оскільки три ключові величини перебувають у динамічному та взаємозалежному зв'язку ($S = V \cdot t$).

Теоретичною основою цього дослідження є компетентнісний підхід, який займає центральне місце у вітчизняній педагогіці (зокрема, роботи С. О. Скворцової, М. В. Богдановича). Цей підхід визначає, що засвоєння математичного матеріалу розглядається не як самодостатня мета, а як засіб для розвитку математичної компетентності — здатності застосовувати набуті знання у нестандартних ситуаціях [2]. У контексті задач на рух, це означає перехід від механічного використання формул до усвідомлення структурної логіки залежностей. Зокрема, ідеї про поетапне, планомірне формування розумових дій, які були адаптовані в українській методиці, вимагають, щоб процес навчання був побудований таким чином, щоб залежності між величинами були чітко представлені як орієнтовна основа дії. Тільки тоді механічне використання формул замінюється глибоким розумінням логіки їхньої побудови та застосування. Отже, методична робота має бути спрямована на виявлення та усвідомлення учнями інваріантів (постійних величин) та динаміки (змінних величин).

Сучасні дидактичні теорії, розвиваючи системний погляд на освіту, ставлять за мету підвести учнів молодшої школи до здатності теоретичного узагальнення. Це означає, що основний результат полягає не в правильному розв'язку задачі,

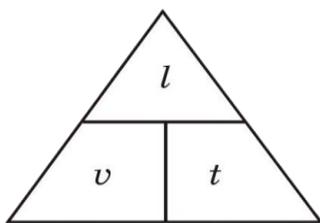
а у виробленні учнем універсального принципу: як саме зміниться величина S (відстань) внаслідок збільшення показника V (швидкості), за умови, що параметр t (час) залишається незмінним. Усвідомлення цієї інваріантної закономірності слугує фундаментом для успішного засвоєння функціональних залежностей у середніх навчальних закладах, де V виступатиме як коефіцієнт пропорційності. Доцільно використовувати інтегрований підхід, який охоплює три взаємопов'язані етапи: візуалізацію, формалізацію та логічне обґрунтування.

Етап візуального та схематичного представлення. Його мета — наочно продемонструвати взаємозв'язки між величинами, щоб подолати їхню абстрактність.

I. Застосування геометричних підказок, а саме, схеми «Трикутник S-V-T».

Цей мнемонічний прийом допомагає учням не просто запам'ятовувати формули, а самостійно їх виводити. Закриваючи шукану величину, дитина візуально визначає тип операції (множення, якщо величини поруч, або ділення, якщо одна над іншою). Цей процес наочно ілюструє структурну логіку залежності між параметрами.

Мнемонічний трикутник S-V-T
Інструмент для виведення формул руху

II. Метод порівняльних задач з фіксацією інваріанта. Учні працюють із серією задач, де одна величина залишається незмінною (інваріантною). Наприклад, якщо час руху $t = 2$ год не змінюється, то при подвоєнні швидкості (V) відстань (S) також подвоюється. Цей прийом прямо веде до відкриття закону прямої пропорційності емпіричним шляхом [4]. Важливо акцентувати увагу на практичному моделюванні та схематичному представленні виявлених взаємозв'язків. Це дозволяє учням візуально відчувати і зрозуміти сутність прямої пропорційності.

Етап формалізації через табличний аналіз. На цьому етапі числовий матеріал систематизується для виявлення загальних закономірностей і кратних співвідношень. Табличний метод особливо ефективний для ілюстрації оберненої пропорційності. Наприклад, якщо відстань S фіксована, а швидкість V зменшується в три рази, то час t пропорційно збільшується в три рази. Педагогам варто пропедевтично вводити розуміння того, що одна величина змінюється першою (незалежна), а інша залежить від неї (залежна). Хоча спеціалізовані терміни, як-от «аргумент» чи «функція», не використовуються, закладається фундаментальне розуміння цієї взаємозалежності.

Етап вербалізації та логічного синтезу. Завершальний етап, на якому відбувається інтеріоризація — перетворення зовнішніх, практичних дій у внутрішній план мислення. Учні повинні не просто запам'ятати рівняння, а зрозуміти логіку його дії. Цей процес підсилюється завдяки цілеспрямованому моделюванню мовлення з боку вчителя та спонуканню дітей до синтезу власних правил через логічні зв'язки. Прикладом мовного шаблону для осмислення залежності є: «Оскільки пройдений

шлях є незмінним, і швидкість при цьому зростає, отже, тривалість подорожі обов'язково скоротиться». Пріоритетне виділення ключових лексичних маркерів сталості (незмінна, фіксована) та динамічних змін (збільшуємо, зменшуємо, скорочення) трансформує числове співвідношення на логічну категорію мислення [4].

Ключовим для успішного засвоєння функціональної залежності є не розв'язання ізольованої, одиничної задачі, а використання структурованого задачного ряду, який послідовно підводить учня до необхідного логічного узагальнення.

I. Базовий етап (Знаходження невідомої величини): Ця фаза включає задачі, де дві величини (наприклад, швидкість і час) задані числовими значеннями, а третя (відстань) є шуканою. Це завдання є стартовим і необхідне для механічного закріплення базової формули і алгоритму обчислення, що є першим кроком до осмислення залежності.

II. Порівняльно-інваріантний етап: На цьому етапі використовуються задачі на порівняння, де одна зі складових зберігається незмінною (константа). Це свідомо змушує дитину фіксувати умову сталості (інваріантності) та емпірично встановлювати прямі залежності. Наприклад, формулюється висновок: «Якщо час однаковий, то швидший рух завжди дасть більшу відстань».

III. Етап оберненої пропорційності (Найскладніший): Задачі, де фіксується відстань S , а змінюються V і t . Наприклад, як зміняться результати, якщо один автомобіль проїде 60 км за 2 години, а інший — за 3 години? Це вимагає від учня не просто обчислення, а й аналізу та порівняння співвідношень. Головна мета — свідомо зрозуміти обернений зв'язок: збільшення одного параметра (часу) призводить до зменшення іншого (швидкості), оскільки їхній добуток має бути постійним [5].

Для ефективного впровадження пропонованих методичних прийомів необхідне створення специфічних педагогічних умов. По-перше, це моделююче середовище, де учні можуть самостійно конструювати схеми та таблиці, а не отримувати їх у готовому вигляді. По-друге, спрямована рефлексія, яка вимагає від учня проговорити не лише розв'язок, але й логіку залежності: "Чому так вийшло?" По-третє, доцільно використовувати різноманітні ситуації задач (рух назустріч, навздогін, з привалом), що вимагають від учнів адаптації базової моделі залежності [3]. Оцінювання функціональної грамотності на початковому етапі має бути комплексним і включати:

1. Якість складання моделей: Наскільки точно учень може перевести текстову умову у графічну чи табличну модель.
2. Вербальне обґрунтування: Здатність учня чітко сформулювати залежність між величинами, використовуючи логічні конструкції (якщо-то).
3. Прогнозування результату: Здатність передбачити, як зміниться результат (наприклад, відстань) при зміні однієї з вихідних умов (швидкості), без виконання точних обчислень.

Системне застосування комплексу цих методичних прийомів, що охоплює перехід від наочного моделювання та табличної фіксації до логічної вербалізації, забезпечує високий рівень усвідомлення функціональної залежності. Це не лише підвищує якість розв'язання задач на рух, але й закладає міцний когнітивний фундамент для успішного засвоєння алгебри та геометрії у середній школі, оскільки

дитина вже має внутрішній, інтуїтивний апарат для роботи з функціями. Таким чином, пропедевтика функції у початковій школі перетворюється на свідому, системну роботу з формування базових елементів критичного та функціонального мислення, що є головною умовою для успіху в умовах нової української школи. Роль вчителя при цьому трансформується з транслятора знань на організатора когнітивного процесу учня [5].

Список використаних джерел

1. Богданович М. В. Методика викладання математики в початкових класах: навч. посібник. – Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2008. 336 с.
2. Онопрієнко О. В. Формування змісту навчання математики в початковій школі на засадах компетентнісного підходу. Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць. – 2011. Вип. 11. С. 307–314.
3. Онопрієнко О. В. Розвиток дослідницьких умінь молодших школярів у процесі навчання математики. Початкова школа. – 2019. № 10. С. 15–20.
4. Листопад Н. П. Вивчення величин на уроках математики в початковій школі на засадах компетентнісного підходу: метод. реком. – Київ: Педагогічна думка, 2020. 72 с.
5. Лищенко Г. П. Формування функціонального мислення молодших школярів у процесі навчання математики. Початкова школа. – 2017. № 6. С. 23–27.

Катерина Ніколайчук,
*студентка 3 курсу спеціальності “Початкова освіта”
навчально-наукового інституту
соціально-гуманітарного менеджменту
Національного університету «Острозька академія»,
м. Острог, Україна*
Науковий керівник: Ольга Недзведовська,
*викладач Національного університету «Острозька академія»,
м. Острог, Україна*

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИЙОМІВ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Ключові слова: критичне мислення, початкова освіта, технологія розвитку критичного мислення, прийоми критичного мислення.

Згідно з Концепцією Нової української школи, формування критичного мислення школярів є обов'язковим, оскільки воно визначене як пріоритетна компетентність. Вона є необхідною для успішної самореалізації особистості в умовах сучасного інформаційного суспільства. Учні початкових класів постійно взаємодіють з інформаційними потоками, що надходять з різних джерел, тому важливим є формування у них умінь критично аналізувати, оцінювати та свідомо використовувати отримані знання.

Питання розвитку критичного мислення перебуває в центрі уваги науковців як в Україні, так і за кордоном. Серед дослідників цієї теми варто відзначити Баранову

І., Пилипчатіну Л., Пометун О., Сущенко І., Тягло О. Зокрема О. Пометун в своїх наукових працях обґрунтувала цілісну систему технологій формування критичного мислення та запропонували понад сімдесят практичних методів для їх реалізації в початковій освіті. Згідно з дослідницею, критичне мислення є сукупністю розумових стратегій та операцій вищого порядку, які уможливають формування аргументованих висновків та прийняття обґрунтованих рішень [4, с. 94].

В дослідженні О. Тягло розглянуто два основні підходи до навчання критичного мислення в освітній практиці розвинених країн. Перший передбачає викладання окремого спеціалізованого курсу, другий інтегрує розвиток критичного мислення в структуру традиційних навчальних дисциплін [5, с. 7]. В українській освітній практиці переважає другий підхід, коли формування критичного мислення відбувається через відповідну організацію навчального процесу з математики, української мови та читання й інших предметів початкової школи [3, с. 16].

Використовуючи другий підхід до формування критичного мислення, учитель виступає організатором навчальної діяльності, консультантом та фасилітатором, тобто не концентрує навчальний процес виключно на собі. Центральними стають міжособистісні зв'язки між учнями, їхня взаємодія та колаборація, що передбачає спільну відповідальність за результати навчання.

Для ефективного розвитку критичного мислення педагог має забезпечити учням час та можливості для практикування відповідних навичок, створити простір для самостійних міркувань, підтримувати різноманітність ідей та думок, заохочувати активну участь у навчальному процесі, формувати відкриту сприятливу атмосферу без осуду, демонструвати віру в здібності кожного учня. Застосовуючи технології розвитку критичного мислення, учитель здатен підготувати учнів з розвиненим мисленням, здатних розуміти й критично оцінювати факти та закономірності, здійснювати усвідомлений вибір, моделювати процеси для вирішення проблемних ситуацій [3, с. 11].

Пометун О. І. обґрунтовує трикомпонентну структуру уроку з використанням технології критичного мислення: етап виклику (актуалізація та мотивація), етап осмислення (робота з новою інформацією) та етап рефлексії (узагальнення та оцінювання). На першому етапі учитель має бути модератором та підштовхувати дітей до власних роздумів, а не давати готові відповіді. Основний етап передбачає експериментування, аналіз досвіду, осмислення теоретичного матеріалу через індивідуальний пошук та обмін ідеями в групах. Завершальний етап охоплює узагальнення концепцій, формулювання висновків та рефлексію щодо вивченого [2, с. 213].

Відповідно до визначеної структури уроку, учителі застосовують різноманітні методи та прийоми розвитку критичного мислення, які підвищують мотивацію учнів, створюють умови для глибокого осмислення матеріалу та формують такі мисленнєві операції, як аналіз, синтез, оцінювання для успішного досягнення очікуваних результатів навчання [1, с. 15].

На першому етапі уроку доцільно використовувати прийоми, які будуть концентрувати увагу школярів на навчальній проблемі та активізувати їхні попередні знання. До таких належать: асоціативний куш, що дозволяє учням вільно висловлювати асоціації до ключового поняття теми; кошик ідей, коли діти «збирають» усе, що знають з певної теми; кубування, яке передбачає розгляд

питання з різних позицій; мозкова атака, що стимулює генерування ідей без критичного оцінювання. Ці прийоми сприяють аналізу, синтезу, порівнянню наявних знань та розвивають інтерес до вивчення теми.

На основному етапі уроку застосовуються прийоми, що забезпечують глибоке опрацювання нового матеріалу. Кластер дозволяє графічно структурувати інформацію навколо ключового поняття. Метод «Шість капелюхів» допомагає учням розглянути проблему з шести різних перспектив: білий капелюх символізує об'єктивні факти та цифри, червоний – емоції та почуття, чорний – критичний аналіз недоліків, жовтий – позитивні аспекти, зелений – творчі ідеї та альтернативи, синій – узагальнення та висновки. Прийом «Фішбоун» використовується для встановлення причинно-наслідкових зв'язків. Таблиця «З-Х-Д» (Знаю-Хочу дізнатися-Дізнався) допомагає структурувати процес пізнання. Ромашка Блума формує вміння ставити запитання різних типів: прості, уточнюючі, інтерпретаційні, оціночні, творчі та практичні. Перечислені прийоми формують у школярів здатність розуміти сутність власної діяльності, робити логічні висновки на основі самостійного аналізу інформації, узагальнювати та формулювати обґрунтовані судження.

На завершальному етапі уроку використовуються прийоми, що сприяють усвідомленню учнями власного навчального процесу та досягнутих результатів. Сенкан – п'ятирядковий вірш за структурою: слово-іменник (тема), два прикметники (характеристика), три дієслова (дія), фраза з чотирьох слів (ставлення), одне-два слова-асоціації (узагальнення). Цей прийом навчає знаходити найсуттєвіші елементи теми та формулювати висновки у стислій формі. Прийом «ПРЕС» розвиває вміння аргументовано висловлювати власну позицію за алгоритмом: «Я вважаю, що...» (позиція) – «Так є, тому що...» (обґрунтування) – «Наприклад...» (приклад) – «Отже...» (висновок). Діаграма Венна застосовується для порівняльного аналізу двох понять через виявлення спільних та відмінних ознак. Метод «ПМЦ» (Плюс-Мінус-Цікаво) допомагає оцінити позитивні та негативні аспекти вивченого, виділити цікаві моменти. Використання цих прийомів сприяє вмінню узагальнювати навчальний матеріал, здійснювати рефлексію та самооцінювання власної навчальної діяльності [1; 2].

Технологія розвитку критичного мислення передбачає різноманітні форми організації навчальної діяльності: індивідуальну роботу, що дозволяє кожному учневі сформулювати власну думку; парну взаємодію, що розвиває комунікативні навички; групову роботу, що формує вміння колективно вирішувати проблеми. Важливо, що багато прийомів є універсальними та можуть застосовуватися на різних етапах уроку залежно від дидактичних цілей: асоціативний куш, кластер, кубування ефективні як на етапі виклику, так і на етапах осмислення та рефлексії [3, с. 24-25].

В умовах сучасної освіти формування критичного мислення в початковій школі є одним з найважливіших напрямків розвитку особистості учня. Ефективний розвиток критичного мислення неможливий без використання прийомів його розвитку та без дотримання педагогічних умов, включно з поступовим ускладненням завдань та створенням сприятливої атмосфери для вільного висловлювання думок. Ефективне впровадження прийомів критичного мислення на уроках сприяє підвищенню якості навчального процесу, мотивації учнів і формуванню навичок, необхідних для активної громадянської позиції та подальшого професійного розвитку.

Список використаних джерел

1. Компаній О. Розвиток критичного мислення у школярів початкових класів: з досвіду роботи. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. – 2023. Т. 177, № 21. С. 13–20.
2. Кравченко І., Смікал В., Москаленко О. Розвиток критичного мислення у молодших школярів. Collection of Scientific Papers «ΛΟΓΟΣ». – 2023. С. 211–216.
3. Лякішева А. В., Вітюк В. В., Кашуб'як І. О. Кейсбук методів і прийомів технології розвитку критичного мислення в Новій українській школі : навч.-метод. посіб. для вчит. поч. класів ЗЗСО та студ. спец. 013 Початкова освіта /Анна Лякішева, Валентина Вітюк, Ірина Кашуб'як. 2-ге вид., переробл. і доповн. – Луцьк : ФОП Іванюк В. П., 2022. 116 с.
4. Пометун О. І. Критичне мислення як педагогічний феномен. Український педагогічний журнал. – 2018. № 2. С. 89–98.
5. Тягло О. В. Критичне мислення : навч. посіб. – Х. : Основа, 2008. 189 с.

Наталія Петручик, Анастасія Петручик,
здобувачі фахової передвищої освіти
спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Науковий керівник: Олена Бабій,
викладач циклової комісії методики музичної освіти
та вокально-хорової підготовки
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦТВА ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ХОРОВИМ КОЛЕКТИВОМ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: цифрова компетентність, вчитель мистецтва, хоровий колектив, хорове диригування, заклад загальної середньої освіти, цифрові технології.

Сучасні трансформації освітнього простору, зумовлені цифровізацією суспільства, актуалізують потребу в переосмисленні професійної діяльності вчителя мистецтва. Особливої уваги потребує проблема управління хоровим колективом у закладі загальної середньої освіти, де традиційні форми музично-педагогічної роботи дедалі частіше інтегруються з цифровими технологіями. Інформаційно-цифрова компетентність учителя виступає чинником підвищення ефективності організації освітньої діяльності та педагогічної взаємодії [2].

Цифрова компетентність педагога сьогодні розглядається не лише як здатність користуватися інформаційно-комунікаційними технологіями, а як інтегральна характеристика професійної діяльності, що охоплює педагогічне мислення, методичну гнучкість, здатність до інновацій та ефективного управління освітніми процесами.

У цьому контексті цифрова компетентність вчителя мистецтва стає важливою детермінантою успішного функціонування та розвитку хорового колективу закладу загальної середньої освіти.

Аналіз літературних джерелі практики показує, що вченими напрацьовано значний обсяг матеріалу, щодо цифрової трансформації й цифровізації освіти: концептуальні проблеми інформатизації освіти (Р.Гуревич, М. Жалдак, А. Коломієць, А. Лазаревич, В. Лапінський, та ін.); цифрової компетентності викладача (В. Капустняк, А. Качарян, В. Литвиненко, Н. Морзе, С. Семчук, та ін.); проблеми цифрових інструментів навчання й цифрової грамотності здобувачів (Н. Ашиток, Ю. Галь, В. Коваленко, та ін.); формування цифрової культури (О. Бескорса, О. Луциньська та ін.) [3].

Поняття «цифрова компетентність» у сучасній педагогічній науці трактується як здатність особистості свідомо, критично й творчо використовувати цифрові технології в професійній діяльності. Для вчителя мистецтва цифрова компетентність поєднує загальнопедагогічні, мистецько-фахові та управлінські складники. До основних компонентів цифрової компетентності вчителя мистецтва доцільно віднести:

- **інформаційно-аналітичний** (уміння працювати з цифровими музичними ресурсами, нотними архівами, аудіо- та відеоматеріалами);
- **технологічний** (володіння програмами для нотного набору, аудіомонтажу, візуалізації музичного матеріалу);
- **комунікативний** (застосування цифрових платформ для взаємодії з учнями, батьками, учасниками хору);
- **управлінський** (планування, організація та контроль хорової діяльності засобами цифрових інструментів);
- **рефлексивний** (оцінювання власної діяльності та результатів хорової роботи з використанням цифрових засобів).

Саме управлінський компонент цифрової компетентності є визначальним у роботі з хоровим колективом, оскільки забезпечує системність і цілеспрямованість освітнього процесу. Цифрові технології змінюють характер педагогічної діяльності, посилюючи управлінську, комунікативну та проєктувальну функції вчителя [1].

Управління хоровим колективом у закладі загальної середньої освіти передбачає комплекс взаємопов'язаних дій: планування репертуару, організацію репетиційного процесу, мотивацію учнів, координацію творчої діяльності та оцінювання результатів. Цифрові технології суттєво розширюють можливості реалізації цих завдань.

На етапі планування цифрові інструменти дають змогу створювати електронні репертуарні бази, календарні плани репетицій, індивідуальні траєкторії розвитку учасників хору. Застосування хмарних сервісів забезпечує доступність матеріалів для всіх учасників колективу.

Організація репетиційної діяльності значно оптимізується завдяки використанню аудіо- та відеозаписів, цифрових партитур, навчальних відео

з елементами диригентської техніки. Учні мають можливість самостійно опрацювати вокальні партії, що підвищує ефективність колективної роботи.

Важливу роль відіграють цифрові технології у мотивації та комунікації. Онлайн-платформи, соціальні мережі, месенджери сприяють формуванню згуртованості колективу, підтримці постійного зворотного зв'язку та розвитку позитивного емоційного клімату.

Цифрова компетентність вчителя мистецтва безпосередньо впливає на якість управління хором колективом. Високий рівень володіння цифровими технологіями дозволяє педагогу:

- підвищувати рівень організованості та дисципліни учнів;
- індивідуалізувати навчання з урахуванням вокальних можливостей кожного учасника;
- забезпечувати прозорість і системність контролю результатів;
- стимулювати творчу активність і самостійність школярів.

Таким чином, цифрова компетентність стає не додатковою, а визначальною професійною якістю вчителя мистецтва, що забезпечує ефективне педагогічне управління хором колективом у сучасних умовах.

Важливим аспектом реалізації окреслених підходів є підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва спеціальності «Середня освіта (Музичне мистецтво)» до управлінської діяльності в хором колективі з використанням цифрових технологій. Сучасна професійна підготовка студентів цієї спеціальності орієнтована не лише на формування диригентсько-хорових умінь, а й на розвиток цифрової компетентності як інтегративної якості, що забезпечує ефективну організацію, планування та координацію хорової діяльності в закладі загальної середньої освіти.

У процесі підготовки майбутніх учителів мистецтва доцільно посилювати цифровий складник дисциплін диригентсько-хорового циклу (хорове диригування, хорознавство, робота з хором, методика музичного навчання). Застосування цифрових партитур, програм нотного набору, аудіо- та відеоаналізу диригентської техніки, онлайн-платформ для організації репетицій сприяє формуванню у здобувачів освіти навичок управління хором процесом у сучасному освітньому середовищі.

Особливого значення набуває формування управлінського мислення, що реалізується через моделювання практичних ситуацій, проєктну діяльність, розроблення цифрових сценаріїв репетиційної роботи, ведення електронної документації. Такі форми роботи дозволяють майбутнім вчителям мистецтва усвідомити роль цифрових технологій як інструменту педагогічного управління, а не лише допоміжного технічного засобу. Цілеспрямований розвиток цифрової компетентності студентів забезпечує поєднання традиційних диригентсько-хорових методів з інноваційними підходами та відповідає сучасним вимогам освітнього процесу.

Отже, цифрова компетентність вчителя мистецтва є важливою детермінантою ефективного управління хором колективом закладу загальної середньої освіти. Вона забезпечує інтеграцію традиційних диригентсько-хорових методів із сучасними цифровими технологіями, сприяє підвищенню якості освітнього процесу та формуванню творчої, мотивованої особистості учня.

Подальші наукові розвідки доцільно спрямувати на розроблення моделей формування цифрової компетентності вчителів мистецтва та створення цифрових лабораторій хорового диригування як інноваційного освітнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Биков В., Лещенко М., Тимчук Л. Цифрова гуманістична педагогіка: актуальні проблеми та перспективи розвитку. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2017. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/710669/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%A6%D0%93%D0%9F.pdf>
2. Бермес І. Мистецтво хорового диригування: особливості, сучасний стан, перспективи. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв № 2'2024. URL: <https://reicst.com.ua/pmtip/article/view/2024-3-02-01>
3. Чурікова-Кушнір О. Д., Софроній З. В. Диригентсько-хорова підготовка здобувачів закладів вищої освіти в умовах цифрової трансформації. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. Том 1 № 1 (111)-2025. С. 204-212. URL: https://journals.snu.edu.ua/index.php/DOMTP_SNU/article/view/1118/1074

Марія Табачук,

студентка 41ДО групи спеціальності

012 Дошкільна освіта КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

Науковий керівник: Аліна Циплюк,

кандидат педагогічних наук, КЗВО «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

РОЛЬ СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДИТИНИ

Ключові слова: здоровий спосіб життя, дошкільний вік, сім'я, валеологічне виховання, рухова активність, психоемоційний розвиток, профілактика, культура здоров'я, родинні традиції.

Виклад основного матеріалу. Аналіз досліджень вчених (О. Куц, С. Жевага, Л. Мовчан, М. Олійник, В. Постовий та інші) доводить, що сім'я є першим та найважливішим середовищем, де дитина засвоює основи ЗСЖ. Від народження дитини родина є індивідуальним середовищем, яке багато в чому визначає її фізичний розвиток. Основним пріоритетним напрямком у збереженні та зміцненні здоров'я дітей залишається позитивний вплив добрих родинних відносин на всебічний розвиток дитини, а також приклад родинних традицій. Вони відіграють важливу роль у формуванні особистої культури та духовного життя, забезпеченні наступності поколінь. Адже, саме спілкуючись із батьками, діти готуються до зустрічі із соціумом. Родина, таким чином, навчає дитину моделі поведінки [2, с. 36-37].

Дослідження, що проводилися в Україні у 2009 році, з'ясовували думку людей стосовно ролі батьків для дитини. 88,1% респондентів визнали, що саме сім'я має

найбільший вплив на формування світогляду. На другому місці серед факторів формування особистості, з величезним відривом від першого, опинилися освітні заклади (школи, дитячі садки, коледжі, вищі навчальні заклади тощо): 45,5% респондентів з дітьми вказали, що навчальні заклади суттєво впливають на формування світогляду дитини, 39,4% визнали, що школи, дитячі садки, коледжі та інші заклади впливають, але не сильно [1].

Зазначимо, що сьогодні в Україні інтегрується світовий досвід створення умов для поліпшення стану здоров'я населення через освіту дітей, прищеплення їм із раннього віку знань, умінь і цінностей здоров'язбережувальної поведінки, на чому наголошується в багатьох державних документах: Конституції України, законах України «Про освіту», «Про фізичну культуру і спорт» тощо. Зокрема, Закон України «Про дошкільну освіту» визначає збереження та зміцнення здоров'я дитини, її фізичний і психологічний розвиток, формування навичок ЗСЖ і безпечної поведінки пріоритетними завданнями освіти.

Вчені (Т. Бойченко, Е. Вільчковський, Н. Колотій, М. Олійник А. Царенко та інші) підкреслюють, що сімейне виховання є провідним чинником розвитку рухової активності дитини, а надання батькам знань щодо валеологічного виховання дітей розглядають як необхідний напрям оздоровлювальної роботи з дитиною. Розвиток здорових звичок у дитини починається в родині через щоденні дії й приклади дорослих. Вченими визначаються такі ключові фактори сімейного впливу на розвиток здорових звичок, як: звички батьків (харчові, фізичні та гігієнічні), сімейні традиції (режим дня, спільні фізичні активності, якот прогулянки, спортивні ігри чи інші види активного дозвілля), емоційний клімат у сім'ї (позитивна емоційна атмосфера, підтримка та довіра), інформування та освітня підтримка [7 с. 62-63].

Поняття «здоровий спосіб життя» тлумачать по-різному, зокрема, розглядаючи його як дотримання режиму трудового дня, відпочинку, харчування, відмову від шкідливих звичок тощо. З точки зору валеології вчені схиляються до визначення, що здоровий спосіб життя – це так звана формула здоров'я, яка означає усі дії людини, безпосередньо спрямовані або, які торкаються формування, збереження, зміцнення, споживання, відновлення і передачі здоров'я [3].

В свою чергу під здоровим способом життя дітей дошкільного віку розуміємо, повноцінний повсякденний процес життєдіяльності, основними ознаками якого є дотримання режиму дня, належне оволодіння культурно-гігієнічними навичками, раціональне харчування і культура споживання їжі, руховий та повітряний режим, режим активної діяльності, відпочинку, профілактичні заходи задля збереження здоров'я і душевний комфорт.

Оскільки під здоровим способом життя розуміється активна діяльність людини, спрямована на збереження і поліпшення здоров'я, то до цієї активності слід віднести такі компоненти як:

- Рухова активність, прогулянки, рухливі ігри на свіжому повітрі.
- Здорове збалансоване харчування:
- Дотримання режиму дня, чергування періодів активності і сну.
- Загартовування організму.
- Дотримання правил особистої гігієни.
- Збереження стабільного психоемоційного стану.

Саме ці компоненти повинні бути закладені в основу фундаменту здорового способу життя дошкільника. Ці основні підходи до формування у дітей здорового способу життя дають можливість систематизувати і об'єднати педагогічну, медичну, психологічну і родинну взаємодію, своєчасно і всебічно використовувати усі об'єктивні і суб'єктивні можливості збереження здоров'я дітей [8].

Як зазначає С. В. Пахарєва, дошкільний період є сенситивним для формування основ здорового способу життя, оскільки в цей час: спостерігається підвищена рухова активність; розвивається інтерес до себе, свого тіла, нових знань; дитина легко підкоряється вимогам, правилам і нормам поведінки; у дошкільника формується підвищена потреба в схваленні вчинків і дій [4, 85-86].

Війна поставила перед сім'ями нові виклики, особливо в питаннях виховання та збереження здоров'я дітей. Як зазначається у посібнику «Батьківство без стресу» (Т. Журавель, Л. Мельник, Г. Романюк та інші), під час війни в Україні діти переживають сильний стрес і страх, що є нормальною реакцією на загрозу життю та здоров'ю. Особливо це стосується дітей дошкільного віку, які найбільше бояться повторення важких ситуацій, травм, смерті, а також можливості розлуки з родиною чи самотності [7 с.62-63].

А. Бикова-Шелевицька, малорухливість може призвести до порушень функцій опорно-рухового апарату, дихання та кровообігу, гіподинамії, що є небезпечним для загального здоров'я дітей. У такій ситуації роль сім'ї у підтримці здорового способу життя стає критично важливою [5].

Як зазначається у посібнику «Батьківство без стресу» (Т. Журавель, Л. Мельник, Г. Романюк та інші), під час війни в Україні діти переживають сильний стрес і страх, що є нормальною реакцією на загрозу життю та здоров'ю. Особливо це стосується дітей дошкільного віку, які найбільше бояться повторення важких ситуацій, травм, смерті, а також можливості розлуки з родиною чи самотності

Як зазначає О. Пруткова перед батьками постає відповідальне завдання з виховання психічно, фізично та духовно здорової особистості. На думку автора розвиток і вдосконалення культури здоров'я сім'ї є одним з основних напрямків зміцнення здоров'я і формування культури здоров'я дітей різного віку, саме в сім'ї складається розуміння значення фізичної активності, здорового харчування, дотримання режиму дня, виробляється імунітет проти шкідливих звичок, відбувається залучення дітей до загартовування та вироблення у них ціннісного ставлення до здоров'я як найвищої цінності. Завдання батьків полягає в тому, щоб, використовуючи можливості дитячого організму і психіки, формувати в дітей мотивацію до ведення здорового способу життя, підтримувати його фізичними правами, моральною поведінкою [6, с. 48].

Отже, сім'я виступає ключовим осередком формування здорового способу життя дитини дошкільного віку. Саме в родинному середовищі закладаються перші уявлення про цінність здоров'я, культуру поведінки, харчування, рухової активності та ставлення до власного тіла. Позитивний приклад батьків, дотримання режиму дня, створення сприятливого психологічного клімату та збереження родинних традицій забезпечують гармонійний розвиток особистості дитини. В умовах сучасних викликів, зокрема воєнного стану, значення сім'ї у підтримці фізичного та психічного здоров'я стає ще більш вагомим.

Педагогічні установи, у партнерстві з родиною, сприяють підвищенню рівня культури здоров'я, формуванню стійкої мотивації до ведення здорового способу життя, профілактиці негативних впливів та формуванню конструктивних поведінкових моделей. Тільки комплексна взаємодія сім'ї та закладів дошкільної освіти здатна забезпечити умови, необхідні для збереження, зміцнення та розвитку здоров'я дітей, що є запорукою майбутнього суспільства.

Таким чином, формування здорового способу життя дошкільника – це довготривалий, системний процес, який розпочинається в сім'ї, удосконалюється засобами педагогічного впливу та потребує узгодженості дій дорослих. Саме в цьому полягає основа виховання здорової, активної та соціально адаптованої особистості.

Список використаних джерел

1. Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України український центр соціальних реформ фонд народонаселення ООН. Сім'я та сімейні відносини в Україні: сучасний стан і тенденції розвитку. – Київ. 2009. 248 с.
2. Дяченко А. А, Костюкевич В. М. Готовність студентів факультету фізичного виховання і спорту до педагогічної діяльності. *Збірник наукових праць XXI Міжнародної наукової конференції «Актуальні наукові дослідження в сучасному світі»*. – Переяслав Хмельницький. 2017. Вип.2(22). Т.4. С. 36-37.
3. Швидка С. О. Особливості формування здорового способу життя дошкільника С.О. Швидка. Вісник Черкаського університет. Збірник наукових праць. – Черкаси. 2012. С . 144-146.
4. О. Яременко, О. Балакірева, О. Вакуленко. Формування здорового способу життя молоді: проблеми і перспективи. – Київ. 2000. 207 с.
5. Негативний вплив війни на здоров'я дітей: що робити перш за все? HUBZ: електронне-видання. URL: <https://hubz.ua/ekspertna-dumka/negativnyivplyv-vijnyna-zdorov-ya-ditej/> (дата звернення: 07.11.2025)
6. Пруткова О. Л. Роль батьків у формуванні здорового способу життя дітей старшого дошкільного віку. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. – Харків. 2016. С. 45–50.
7. Т. Журавель Л. Мельник, Г. Романюк Батьківство без стресу: посібник для спеціалістів. – Київ, 2022. 176 с.
8. П'ятковська Д. Ю. Формування здорового способу життя у дітей старшого дошкільного віку : кваліфікаційна робота на здобуття ступеня магістра спеціальності 012 «Дошкільна освіта». – Чернігів. 2022. 67 с.

Андрій Терещук,
здобувач освіти (першого) бакалаврського рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми «Середня освіта (Фізична культура)»
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Науковий керівник – Сергій Марчук,
кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри загальної педагогіки,
психології та методики початкової освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

ПОГЛЯДИ ЯНА КОМЕНСЬКОГО НА ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

Ключові слова: Ян Коменський, здоровий спосіб життя, рухова активність, гра, здоров'я.

Ян-Амос Коменський підкреслював, що головною турботою дорослих має бути збереження здоров'я дитини. Для цього важливі фізичні вправи, правильне харчування, дотримання гігієни та помірний фізичний праця. Учений зазначав, що діти наслідують поведінку дорослих, тому в сім'ї, де ростуть діти, необхідно проявляти особливу обачність: всі члени родини повинні бути чесними, поміркованими й поважати один одного. У протилежному випадку діти, навіть при навчанні та покаранні, будуть порушувати моральні норми. Відсутність дисципліни призводить до всюдозволеності. Дитина, яка зростає в такій атмосфері, розвивається неконтрольовано, під впливом випадкових обставин, і може стати свавільною, грубою або непорядною людиною. З цього порівняння випливає важливий висновок: дитині не можна дозволяти байдикувати. Вона повинна або гратися, або навчатися, або займатися працею. Головне, щоб її розум, почуття та м'язи залишалися активними й не зазнавали втоми від бездіяльності [1].

У табл. 1. нами узагальнено погляди Я. Коменського на фізичне виховання особистості, зокрема, прагнення формування у неї здорового життя.

Таблиця 1

Ян Коменський на здоровий спосіб життя дітей та молоді

Аспект	Зміст поглядів Коменського	Як реалізувати на практиці
Цілісна освіта тіла і душі	Коменський вважав, що людина має розвиватися у всіх вимірах – розумово, морально, фізично.	Запровадження фізичних вправ, руху, ігор разом із навчанням, вихованням характеру.
Дотримання природи й природного розвитку	Він наголошував на відповідності виховання законам природи – зростання, розвиток, тверда основа.	Прогулянки на свіжому повітрі, здоровий режим, трудова активність.
Увага до фізичного	У своїх педагогічних ідей Коменський підкреслював, що	Забезпечити дітям регулярне фізичне навантаження,

здоров'я та гігієни	тіло – не лише оболонка, а важливий компонент цілості людини.	збалансоване харчування, дисципліну режиму.
Режим дня та помірність	Коменський вважав, що правильний порядок у житті – навчання, відпочинок, праця – сприяє здоров'ю.	Встановити чіткий розпорядок: час для сну, руху, навчання, відпочинку.
Гармонія внутрішнього і зовнішнього розвитку	Фізичне здоров'я і моральний/духовний розвиток взаємопов'язані: тіло готує до духу, дух – до діла.	Поєднувати заняття спортом чи рухом із навчанням, іграми, творчістю.

Видатний педагог надавав грі особливе значення як важливому засобу фізичного виховання. Я. Коменський визначав низку вимог до дитячих ігор: вони повинні сприяти зміцненню здоров'я тіла не менше, ніж розвитку духу; слід уникати надто виснажливих або шкідливих для тіла й духу ігор; ігри дітей мають бути рухливими, наприклад, прогулянки, біг, стрибки тощо. Гра повинна бути безпечною для життя, здоров'я та моральності – небезпеку створюють нерозумні вчинки, такі як лазіння по деревах, плавання чи боротьба. Крім того, ігри можуть служити підготовкою до серйозних справ, запозичуючи елементи з економічного, політичного або військового життя. Ігровий процес слід завершувати до того, як він набридне дітям [2, с. 162–163].

З раннього віку в материнських школах слід приділяти увагу також моральному вихованню. Його здебільшого реалізують через показовий приклад і відповідні настанови. У цьому процесі неминучі покарання, проте вони мають супроводжуватися похвалою, яка підбадьорює та стимулює дитину до виправлення. Таким чином формуються позитивні моделі поведінки дітей і людей загалом, які Коменський називав чеснотами. Найважливішою чеснотою він вважав помірність, що є основою здорового життя. Вона виникає лише тоді, коли дитячі бажання задовольняються відповідно до потреб природи [3, с. 268].

Цікавою є думка Коменського на необхідність включення медичних знань у процес професійної підготовки вчителів. За його словами, студенти повинні вивчати «для душі – богослов'я, для розуму – філософію, а для життєдіяльності тіла – медицину» [2]. Він пропонував знайомитися з працями Гіппократа та відпрацьовувати практичні навички надання першої допомоги. Педагог підкреслював виняткову важливість анатомічних, фізіологічних і медичних знань для формування уявлень учнів про нормальний стан організму та причини його порушень. Водночас він рекомендував забезпечити принцип наочності під час навчання, наприклад, розміщуючи у класах зображення людського тіла в нормальному стані та з різними захворюваннями. Особливу цінність для дослідження становить його концепція формування культури здоров'я школярів. Коменський дає ґрунтовні відповіді на питання про природу людини та сенс її життя [4]. У праці «Законодворення організованої школи» Я. Коменський визначає санітарно-гігієнічні вимоги до обладнання класів, кабінетів і школи загалом, що сприяє збереженню здоров'я учнів.

Про здоровий спосіб життя він пише: «Наше тіло зберігається в бадьорому стані стриманим способом життя... нічого над міру, тобто ніколи й ні в чому не доходить до пересичення й огиди» [2].

Таким чином, аналіз педагогічних ідей Яна Коменського дозволяє зробити висновок, що здоровий спосіб життя дітей і молоді є невід'ємною складовою всебічного розвитку особистості. Коменський підкреслював важливість фізичної активності, гігієни, правильного харчування, помірної праці та дисципліни, а також наголошував на значенні морального виховання й розвитку чеснот, зокрема помірності. Особливу роль він надавав грі як ефективному засобу фізичного виховання та підготовки до життя, при цьому підкреслюючи безпеку, рухливість і гармонійне поєднання фізичного й духовного розвитку.

Отже, спадщина Яна Коменського є цінним науково-педагогічним джерелом для сучасної освіти, дозволяючи організувати освітній процес так, щоб забезпечити гармонійний фізичний, моральний і духовний розвиток дітей та підлітків із профілактичною орієнтацією на зміцнення здоров'я.

Список використаних джерел

1. Верхоляк М. Використання виховної системи Яна-Амоса Коменського у діяльності гувернера. URL: <https://surl.li/letret> (дата звернення: 23.10.2025).
2. Коменский Я. А. Закони добре організованої школи. *Історія зарубіжної педагогіки*. Хрестоматія: навч. посіб. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. С. 155–185.
3. Саяпіна С. «Материнська школа» Я. Коменського як програма цілей навчання й виховання дітей дошкільного віку. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2013. Вип. 45, С. 267–272.
4. Шиленко С. М. Видатні педагоги про збереження здоров'я дитини. URL: https://urok.osvita.ua/materials/edu_technology/35526/ (дата звернення: 23.10.2025).

Марія Цьось,
*студентка 4 курсу спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*
Науковий керівник: Тетяна Бортнюк,
*доцент, кандидат економічних наук, завідувач кафедри
природничо-математичної, світоглядної освіти
та інформаційних технологій
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СПОСТЕРЕЖЕНЬ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Ключові слова: спостереження, формування природничих уявлень, пізнавальний процес, систематичність, спостережливість.

У сучасній початковій школі спостереження у природі розглядаються не лише як ознайомлення учнів із навколишнім світом, а й як важливий компонент розвитку мовлення, мислення та пізнавальної активності. Як відомо, організація спостережень у природі з мовленнєвою метою сприяє формуванню в дітей уміння описувати, порівнювати, узагальнювати побачене, що безпосередньо впливає на якісь мовленнєвого розвитку молодших школярів. Водночас в посібнику «Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»» (Р. Рославець, Д. Пріма, С. Орлова) зазначається, що спостереження за явищами природи мають не лише пізнавальну, а й виховну функцію, адже сприяють формуванню цілісної картини світу, розвитку емоційно-ціннісного ставлення до природи [5, с. 60].

Аналіз сучасних досліджень показує, що у практиці Нової української школи спостереження часто проводяться епізодично, без належної методичної послідовності та інтеграції з іншими видами діяльності учнів. Відсутність чітко розроблених методичних підходів до добору об'єктів спостереження, визначення мовленнєвих і дослідницьких завдань, а також системи узагальнення результатів спостережень знижує ефективність цього методу. Наукова проблема полягає у визначенні та науково-методичному обґрунтуванні особливостей організації спостережень за явищами природи в початковій школі, що поєднують пізнавальну, дослідницьку й мовленнєву мету, забезпечуючи формування природничих компетентностей і розвиток комунікативних умінь молодших школярів.

Спостереження – це цілеспрямоване, планомірне сприймання об'єктів навколишньої дійсності, яке підпорядковане конкретно визначеним цілям й потребує вольових зусиль. Учень не просто повинен слухати, а прислухатись, не просто дивитись, а придивлятись, усебічно розглядати об'єкт, щоб створити необхідне уявлення про нього.

Спостереження – це суб'єктивна діяльність, оволодіння якою призводить до формування уміння спостерігати. Із цим умінням пов'язаний розвиток такої якості, як спостережливість. Спостережливість - це прагнення й уміння найповніше помічати

особливості предметів і явищ, серед яких й ракі деталі, які здаються зовні недостатньо помітні і на перший погляд малоістотні, уміння помічати незначні відмінності, зміни в предметах і явищах [2, с. 134-135].

Завдання розвитку спостережливості полягає у розвитку здатності довільної уваги, уміння організовувати спостереження в потрібний час згідно з визначеною метою, бо активна увага є передумовою спостережливості. Саме увага допомагає зосередитись на досліджуваному об'єкті, виділити його суттєві сторони і абстрагуватися від несуттєвих, тобто сприяє кращому розумінню довкілля. Процес формування спостережливості учнів буде ефективним тоді, коли вчитель оволодіє основними прийомами організації спостережень:

- постановка і усвідомлення учнями мети спостереження;
- чітке виділення кола об'єктів для спостереження;
- виділення основних ознак спостережуваних об'єктів;
- словниково-термінологічна робота;
- організація узагальнень і форма їх фіксації.

Виділяють такі етапи організації спостережень:

- підготовчий етап (чітке окреслення мети, змісту, визначення конкретного об'єкта для спостереження) ; важливим і ефективним під час цього етапу є спостереження за об'єктом в природних умовах, під час екскурсій; важливо розуміти, що повному розумінню молодшими школярами змін у живій природі сприятимуть знання про предмети і явища неживої природи, які мають бути виразними і зосереджувати у собі естетичні якості;

- **перший етап** - це процес спостереження (цілісне сприймання предмета; аналіз виділених частин і особливостей спостережуваного об'єкта; встановлення причинно-наслідкових зв'язків і відношень між предметом розгляду, його частинами і дійсністю); цей етап реалізується спочатку через організацію колективного спостереження під керівництвом учителя і через організацію самостійних спостережень учнів; розвиток спостережливості в учнів і починається саме на цьому етапі – організації колективних спостережень; через систему завдань вчитель допомагає учням вичленовувати ознаки предмета, порівнювати його, узагальнювати і встановлювати причинно-наслідкові відношення;

- **другий етап** – це підбиття підсумків(зосередження уваги на нових відомостях, фактах, ознаках спостережуваного об'єкта, раніше невідомого або знаного поверхово в загальному); вчитель допомагає учням узагальнювати найістотніші ознаки, виявляти зв'язки об'єкта природи з навколишнім світом, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки (це або підсумкова бесіда, або вільні висловлення дітей).

- **третій етап** - фіксація результатів у вигляді словесного оформлення (усні та письмові творчі роботи, розповіді – звіти про екскурсію, описи, міркування, виконання графічних малюнків, ведення календаря природи); реалізація завдань цього етапу – це те логічне завершення, без чого спостереження у природі, у якій би формі вони не проводилися, носили б споглядальний характер.

При проведенні спостережень з учнями вчитель має постійно дотримуватись основних дидактичних принципів:

- спостереження повинні бути посилені для дітей, учителю треба враховувати їх вікові особливості;

- проводити спостереження треба систематично і послідовно у зв'язку з сезонними особливостями явищ природи;
- особливу увагу необхідно звертати на місцеві природні умови, рослин, тварин, тобто дотримуватись краєзнавчого принципу;
- необхідно звертати увагу на наступність програмного матеріалу з природознавства дошкільних установ і початкової школи.

Спостереження за неживою природою треба поєднувати зі спостереженнями за змінами в рослинному і тваринному світі, а також звертати увагу на тісний природний взаємозв'язок між живою і неживою природою. Щоб добре організувати спостереження, аби воно дало позитивні результати, учителі необхідно продумати кожну деталь. Коли учень буде бачити наслідки своєї роботи, він і надалі спостерігатиме окремі предмети та явища природи. У нього поступово розвиватиметься інтерес до природи [5, с. 59-61].

Самостійне спостереження – безпосереднє сприймання явищ дійсності. Школа має великі можливості для організації спостережень, їх можна вести на уроці (лабораторні і практичні заняття), використовуючи наочні посібники, під час екскурсій. Методика організації будь-якого виду самостійного спостереження потребує послідовного використання його елементів. Це інструктаж учителя про мету, завдання і методику спостереження (повторення або вивчення навчального матеріалу, необхідного для свідомого виконання завдань спостереження), здійснення спостереження, фіксація, відбір і аналіз його результатів учнем, узагальнення і формулювання висновків (вивчення вчителем поданих учнями матеріалів спостереження, їх аналіз і оцінка виконаної роботи) [5, с. 62].

Спостереження є важливим засобом розвитку мислення дітей і розвиває в учнів такі навички:

- вміння описувати предмет за планом;
- вміння порівнювати і виділяти головне;
- вміння ставити питання;
- складати плани, висувати гіпотези, давати визначення поняттям і явищам;
- проявляти самостійність і активність [1, с. 6].

Після кожного спостереження необхідно проводити бесіди з учнями з метою виявлення знань про різні об'єкти в природі. Входячи в життя дитини з першими відчуттями під час спостереження, сприйняттями, поняттями, уявленнями, природа стає для неї наочним мірилом цінностей, джерелом багатств. У цьому факті закладено величезні можливості становлення гармонійної, всебічно розвинутої людини. Саме під час спостереження за природою учні вчать думати, відчувають нелегку насолоду цієї праці, «стають гордими відкривачами» причин, наслідків, зв'язків між явищами природи [4, с. 84].

Спостереження є одним із провідних методів навчання. Теоретичні знання мають ґрунтуватися на результатах безпосередніх спостережень. Під час вивчення об'єктів і явищ природи слід опиратися на чуттєвий досвід дітей, надавати їм більше самостійності у пізнанні навколишнього світу. Варто активно залучати ресурси реального середовища, організовувати екскурсії на природу, адже вони сприяють не лише пізнанню світу, а й процесам самопізнання, самоідентифікації та саморозвитку дитини.

Список використаних джерел

1. Ананьєва А. В., Міненок А. О., Скорик Т. В. Роль спостережень та екскурсій в реалізації компетентнісного підходу організації освітнього процесу в початковій школі. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. – Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2023. № 118. С. 6–9.
2. Гільберг Т., Тарнавська С., Хитра З., Павич Н. *Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу*: навч.-метод. посіб. – Київ: Генеза, 2021. 240 с.
3. Мелаш В., Кондратович А. Особливості дослідницької діяльності учнів нової української початкової школи в куточку живої природи. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького*. 2020. С. 118–122.
4. Рославець Р. Роль спостережень у творчому розвитку молодших школярів *Acta Paedagogica Volynienses*. 2021. № 2. С. 84. URL: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.2.13>.
5. Рославець Р., Пріма Д., Орлова С. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (природнича, соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь) у початковій школі : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закладів ОПП «Початкова освіта». – Луцьк : ФОП Мажула Ю.М., 2022. 224 с.

Марія Шевчук,
студентка 4-В курсу спеціальності 013 Початкова освіта
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Науковий керівник: Світлана Бахомент,
викладач-методист КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

ШКОЛА ЯК ПРОСТІР ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ДИТИНИ

Ключові слова: національна свідомість, школа, патріотичне виховання, національна ідентичність, педагогічні умови, громадянська компетентність, духовні цінності, особистісний розвиток.

У сучасних умовах утвердження української державності особливої ваги набуває проблема формування національної свідомості дитини. Вона є основою розвитку громадянських, духовних і моральних якостей, що визначають належність людини до свого народу та відповідальність за долю держави. Школа виступає провідним соціокультурним простором, у якому дитина не лише здобуває знання, а й формується як громадянин і патріот своєї країни [1].

Національна свідомість розглядається як усвідомлення особистістю своєї належності до певної нації, знання її історії, культури, традицій, а також готовність діяти на благо Батьківщини. Вона поєднує емоційно-ціннісне ставлення до рідного краю, мови, звичаїв із практичною активністю, спрямованою на їх збереження.

Для дитини цей процес починається з любові до рідної домівки, родини, школи, а згодом трансформується у глибше розуміння своєї національної ідентичності [2].

Формування національної свідомості в учнів можливе лише у цілісному виховному середовищі, яке створює школа. Її роль полягає у забезпеченні взаємодії навчальної, виховної та соціальної діяльності, що сприяють розвитку громадянських компетентностей. Освітній процес має бути спрямований на формування духовно багатой, морально стійкої, творчої особистості, яка усвідомлює свою приналежність до українського народу. Патріотичне виховання у школі має реалізовуватися через інтеграцію національних цінностей у зміст усіх предметів і позакласних заходів [3].

Учитель у цьому процесі є центральною постаттю. Його особистісний приклад, світогляд, мова, культура спілкування стають моделлю поведінки для дітей. Відомий педагог В. Сухомлинський наголошував, що любов до Батьківщини починається з любові до людини, до рідного слова, до матері й батька. Саме через особистість учителя дитина засвоює морально-етичні норми, які переростають у національні цінності [4].

Важливе місце у формуванні національної свідомості належить родині. Саме батьки є першими вихователями, які прищеплюють дітям любов до рідної мови, пісні, традицій. Родинне виховання має бути узгоджене з виховною системою школи, створюючи єдиний простір розвитку дитини. Коли родина, школа й громада діють узгоджено, результатом є цілісне формування духовно багатой особистості [5].

Сучасні освітні програми визначають національно-патріотичне виховання як наскрізний компонент освіти. Концепція «Нова українська школа» передбачає формування громадянської компетентності учнів, їхньої здатності діяти відповідально, поважати права людини, розуміти значення державної незалежності. У цьому контексті національна свідомість виступає інтеграційною якістю, що поєднує знання, емоції, волю й діяльність [6].

У шкільній практиці ефективними є інтерактивні методи виховання: участь у волонтерських ініціативах, шкільних парламентах, національно-культурних заходах, творчих проєктах. Такі форми дозволяють дитині не лише пізнати духовні цінності, а й пережити їх у власному досвіді. Коли дитина бере участь у благодійній акції, концерті для військових, екскурсії до історичних місць, вона не просто вивчає історію, а відчуває свою причетність до великої української спільноти.

Підвищення ефективності національно-патріотичного виховання можливе завдяки тісній співпраці школи з закладами культури, музеями, бібліотеками, громадськими організаціями. Участь дітей у міських заходах, конкурсах, фестивалях розширює їхнє уявлення про Україну, сприяє розвитку активної громадянської позиції. Такі форми виховання формують у молоді усвідомлення своєї ролі в історії народу та відповідальності за його майбутнє [7].

Особливу увагу необхідно приділяти формуванню духовних цінностей як підґрунтя національної свідомості. Без розвитку духовності, моральності, людяності неможливе справжнє патріотичне почуття. Виховання любові до Батьківщини має поєднуватися з вихованням доброти, чесності, толерантності, працелюбства. Національна свідомість не може бути ізольованою від загальнолюдських цінностей, адже саме вони забезпечують гармонійний розвиток особистості.

Сучасна школа повинна формувати у дітей не лише знання про державу, а й досвід відповідального громадянства. Важливо, щоб учні вчилися приймати рішення, брати участь у спільних справах, відчувати себе частиною суспільства. Така активна позиція сприяє становленню зрілої особистості, готової до життя в демократичній державі. У цьому контексті громадянська компетентність є продовженням національної свідомості, адже поєднує патріотизм із практичними вміннями діяти в інтересах суспільства.

Отже, школа є провідним осередком формування національної свідомості дитини, простором духовного і морального становлення особистості. Від того, наскільки змістовним, системним і гуманістичним буде виховний процес, залежить майбутнє України. Виховання національно свідомого громадянина є спільним завданням учителя, родини, громади та держави. Саме через любов до Батьківщини, рідного слова, традицій формується духовна сила народу, здатного зберегти свою ідентичність і розвивати незалежну державу [8].

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. – К.: Либідь, 2003.
2. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Наказ МОН України від 16.06.2015 р. № 641.
3. Савченко О. Я. Виховний потенціал школи в контексті сучасної освіти. – К., 2018.
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. – К.: Радянська школа, 1977.
5. Українська педагогіка: навч. посіб. за ред. О. Вишневського. – Львів, 2020.
6. Концепція «Нова українська школа». МОН України, 2022.
7. Овчарук О. В. Формування громадянської компетентності учнів у контексті європейських освітніх стандартів. – К., 2021.
8. Мельник І. Формування патріотизму як пріоритет сучасного виховання Педагогічний дискурс. 2023. № 34. С. 101–106.

Анна Долінчук,
*студентка Володимирського
педагогічного фахового коледжу
імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради,
м. Володимир, Україна*

Науковий керівник: Ольга Павлусь,
*викладач англійської мови
Володимирського педагогічного фахового коледжу
імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради,
м. Володимир, Україна*

ОНЛАЙН-КОМУНІКАЦІЯ З РОВЕСНИКАМИ З ІНШИХ КРАЇН ЯК ІНСТРУМЕНТ МІЖКУЛЬТУРНОГО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Ключові слова: віртуальний обмін, англійська мова, онлайн-комунікація, міжнародне середовище, міжкультурне навчання.

У тезах розглядається онлайн-комунікація з ровесниками з інших країн як інструмент міжкультурного навчання англійської мови. Такий вид навчання зараз часто впроваджують під час вивчення мови, тому у науковій праці наведені приклади вдалих комунікацій, переваги та ефективність такого способу вивчення англійської мови.

Сучасна освіта переживає реформу інтеграції традиційних методів та прийомів з інноваціями у процесі навчання, зокрема це стосується і вивчення іноземних мов. Одним з ефективних інструментів теперішнього навчання стала комунікація з іноземними носіями англійської мови, тобто **віртуальні обміни**. З цієї причини викладачі та вчителі стали використовувати цей інструмент у процесі навчання англійської мови.

Використання програм віртуальних обмінів надає можливість ознайомитися з міжнародним середовищем та набути навичок міжкультурного спілкування. Онлайн-обміни дозволяють отримати досвід реального спілкування та підготуватися до навчання чи роботи в міжнародному середовищі. Такі проекти не лише допомагають подолати мовні бар'єри, але й створюють умови для розвитку різноманітних комунікативних навичок у безпечному та інтерактивному навчальному середовищі.

Віртуальний обмін – це комунікація ровесників з різних країн для міжкультурного вивчення іноземної мови, яка має такі переваги:

- розширення світогляду, адже спілкування зі студентами з різних культурних контекстів допомагає зрозуміти різноманітність світу та сформувати толерантне ставлення до інших;
- розвиток комунікативних навичок, оскільки студенти мають виконати завдання спілкуючись в міжнародних командах;

- розуміння організації глобалізованого світу, де міжнародна співпраця є ключовою;
- фокус на професійному зростанні, співпрацюючи з однолітками з різних країн над спільними проєктами, студенти отримують унікальний досвід та набувають професійних компетентностей;
- вдосконалення практичних технічних навичок коли студенти працюють над реальними інженерними проєктами спільно зі студентами з інших країн [2].

Як відбувається віртуальний обмін?

Віртуальний обмін – це інноваційний підхід до вивчення мов, який дозволяє студентам з усього світу спілкуватися та співпрацювати онлайн. Проте перед початком цієї співпраці потрібно пройти деяку підготовку [2].

Виокремлюють такі **основні етапи** підготовки та проведення віртуальних обмінів:

1. Планування та постановка цілей
2. Підготовка та проведення синхронної ознайомчої зустрічі
3. Формування міжнародних команд
4. Виконання завдань
5. Фасилітація та підтримка
6. Оцінка та рефлексія [2].

Для початку викладачі спільно обирають тему або проблему, яка стане основою для обміну. Тема повинна бути актуальною, зрозумілою та викликати інтерес у студентів. Заздалегідь визначаються очікувані результати, критерії оцінювання та формат представлення результатів.

Під час підготовки та проведення ознайомчої зустрічі студенти знайомляться з проєктом, його метою та завданнями. Викладачі пояснюють структуру роботи, терміни виконання та очікувані результати. Ознайомча зустріч є нагодою для встановлення першого контакту між учасниками, обговорення організаційних питань та формування взаєморозуміння між студентами та викладачами. Також презентуються цифрові інструменти, які будуть використовуватися впродовж проєкту.

На третьому етапі студенти об'єднуються у команди з представників різних навчальних закладів. Це сприяє розвитку навичок комунікації та співпраці. Кожна команда отримує чітке завдання, яке потребує дослідження, аналізу та спільного вирішення.

Під час виконання поставленого завдання команди працюють над проєктом, використовуючи цифрові інструменти для синхронної та асинхронної комунікації. Основними елементами роботи є: дослідження проблеми або теми; обмін ідеями та розробка рішень; створення спільного продукту (презентації, звіту, відео тощо).

У процесі роботи викладачі виконують роль **фасилітаторів**, забезпечуючи організаційну та методичну підтримку. Вони допомагають вирішувати конфлікти та забезпечують доступ до потрібних ресурсів.

Завершальним етапом є **презентація результатів** роботи команд та обговорення досягнень. Викладачі та студенти надають зворотний зв'язок, аналізують успішність проєкту та рефлексують над набутим досвідом. Збирається зворотний зв'язок від усіх учасників проєкту щодо його організації, змісту

та результатів. Це дозволяє вдосконалити процес проведення віртуальних обмінів у майбутньому.

Якими є переваги та недоліки?

Перевагами онлайн-комунікації з ровесниками з інших країн є: розвиток міжкультурної комунікації та співпраці між студентами з різних країн; покращення навичок використання цифрових інструментів; можливість застосування теоретичних знань на практиці. Також після проведення віртуальних обмінів викладачі зазначили, що така комунікація підвищує мотивацію та зацікавленість студентів у навчанні.

Однак **недоліки** також присутні. Серед них: нелегка організація обміну; можливість проведення лише за деяких спеціально наданих умов; мовний бар'єр; різниця у навчальних підходах та очікуваннях.

Проте з розвитком технологій та більш глобальним дослідженням цього питання поступово більшість недоліків може бути усунена.

Які програми надають можливість віртуального обміну?

Таких проєктів з різними варіаціями є досить багато. Проте найцікавішими серед них є ті, які виконувалися навколо virtual exchange:

- **Erasmus+ Virtual Exchange** – проєкт Європейської Комісії для ЄС та країн Середземноморського регіону щодо пілотування декількох форматів міжнародних віртуальних обмінів для університетської освіти, а також молодіжних ініціатив. [3]

- **Проєкт EVOLVE**, «Якісне дистанційне навчання через віртуальні обміни» (Evidence-Validated Online Learning through Virtual Exchange), який, завдяки аналізу практик віртуальних міжнародних обмінів, їхнього впливу на студентів і викладачів, а також форматів ініціювання і підтримки такої мобільності у досліджуваній фокус-групі 10 європейських університетів, запропонував практичні рекомендації для системного запровадження віртуальних міжнародних взаємодій у структурі університетських програм. [6]

- **Проєкт NICE** «Мережеве навчання для здобуття міжкультурних знань і отримання навичок підприємництва» (Network for Intercultural Competence to facilitate Entrepreneurship) розробив структуровану програму віртуального навчання/обмінів з метою набуття студентами восьми європейських університетів підприємницьких навичок у міжкультурному середовищі. [4]

- **Проєкт Open Virtual Mobility** - ще один фінансований ЄК проєкт, який працював вже з концептом virtual mobility, а саме системним започаткуванням університетами, в межах своїх освітніх програм, віртуальних дисциплін, відкритих до долучення студентів інших ВНЗ [5; 1].

Отже, використання такого інструменту, як онлайн-комунікація з ровесниками з інших країн може бути ефективним у вивченні англійської мови в сучасному світі. Це доведено через дослідження уже успішно проведених віртуальних обмінів між студентами різних вищих навчальних закладів. Враховуючи технологічний прогрес та розвиток у цій сфері такий інструмент вивчення мови буде більше використовуватись та, можливо, буде інтегрований курс вивчення іноземної мови для студентів різних закладів освіти.

Список використаних джерел

1. Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського Досвід віртуальних обмінів Innovations. Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/d9abe356-9d2d-4aa4-a7f3-86e0dc964fd4/content>
2. Пічик К.В., Гуменна О.В., Човнюк Л.Ю. Віртуальна мобільність як інноваційний підхід у навчанні. Пічик К. В., Гуменна О. В., Човнюк Л. Ю. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://economics.net.ua/ejopu/2020/No4/42.pdf>
3. Erasmus+ Erasmus+ virtual exchanges – European Union / Erasmus+ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/programme-guide/part-b/key-action-1/virtual-exchanges>
4. NICE Network for Intercultural Competence to facilitate Entrepreneurship / NICE [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.nice-eu.org/>
5. OpenVM Open Virtual Mobility / OpenVM [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.openvirtualmobility.eu/>
6. SGroup - Universities EVOLVE (SGroup) / SGroup - Universities [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://sgroup-unis.eu/project/evolve>

Анна Зелінська,
*студентка Володимирського
педагогічного фахового коледжу
імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради, м. Володимир, Україна*
Науковий керівник – Ольга Павлусь,
*викладач англійської мови
Володимирського педагогічного фахового коледжу
імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради, м. Володимир, Україна*

ПОКРАЩЕННЯ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ ЗАВДЯКИ ДІЯЛЬНОСТІ АМЕРИКАНСЬКИХ ВОЛОНТЕРІВ

Ключові слова: волонтер, американський волонтер, англійська мова, GoGlobal, ENGIN, SELO

Дана стаття досліджує діяльність американських волонтерів, присутність яких робить навчання цікавішим і кориснішим, адже учні можуть спілкуватися з носіями англійської мови та краще розуміти живу англійську. Вивчення англійської мови в Україні часто стає складним через відсутність можливості практикувати мову. У багатьох школах і університетах учні знають граматику, але не завжди можуть вільно говорити англійською або зрозуміти носія мови. Але американські волонтери не просто пояснюють правила та слова, а спілкуються з дітьми, грають у мовні ігри,

обговорюють фільми та різні цікаві теми, що допомагає учням стати впевненішими у спілкуванні й більш зацікавленими у вивченні іноземних мов.

Знання англійської мови відкриває безліч можливостей: від подорожей і навчання за кордоном до участі у міжнародних волонтерських програмах. Особливо це важливо для молоді, яка прагне розвиватися, знайомитися з людьми з різних країн і долучатися до глобальних ініціатив. Попри те, що англійську в українських школах викладають із першого класу, лише близько 37% випускників володіють нею на задовільному рівні [1]. Змінити цю ситуацію прагне ініціатива GoGlobal, яка залучає до пришкільних мовних таборів волонтерів — носіїв англійської мови. У рамках програми GoGlobal волонтери приїжджають на кілька місяців і не просто сидять за партою — вони проводять інтерактивні уроки, організовують мовні клуби та навіть маленькі театральні постановки англійською [5]. Учні, які раніше боялися говорити, починають розмовляти англійською мовою, ставити запитання та брати участь в обговореннях. GoGlobal організовує безкоштовні мовні табори в Україні — GoCamp [1]. Завдяки цьому українські школярі та вчителі можуть вивчати англійську з носіями мови у цікавій та інтерактивній формі, повністю занурюючись у мовне середовище. За чотири роки до проєкту приєдналося понад 1200 волонтерів із 75 країн світу, які допомогли навчитись англійської 162 тисячам школярів з усіх областей України [1].

Ще одна популярна ініціатива – ENGIN. Це некомерційна програма, яка допомагає українцям покращувати англійську онлайн через відеочати з американськими волонтерами. Ця інноваційна онлайн-програма об'єднала понад 55 000 українців та волонтерів з усього світу через щотижневі розмови англійською мовою та наставництво. Волонтери проводять заняття 1-на-1 або в малих групах, допомагають подолати мовний бар'єр, обговорюють культуру та актуальні теми. Програма доступна для українців від 9 до 35 років [3].

Аргумент на користь цих програм простий: учні, які спілкуються з носіями мови, засвоюють лексику швидше, покращують вимову та навіть починають «думати» англійською. Вони дивляться фільми мовою оригіналу, слухають пісні, читають книги – і все це з величезним задоволенням. Волонтери створюють живе мовне середовище, яке надихає учнів на реальні досягнення, а не просто на формальні оцінки. Але попри це все, вивчення англійської мови з носіями може мати свої недоліки:

- Труднощі в поясненні граматики – навіть у рідній мові не завжди легко розібратися з правилами, а в іноземній – тим більше. Студенти не завжди одразу розуміють, що має на увазі викладач, бо структура мови може сильно відрізнятись від їхньої.
- Тимчасовість – волонтери часто приїжджають на кілька місяців, і після їх від'їзду ефект може «згасати», якщо немає постійної практики.
- Невідповідність рівня – іноді носій мови говорить занадто швидко або підбирає теми, які не відповідають рівню знань групи.
- Мовні варіанти та акцент – у різних країнах англійського світу вимова, сленг і навіть значення слів відрізняються.

Коли в Україні почалася повномасштабна війна, багато людей опинилися у складних умовах і навчання стало справжнім викликом. У цей час американські

волонтери стали важливою підтримкою: вони допомагали не лише гуманітарно, а й давали можливість українцям продовжувати вчити англійську, спілкуватися і розвиватися.

Наприклад, у Дніпрі 15-річна Джейн Герасимчук відвідувала онлайн-уроки англійської через програму SELO. Попри сирени повітряної тривоги та перебої з електроенергією, вона продовжувала навчання: «Я вирішила, що навіть у часи війни буду покращувати свої знання» [4].

Волонтери знайомлять учнів із культурою США, що розвиває міжкультурну компетентність. Шон Варнелл, який приїхав до Харкова у квітні 2022 року, працював не лише як вчитель англійської, а й як механік, ремонтуючи техніку для українських захисників [7].

Дослідження Peace Corps показує, що 47% українських вчителів, які співпрацювали з волонтерами, продовжували застосовувати методи навчання, орієнтовані на студента навіть через п'ять років. Онлайн-уроки та тренінги волонтерів не лише підвищують рівень знань англійської, а й допомагають учням відволіктися від стресу війни, відчути підтримку та впевненість у собі [6].

Таким чином, американські волонтери створюють особливу атмосферу, де англійська мова стає не просто уроком, а справжнім засобом для спілкування, самовираження і пізнання світу. Вони надихають учнів, допомагають повірити у власні сили й залишають яскравий слід у їхньому житті, роблячи їх більш впевненими, відкритими та готовими до нових звершень.

Список використаних джерел

1. Англійська – легко: як іноземні волонтери навчають українських школярів – режим доступу до ресурсу: https://24tv.ua/education/angliyska-legko-yak-inozemni-volonteri-navchayut-naysvizhishi-novini_n1572254

2. Переваги та недоліки вивчення англійської мови з носієм мови – режим доступу до ресурсу: <https://www.elc.in.ua/perevagi-ta-nedoliki-vivchennja-anglijskoi-z-nosiem-movi>

3. ENGIN Program – режим доступу до ресурсу: <https://www.enginprogram.org/>

4. For Ukrainians isolated by war, English lessons offer a lifeline – режим доступу до ресурсу: <https://www.washingtonpost.com/dc-md-va/2023/07/14/ukraine-english-classes-volunteers-us/>

5. Go Global with GoGlobal – https://goglobal.com.ua/en/activities/angliiska-mova?utm_source=chatgpt.com

6. Host Country Impact Study: Ukraine – Summary Report – режим доступу до ресурсу: https://files.peacecorps.gov/multimedia/pdf/opengov/PC_Ukraine_Summary_Report.pdf

7. Ukraine through the eyes of an American volunteer – режим доступу до ресурсу: <https://war.huri.harvard.edu/2024/03/27/ukraine-through-the-eyes-of-an-american-volunteer/>

Вікторія Козолуп,
студентка Володимирського педагогічного фахового коледжу імені Агатангела Кримського Волинської обласної ради, м. Володимир, Україна
Науковий керівник: Ольга Павлусь,
викладач англійської мови Володимирського педагогічного фахового коледжу імені Агатангела Кримського Волинської обласної ради, м. Володимир, Україна

ВПЛИВ АНГЛОМОВНОЇ КУЛЬТУРИ НА ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Ключові слова: англomовна культура, англіцизми, субкультури, світогляд.

У тезах розглядається вплив англomовної культури на формування світогляду сучасної молоді. На сьогоднішній день англійська мова є не лише найпоширенішою і найвпливовішою в світі, а й важливим аспектом культурного життя кожного з народів. Саме іноземна культура має найбільший вплив на формування світогляду молоді.

За дослідженням British Council (2023), майже 80% людей віком до 30 років щодня споживають англomовний контент у соціальних мережах, таких як TikTok, YouTube, Instagram. [4] Молодь щоденно взаємодіє з блогами, фільмами, трендами, де найяскравіше показано західну культуру. Таким чином, формуються нові цінності, погляди на життя та інше.

Найбільший вплив на сучасну молодь мають музика, ігри, відео, кіно. Саме вони стали головними чинниками глобалізації. Багато підлітків вважають, що медіа, створені у власній країні, не є цікавими та поступаються закордонним. Щодо англійських виконавців, таких як Sabrina Carpenter, Taylor Swift, Lana Del Rey, їхню музику називають «джерелом мотивації та засобом натхнення». Адже вони у своїй творчості розповідають про велике значення ментального здоров'я, поведінки, способу життя, свободи слова. Тому сучасна молодь створює свій світогляд на основі цих висловів. Фільми Netflix («Wednesday», «School Good and Evil», «Stranger Things») є потужним засобом для культурного обміну, бо молоді люди дізнаються, що у світі є багато звичаїв і традицій, поглядів та моделей поведінок, які запозичують собі. Багато блогерів знімають відеоролики про свою повсякденність, що дає уявлення про те, як вони проводять свої звичайні дні, які дуже відрізняються від наших.

Також хорошим прикладом прояву впливу англomовної культури серед підлітків є стиль одягу. Бо саме з заходу до нас приходять модні тренди, яких всі починають дотримуватись. Згідно дослідження, у Бангладеші (Kazol & Rana, 2025) понад 58% людей підтримують цю моду. [5] Головними чинниками такого швидкого розповсюдження образів є:

- доступність;
- бажання відповідати світовим стандартам;

- соцмережі;
- символ успіху;
- спосіб самовираження.

Всі ці фактори вказують на те, наскільки сильно англомова культура впливає на інші.

Суттєве значення також мають субкультури, які також з'являються в нас із західної культури. Американські вчені визначають молодіжні групи як спосіб переходу з підліткового стану у доросле в сучасному індустріальному суспільстві. Слід зазначити, що їхньому розвитку стали сприяти преса, телебачення та інші ЗМІ, а на даний момент особливо – інтернет.

Основні види субкультур:

- хіпі;
- панк;
- геймери;
- фурі;
- репери.

Субкультура – це спільність людей, чії переконання, погляди на життя і поведінку відмінні від загальноприйнятих або просто приховані від широкої публіки, що відрізняє їх від більш широкого поняття культури, відгалуженням якої вони є [3].

Велику роль відіграють англіцизми у формуванні спілкуванні між молоддю. Ці слова з'являються через інтернет, соцмережі, навчання, ІТ, тощо. Сучасна молодь активно використовує їх, щоб точніше передати власну думку, полегшити комунікацію. За даними Київського національного університету (2024), 56% людей регулярно застосовують у мовленні такі слова як лайкати, вайб, крінж, тренінг [2]. Під впливом моди на іноземні слова та посилення культурних зв'язків приклади англіцизмів зайняли окремий розділ в кожній сучасній мові. Дослідник Роберт Філіпсон у праці *Linguistic Imperialism Revisited* застерігає, що англійська домінує над іншими мовами та знецінює культурну різноманітність. Таким чином, англійська культура все більше переплітається з іншими. Через це виникають певні ризики втрачання зв'язку з рідною мовою. Адже мова є головним чинником, без якої ми не зможемо мати свою національну ідентичність [6]

Англіцизми – це слова та вирази, які ми запозичуємо з англійської мови, адаптуємо та використовуємо у повсякденному спілкуванні [1].

Позитивні аспекти впливу англомовної культури на формування світогляду сучасної молоді:

- *Освіта та кар'єра*

Можливість вступу до найкращих університетів, міжнародних обмінів, курсів. Доступ до багатьох англійських ресурсів. На ринку праці більш користуються попитом.

- *Самореалізація*

Розвиток людини в духовному здоров'ї, уникнення психологічних бар'єрів. Відкриття для себе нових можливостей через вивчення англійської.

- *Розширення світогляду*

Глибоке розуміння інших народів, їхнього способу життя, звичаїв. Це формує більшу обізнаність, ввічливість, повагу до іноземців.

- *Творчість*

Молодь надихається іноземними проектами і хоче створювати подібні. Знайомство з новими методами і техніками створення медіа.

- *Участь на світовій арені*

Можливість працювати на міжнародному рівні. Легко пристосуватись до нової країни, спілкуватися з іноземцями. Негативні аспекти впливу англійської культури на формування світогляду сучасної молоді:

- *Зниження рівня володіння рідною мовою*

Виникає через використання багатьох англіцизмів, кальок у спілкуванні. Зменшується рівень грамотності державною мовою через часте використання англійської.

- *Ідеалізація західного життя*

Сучасна молодь ідеалізує західний світ, не беручи до уваги його мінуси (соціальну нерівність, бажання кар'єрного росту, психологічне навантаження).

- *Соціальна нерівність*

Не всі знають досконало мову, тому не мають однакового доступу до всіх можливостей, що створює в свою чергу соціальні бар'єри.

- *Вплив соцмереж на свідомість*

Активне споживання зарубіжного контенту «затягує» молодь, і тому їм важко відрізнити обман від правди.

- *Зміна пріоритетів*

На заході в пріоритетах стоїть успішна кар'єра, а не сім'я. Тому зростають розлучення, знижується рівень бажання укласти шлюб.

Англійська культура має великий вплив на формування світогляду сучасної молоді. Вона формує уявлення про кар'єру, стиль життя, манери спілкування, можливості. Також відкриває нові горизонти, надихає та мотивує на нові досягнення, але в той же час несе ризики збереження національної ідентичності. Молодь, яка щоденно взаємодіє з зарубіжним контентом, має значно ширші погляди на життя, більш прогресивна, амбітна, активна. Отже, важливо, щоб молодь вміла вдало поєднувати її з власною культурою та усвідомлено її осмислювати.

Список використаних джерел

1. Зелена країна. Англіцизми в українській мові: як зрозуміти свою дитину [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://greencountry.com.ua/journal/read/anglicizmi-v-ukrainskij-movi-yak-zrozumiti-svoyu-ditinu>

2. Київський національний університет культури. Проміжний звіт про виконання науково-дослідної роботи кафедри української мови: «Динаміка мовної ситуації в місті Києві: соціолінгвістичні, лінгвокультурні, прагматичні та прикладні аспекти» (2024) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://partner.kubg.edu.ua/information/university-events/1203-interim-report-on-implementation-of-the-research-work-by-department-of-ukrainian-language-at-faculty-of-ukrainian-philology-culture-and-arts-dynamics-of-language-situation-in-the-city-of-kyiv-sociolinguistic-linguocultural-pragmatic-and-applied-aspects.html>

3. Курсак. Молодіжні субкультури: ознаки, історія, види [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kursak.com/molodizhni-subkultury-oznaky-istoriia-vydy/>

4. British Council. Intercultural competence: the key to understanding the future of English in Europe [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.britishcouncil.es/en/about/press/european-day-of-languages>

5. Kazol S. J., Rana S. «Why Women Wear What They Wear? Exploring Young Adults' Attitude towards Western Attires of Women in Bangladesh» [Електронний ресурс] / S. J. Kazol, S. Rana – *Indonesian Journal of Social Research (IJSR)*, 7(1), April 2025. Режим доступу до ресурсу:

https://iojs.unida.ac.id/index.php/IJSR/article/view/532?utm_source=chatgpt.com

6. Robert Phillipson. “Phillipson’s Linguistic Imperialism Revisited at the light of Latin American Decoloniality Approach” [Електронний ресурс] – *Revista Electrónica Educare*, 22(1), 2020. – Режим доступу: <https://www.revistas.una.ac.cr/index.php/EDUCARE/article/view/7767>

Дарина Никоньчук,
студентка спеціальності 013 “Початкова освіта”,
КЗВО “Луцький педагогічний коледж”,
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Науковий керівник: Світлана Денисова,
викладач іноземних мов
КЗВО “Луцький педагогічний коледж”,
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

РІДНОМОВНА ТА ІНШОМОВНА ОСВІТА У КОНТЕКСТІ БАГАТОМАНІТНОСТІ ТА МУЛЬТИКУЛЬТУРНОСТІ СУСПІЛЬСТВА.

Ключові слова: рідномовна освіта, іншомовна освіта, англійська мова, багатомовність, мультикультурність, глобалізація, міжкультурна комунікація, освітня політика, мовна компетентність.

У сучасному світі, де процеси глобалізації, міграції та культурного обміну набувають усе більшого масштабу, роль мовної освіти постійно зростає. Мова є не лише засобом комунікації, а й важливим чинником самоідентифікації та культурного самовираження. У цьому контексті особливого значення набуває гармонійне поєднання рідномовної та іншомовної (передусім англійської) освіти, яке сприяє одночасно збереженню національної ідентичності та формуванню відкритості до світу.

Рідна мова є першоосновою формування особистості. Через неї людина засвоює культурні традиції, національні цінності та спосіб мислення свого народу. Дослідження ЮНЕСКО показують, що навчання рідною мовою в молодшому віці підвищує рівень розуміння, критичного мислення й успішності учнів у подальшому навчанні. В українському контексті рідномовна освіта є також інструментом

збереження державності та культурної самобутності. Вивчення української мови в усіх ланках освіти — це не лише освітня, а й стратегічна складова національної безпеки. Вона забезпечує спадкоємність поколінь і формує громадян, які усвідомлюють власну культурну приналежність [3].

Серед іноземних мов особливе місце посідає англійська мова, яка сьогодні виконує роль універсального засобу міжнародного спілкування. Вона є мовою науки, бізнесу, технологій, дипломатії та медіа. За оцінками Британської Ради (British Council), англійською мовою користуються понад 1,5 мільярда людей у світі, і ця цифра продовжує зростати. Володіння англійською відкриває доступ до світових знань, академічних ресурсів та культурних надбань. Більшість наукових публікацій, освітніх курсів і міжнародних програм проводяться саме цією мовою. Зокрема, провідні університети світу (Оксфорд, Гарвард, Кембридж) пропонують курси, дослідження й освітні ресурси англійською, що стимулює академічну мобільність студентів і викладачів. Вивчення англійської мови не обмежується лише здобуттям мовної компетентності. Це процес формування міжкультурної компетенції – ших культур. Через знайомство з літературою, мистецтвом і традиціями англійських країн учні вчаться толерантності, емпатії та відкритості. Так, під час вивчення англійської мови учні можуть ознайомлюватися з культурними особливостями Великої Британії, США, Канади, Австралії чи Ірландії. Наприклад, обговорення свят (Christmas, Thanksgiving, St. Patrick's Day), літератури (твори Вільяма Шекспіра, Джейн Остін, Джорджа Орвелла) або сучасної музики та кіно дає змогу глибше зрозуміти світогляд носіїв мови. У результаті іншомовна освіта формує глобальне мислення – здатність сприймати світ як взаємопов'язану систему, де знання мов стає інструментом діалогу, а не бар'єром [2].

Досвід країн світу у викладанні англійської мови

1. Фінляндія. У фінській школі англійську починають вивчати з перших років навчання. Велика увага приділяється комунікативним методам – учні спілкуються, створюють проекти, беруть участь у міжнародних обмінах.

2. Нідерланди. Англійська мова викладається на всіх рівнях освіти, а значна частина університетських програм проводиться англійською. Завдяки цьому нідерландці мають один із найвищих у світі рівнів володіння іноземною мовою.

3. Україна. У межах Концепції «Нова українська школа» англійська є обов'язковим предметом з 1 класу. Крім того, діють програми подвійних дипломів і міжнародних сертифікацій (Cambridge Assessment, IELTS, TOEFL), що стимулюють підвищення мовної компетентності серед учнів і студентів.

4. Сінгапур. Англійська використовується як офіційна мова освіти й ділового спілкування, водночас підтримується вивчення рідних мов національних спільнот. Це приклад успішного поєднання глобальної відкритості та культурної різноманітності [1].

Сучасні технології значно розширили можливості для вивчення англійської. Онлайн-платформи (Duolingo, BBC Learning English, Coursera, EdX) надають доступ до інтерактивних курсів, що дозволяє навчатися у зручному темпі з будь-якого місця. Також поширюються програми мовного обміну (Language Tandems) та міжнародні онлайн-проекти, у яких учні можуть спілкуватися з носіями мови. Такі технології не лише розвивають мовні навички, а й формують цифрову грамотність та

самостійність у навчанні, що є надзвичайно важливими компетенціями XXI століття [4].

Отже, рідномовна та іншомовна освіта – це взаємодоповнюючі складові сучасного освітнього процесу. Якщо рідна мова забезпечує культурну тяглість і національну ідентичність, то англійська мова відкриває шлях до глобальної взаємодії, наукового прогресу та професійного розвитку. У контексті багатоманітності та мультикультурності суспільства саме баланс між збереженням рідної мови та оволодінням англійською є запорукою гармонійного розвитку особистості. Освітня політика має підтримувати багатомовність як ресурс, а не як проблему, адже мовна різноманітність збагачує світ і створює підґрунтя для порозуміння між народами.

Список використаних джерел:

1. English as a Global Language. URL: https://www.cambridge.org/core/books/english-as-a-global-language/690D300092A3B5E4733677FCC9A42E98?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 03.11.2025).
2. Information and knowledge are key determinants of wealth creation, social transformation and human development. URL: https://www.unesco.org/en/multilingualism-linguistic-diversity?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 03.11.2025).
3. Languages in education. URL: https://www.unesco.org/en/languages-education?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 03.11.2025).
4. Іншомовна освіта в контексті нових суспільних викликів. URL: https://cusu.edu.ua/ua/konferen-2018-2019-arhiv/iii-international-scientific-and-practical-internet-conference-foreign-language-in-professional-training-of-specialists-issues-and-strategies/section-3/8881-inshomovna-osvita-v-konteksti-novykh-suspilnykh-vyklykiv?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 03.11.2025).

Дарина Паламар,
здобувачка освіти 4А групи спеціальності 013 Початкова освіта
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Науковий керівник: Оксана Кузьмич,
викладач іноземних мов циклової комісії словесних дисциплін
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ГРАМАТИКИ НА УРОЦІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Ключові слова: метод навчання, граматика, мислення, наочність, комунікація, прийом, контекст.

Іноземні мови відіграють важливу роль у сучасному світі, оскільки вони є засобом міжнародного спілкування та взаєморозуміння між народами. Знання мов відкриває доступ до освіти, науки, культури та новітніх технологій. Володіння

іноземною мовою підвищує конкурентоспроможність на ринку праці й сприяє професійному розвитку. Крім того, воно допомагає розширити світогляд, толерантно ставитися до інших культур і традицій. Вивчення іноземних мов є невід'ємною складовою успішної особистості у глобалізованому світі.

У сучасній початковій школі навчання іноземної мови спрямоване не лише на засвоєння лексики, а й на формування граматичної компетентності як важливої складової комунікативної. Граматика допомагає учням правильно будувати висловлювання, розуміти логіку мови, а також розвиває аналітичне мислення.

Ефективність опанування граматичного матеріалу значною мірою залежить від методів і прийомів, які використовує вчитель. Особливо важливо, щоб навчання граматики в початковій школі було доступним, цікавим та ігровим, адже в цьому віці переважає емоційно-образне сприйняття. Вибір методу навчання має відповідати віковим та індивідуальним особливостям дітей, адже саме це забезпечує ефективне засвоєння матеріалу. Правильно обрані методи допомагають підтримувати інтерес, мотивацію та активність учнів на уроці. Якщо ж метод не відповідає можливостям дитини, навчання стає складним і втрачає результативність.

У сучасній методиці навчання іноземних мов граматика розглядається не як ізольований набір правил, а як засіб формування комунікативної компетентності. Тому важливо використовувати такі підходи й методи, які роблять засвоєння граматики природним, цікавим і зрозумілим для учнів. Нижче подано основні сучасні методи навчання граматики, що довели свою ефективність у початковій школі.

1. Комунікативний підхід

Граматика подається в контексті реального спілкування.

Приклади прийомів: рольові ігри, діалоги, інтерв'ю, вправи "Find someone who...".

Перевага: учні засвоюють структури через використання, а не заучування

2. Ігрові методи

Ігрова діяльність є природною для дітей, тому граматика через гру викликає інтерес.

Приклади: "Grammar Bingo", граматичне доміно, "Simon says".

Перевага: поєднання навчання й емоційного залучення.

3. Індуктивний метод (відкриття правил)

Учні самостійно помічають закономірності у прикладах.

Перевага: формує мислення, підвищує усвідомленість засвоєння.

4. Використання наочності та візуалізації

Малюнки, таблиці, схеми, кольорове кодування частин мови.

Перевага: сприяє розумінню абстрактних понять і тривалому запам'ятовуванню.

5. Пісні, римівки та чантинг

Ритм і мелодія допомагають легко засвоїти граматичні структури.

Приклад: пісеньки на форми дієслів, вживання часів чи артиклів.

6. Метод Total Physical Response (TPR)

Поєднання мови з рухом і дією.

Приклад: команди типу "Jump if you can run".

Перевага: залучення тілесної пам'яті, підвищення активності учнів.

7. Граматика в контексті

Подання матеріалу через історії, відео, комікси.

Перевага: граматичні структури засвоюються природно, у змістовному контексті.

8. Інтеграція граматики у види мовленнєвої діяльності

Грамматика не є окремим предметом, а присутня в усіх видах мовленнєвої діяльності: слуханні, говорінні, читанні, письмі.

Приклад: після читання історії — завдання з відновлення правильних форм дієслів.

9. Цифрові інструменти

Інтерактивні платформи стимулюють мотивацію учнів.

Приклади: LearningApps, Wordwall, Quizlet, Kahoot, Liveworksheets.

Перевага: ігровий формат, миттєвий зворотний зв'язок, адаптація до рівня дитини.

10. Проєктна діяльність

Створення постерів, книжечок, коміксів із використанням певної граматичної структури.

Приклад: проєкт “My Family” із конструкціями have got / has got.

Перевага: поєднання граматики, творчості й співпраці.

Отже, ефективне навчання граматики в початковій школі передбачає:

- поєднання комунікативних, ігрових і візуальних методів;
- активну участь учнів у відкритті правил;
- використання технологій і творчих завдань;
- орієнтацію на практичне застосування граматичних структур у мовленні.

Такі методи сприяють формуванню не лише граматичної, а й загальної комунікативної компетентності, підвищують мотивацію та впевненість учнів у володінні мовою.

Список використаних джерел

1. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика. К.: Ленвіт, 2013.
2. Складенко Н. К. Психолого-педагогічні особливості навчання іноземної мови молодших школярів. Іноземні мови в школі, №2, 2018.
3. Cameron, L. Teaching Languages to Young Learners. Cambridge University Press, 2001.
4. Harmer, J. The Practice of English Language Teaching. Longman, 2015.
5. Ur, P. Grammar Practice Activities: A Practical Guide for Teachers. Cambridge University Press, 2019.

Вікторія Семенюк,
студентка 41 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Науковий керівник: Аліна Циплюк,
кандидат педагогічних наук,
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ З БАТЬКАМИ У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: партнерська взаємодія, батьки, здоров'язбережувальна компетентність, дошкільна освіта, співпраця, дитина.

У тезах розглядається проблема партнерської взаємодії між педагогами закладу дошкільної освіти та батьками у процесі формування здоров'язбережувальної компетентності дітей. Висвітлено основні підходи до реалізації ідей співпраці, визначено форми, методи та напрями ефективної взаємодії. Наголошується на важливості спільної діяльності педагогів і родини у створенні єдиного простору здорового розвитку дитини.

Формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку є одним із пріоритетних завдань сучасної дошкільної освіти [1]. Умови сьогодення, зокрема урбанізація, зниження рухової активності, перевантаження інформацією, потребують переосмислення ролі сім'ї та закладу освіти у збереженні дитячого здоров'я. Саме партнерська взаємодія між педагогами і батьками виступає важливим чинником створення сприятливого освітнього середовища, де дитина засвоює цінності здорового способу життя [5].

Питання співпраці закладу дошкільної освіти і родини розглядали у своїх працях О. Кононко [5], Т. Поніманська [6], В. Сухомлинський [9], а проблему формування здоров'язбережувальної компетентності – Г. Беленька [10], О. Савченко [8], Т. Сущенко [10]. Учені акцентують увагу на тому, що ефективно виховання можливе лише за умови узгоджених дій педагогів і батьків, які мають спільну мету та педагогічну позицію. Попри значну кількість досліджень, питання практичної реалізації партнерської взаємодії у сфері здоров'язбереження потребує подальшого науково-методичного опрацювання.

Метою публікації є розкриття сутності партнерської взаємодії педагогів і батьків у процесі формування здоров'язбережувальної компетентності дітей дошкільного віку та визначення ефективних форм і методів такої співпраці.

Партнерська взаємодія між педагогами та батьками ґрунтується на принципах довіри, поваги, відкритості, взаємної підтримки та спільної відповідальності за розвиток дитини [7]. Базовий компонент дошкільної освіти [1] визначає, що здоров'язбережувальна компетентність передбачає наявність у дітей знань, умінь

і ціннісних орієнтацій, спрямованих на збереження власного здоров'я та безпечну поведінку.

Успішна реалізація цього завдання можлива лише за активної участі батьків. Вихователь має не лише організовувати освітній процес, а й бути консультантом, порадиником для сім'ї, сприяти підвищенню педагогічної культури батьків у питаннях здорового способу життя [6].

До ефективних форм партнерської взаємодії належать: батьківські збори, консультації, тренінги, спільні спортивні заходи, флешмоби, квести, інформаційні куточки, а також індивідуальні бесіди з батьками щодо особливостей розвитку та здоров'я дитини [4]. Важливу роль відіграють родинні проекти, наприклад «Моє здорове харчування», «Активний день з родиною», що формують у дітей позитивне ставлення до рухової активності та гігієни [8].

Спільна діяльність педагогів і батьків створює єдиний здоров'язбережувальний простір, у якому дитина отримує узгоджені виховні впливи, бачить приклади здорової поведінки та вчиться самостійно приймати відповідальні рішення щодо власного здоров'я [10].

Висновки. Партнерська взаємодія між педагогами та батьками є ключовим чинником формування здоров'язбережувальної компетентності дітей дошкільного віку. Вона забезпечує єдність вимог сім'ї та закладу освіти, сприяє гармонійному розвитку особистості дитини та становленню у неї свідомого ставлення до власного здоров'я. Ефективна співпраця передбачає системність, двосторонній зв'язок, педагогічну підтримку та активне залучення батьків до освітнього процесу [5; 7].

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Київ: Міністерство освіти і науки України, 2021. 35 с.
2. Беленька Г. В. Валеологічна освіта дітей дошкільного віку. Київ: Освіта, 2018. 220 с.
3. Богуш А. М. Дошкільна освіта: теорія і методика. Київ: Слово, 2019. 456 с.
4. Ільченко Т. В. Формування у дітей основ здорового способу життя в умовах взаємодії з родиною // Вісник психології і педагогіки. 2021. № 5. С. 57–61.
5. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток дитини дошкільного віку. Київ: Генеза, 2020. 240 с.
6. Поніманська Т. І. Виховання дитини дошкільного віку в сім'ї. Тернопіль : Мандрівець, 2020. 180 с.
7. Рейпольська О. В. Партнерська взаємодія педагогів та батьків у вихованні здорової дитини. *Дошкільна освіта*. 2022. № 3. С. 22–25.
8. Савченко О. Я. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. Київ : Педагогічна думка, 2021. 190 с.
9. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ: Освіта, 2019. 384 с.
10. Сущенко Т. І. Партнерство закладу дошкільної освіти і сім'ї у формуванні здоров'язбережувальної компетентності дітей. *Педагогічні науки*, 2023. № 2. С. 89–94.

Юрій Прокопенко,
магістрант спеціальності В11.01 Українська мова
та література (Українська мова як іноземна),
Львівський національний університет
імені І. Франка, м. Львів, Україна

ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСУ DOBRA FORMA НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Ключові слова: е-підручник, Dobra Forma, українська мова як іноземна.

Сучасна методика викладання української мови як іноземної активно спирається на загальнодидактичний принцип зв'язку теорії з практикою [1, с. 90–92] та на лінгводидактичний принцип – принцип комунікативності [2, с. 82–83], що забезпечують вкупі глибше засвоєння мовного та мовленнєвого матеріалу шляхом його практичного використання у реальних (або симульованих) ситуаціях. Одним із ресурсів, який сприяє реалізації цих двох підходів є онлайн-ресурс Dobra Forma [3], що розробила професорка Університету Канзасу Олександра Валло як навчальний ресурс для вивчення української мови як іноземної. Сервіс Dobra Forma – це мультимедійна платформа, що містить граматичні пояснення, діалоги, інтерактивні вправи, тести й аудіоматеріали. Завдяки своїй гнучкій структурі цей ресурс може бути адаптований для навчання української мови, особливо на початкових рівнях (A1–A2), де важливе місце посідає поступове формування мовних і мовленнєвих знань у контексті, наближеному до реального.

Одним із прикладів застосування української мови у контексті є тема «Присвійні займенники», що логічно продовжує попереднє вивчення категорій однини та множини іменників. Під час заняття є доцільним скористатися цим застосунком, а саме використати таку змодельовану ситуацію спілкування, у якій граматична тема набуває природного мовленнєвого змісту. Наприклад, (див. Рис. 1):

Завдання 2

The two sisters and their friend Danylo from the activity above are talking at school. Fill in the blanks with the correct forms of the pronoun "our" to complete their conversation. Then answer the questions that follow.

Choose the appropriate words from the pull-down menus.

Даніло: Дівчата, це ваші речі?

Соломія: Так, це підручник і карта.

Даніло: А гроші?

Мартта: Гроші не , А от печиво (cookies) .

Check

Reuse Embed

Danylo found a pencil, which turned out to belong to the girls.

правда

неправда

Check

Reuse Embed

Рис. 1.

Такого типу завдання допомагають студентам не лише запам'ятати граматичні форми присвійних займенників, а й усвідомити їхній зв'язок між формою, родом, числом та контекстом уживання. Кожен елемент граматики можна таким чином закріпити у живому мовленні через діалоги та рольові ігри. Dobra Forma дає змогу використовувати подібні вправи завдяки структурі, що містить короткий вступ, пояснення граматичного явища та систему практичних завдань із поступовим ускладненням, тобто відповідно до принципу «від простого до складного».

Використання Dobra Forma у навчанні української мови як іноземної сприяє:

- формуванню граматичних знань через практику використання відповідних одиниць у контексті;
- розвитку мовленнєвої практики студентів під час рольових ігор;
- ефективній інтеграції лексики, граматики й усіх видів мовленнєвої діяльності;
- створенню умов для автономного навчання, коли студент може виконувати вправи онлайн, а викладач, своєю чергою, супроводжувати навчання мови.

Таким чином, Dobra Forma є зразком сучасного інтерактивного ресурсу, який може бути переосмислений як методична модель для створення українського аналога відкритого підручника. Використання подібних платформ забезпечує цифрову модернізацію викладання української мови, розширює педагогічний інструментарій викладача та відповідає європейським стандартам формування мовних компетентностей.

Список використаних джерел

1. Головенкін В. П. Педагогіка вищої школи. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с.
2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін.: за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.
3. Welcome – Добра форма. URL: <https://opentext.ku.edu/dobraforma/front-matter/welcome/> (Дата звернення 26.10.2025 р.).

Олена Савош,
*студентка спеціальності 013 «Початкова освіта»,
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»,
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*
Науковий керівник: Світлана Денисова,
*викладач іноземних мов, КЗВО «Луцький педагогічний коледж»,
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*

СИЛА ТА ПЕРСПЕКТИВИ РІДНОМОВНОЇ ТА ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: рідна мова, іншомовна освіта, мультикультурність, глобалізація, CLIL.

У сучасному світі глобалізаційні процеси, розвиток інформаційних технологій та міжкультурна комунікація створюють умови для активного мовного та культурного обміну. У цих умовах мовна освіта, як рідномовна, так і іншомовна, стає потужним засобом формування гармонійної, культурно-зрілої особистості. Рідна мова забезпечує зв'язок людини зі своєю нацією, історією й духовністю, тоді як іноземна, зокрема англійська, відкриває доступ до світової культури, науки та глобального діалогу.

Навчання рідною мовою забезпечує глибинне засвоєння культурного коду, літературної спадщини та формує почуття приналежності до певної спільноти. Це основа психологічної стабільності та самосвідомості. Когнітивні переваги: Дослідження підтверджують, що навчання рідною мовою на початкових етапах освіти сприяє кращому розвитку когнітивних здібностей, абстрактного та критичного мислення.

У багатомовних суспільствах повага до рідних мов меншин є ключовим принципом інклюзивної освіти, що запобігає маргіналізації (процес соціального виключення, за якого окремі особи чи групи опиняються на узбіччі суспільства через різноманітні ознаки (раса, релігія, гендер) та сприяє соціальній згуртованості [2].

Англійська мова як лінгва франка (мова, що використовується як засіб спілкування між людьми, які говорять різними рідними мовами) відкриває безпосередній доступ до найновіших наукових досліджень, глобальних медіа, міжнародних освітніх програм і культурного продукту.

Вивчення англійської мови – це не лише засвоєння граматики, а й знайомство з іншими культурними кодами, що розвиває емпатію, толерантність і здатність до міжкультурного діалогу. Володіння англійською мовою значно розширює кар'єрні можливості, сприяє мобільності та інтеграції у міжнародне середовище. Знання іноземної мови дає змогу молодому поколінню брати участь у міжнародних конференціях, програмах обміну, наукових проектах, що є важливим для розвитку міжкультурних компетентностей.

Рідна й іноземна мови не повинні конкурувати, а навпаки — взаємно збагачувати особистість. Гармонійне поєднання рідномовної й іншомовної освіти формує багатомовну та мультикультурну компетентність. Така взаємодія допомагає людині зберегти власну національну ідентичність, усвідомити свою роль

у глобальному суспільстві, проявляти повагу до інших культур без втрати поваги до своєї [1].

Англомовна освіта має не заміщати рідномовну, а доповнювати її, створюючи двомовний освітній простір. Наприклад, введення предметів типу CLIL (Content and Language Integrated Learning), де певні дисципліни викладаються англійською. Сучасне суспільство є мульти культурним простором, де взаємодіють різні мови, традиції й світогляди. Мовна освіта у цьому контексті має бути спрямована на:

- 1) виховання позитивного ставлення до різноманітності;
- 2) розвиток компетенцій міжкультурної комунікації;
- 3) подолання стереотипів та упереджень;
- 4) утвердження принципів повага, толерантність, діалог [3].

Школа й університет стають середовищем, де формуються цінності відкритості, довіри та взаєморозуміння. Викладання мов у мультикультурному контексті має ґрунтуватися на інтерактивних методах, що включають знайомство з культурними особливостями різних народів. Мета такої освіти — виховати громадянина світу, який не лише володіє кількома мовами, а й уміє шанобливо взаємодіяти з людьми різного походження.

Проблеми та ризики дисбалансу:

1. Ерозія рідної мови. Необдумане витіснення рідної мови з академічної та наукової сфер може призвести до її збіднення та втрати як повноцінного інструменту високорівневої комунікації.

2. Імітація замість інтеграції. Формальне вивчення англійської без зв'язку з місцевим контекстом може породжувати відірваних від реальності спеціалістів, які погано орієнтуються у власному суспільстві.

Конкретні рекомендації для освітньої практики:

1. Розвиток багатомовних програм: Створення програм, де рідна мова та англійська використовуються паралельно у навчанні, з чітким розподілом функцій (рідна – для глибокого засвоєння, англійська – для роботи з міжнародними джерелами).

2. Підготовка педагогічних кадрів: Підвищення кваліфікації вчителів не лише в галузі методики викладання мов, але й у сфері міжкультурної комунікації та крос культурної психології.

3. Створення відповідних навчальних матеріалів: Розробка підручників і ресурсів, які містять автентичні тексти англійською, але з адаптованими завданнями та коментарями, що орієнтують учня в глобальному контексті.

4. Партнерство з міжнародними організаціями: Залучення міжнародного досвіду для розвитку рідномовної освіти та поширення власного культурного продукту англійською мовою [4].

У сучасному різноманітному суспільстві рідномовна та англомовна освіта не є конкурентами, а взаємопов'язаними, невід'ємними частинами єдиного цілого – якісної підготовки конкурентоспроможної, але ідентифікованої особистості.

Сильна рідномовна освіта забезпечує глибину і коріння, тоді як якісна англомовна освіта надає перспективи та можливості для успішної кар'єри. Майбутнє належить гібридним, гнучким освітнім моделям, які виховують людей, здатних вільно

переміщатися між культурами та мовами, зберігаючи повагу до чужої інакшості. Саме така синергія є запорукою сталого розвитку в умовах мультикультурності.

Список використаних джерел:

1. Багатомовна освіта. URL: <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/issue/view/15/22> (дата звернення: 03.11.2025).
2. Успішні практики багатомовної освіти в Україні. URL: <https://znayshov.com/FR/10784/476.pdf> (дата звернення: 03.11.2025).
3. CLIL (Content and Language Integrated Learning). URL: https://mawil.us/wp-content/uploads/2019/03/Libro-Ingles-10-03-2019-S_UBIR.pdf (дата звернення: 03.11.2025).
4. Багатомовна освіта в контексті Нової української школи: деякі дидактичні та виховні аспекти. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733200/> (дата звернення: 03.11.2025).

Анастасія Адамчук,
*здобувачка фахової передвищої освіти 3 курсу,
спеціальності «013 Початкова освіта»,
відділення педагогічної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Науковий керівник: **Наталія Корінчук,**
викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ ПОНЯТТЯ ПРО СЕРЕДНЄ АРИФМЕТИЧНЕ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: середнє арифметичне; діяльнісний підхід; формування математичних понять; початкова освіта; пізнавальна активність.

Формування математичних понять у здобувачів початкової освіти є важливою складовою освітнього процесу, адже саме в цей період закладаються основи логічного, аналітичного та абстрактного мислення. Одним із ключових понять початкового курсу математики є середнє арифметичне. Воно має практичне значення – використовується під час узагальнення даних, оцінювання результатів, порівняння показників у реальному житті. Наприклад, учні можуть знаходити середню температуру протягом тижня, або середній зріст учнів класу. Проте часто учні лише запам'ятовують формулу, не розуміючи, чому саме так треба обчислювати.

Це свідчить про формалізоване засвоєння знань без усвідомлення сутності математичних операцій.

Проте на практиці часто спостерігається ситуація, коли діти лише запам'ятовують формулу обчислення середнього арифметичного, не розуміючи логіки її побудови. Таке формальне засвоєння знань не забезпечує глибокого розуміння сутності математичних операцій і призводить до механічного виконання завдань.

Саме тому важливим є впровадження діяльнісного підходу, який базується на активній пізнавальній діяльності дитини. Як зазначає О. Савченко, навчання буде ефективним тоді, коли учень самостійно відкриває знання в результаті власних дій, а не просто відтворює готову інформацію. Такий підхід дозволяє сформувати не лише знання, а й інтерес до навчання, мотивацію, самостійність, уміння аналізувати й робити висновки [3, с. 45].

Метою дослідження є обґрунтування ефективності діяльнісного підходу у процесі формування поняття середнього арифметичного в учнів початкової школи.

Для досягнення мети визначено такі завдання: проаналізувати психолого-педагогічні особливості засвоєння математичних понять у дітей молодшого шкільного віку: розробити систему вправ і завдань діяльнісного характеру, спрямованих на усвідомлення сутності дії усереднення; експериментально перевірити результативність застосування діяльнісного підходу.

Реалізація діяльнісного підходу у формуванні поняття про середнє арифметичне передбачає послідовне проходження кількох взаємозв'язаних етапів.

Перший етап - мотиваційно-проблемний передбачає створення життєвої ситуації, що викликає у дітей пізнавальний інтерес. Наприклад, вчитель може запропонувати практичну проблему: «Як чесно розподілити цукерки між трьома друзями, якщо в одного 4, в другого 6, а в третього 8 цукерок?» Ключовим моментом є те, що діти усвідомлюють практичну необхідність знаходження «справедливої» величини.

Другий етап - дослідницько-пошуковий залучає учнів до активних практичних дій. Вони маніпулюють предметами, фіксують результати спостережень, висловлюють та експериментально перевіряють різні гіпотези. Працюючи з реальними об'єктами, діти приходять до розуміння, що для знаходження «справедливої» величини потрібно спочатку знайти загальну суму, а потім розподілити її порівну.

Третій етап - узагальнюючо-аналітичний спрямований на формулювання правила. Після серії практичних досліджень учні самостійно роблять висновок про алгоритм знаходження середнього арифметичного. Вони усвідомлюють, що середнє значення - це уявна величина, яка встановлює рівновагу між різними показниками.

Четвертий етап – застосовний передбачає використання сформованого поняття в нових ситуаціях. Учні застосовують знання під час аналізу результатів спостережень за погодою, у спортивних іграх, при складанні простих графіків і таблиць.

Порівняльний аналіз результатів навчальної діяльності підтверджує ефективність діяльнісного підходу. Учні, які навчалися за цією методикою, не лише правильно обчислювали середнє арифметичне, але й глибоко розуміли його сутність. Вони

могли пояснити, що середнє значення - це така величина, якою були б усі значення, якби вони були однаковими.

У тестових завданнях, що вимагали застосування поняття в нестандартних ситуаціях, ці учні демонстрували на 25% вищі результати. Крім того, спостерігалася помітна різниця в пізнавальній активності: діти частіше пропонували власні ідеї, задавали глибокі питання та експериментували з використанням нового поняття в повсякденних ситуаціях.

Отримані результати підтверджують, що діяльнісний підхід є ефективним засобом формування математичних понять у здобувачів освіти. Він забезпечує не лише глибоке розуміння матеріалу, але й розвиток логічного, аналітичного мислення, мотивації до навчання, уміння застосовувати знання на практиці.

Поняття середнього арифметичного, сформоване через діяльнісні методи, стає для учня не просто правилом, а інструментом пізнання та аналізу навколишнього світу. Запропонована система роботи може бути успішно впроваджена в освітній процес початкової школи для формування стійких математичних знань і розвитку пізнавальної активності молодших школярів. Поняття середнього арифметичного, сформоване через діяльнісні методи, стає для учня не просто правилом або формулою, а інструментом пізнання навколишнього світу.

Список використаних джерел

1. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід у початковій освіті: теорія і практика. Харків: Вид-во «Ранок», 2018. 192 с.
2. Богданець-Білоskalова Л.П. Формування елементарних математичних уявлень у молодших школярів: діяльнісний підхід. Вінниця: ТОВ «Твори», 2020. 144 с.
3. Вашуленко М.С. Сучасні педагогічні технології в початковій школі. Київ: Літера ЛТД, 2019. 208 с.
4. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Генеза, 2012. 384 с.
5. Сковрон І.М. Діяльнісний підхід у навчанні математики молодших школярів. Львів: «Світ», 2021. 176 с.
6. Український науково-методичний центр практичної психології та соціальної роботи. Психолого-педагогічні основи діяльнісного навчання. URL: <https://umc-ps.org.ua/> (дата звернення 28.10.2025р.).

Владислава Кондратюк,
*студентка 3 курсу спеціальності «013 Початкова освіта»,
відділення педагогічної освіти та інформаційних технологій
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*
Науковий керівник: Наталія Корінчук,
*викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*

РОЗВИТОК ГЕОМЕТРИЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПРИ ВИВЧЕННІ МНОГОКУТНИКІВ

Ключові слова: геометричні компетентності, многокутник, початкова освіта, просторове мислення, методика навчання.

Розвиток геометричних компетентностей у здобувачів початкової освіти є одним із ключових напрямів сучасної методики навчання математики. Геометрія формує в учнів здатність мислити просторово, аналізувати форми предметів і явищ, бачити закономірності у навколишньому світі. На відміну від арифметики, що розвиває переважно аналітичне мислення, геометрія поєднує логіку, спостережливість, уяву й творчість, що робить її надзвичайно важливою для всебічного розвитку дитини.

У початковій школі формування геометричних уявлень починається з найпростіших понять, пов'язаних із формою предметів. Діти вчаться розрізняти круг, квадрат, трикутник, прямокутник, порівнювати їх за розміром, кольором, кількістю сторін і вершин. Такі елементарні уявлення є фундаментом для подальшого засвоєння більш складних понять, зокрема поняття многокутника. У методичних посібниках наголошується, що саме поетапність, поступовість і наочність забезпечують ефективне засвоєння геометричних знань [3, с. 277].

Вивчення многокутників має велике значення для формування геометричних компетентностей, адже воно розвиває логічне мислення, здатність класифікувати об'єкти, узагальнювати, порівнювати, аналізувати. Многокутник — це перша фігура, де учні знайомляться з поняттями сторони, кута, вершини, периметра, тобто з основами геометричної структури. Поняття формується не через заучування, а шляхом практичного відкриття: діти спостерігають фігури, ліплять, малюють, моделюють, відтворюють їх з паличок чи смужок паперу, що дає змогу зрозуміти сутність фігури, її межі й елементи.

Поступовість є головним принципом у засвоєнні поняття «многокутник». Спершу діти знайомляться з трикутником і чотирикутником, визначають їхні властивості, кількість сторін і кутів, далі переходять до узагальнення: усі фігури, що утворені замкненою ламаною лінією, належать до многокутників. Учитель допомагає зробити цей висновок через спостереження і практичну діяльність. Важливо, щоб учні не просто запам'ятали визначення, а зрозуміли його зміст, змогли самостійно пояснити, чому певна фігура є многокутником, а інша – ні.

Особливу роль у формуванні геометричних компетентностей відіграє класифікація фігур. Здобувачі початкової освіти навчаються визначати види многокутників за кількістю сторін, розпізнавати правильні та неправильні фігури, знаходити спільні ознаки та відмінності. У процесі цього важливо використовувати прийом «найближчий рід – видова відмінність», який допомагає учням вибудовувати ієрархічну систему понять. Так, квадрат розглядається як різновид прямокутника, а прямокутник – як вид чотирикутника. Такий підхід формує не лише математичне, а й логічне мислення, навички систематизації знань, що є важливою складовою компетентнісного підходу [3, с. 280].

Велике значення у процесі навчання мають практичні завдання. Вимірювання сторін, побудова многокутників на папері чи дошці, обчислення периметра – усе це дозволяє закріпити теоретичні знання. Такі завдання мають бути пов'язані з життям, щоб учні бачили їхню практичну користь: обчислення довжини паркану, рамки, периметра ділянки, елементів меблів тощо. Це не лише розвиває математичне мислення, а й формує у дітей відчуття реальної цінності знань.

Ефективність формування геометричних компетентностей значно підвищується завдяки використанню діяльнісного підходу. У процесі навчання діти не просто слухають пояснення вчителя, а активно діють: креслять, вимірюють, будують моделі, порівнюють, аналізують, шукають закономірності. Практична діяльність допомагає учням не лише краще запам'ятовувати матеріал, а й самостійно відкривати властивості геометричних фігур. Дослідницька активність сприяє розвитку самостійності, ініціативності та пізнавального інтересу.

Використання ігрових форм навчання має важливе значення для зацікавлення учнів. Дидактичні ігри, математичні квести, вправи на розпізнавання фігур у навколишньому середовищі стимулюють дітей до активної участі в навчанні. Наприклад, у грі «Знайди многокутник» учні шукають у класі або вдома предмети, що мають форму трикутника, прямокутника чи іншого многокутника. Такі вправи допомагають формувати спостережливість, просторову уяву, вміння переносити знання у нові ситуації [4].

Не менш важливою є роль наочності. Геометричні фігури слід демонструвати не лише на малюнках, а й у вигляді моделей, макетів, аплікацій. Робота з об'ємними предметами допомагає дитині глибше усвідомити поняття форми, меж, сторін і вершин. Використання схем, таблиць, карток сприяє розвитку уваги, логіки й системності мислення. Саме через наочність молодші школярі поступово переходять від конкретного до абстрактного, що відповідає віковим психологічним особливостям сприйняття.

Сучасна школа активно інтегрує цифрові технології в освітній процес математики. Інтерактивні платформи, віртуальні середовища, програми для моделювання фігур дозволяють учням експериментувати з формами, змінювати параметри многокутників, спостерігати їх властивості у динаміці. Такі технології не лише підвищують зацікавленість дітей, а й допомагають краще зрозуміти складні поняття: «кут», «сторона», «вершина», «периметр». Завдяки інтерактивним вправам учні отримують можливість бачити результат своїх дій миттєво, що сприяє розвитку критичного мислення та мотивації до навчання [3, с. 278–279].

Особливу увагу варто приділяти розвитку математичного мовлення. У процесі вивчення многокутників діти мають навчитися правильно вживати геометричні

терміни, формулювати висновки, описувати властивості фігур. Усне мовлення допомагає осмислити матеріал, пов'язати мислення й мову. Наприклад, під час пояснення учні можуть описувати, скільки сторін має фігура, якої форми її кути, чим вона схожа або відрізняється від інших. Це формує вміння чітко висловлювати думки та аргументовано їх доводити [1].

Міжпредметні зв'язки є важливою складовою процесу розвитку геометричних компетентностей. Елементи геометрії можна інтегрувати з уроками образотворчого мистецтва, трудового навчання, інформатики. Під час виготовлення аплікацій, орнаментів, комп'ютерних малюнків учні використовують знання про многокутники, розвивають творчу уяву та естетичний смак. Такі інтегровані завдання допомагають дітям сприймати знання цілісно, розуміти взаємозв'язки між предметами, а головне – бачити практичне застосування математики у різних видах діяльності.

Важливо також формувати в учнів уміння помічати многокутники в реальному житті: у вікнах будівель, дорожніх знаках, плитці підлоги, книжкових обкладинках, іграшках. Такі спостереження допомагають зрозуміти, що геометрія – це не абстрактна наука, а частина навколишнього світу. Здійснення спостережень у побуті та природі сприяє розвитку уважності, креативності, просторового бачення.

У процесі навчання надзвичайно важливо дотримуватися принципів системності, послідовності та практичної спрямованості. Спершу учні засвоюють прості поняття, далі переходять до складніших, порівнюють, узагальнюють, роблять власні висновки. Такий підхід дає змогу сформувати в учнів міцні знання, уміння та навички, що є основою для подальшого вивчення геометрії в основній школі.

Отже, розвиток геометричних компетентностей у процесі вивчення многокутників є багатограним і цілісним процесом. Він охоплює когнітивний, діяльнісний, мовленнєвий і мотиваційний компоненти. Геометрія навчає дитину не лише обчислювати, а й бачити, мислити, створювати, аналізувати. Вона допомагає поєднати логіку з уявою, точність із креативністю. Від того, наскільки системно й творчо буде організований освітній процес, залежить не лише рівень математичної грамотності, а й загальний інтелектуальний розвиток дитини.

Список використаних джерел

1. Бурда М. І., Тарасенкова Н. А. Методика навчання математики в початковій школі. – Київ : Освіта, 2019. – 256 с. [С. 112–118]
2. Державний стандарт початкової освіти : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 р. № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 27.10.25)
3. Скворцова С. О., Онопрієнко О. В. Нова українська школа: методика навчання математики у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів. Харків : Вид-во «Ранок», 2020. – 320 с. [С. 277–280]
4. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 3-4 клас. Математика. Затв. наказом Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22. [С. 5–7, 97–101]

Марія Медвідь,
*здобувачка фахової передвищої освіти 3 курсу, спеціальності
«013 Початкова освіта», відділення педагогічної освіти
та інформаційних технологій Луцького педагогічного
фахового коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної влади, м. Луцьк, Україна*
Науковий керівник – Наталія Корінчук,
*викладач циклової комісії природничо-математичних
дисциплін Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної влади, м. Луцьк, Україна*

ФОРМУВАННЯ ГЕОМЕТРИЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПРИ ВИВЧЕННІ ОСНОВНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ КУБА ТА ВИГОТОВЛЕННІ ЙОГО РОЗГОРТКИ

Ключові слова: геометрична компетентність, куб, розгортка куба, просторове мислення, моделювання, початкова освіта, практичне навчання.

Сучасна початкова освіта орієнтується на компетентнісний підхід, що передбачає формування у здобувачів освіти не лише знань, а й умінь застосовувати їх у практичній діяльності. Важливим складником математичної компетентності є геометрична компетентність, яка включає розвиток просторового мислення, уміння орієнтуватися у формі, розмірі та розташуванні предметів, а також здатність до конструювання.

Зазвичай математика є таким предметом, який викликає труднощі у дітей, зокрема через розуміння понять. Тому ж саме наочні засоби навчання, от як виготовлення розгортки куба, може значно полегшити навчання і сприяти розвитку моторики та логічного мислення.

Вивчення об'ємних фігур, зокрема куба, має значне педагогічне та методичне значення для розвитку просторових уявлень молодших школярів. Куб дозволяє зрозуміти взаємозв'язок між площиною та об'ємом, а також освоїти базові поняття стереометрії: грані, вершини, ребра. Виготовлення розгортки куба формує не лише теоретичні знання, а й практичні навички точності, вимірювання та креслення [2, с.78].

Куб як правильний многогранник має шість рівних квадратних граней, дванадцять ребер і вісім вершин. Його властивості симетрії та рівності ребер і кутів роблять його оптимальним об'єктом для формування уявлень про просторові співвідношення. Вивчення куба допомагає усвідомити поняття площі, об'єму, діагоналі, симетрії та співвідношень між просторовими фігурами [3, с.52].

У сучасному навчанні початкової школи учні здебільшого лише знайомляться з назвами геометричних фігур - це не сприяє достатньому розвитку просторового мислення. Натомість практичне моделювання, наприклад створення розгортки куба, дозволяє дітям наочно сприймати просторові властивості об'єктів і усвідомити, як площинна фігура може перетворюватися на об'ємну.

Процес побудови розгортки куба передбачає аналітичне мислення, розуміння

просторових зв'язків і практичні навички роботи з матеріалом. Учень, який власноруч створює розгортку, краще усвідомлює закономірності розташування граней, співвідношення сторін і поняття площі поверхні та об'єму. Існує одинадцять можливих варіантів розгортки куба, що підтверджено комбінаторним аналізом. Дослідження цих варіантів сприяє розвитку логічного мислення, порівняння геометричних конфігурацій та формування обґрунтованих висновків [2, с.85].

У педагогічній практиці виготовлення розгортки куба має не лише навчальне, а й розвивальне значення. Робота з моделлю сприяє формуванню просторової уяви, розвитку дрібної моторики, зорової пам'яті та координації рухів. Така діяльність стимулює пізнавальну активність учнів і підвищує їхній інтерес до математики як творчої науки. Крім того, моделювання куба забезпечує реалізацію міжпредметних зв'язків із інформатикою, фізикою та технологіями.

Практичний експеримент із виготовлення розгортки може проводитися як індивідуально, так і в груповій роботі. Учні не лише повторюють геометричні поняття, а й аналізують, як зміна розташування граней впливає на кінцеву форму, які типові помилки виникають під час побудови і як їх уникати [4, с.14]. Виготовлення куба з паперу або картону стимулює у дітей точність, уважність і відповідальність до дрібної роботи.

Дослідницька діяльність у процесі виготовлення розгортки куба має пізнавальне та методичне значення. Аналіз властивостей куба — рівності ребер, кутів, діагоналей, співвідношення об'єму і площі поверхні — допомагає здобувачам освіти навчитися доводити твердження, проводити вимірювання та перевіряти різні гіпотези. Практична діяльність із виготовлення розгортки стає своєрідною лабораторією, практичною діяльністю, де відбувається перехід від конкретного до абстрактного мислення дітей.

Метод моделювання геометричних тіл є дієвим інструментом формування компетентностей, передбачених сучасними освітніми стандартами. Він сприяє розвитку критичного мислення, самостійності, здатності аналізувати результати власної діяльності, оцінювати похибки та шукати оптимальні рішення.

Виготовлення розгортки має елементи проектної роботи: здобувач освіти планує послідовність дій, добирає інструменти, створює продукт, презентує його та робить висновки [4, с.18].

Результати показують, що систематичне використання завдань із виготовлення розгортки куба позитивно впливає на розвиток геометричних компетентностей молодших школярів. Здобувачі освіти експериментальної групи продемонстрували суттєве зростання просторової уяви, точності, уважності та умінь оперувати просторовими образами. Вони краще засвоїли властивості куба, зрозуміли, як розрахувати площу поверхні та об'єм [2, с.90].

Практична діяльність сприяє формуванню точності, планування послідовності дій, самоконтролю та творчого мислення. Вона стимулює роботу в команді, креативність та пошукову активність. Такий підхід забезпечує ефективний розвиток просторових уявлень, аналітичного мислення та точності у практичних діях [1, с.105].

Для підвищення ефективності рекомендується включати виготовлення геометричних моделей у курс математики, брати до уваги різноманітні типи розгорток, інтегрувати геометричні завдання з іншими предметами та використовувати цифрові засоби моделювання, такі як GeoGebra [5, с.42].

Організація рефлексії після виконання роботи допомагає аналізувати помилки, обговорювати шляхи вдосконалення моделі та підвищує результативність навчання.

Отже я можу сміливо сказати, що виготовлення розгортки куба є потужним інструментом формування геометричних компетентностей молодших школярів. Практично орієнтовані методи навчання сприяють формуванню готовності мислити, творити й ефективно застосовувати набуті знання у повсякденному житті. Такий підхід формує цілісне уявлення про простір і готує учнів до подальшого вивчення стереометрії та технічного конструювання. Робить математику цікавою наукою, яка сприймається легко для дитячого розуміння.

Список використаних джерел

1. Апостол Т. М. Математика в дії: просторові уявлення та моделювання: навч. посіб. Київ: Освіта, 2019. 180 с.
2. Антонович С. В. Методика навчання геометрії у закладах освіти: навч. посіб. Київ: Педагогічна думка, 2020. 220 с.
3. Кузьменко Л. І. Розвиток просторового мислення у молодших школярів: навч. посіб. Харків: Ранок, 2018. 160 с.
4. Міністерство освіти і науки України. Державний стандарт початкової освіти України. Київ, 2020. URL: <http://mon.gov.ua> [дата звернення: 28.10.2025]
5. GeoGebra Manual: 3D Graphics and Modeling. GeoGebra Institute, 2023. URL: <https://www.geogebra.org/manual/3d-graphics> [дата звернення: 28.10.2025]

Тетяна Глусь, Софія Левчук,
*здобувачі освіти спеціальності 013 «Початкова освіта»
Володимирського педагогічного фахового
коледжу імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради, м. Володимир, Україна*
Науковий керівник – Юлія Патріарх,
*викладач циклової комісії професійної цифрової
та математичної освіти Володимирського педагогічного
фахового коледжу імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради, м. Володимир, Україна*

ФОРМУВАННЯ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ СЕРВІСУ CODE.ORG

Ключові слова: початкова освіта, логічне мислення, цифрові технології, платформа Code.org, інтерактивне навчання.

У сучасній освіті проблема формування логічного мислення є досить актуальною. Особливе значення приділяється розвитку даного мислення у здобувачів початкової освіти, що є ключовою основою для подальшого успішного засвоєння ними знань. Інформатика як навчальна дисципліна сприяє також розвитку алгоритмічного мислення, здатності аналізувати, обробляти інформацію

та приймати обґрунтовані рішення, що вдосконалює логічне мислення. Одним з ефективних інструментів у цьому процесі є використання інтерактивних онлайн-платформ, зокрема Code.org, яка пропонує доступні та цікаві завдання для молодших школярів.

Платформа Code.org розроблена спеціально для дітей початкового рівня та дозволяє навчати їх основам програмування через ігрові та візуальні завдання. Перевагою є використання блокового кодування, що допомагає учням без стресу опанувати базові концепції алгоритмів та логіки. Інтерактивність і наочність матеріалів на платформі стимулюють інтерес та мотивацію до навчання, що є важливим чинником у формуванні логічного мислення.

Завдання на платформі Code.org вимагають від здобувачів освіти послідовно виконувати операції, що сприяє формуванню уміння логічно розподіляти дії та передбачати результат. Формування навички крок за кроком розв'язувати проблему забезпечує розвиток структурованого мислення, що дуже важливо для подальшого вивчення складніших предметів та дисциплін. Діти вчать розбивати складні проблеми на прості кроки.

Платформа пропонує програмування блоків, де діти складають алгоритми з окремих команд, розташованих у правильній послідовності. Саме цей процес стимулює учнів логічно мислити, розуміти важливість кожного кроку та передбачати своїх дій, що є основою послідовного мислення. Одним із прикладів вправ на Code.org є завдання, де потрібно запрограмувати рух персонажа по екрану, щоб він дійшов до певної точки, оминаючи перешкоди. Для цього здобувачі освіти послідовно складають команди «крок вперед», «поверни ліворуч» або «поверни праворуч». Така діяльність вчить дітей планувати дії заздалегідь і розуміти, що неправильна послідовність команд призведе до помилки. Виконуючи ці завдання, учні успішно розвивають почуття порядку та логічної структури своїх дій.

Ще одним прикладом є головоломки, де здобувачам початкової освіти потрібно створити алгоритм для виконання певного завдання, наприклад, зібрати або відсортувати об'єкти за заданими правилами. Учні вчать розбивати складніші проблеми на простіші дії і розставляти їх у потрібному порядку, що допомагає не лише в програмуванні, а й у формуванні навичок послідовного мислення в інших галузях знань. Тобто, робота з Code.org стимулює поступове формування послідовного мислення через інтерактивність і зворотній зв'язок, адже діти одразу бачать результат своїх дій і можуть легко коригувати послідовність команд. Завдяки таким вправам учні отримують навички планування та логічного мислення, які є важливими для подальшого навчання і повсякденного життя.

Інтерактивні онлайн-вправи на платформі Code.org вимагають від дітей уважності та зосередженості, що сприяє розвитку когнітивних процесів. Робота з комп'ютером та наявність миттєвого зворотного зв'язку допомагає швидко аналізувати власні помилки та коригувати дії, що є важливим для розвитку критичного та логічного мислення. Тобто через інтерактивні завдання підвищується концентрація та увага.

Також Code.org дає змогу адаптувати рівень практичних завдань під індивідуальні здібності кожного здобувача освіти, що забезпечує більш глибоке засвоєння матеріалу (так званий індивідуальний підхід та диференціація навчання).

Такий підхід дозволяє підтримувати інтерес до навчання та уникати перевантаження, а також стимулює прагнення до самостійного пошуку розв'язків та рішень.

Актуальним в теперішній час є вміння працювати в команді. Зокрема, Code.org передбачає проекти, що можуть виконуватися у групах, сприяючи розвитку комунікативних навичок та колективного вирішення завдань. Спільна діяльність під керівництвом вчителя формує в здобувачів освіти вміння аргументувати свої рішення, слухати однокласників і адаптуватися до спільної мети. Платформа Code.org також пропонує учням завдання, які потребують не лише механічного виконання, а й аналізу, порівняння та вибору найоптимальнішого шляху розв'язання. Такий підхід сприяє розвитку критичного мислення, вміння рефлексувати про свої дії та приймати обґрунтовані рішення.

Отже, для ефективного формування логічного мислення у здобувачів початкової освіти на уроках інформатики слід активно використовувати інтерактивні платформи, такі як Code.org. Важливо планувати заняття так, щоб забезпечувати поступове ускладнення завдань, заохочувати дітей до самостійного мислення та підтримувати позитивний навчальний клімат. Такий підхід сприятиме всебічному розвитку дітей і закладе міцний фундамент для їхнього майбутнього навчання.

Список використаних джерел

1. Підгорецька Н.С. Умови розвитку логічного мислення молодших школярів. Чернівці: Орбіта, 2020. 128 с.
2. Петрова А. Формування логічного мислення в учнів початкової школи на уроках. Актуальні проблеми навчання і виховання молодших школярів : матеріали наук. конф. студ. ф-ту початк. навч. : зб. тез наук. доп. – за заг. ред. Л. П. Ткаченко. – Харків, 2022. – Вип. 12. 32 с.
3. Ящук О. Формування логічного мислення молодших школярів на уроках: проблеми та перспективи. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2015. – № 52. 153–157 с.

Тетяна Грищенко,
*студентка Володимирського педагогічного фахового
коледжу імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради, м. Володимир, Україна*
Науковий керівник: Ольга Павлусь,
*викладач англійської мови
Володимирського педагогічного фахового коледжу
імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради, м. Володимир, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Ключові слова: штучний інтелект, англійська мова, ChatGPT, Grammarly, Duolingo, цифрові технології, самонавчання, комунікація, мотивація, зворотний зв'язок.

У тезах розглядається вплив штучного інтелекту на процес вивчення англійської мови та особливості його використання у сучасному освітньому середовищі. Підкреслюється роль таких інструментів як ChatGPT, Grammarly та Duolingo, які сприяють підвищенню ефективності навчання, розвитку мовних навичок і зниженню психологічного бар'єру під час спілкування англійською. Визначено, що технології штучного інтелекту забезпечують індивідуалізований підхід до навчання, надають миттєвий зворотний зв'язок і створюють комфортні умови для самостійного опанування мови. Разом із тим наголошується, що ШІ не може повністю замінити викладача, адже людська взаємодія залишається незамінною для розвитку емоційного розуміння, підтримки та живого спілкування.

Останні кілька років світ буквально змінюється на очах. Майже щодня з'являються нові технології, які впливають на наше життя. Однією з найпомітніших таких технологій є штучний інтелект, або скорочено ШІ. Якщо раніше про нього можна було прочитати тільки у фантастичних книжках, то тепер ми користуємося ним щодня – у телефоні, комп'ютері чи навіть під час навчання. Багато людей, наприклад, часто користуються ChatGPT, коли треба швидко перевірити переклад або попросити пояснити якесь граматичне правило простими словами. А якщо потрібно написати текст англійською без помилок – допомагає Grammarly. Воно виправляє навіть дрібні неточності, які легко пропустити [3].

Багатьох цікавить, як можна використовувати ШІ не лише для розваг, а й для реальної користі, наприклад, для ефективнішого вивчення англійської мови. Сьогодні існує багато програм, які допомагають тренувати вимову, перекладати тексти або пояснювати граматику. І найцікавіше — вони справді дають результат [5].

Штучний інтелект – це не «робот із майбутнього», як у фільмах, а комп'ютерна система, здатна навчатися, аналізувати інформацію й допомагати у вирішенні різних завдань. Один із найвідоміших прикладів – Grammarly. Це не просто перевірка орфографії, а помічник, який пояснює, чому потрібно змінити слово або перебудувати речення, і навіть підказує, як зробити текст звучнішим та природнішим [6].

У навчанні англійської мови ШІ зручний тим, що може підлаштовуватися під потреби користувача. Якщо програма виявляє помилки, вона пропонує вправи саме на ті теми, де є труднощі. Прикладом такого підходу є Duolingo – додаток, який перетворює навчання на цікаву гру. Корисним інструментом також є ChatGPT: із ним можна тренувати спілкування англійською, писати діалоги, просити пояснення незнайомих слів чи створювати розмови на будь-яку тему. Це допомагає звикати до живої мови, розвиває впевненість і мотивує вдосконалювати знання [1].

Ще кілька років тому для вивчення англійської потрібно було купувати книжки або відвідувати курси. Тепер достатньо мати телефон чи ноутбук. Програми з елементами гри роблять навчання цікавішим: за правильні відповіді користувач отримує бали, а за помилки – підказки. Такі сервіси, як ChatGPT і Grammarly, не лише виправляють помилки, а й пояснюють причину, допомагаючи краще засвоїти матеріал. Grammarly зручно застосовувати під час написання есе чи листів, оскільки воно одразу показує повтори та складні для сприйняття речення. ChatGPT, своєю чергою, корисний для практики: можна попросити його виправити вислови та пояснити, чому саме так правильно. Це нагадує індивідуальне навчання без оцінок і тиску. Важливою перевагою таких технологій є миттєвий зворотний зв'язок: користувач одразу бачить свої помилки й може їх виправити [4].

Ставлення до штучного інтелекту поступово змінюється. Якщо раніше він сприймався як щось суто технічне, то тепер стає зрозуміло, що його можна ефективно використовувати для навчання й саморозвитку. Застосування ШІ робить процес навчання зручнішим і гнучкішим: можна вчитися у власному темпі, повертатися до складних тем і не боятися помилок. Це створює відчуття комфорту й робить навчання більш людським, навіть якщо спілкування відбувається з програмою [2].

Водночас повністю замінити викладача технології не можуть. Людина здатна відчувати настрій, пояснити складні моменти, підтримати або підбадьорити – те, чого не може зробити жоден алгоритм. Найкращий результат досягається тоді, коли технології допомагають людині, а не підміняють її.

У підсумку, я бачу це так: штучний інтелект – класний інструмент, але не заміна людині. Найкраще, коли технології допомагають, а не підміняють. Якщо користуватися розумно, це може бути навіть щось схоже на друга, який підкаже, пояснить і не засудить, коли помиляєшся.

Досвід показує, що штучний інтелект допомагає не лише запам'ятовувати слова, а й долати страх спілкування англійською. У чат-ботах можна вести розмову іноземною мовою і не хвилюватися через помилки чи неправильну вимову. Такі платформи, як ChatGPT, дають можливість спілкуватися на будь-які теми – від подорожей до улюблених фільмів. Вони м'яко виправляють помилки, без повчань, що створює відчуття підтримки й безпеки. Завдяки цьому процес навчання стає спокійнішим і впевненішим.

Водночас роль викладача залишається надзвичайно важливою. Людина краще розуміє емоції, пояснює складні моменти та може надати моральну підтримку. Тому штучний інтелект доцільно сприймати не як заміну, а як ефективний допоміжний інструмент навчання.

Є й певні труднощі. Штучний інтелект не завжди дає абсолютно точні поради: іноді може сплутати значення слова або не врахувати контекст. Крім того, навчання

за допомогою електронних пристроїв вимагає самодисципліни, адже завжди існує спокуса відволіктися. Іноді помітно, що навіть найсучасніші програми не відчувають емоцій так, як людина. Вони можуть виправити граматику, але не завжди передають настрій чи інтонацію, через що текст виглядає правильним, але трохи штучним.

Найважливіше – пам'ятати, що жодна технологія не здатна повністю замінити живе спілкування. Практика з людиною має особливу цінність, адже саме під час реальної розмови формується вміння реагувати на емоції, інтонацію та природний перебіг діалогу.

Список використаних джерел

1. Астапова Т. О., Ізотова Л. І. «Використання штучного інтелекту у викладанні іноземних мов у закладах вищої освіти» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://journals.pdu.khmelnitskiy.ua/index.php/pad/article/view/495>
2. Близнюк Т. «Мнемотехніка та штучний інтелект в контексті засвоєння іноземної мови» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://journals.pnu.if.ua/index.php/fohium/article/view/260?>
3. Габелко О. М., Габелко В. «Штучний інтелект та онлайн-платформи: доцільність та способи використання у викладанні англійської мови» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://dspace.cusu.edu.ua/items/641b5e8b-3807-466a-8574-7edf0f4dfc54>
4. Олійник О. М. «Використання технології штучного інтелекту в навчанні учнів ліцеїв англійської мови» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ekhsuir.kspu.edu/items/b45958d6-2dda-4056-b4f1-c4152b83206c>
5. Пономаренко Н., Тимченко Г., Неустроєва Г. «Вплив штучного інтелекту на вивчення іноземної мови» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://sources.pnpu.edu.ua/article/view/318106>
6. Рибіна Н. В., Кошіль Н. Є., Гирила О. С. «Штучний інтелект і переклад у викладанні англійської мови: можливості та виклики» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/med_osvita/article/view/15494

Дарина Зельга,
*студентка Володимирського
педагогічного фахового коледжу
імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради,
м. Володимир, Україна*

Науковий керівник: Ольга Павлусь,
*викладач англійської мови
Володимирського педагогічного фахового коледжу
імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради,
м. Володимир, Україна*

АНГЛОМОВНІ ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СТУДЕНТСЬКИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Ключові слова: електронні ресурси, база даних, дослідження, академічна успішність, цифрова грамотність, наукові платформи.

У тезах розглядаються англomовні електронні ресурси як інструмент підвищення ефективності студентських досліджень. Сучасна освіта нового покоління поступово переходить у цифровий формат. Бібліотеки, журнали, енциклопедії - усе те, що раніше було доступно лише на папері, тепер знаходиться в електронному просторі. Для студента зараз це не просто зручність, а можливість стати повноцінним учасником глобального наукового процесу. На даний момент велику роль відіграють англomовні електронні ресурси, бо англійська вважається мовою міжнародної науки.

Англomовні електронні ресурси - це платформи, бази даних, наукові журнали, онлайн-курси та електронні бібліотеки, що містять інформацію англійською мовою. Вони охоплюють широкий спектр напрямів - від природничих наук до гуманітарних. Для студентів, які прагнуть створювати якісні наукові дослідження, це - невичерпне джерело достовірних знань. Ці ресурси дозволяють не лише знаходити актуальні дані, а й розвивати мовну компетентність. Читання цих статей допомагає збільшити словниковий запас, опанувати науковий стиль написання, що є цінним у підготовці до дипломних робіт, публікацій та участей у конференціях. У дослідженнях *Association of College and Research Libraries (ACRL)* показується, що між використанням електронних ресурсів та навчальними досягненнями існує пряма залежність [3]. Студенти, які систематично користуються базами даних, мають вищі оцінки й демонструють кращі аналітичні навички.

Найвідомішими ресурсами серед здобувачів освіти є:

- Google Scholar
- JSTOR
- EBSCOhost
- ERIC
- Scopus i Web of Science
- ResearchGate

Завдяки цим існуючим платформам студенти отримують доступ до найсвіжіших результатів досліджень, статистичних оглядів і методичних рекомендацій, що дає змогу зробити власну роботу якіснішою й актуальною [1].

Щоб пошук інформації був ефективним, студент повинен опанувати кілька простих, але важливих прийомів:

- **Формулювання запиту англійською мовою.** Варто використовувати ключові слова, а не довгі фрази. Наприклад, замість “how students use internet resources in research” краще написати “student research e-resources”.
- **Використання булевих операторів (AND, OR, NOT).** Це дозволяє звужувати або розширювати результати пошуку.
- **Оцінка надійності джерела.** Важливо звертати увагу на рік публікації, кількість цитувань та репутацію журналу.
- **Збереження результатів.** Програми **Zotero** або **Mendeley** допомагають організувати власну бібліотеку статей і створюють автоматичні списки літератури. [5]

Крім того, електронні ресурси підтримують мультимедійність: відео, подкасти, візуальні дані. Це полегшує студентам розуміння складних тем і дозволяє працювати з різними типами інформації.

Аналіз досліджень показує, що використання електронних ресурсів позитивно впливає на якість студентських робіт. Згідно з даними Astria Learning (2023), студенти, які регулярно користуються цифровими бібліотеками, швидше виконують завдання, краще структурують інформацію й демонструють глибше розуміння теми [6]. Вищі навчальні заклади, які активно розвивають доступ до електронних баз, спостерігають підвищення рівня академічної успішності. Це пояснюється тим, що електронні джерела забезпечують постійний доступ до актуальної інформації, навіть поза межами навчального закладу.

Із перевагами виникають недоліки:

- **Мовний бар'єр.** Не всі студенти мають достатній рівень англійської, тому ознайомлення з академічними текстами може бути складним.
- **Цифрова нерівність.** Не кожен має якісний інтернет або сучасні пристрої.
- **Платний доступ.** Деякі бази даних потребують підписки.

Щоб подолати ці труднощі, закладам освіти потрібно проводити навчальні тренінги з інформаційної грамотності, пояснювати принципи пошуку, роботи з цитатами, формування списків літератури. Також важливо забезпечити студентів VPN-доступом для передплатених баз або створити відкриті локальні архіви [2].

У перспективі англомовні ресурси сприяє формуванню академічного, самостійного, глобально мислячого покоління, яке вміє ефективно працювати з інформацією та створювати власні наукові продукти.

Отже, англомовні електронні ресурси - це не тільки технологічне досягнення. Це засіб формування нової культури навчання, де студент стає сам собі дослідником, аналітиком, творцем знань. Вони допомагають розвивати критичне мислення, мовну компетентність і наукову доброчесність. У сучасних умовах успішність майбутнього фахівця багато в чому залежить від того, наскільки вільно він орієнтується у світовому.

Список використаних джерел

1. Методологія та організація наукових досліджень - Миколаївський національний аграрний університет, 2024. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/17129/1/mond-162-mag-prakt-2024.pdf>
2. Academic library impact on student learning and success. — *iacr1 is a division of the American Library Association 2017 American Library Association*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.ala.org/sites/default/files/acrl/content/issues/value/findings_v3.pdf
3. Association of College and Research Libraries. Academic Library Impact on Student Learning and Success: Findings from Assessment in Action Team Projects. - Chicago: Association of College and Research Libraries, 2017. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://policycommons.net/artifacts/16605428/academic-library-impact-on-student-learning-and-success/17490258/>
4. Astria Learning. Why Digital Libraries Are the Future of Academic Learning. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://astrialearning.com/blogs/blog/why-digital-libraries-are-the-future-of-academic-learning>
5. Kavithanthanjali, J. The Role of E-Resources in Shaping Academic Excellence: Perspectives from Postgraduate and Doctoral Scholars. — *International Journal of Innovative Science and Research Technology*, 2024. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ijisrt.com/assets/upload/files/IJISRT24NOV1613.pdf>
6. Okiki, o. c., & asiru, s. b. assessing the impact of library electronic resources on students' academic performance in economics in private universities in... — *Journal of Economics and Accounting Review (JEAR)*, 2024. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://jearecons.com/index.php/jearecons/article/download/442/436/559>
7. Shukla, A. Effectiveness of E-Resources along with Print Resources in Academic Libraries. — *Archiviste Journal*, 2023. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ejahan.org/wp-content/uploads/2023/08/1-ADJ-AUGUST-2023-2332.pdf>
8. Singh, B. K. Impact and Usage of E-Resources in Academic Libraries. — *ResearchGate*, 2024. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/384660198_Impact_and_Usage_Doi_of_E-Resources_in_Academic_Libraries

Мирослава Логвінова,
здобувач фахової освіти
Лисичанського гірничо-індустріального
фахового коледжу, м. Черкаси, Україна
Вячеслав Хоружий,
викладач спеціальних дисциплін
Лисичанського гірничо-індустріального
фахового коледжу, м. Черкаси, Україна

СПРИЯННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК САМОСТІЙНОСТІ СТУДЕНТІВ

Ключові слова: цифровізація, освіта, самостійність студентів, електронні освітні ресурси, дистанційне навчання, цифрова компетентність, онлайн-платформи, самоорганізація, індивідуалізація навчання, цифрові технології.

У сучасному світі цифровізація стала одним із провідних чинників розвитку освіти, формування нових освітніх стратегій та підходів до навчання. Застосування цифрових технологій у закладах освіти не лише оптимізує процес навчання, а й створює умови для розвитку самостійності студентів. Сьогодні цифрова трансформація освітнього процесу є не просто вимогою часу, а необхідністю, що забезпечує підготовку конкурентоспроможних фахівців, здатних до самостійного прийняття рішень, критичного мислення та ефективного використання інформаційних ресурсів.

Самостійність студентів у навчанні є однією з ключових компетентностей, що визначає їхню здатність до безперервного саморозвитку та професійного вдосконалення. Цифровізація надає широкі можливості для розвитку цієї якості завдяки використанню сучасних електронних ресурсів, онлайн-платформ, освітніх застосунків, інтерактивних курсів і дистанційних технологій навчання. Студенти отримують доступ до величезної кількості навчальних матеріалів, що дозволяє їм самостійно обирати темп, обсяг і форму навчання, а також розвивати навички самоорганізації.

Одним із головних аспектів цифровізації є створення електронного освітнього середовища, у якому студент стає активним суб'єктом навчального процесу. Застосування платформи Google Classroom сприяє тому, що студент може самостійно планувати свою освітню діяльність, виконувати завдання, проходити тестування, контролювати власні результати та отримувати зворотний зв'язок від викладача. Таке середовище формує у студентів відповідальність за власне навчання та стимулює до саморозвитку.

Крім того, цифровізація відкриває можливості для індивідуалізації навчання. Використання адаптивних систем дозволяє враховувати індивідуальні особливості студентів, їх рівень підготовки, інтереси та здібності. Це сприяє підвищенню мотивації до навчання та розвитку самостійного мислення. Цифрові інструменти, такі як освітні відео, віртуальні лабораторії, симулятори, а також штучний інтелект, допомагають студентам глибше засвоювати матеріал, проводити експерименти, аналізувати результати та робити висновки самостійно.

Особливе значення у процесі цифровізації освіти має розвиток цифрової грамотності, яка є необхідною умовою ефективного використання інформаційних технологій. Володіння цифровими навичками дозволяє студентам не лише споживати інформацію, а й створювати власний контент, здійснювати дослідження, презентувати результати роботи, спілкуватися з викладачами та колегами у віртуальному середовищі. Усе це сприяє підвищенню їхньої автономності та відповідальності за власний освітній результат.

Не менш важливою є роль викладача у процесі цифровізації. Його завдання полягає не лише у передачі знань, а й у створенні умов, за яких студент буде вмотивований до самостійного навчання. Викладач виступає наставником, консультантом і координатором освітнього процесу, допомагаючи студентам опанувати цифрові інструменти та застосовувати їх у практичній діяльності. Саме така модель взаємодії сприяє формуванню партнерських відносин між викладачем і студентом, де головна роль належить активності останнього.

Важливим чинником розвитку самостійності є також дистанційне та змішане навчання, яке активно впроваджується в українських закладах освіти. Ці форми навчання передбачають поєднання традиційних та цифрових методів, що дозволяє студентам працювати у власному темпі, самостійно планувати навчальний процес і використовувати додаткові ресурси для поглиблення знань. Дистанційна освіта формує у студентів навички самоорганізації, тайм-менеджменту та критичного відбору інформації.

Отже, цифровізація виступає потужним чинником формування самостійності студентів. Вона змінює роль студента з пасивного споживача знань на активного учасника освітнього процесу, здатного до самостійного пізнання, пошуку та аналізу інформації. Використання цифрових технологій сприяє підвищенню мотивації, формуванню навичок критичного мислення, відповідальності, організованості та творчого підходу до навчання. Саме тому цифрова трансформація освіти є важливим напрямом модернізації навчального процесу, що забезпечує якісну підготовку фахівців нового покоління.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю. Цифрова трансформація освіти: теоретико-методологічні засади. Інформаційні технології і засоби навчання. 2020. – Т. 76, № 2. С. 1–18.
2. Морзе Н. В., Гладун М. А. Формування цифрової компетентності студентів в умовах дистанційного навчання. Інформаційні технології в освіті. 2021. № 2. С. 45–54.
3. Осадча К. П., Осадчий В. В. Сучасні тенденції цифровізації освіти в Україні. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2022. № 6. С. 34–43.

Антон Міщук,
аспірант,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

Ключові слова: цифрові технології, освітні технології, педагогічна освіта, підготовка вчителів, цифровізація освіти.

Цифрові технології докорінно змінили практично всі аспекти нашого життя і діяльності. А відтак, як зазначають українські вчені В. Кремень, Н. Ничкало, Л. Лук'янова та Н. Лазаренко, ми живемо в епоху стрімкого розвитку, і в умовах складного цифрового середовища надзвичайно важливо вирішувати поставлені завдання, особливо тим, хто відповідає за освіту, щоб дати студентам можливість повноцінно брати участь в економічному, соціальному та культурному житті [7].

Враховуючи сучасні світові трансформації, це питання набуває особливої актуальності, тому що необхідно продовжувати здійснювати підготовку вчителів до інноваційного навчання. Однак, як зазначає О. Мірошніченко, інтеграція цифрових технологій у закладах вищої освіти, зумовлює проведення організаційних змін з метою підвищення ефективності підготовки майбутніх вчителів в сучасних умовах [7].

У своїх наукових дослідженнях Л.Ткаченко, Л. Плетеницька, О. Алексєєва відзначають, що необхідність змін у новій технологічній парадигмі освіти зумовили принципово важливі виклики перед дослідниками в галузі освіти та закладами педагогічної освіти, які диктують вимоги щодо трансформації «як того, що потрібно вивчати, так і того, як це навчання має відбуватися» [9].

Таким чином, масштаби змін явно вимагають нової форми навчання та цифрової підготовки майбутніх педагогів, їх компетентності, як провідників реформ та модернізації системи освіти.

Цифрові інструменти набули невід'ємної та значимої складової освіти, трансформуючи методи навчання та освітні процеси. У сучасних умовах цифрової трансформації суспільства цифрова компетентність має визначальне значення для педагогів. Європейська рамкова програма цифрової компетентності для вчителів (DigCompEdu) розроблена з метою визначення компетентностей, якими мають володіти освітяни для ефективного застосування інноваційних стратегій навчання з використанням цифрових інструментів [10].

Наукові пошуки Г. Різак, Д. Мочалова, К. Ковальської підтверджують «недостатню інтеграцію компетентностей ХХІ століття в навчальні програми та оцінювання, недостатній рівень забезпечення розвитку цифрової компетентності вчителів, та низький рівень системної уваги щодо інноваційних стратегій та інноваційних практик викладання та навчання» [8].

В. Моторіна, О. Дем'яненко, О. Марущак, аналізуючи вплив цифрових технологій на якість вищої освіти в Україні в умовах глобальних викликів.

зазначають, що навчання в галузі цифрових технологій повинно стимулювати рефлексивне мислення вчителів, розвивати навички, за допомогою яких, вчителі спроможні активно забезпечити майбутні технологічні інновації в моделях навчання [5].

Однак, на основі кількох досліджень українських науковці А. Гедзик, Я. Гасинець, М. Вакерич, Ф. Куртяк, О. Гулай, В. Кабак, Г. Герасимчук та інших можна визначити найпоширеніші труднощі та перешкоди в інтеграції цифрових технологій в умовах сучасних викликів [1, 2, 3]:

- нестача часу у вчителів для навчання та використання цифрових технологій;
- недостатньо технологічних ресурсів для використання цифрових технологій з учнями;
- необхідність адекватної підтримки та навчання для педагогічної інтеграції цифрових технологій у викладання;
- визначення чітких цілей та міцна структура моделі навчання та оцінювання за допомогою цифрових технологій;
- подолання внутрішніх факторів, а саме протистояння процесам модернізації освітнього процесу;
- занижена оцінка вчителем педагогічного потенціалу цифрових технологій;
- значимість ролі лідерства в процесі підготовки вчителів до впровадження цифрових технологій в освітній процес.

Відтак, у контексті забезпечення інтеграції цифрових технологій у школах, майбутні педагоги повинні бути компетентними, щоб інтегрувати їх як з точки зору активної громадянської позиції, так і з точки зору професійного становлення, як під час підготовки до роботи, так і під час підвищення кваліфікації.

Окрім того, передбачається, що модель навчання, яка використовується для підготовки майбутніх педагогів, буде застосовуватися цими вчителями у роботі зі своїми учнями. Вчені О. Лазарева, Н. Сахнюк та В. Гембель також стверджують, що інтеграція цифрових технологій повинна бути послідовною та систематичною, а програма підготовки майбутніх вчителів не повинні базуватися лише на індивідуальних заняттях, а на засадах співпраці, які забезпечують постійний методичний та ресурсний супровід, необхідний для формування у майбутніх вчителів цифрової компетентності [4].

Таким чином, є очевидним, що суспільні трансформації, зумовлюють необхідність інтеграції цифрових технологій в освітні практики. А відтак, на сучасному етапі цифровізації освіти актуальним завданням у підготовці майбутніх педагогів є не просто забезпечити їх сукупністю необхідних знань та практичних навичок, а й сприяти розвитку здібностей та фахових навичок у сфері цифрових технологій. Надзвичайно важливо, щоб ЗВО у системі підготовки педагогічних фахівців України адаптувалися до сучасних викликів та ефективно використовували інноваційний інструментарій для підвищення якості освіти.

Список використаних джерел

1. Гасинець Я.С., Вакерич М. М., Куртяк Ф. Ф. (2023) Цифрова трансформація освіти майбутнього: стандарти, норми та правила. Академічні візії. Вип.16. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/69502>

2. Гедзик , А. А. (2025). Формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів у сфері інформаційно-комунікаційних технологій. *Педагогічна Академія: наукові записки*, (16)
<https://doi.org/10.5281/zenodo.15211378>
3. Гулай О. І., Кабак В. В., Герасимчук Г. А. (2023) Засоби та технології цифрового навчання: теоретичний та практичний аспекти: монографія. Луцьк. ЛНТУ. 160 с. URL:
<https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2023-pdf>
4. Лазарева О. О., Сахнюк Н. В., Гембель В. А. (2024) Аналіз впливу цифрових технологій на навчання студентів ЗВО та їх роль у підвищенні якості освіти. *Наука і техніка сьогодні*. No1(29). С.749-762. DOI:
[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-1\(29\)-749-762](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-1(29)-749-762)
5. Моторіна В. Г., Дем'яненко О. О., Марущак О. В. (2022) Аналіз впливу цифрових технологій на якість вищої освіти в Україні в умовах глобальних викликів. *Педагогічна академія: наукові записки*. No10. DOI:
<https://doi.org/10.5281/zenodo.13846988>
6. Мирошниченко О. А. (2020) Організаційно-педагогічні умови формування в майбутніх педагогів закладів вищої освіти цифрової компетентності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Т.2,№68. С.72–76.
DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.68-2.14vi>
7. Освіта для цифрової трансформації суспільства (2024) Монографія у 2 т. За наук. ред. В. Кременя, Н. Ничкало, Л. Лук'янової, Н. Лазаренко. Київ. ТОВ «Юрка Любченка». Т. 1. 526 с. URL:
<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742488/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F%D1%821%D0%B5%D0%BB.pdf>
8. Різак, Г. В., Мочалов, Д. Є., & Ковальська, К. В. (2025). Оцінювання впливу цифрових технологій на формування професійних компетенцій майбутніх освітян в Україні. *Педагогічна Академія: наукові записки*, (16).
<https://doi.org/10.5281/zenodo.15114519>
9. Ткаченко Л.П., Плетеницька Л. С., Алексєєва О. Р. (2024) Роль цифрових технологій у формуванні компетентностей майбутніх педагогів в умовах Нової української школи. *Педагогічна академія: наукові записки*. No7. DOI:
<https://doi.org/10.5281/zenodo.12592609>
10. DigComp-framework-UA-for-educators.
<https://fit.knu.ua/wp-content/uploads/2020/07/DigComp-framework-UA-for-educators.pdf>

Олександр Олійник,
студент 4 курсу спеціальності 015 Професійна освіта
ВПФК імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради, м. Володимир, Україна
Науковий керівник: Ольга Гнепа,
кандидат педагогічних наук,
викладач ВПФК імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради, м. Володимир, Україна

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: *дистанційне навчання, самостійна пізнавальна діяльність, професійно-технічна освіта, цифрові технології, самоорганізація.*

Постановка проблеми. Сучасна система освіти України переживає трансформаційні процеси, пов'язані з цифровізацією суспільства, воєнним станом та потребою забезпечити безперервність навчання. Дистанційна форма навчання стала не лише вимушеним, а й перспективним напрямом розвитку освітнього процесу. Для закладів професійно-технічної освіти дистанційне навчання відкриває нові можливості для формування самостійності, критичного мислення та пізнавальної активності учнів. У сучасних умовах особливо важливо не лише опанувати цифрові інструменти, а й навчити майбутніх фахівців ефективно організовувати власну навчальну діяльність, що є основою їхнього професійного саморозвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями дистанційного навчання займалися В. Кухаренко, К. Осадча, В. Осадчий, Б. Шуневич (синхронне/асинхронне навчання); В. Биков, А. Бойченко, Ю. Лінник (засоби дистанційного навчання); В. Лозова, М. Міщенко, С. Сисоєва (психологічні особливості дистанційного навчання), В. Биков, І. Іванюк, Л. Литвинова, Т. Олійник, Н. Морзе, О. Спірін (розвиток самостійної пізнавальної діяльності учнів). Дослідники наголошують, що дистанційне навчання сприяє індивідуалізації освітнього процесу, розвитку самоорганізації, самоконтролю та відповідальності здобувачів освіти. У наукових працях зазначається, що ефективність дистанційного навчання залежить від педагогічного супроводу, цифрової компетентності викладачів і готовності учнів до самостійного здобуття знань. Проте, незважаючи на значну кількість досліджень, питання формування самостійної пізнавальної діяльності саме в умовах професійно-технічної освіти залишається недостатньо вивченим.

Мета дослідження – аналіз можливостей дистанційного навчання як засобу розвитку самостійної пізнавальної діяльності учнів закладів професійно-технічної освіти та визначення педагогічних умов, що забезпечують його ефективність.

Результати дослідження. Дистанційне навчання базується на принципах гнучкості, мобільності, доступності та інтерактивності. У закладах професійно-технічної освіти воно не лише забезпечує функціонування освітнього процесу в умовах обмежень, а й є дієвим інструментом розвитку самостійності учнів.

Самостійна пізнавальна діяльність – це цілеспрямована активність учня, спрямована на пошук, засвоєння, осмислення й застосування нових знань без безпосереднього керівництва викладача. У дистанційному навчанні цей процес активізується через такі педагогічні інструменти:

- використання електронних освітніх платформ (Google Classroom, Moodle, Zoom, Microsoft Teams), що забезпечують індивідуалізацію навчання;
- виконання практичних завдань і проєктів із використанням цифрових ресурсів;
- інтерактивні тести, відеолекції, онлайн-симуляції;
- формування навичок тайм-менеджменту та самооцінювання результатів.

Розвитку пізнавальної активності сприяє також застосування змішаного навчання, коли поєднуються традиційні й дистанційні методи. Це дозволяє учням професійно-технічних закладів поєднувати теоретичну підготовку з практичними завданнями, самостійно планувати темп роботи, розвивати відповідальність і самоконтроль [2].

Серед основних педагогічних умов ефективного використання дистанційного навчання для розвитку самостійної пізнавальної діяльності можна виокремити:

- підвищення цифрової грамотності учнів і викладачів;
- забезпечення мотивації до самонавчання;
- педагогічну підтримку у вигляді консультування та наставництва;
- створення системи зворотного зв'язку й оцінювання прогресу;
- формування сприятливого психологічного клімату під час онлайн-взаємодії [1].

Розглянемо детальніше сервіси для організації дистанційного навчання.

Google Classroom – це безкоштовна платформа для дистанційного навчання, запущена в 2014 році. Для її використання необхідно мати акаунт Google, а сам сервіс доступний як через комп'ютер, так і через мобільний додаток. У Google Classroom викладач може створити віртуальний клас та окремі курси, які отримують унікальні коди доступу для учнів. На сторінці кожного курсу можна публікувати навчальні матеріали, проводити опитування і тести. Кожному студенту можна дати індивідуальні завдання, що будуть доступні тільки йому. Викладач може встановлювати терміни виконання завдань та відслідковувати їх виконання в реальному часі, переглядати статус виконання робіт і ставити оцінки за різними шкалами. У Google Classroom також є електронний журнал, який фіксує оцінки здобувачів освіти.

Moodle – це платформа, що надає великі можливості для налаштування курсів, контролю доступу, оцінювання та виконання завдань. Вона дозволяє переглядати всі типи електронних файлів, створювати та проводити тести для оцінки знань. Moodle також пропонує чати та форуми для комунікації. Однак деякі користувачі зауважують, що налаштування системи може бути складним.

МійКлас – це платформа з широким спектром освітніх матеріалів, включаючи завдання, теоретичні матеріали та тести. Вона також пропонує автоматичну перевірку відповідей і формує статистику успішності учнів, а також дає змогу педагогам створювати свої програми.

Аналіз джерельної бази і власний педагогічний досвід свідчать про те, що дистанційне навчання не лише забезпечує безперервність освітнього

процесу, а й виступає засобом формування ключових компетентностей майбутніх фахівців, зокрема здатності до самоосвіти й критичного мислення.

Висновки. Дистанційне навчання є важливим чинником розвитку самостійної пізнавальної діяльності учнів закладів професійно-технічної освіти. Воно сприяє формуванню навичок самоорганізації, відповідальності, творчого мислення та здатності до професійного самовдосконалення. Ефективність дистанційного навчання залежить від педагогічної підтримки, рівня цифрової компетентності викладачів і готовності учнів до самостійної роботи.

Список використаних джерел

1. Іванюк І. В. Психолого-педагогічні аспекти формування готовності учнів до самостійного навчання. *Професійна освіта: педагогіка і психологія*. 2020. №3. С. 47–52.
2. Романишина О. Я. Особливості використання змішаного навчання у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників. *Освіта і розвиток обдарованої особистості*. 2022. №9. С. 33–37.

Іван Омельчук,
*студент Володимирського педагогічного фахового
коледжу імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради,
спеціальність 015.39 «Професійна
освіта (Цифрові технології)»
м. Володимир, Україна*
Науковий керівник: Юлія Патріарх,
*викладач циклової комісії професійної цифрової
та математичної освіти Володимирського педагогічного
фахового коледжу імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради, м. Володимир, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПЕРСОНАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ТРАЄКТОРІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ

Ключові слова: штучний інтелект, персоналізація, професійна освіта, адаптивне навчання, трансформація ролі викладача, освітня аналітика, імерсивне навчання.

В сучасних реаліях професійна освіта потребує постійних змін в умовах розвитку технологій штучного інтелекту. Тут персоналізація є широко востребованою, для найкращого запам'ятовування професійних знань, умінь та навичок. Штучний інтелект це інструмент здатний швидко і точно виявляти прогалини у знаннях того, хто навчається, що дуже важливо для майбутніх фахівців. Якщо студент не освоїв основи своєї майбутньої професії, це буде створювати великі проблеми у майбутній

роботі. Дослідження показують, що індивідуальне навчання як дає кращі результати, а й робить процес більш цікавим і захоплюючим для учнів. Адже штучний інтелект підтримує саме той темп, який підходить конкретній людині, даючи можливість навчатися з комфортом, це дає бажання та мотивацію навчатися далі.

Основою для успішної персоналізації є збирання та аналіз даних про навчання. Це називається інтелектуальним аналізом освітніх даних та аналітикою навчання. Ці методи використовують штучні інтелекти для аналізу обсягу інформації, яку той, хто навчається, залишає на освітніх платформах. На основі цих даних системи можуть знаходити слабкі місця в знаннях здобувача освіти, прогнозувати успіх і створювати рекомендаційні моделі, що пропонують оптимальний індивідуальний план навчання. Великі мовні моделі, такі як ChatGPT, можуть допомагати викладачам. Вони беруть їх рутинну роботу, наприклад, підготовку чернеток чи виділення основних моментів документів, що дозволяє викладачеві ефективніше спілкуватися з учнями. Великі мовні моделі можуть надавати негайну допомогу у будь-який час, надаючи чіткі відповіді, адаптовані та перефразовані до конкретної ситуації учня, а не просто копіюючи інформацію з Інтернету.

У професійній освіті штучний інтелект тісно співпрацює з технологіями доповненої реальності, включаючи віртуальну та доповнену реальність. Вони створюють захоплюючі, інтерактивні та адаптивні навчальні середовища. Генеративний штучний інтелект може створювати унікальні сценарії, персонажів та історії у VR, які змінюються для кожного учня. Ці симуляції дозволяють студентам безпечно практикуватися, не турбуючись про наслідки, що підвищує їхню концентрацію та зацікавленість і, як наслідок, покращує пам'ять. Наприклад, американська залізнична компанія MTA Metro-North Railroad використовує VR та штучний інтелект для навчання співробітників роботі у складних ситуаціях, наприклад, як спілкуватися з «розгніваними клієнтами».

Ще один важливий напрямок - комп'ютерний зір. Ця технологія вчить машини аналізувати зображення та дані набагато швидше, ніж люди. У професійному навчанні це дозволяє точно оцінювати практичні та рухові навички. Наприклад, у сфері технічного обслуговування чи логістики системи комп'ютерного зору можуть бути інтегровані у симулятори чи реальні робочі місця. Вони аналізують, наскільки правильно фахівець виконує послідовність дій, як він рухає руками і чи дотримується він правил техніки безпеки, та аналізує кінцевий результат. Це дозволяє штучному інтелекту оцінювати не тільки кінцевий результат роботи, а й сам процес його виконання. Система може миттєво виявляти найменші помилки або неправильні рухи, надаючи учневі дуже точний та об'єктивний зворотний зв'язок.

Модель Alpha School у США – яскравий приклад того, як штучний інтелект частково замінив звичайного вчителя. Учні вивчають основні предмети лише дві години на день, використовуючи персоналізоване програмне забезпечення на основі штучного інтелекту. Головна ідея - навчання «майстерності»: система постійно перевіряє знання та не дозволяє учню перейти до наступного етапу, доки він повністю не освоїть попередній матеріал. Школа стверджує, що це допомагає учням досягати дуже високих результатів на тестах. Педагогів у класі називають наставниками чи гідями, а не вчителями. Вони не читають лекції, бо цим займається штучний інтелект. Їхня роль полягає в наставництві, мотивації, наданні емоційної підтримки та розвитку важливих життєвих навичок, таких як публічні виступи. Кожен

учень щотижня проводить 30 хвилин особистого спілкування зі своїм наставником. Тобто тут штучний інтелект та люди працюють разом, тобто, штучний інтелект відповідає за ефективність та знання, а наставник – за розвиток особистості та соціальних навичок. Однак таке навчання коштує близько 40 000 доларів на рік. Це робить його недоступним для більшості та створює ризик нерівності у доступі до переваг технологій.

Впровадження штучного інтелекту вимагає обережності та дотримання етичних норм. Нам потрібна прозорість, як, наприклад, має бути зрозумілим, як штучний інтелект приймає рішення, особливо при оцінці майбутніх фахівців. Необхідно боротися з алгоритмічною упередженістю, щоб штучний інтелект не дискримінував учнів. Захист даних також дуже важливий, оскільки освітні платформи збирають багато особистої інформації. Крім того, існує ризик того, що надмірна залежність від штучного інтелекту може послабити навички критичного мислення та самостійного аналізу інформації у учнів.

Україна також визнає величезний потенціал штучного інтелекту для персоналізації професійної освіти. Однак на практиці існує безліч перешкод, як, наприклад, нестача якісного обладнання та стабільного інтернету, а також необхідність розробки чітких законів та етичних норм використання штучного інтелекту. На державному рівні вже запускаються ініціативи, як-от онлайн-платформа, присвячена персоналізації професійної освіти.

Для професійного розвитку в Україні існує багато популярних ресурсів. Вчитель має стати не тим хто лише пердає знання, а тим хто допомагає учням мислити самостійно. Штучний інтелект може взяти на себе рутину, це дозволить педагогам краще використовувати свій час, обговорювати роботу над проектами. Також розвиток цифрової грамотності є одним з найважливіших елементів, як для викладачів, так і для студентів, для безпечноого та ефективного використання цифрових інструментів по типу штучнолго інтелекту. Нам потрібно розробити економічно ефективну стратегію адаптації, яка дозволить нам створити такий витончений рівень продуктивності, який представляє собою школа Альфа, але яку можна буде впровадити з меншими витратами.

Список використаних джерел

1. Носенко Ю. Г. Адаптивні системи навчання: сутність, характеристика, стан використання у вітчизняних закладах педагогічної освіти. Фізико-математична освіта. 2018. Вип. 3(17). С. 73–78.
2. Шелевер О. В., Капітан Л. І., Коновалов О. Ю. Адаптивне навчання здобувачів за допомогою сучасних цифрових платформ. Інноваційна педагогіка. 2024. Вип. 75. С. 269.
3. Шмигер В. Б., Василенко Н. В. Інноваційні технології цифрової освіти у вищій та середній школі України та країн Євросоюзу. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи. 2020. № 5.

Денис Пасієвич,
студент 4 курсу спеціальності 015 Професійна освіта
ВПФК імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради, м. Володимир, Україна
Науковий керівник: Ольга Гнепа,
кандидат педагогічних наук,
викладач ВПФК імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради, м. Володимир, Україна

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Ключові слова: штучний інтелект (ШІ), персоналізація навчання, автоматизація, цифровізація, освітні технології.

Постановка проблеми. Сучасний світ стрімко цифровізується, й освітня сфера не є винятком. Впровадження технологій штучного інтелекту (ШІ) створює нові можливості, але й ставить значні виклики перед закладами освіти щодо модернізації навчальних програм, підготовки педагогів та забезпечення рівного доступу до технологій. ШІ має потенціал кардинально змінити освітній процес, пропонуючи персоналізовані підходи та автоматизуючи рутинні завдання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання використання ШІ в освіті окреслено у працях Бахрушина В., Гуралюка А. Г., Доценка І. О., Кричковської Г., Куцак Л. В., Розлуцької Г. М., Гайович Є. Ф., Назарова В. С. та інших вітчизняних і зарубіжних науковців.

Метою дослідження є аналіз потенціалу штучного інтелекту та з'ясування доцільності його використання у закладах освіти.

Результати дослідження. Аналіз джерельної бази свідчить, що поняття «штучний інтелект» було вперше сформульовано в середині ХХ століття Дж. Маккарті. В освіті ШІ набув значної популярності в останні роки завдяки розвитку великих мовних моделей та інструментів для аналізу даних. В Україні, як і у всьому світі, інтерес до ШІ в освіті зростає, оскільки цей комплекс технологій пропонує інструменти для подолання викликів, пов'язаних із великими навчальними групами та потребою в індивідуальному підході до кожного учня.

Не існує єдиного універсального визначення ШІ в освіті, але більшість науковців розуміють його як систему, здатну імітувати когнітивні функції людини, такі як навчання та вирішення проблем для підтримки освітнього процесу.

Варто зауважити, що засоби ШІ в освіті поділяють за функціоналом:

- адаптивні системи навчання (персоналізація контенту);
- автоматизація оцінювання (перевірка тестів, есе);
- інтелектуальні системи наставництва (віртуальні помічники, чат-боти);
- системи аналітики даних (прогнозування успішності, ідентифікація ризиків).

У ході наукового пошуку встановлено, що 91% здобувачів освіти в Україні вже знайомі з сервісами ШІ, проте лише третина педагогів має достатній рівень підготовки для їх інтеграції у свою роботу. Крім того, значний акцент робиться на необхідності розробки професійних програм підвищення кваліфікації педагогів, які мають включати тренінги з використання ШІ та етичні аспекти роботи з цими

технологіями. Такі системи здатні генерувати результати, які за своєю якістю можуть зрівнятися з інтелектуальною діяльністю людини.

Автори одностайні в думці, що ШІ доцільно використовувати в освіті з наступних причин:

– *персоналізація навчання*. Адаптація навчального контенту і темпу до потреб кожного учня.

– *автоматизація рутинних завдань*. Звільнення часу педагогів для індивідуальної роботи з учнями.

– *глобалізація доступу*. Надання якісної освіти незалежно від місця проживання чи фізичних можливостей.

– *покращення оцінювання*. Забезпечення об'єктивного та миттєвого зворотного зв'язку.

– *підвищення залученості*. Створення інтерактивного та мотивуючого навчального середовища.

Погоджуємося із думкою науковців, що використання ШІ в освітніх закладах сприяє підвищенню якості знань, профілактиці відставання та створенню ефективного освітнього середовища. Існують різні форми застосування цього інноваційного дидактичного засобу:

– індивідуальна форма: використання адаптивних платформ, інтелектуальних репетиторів для самостійної роботи учнів.

– групова форма: застосування ШІ-інструментів для спільної роботи над проєктами, проведення діагностичних робіт з автоматизованою перевіркою [1].

Попри широкий спектр переваг, значна частина науковців вказує на невирішені питання: відсутність етичних стандартів, недостатній рівень підготовки педагогів до роботи з ШІ, ризики упередженості алгоритмів і порушення конфіденційності даних. На нашу думку, особливу увагу варто приділити узагальненню педагогічних умов ефективного впровадження ШІ. Серед них:

– інтеграція ШІ як підтримки, а не заміни викладача;

– збереження міжособистісної взаємодії між учнем та вчителем;

– забезпечення доступу до цифрової інфраструктури;

– підвищення цифрової компетентності педагогів.

Ці умови становлять основу для збалансованого впровадження ШІ, що враховує цінність як інновацій, так і традиційних методів.

Висновки. Штучний інтелект є важливим каталізатором трансформації освіти, ефективним та універсальним ресурсом для персоналізації навчання, оптимізації роботи вчителя та підвищення якості освітнього процесу. Його впровадження вимагає комплексного підходу та відповідної підготовки педагогів.

Список використаних джерел

1. Розлуцька Г. М., Гайович Є. Ф., Назаров В. С. Штучний інтелект як інноваційний дидактичний засіб. *Інформаційно-комунікаційні технології в освіті*. 2023. Вип. 63. Том 2. С. 203–206.

Ірина Поронюк,
*студентка СЗ-11 групи спеціальності
I10 Соціальне забезпечення
Луцького національного технічного університету,
м. Луцьк, Україна*

Науковий керівник: Оксана Ковальчук,
*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземної філології
Луцького національного технічного університету,
м. Луцьк, Україна*

ГЕЙМІФІКАЦІЯ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ВИКОРИСТАННЯ KAHOOT, QUIZLET, WORLDWALL)

Ключові слова: гейміфікація, цифрова освіта, методика викладання іноземних мов, комунікативна компетентність, Kahoot, Quizlet, Wordwall

Гейміфікація навчання іноземної мови в умовах цифрової трансформації освіти стає одним із найефективніших сучасних підходів, що формує нову парадигму освіти. Вона полягає у впровадженні ігрових технік у навчальний процес, що сприяє підвищенню мотивації учнів, їхній активній участі та кращому засвоєнню матеріалу. Цифрова освіта допомагає створити інтерактивне, персоналізоване середовище навчання, що відповідає вимогам нової української школи та сучасних освітніх стандартів.

Цифрова трансформація освіти відкриває нові можливості для викладання іноземних мов через активне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій. Гейміфікація стає ключовим інструментом у цій трансформації, створюючи умови для залучення здобувачів освіти у навчальний процес, знижуючи психологічні бар'єри та заохочуючи їх до активного засвоєння нових знань. Таким чином, формування мотивації і розвиток комунікативних навичок у процесі вивчення мови відбувається більш природно і ефективно [3].

Гейміфікація – це застосування ігрових елементів, таких як бали, рівні, нагороди, конкурси, командні змагання, сюжети та квести, для мотивації здобувачів освіти і підвищення ефективності освітнього процесу. У контексті іноземної мови це допомагає створити середовище, в якому здобувачі освіти відчувають цікавість і прагнення досконало оволодіти мовними навичками. Гейміфікація також сприяє розвитку креативного мислення і знижує стрес від навчання, що сприяє залученню у освітній процес.

Цифрова трансформація освіти означає широке впровадження інноваційних технологій, що підтримують інтерактивність, зручність і гнучкість навчання. Використання цифрових платформ дозволяє реалізувати індивідуальні стратегії навчання, швидко оцінювати прогрес і адаптувати матеріал під потреби кожного учня. Такий підхід відповідає тенденціям *blended learning* і *flipped classroom*, підсилюючи традиційні методи новими можливостями [2].

Наразі існує безліч платформ та застосунків, що активно використовуються у освітньому процесі. Розглянемо одні з найвідоміших та часто використовуваних.

Kahoot (рис. 1) – це інтерактивна платформа, яка дозволяє вчителям створювати онлайн-вікторини з елементами змагання, що проводяться в режимі реального часу. Це сприяє підвищенню уваги та зацікавленості учнів, формує дух колективної роботи і змагання, а також дозволяє отримувати миттєвий зворотний зв'язок. Платформа ефективно інтегрується як у прямі, так і в дистанційні уроки, що особливо актуально в умовах цифрової трансформації освіти.

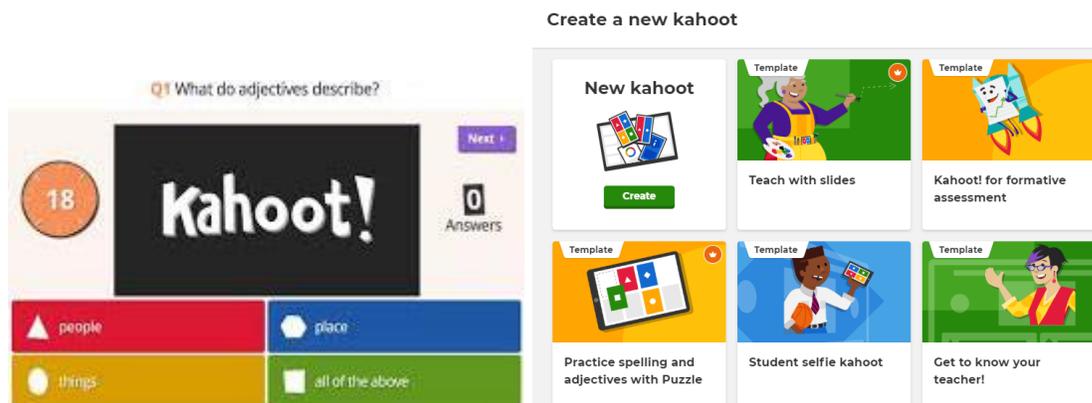

Рис. 1

Quizlet (рис. 2) – спеціалізований цифровий інструмент для вивчення лексики та граматики за допомогою карток і різних взаємодій (тестів, ігор, вправ на пам'ять). Він дозволяє адаптувати темп і складність завдань під рівень кожного учня, підтримуючи незалежне навчання та закріплення матеріалу. Ця платформа добре підходить для регулярної лексичної практики як індивідуально, так і на групових заняттях.

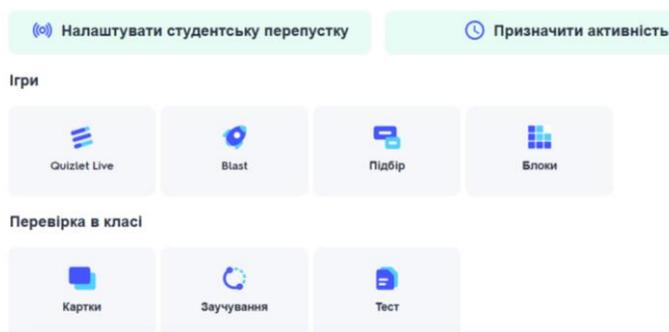

Рис. 2

Worldwall (рис.3) пропонує різноманітні інтерактивні ігри, включно з кросвордами, головоломками і пазлами, що стимулюють усі види мовленнєвої діяльності: читання, письмо, слухання і говоріння. Завдяки широкому вибору завдань платформа допомагає активізувати творчий потенціал учнів і підтримує їхню мотивацію на різних етапах вивчення мови. Вона відмінно підходить для інтеграції у навчальні програми, роблячи процес навчання живим і різноманітним [1].

Find out about our templates

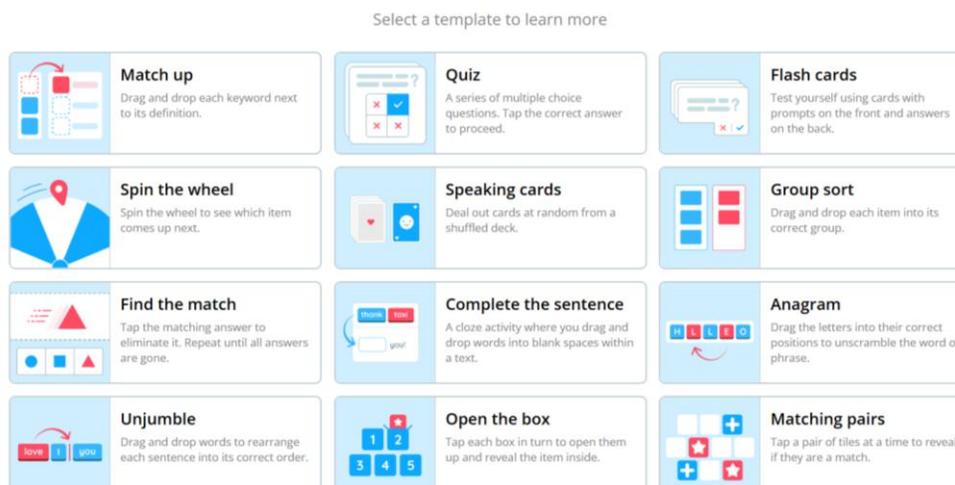

Рис. 3

Успішне впровадження гейміфікації передбачає комбінування цифрових технологій (Kahoot, Quizlet, Worldwall) з традиційними методами навчання. Гейміфікація відкриває широкі перспективи для зміцнення мотивації та підвищення якості навчання іноземних мов. Використання сучасних інструментів на кшталт Kahoot, Quizlet та Worldwall дозволяє зробити освітній процес інтерактивним, захопливим і орієнтованим на потреби кожного здобувача освіти. Завдяки цифровим платформам можна оперативно відслідковувати прогрес, аналізувати результати і надавати зворотній зв'язок. Таким чином, гейміфікація та цифрова трансформація освіти сприяє ефективності освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Зварич, І. Освітні технології у вивченні іноземних мов. Актуальні проблеми навчання іноземних мов в умовах дистанційної освіти. 2022. С. 6–7. URL: <http://surl.li/shqfkk> (дата звернення: 29.10.2025)
2. Зеленська Л. Д., Ковінько К. В. Гейміфікація як метод навчання здобувачів вищої освіти англійської мови. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. 2019. № 52. С. 21–35. (дата звернення: 29.10.2025)
3. Першина, Л. В., Козярук, Ю. Ю. Використання освітніх інтернет-технологій під час викладання іноземної мови. *Наукові записки*. 2024. С. 105–110. URL: <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-211-15> (дата звернення: 29.10.2025)

Анна Рещук,
*студентка Володимирського
педагогічного фахового коледжу
імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради,
м. Володимир, Україна*

Науковий керівник: Ольга Павлусь,
*викладач англійської мови
Володимирського педагогічного фахового коледжу
імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради,
м. Володимир, Україна*

ВПЛИВ ГЕЙМІФІКОВАНОЇ ПЛАТФОРМИ КАНООТ НА МОТИВАЦІЮ ДО ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Ключові слова: Kahoot, гейміфікація, мотивація, інтерактив, гра, онлайн сервіс

Сучасна система освіти вимагає інтеграції цифрових технологій, в тому числі і гейміфікованих платформ, які сприяють підвищенню мотивації здобувачів освіти до навчання. Одним із таких інструментів є онлайн-платформа Kahoot. Актуальність дослідження полягає у вивченні впливу використання даної платформи на розвиток навчальної мотивації, активності та залученості студентів у процес формування мовних навичок.

Гейміфікація передбачає включення елементів, схожих на гру, до неігрової діяльності, перетворюючи вивчення англійської мови, навіть професійного спрямування, на захопливий та приємний досвід. Проте основна мета ігрових елементів у навчанні полягає не лише у розвагах: вона спрямована на підвищення мотивації студентів, зацікавленості у навчанні, створення інтерактивних матеріалів та розвиток учнівської автономії.

Широке впровадження гейміфікації почалося, зокрема, у другій половині 2010 року. На відміну від ранніх досліджень, які акцентувалися переважно на навчанні лексики через інтернет, сьогодні її застосовують для вивчення всіх аспектів англійської мови — лексики, граматики, аудіювання, говоріння, читання, письма, вимови, в тому числі для навчання англійської у коледжах. Це свідчить про практичність використання ігрової платформи у реальних освітніх процесах [3].

Ігровий підхід до навчання полягає у використанні елементів гри, таких як бали, нагороди чи визначені завдання, щоб стимулювати учасників до активності та досягнення певних цілей. Програш чи успіх у гейміфікованому контексті може бути запланованим для стимулювання учасників до певних дій або навчання.

Kahoot - онлайн сервіс для створення інтерактивних завдань. Дозволяє створювати тести, опитування, вікторини. Платформу можна використовувати під час роботи з будь-якими віковими категоріями. Добре підійде як для молодшої школи, так і для дорослих людей [1].

Розглядаючи дану платформу, необхідно зазначити, що нині вона використовується як унікальна освітня технологія в навчальних закладах по всьому світу. Як об'єкт педагогічного інтересу, сервіс Kahoot може розглядатися як сучасний інтерактивний інструмент для проведення тестування, який дає змогу оцінювати швидкість і якість засвоєння матеріалу студентами, а також приносить у процес навчання момент змагання та ігри.

Серед переваг Kahoot користувачі визначають такі:

- ✓ можливості для швидкого створення тестів, опитувань;
- ✓ зрозумілий інтерфейс;
- ✓ можливість створювати різні типи тестів;
- ✓ можливість створювати тести у форматі ігрових механік;
- ✓ серйозні ігрові елементи в будь-якому вигляді тесту або вікторини;
- ✓ створені завдання дозволяють включити в них фотографії і навіть відеофрагменти;
- ✓ швидкість виконання тестових завдань контролюється за допомогою визначеного часового ліміту;
- ✓ інтерактивний режим, коли в реальному часі студенти бачать, як проходить гра і хто перемагає [2].

Варіанти використання платформи у викладанні англійської мови:

- ✓ завдання на перевірку лексики;
- ✓ граматичні вікторини;
- ✓ перевірка засвоєння текстового матеріалу;
- ✓ розвиток навичок розуміння на слух;
- ✓ групові та командні завдання;
- ✓ самоконтроль.

Отже, застосування інтерактивних функцій Kahoot є ефективним інструментом підвищення мотивації, залученості та активності учнів у процесі вивчення англійської мови. Використання ігрових елементів, таких як бали, нагороди, рівні, лідерські дошки тощо, створює захоплене та динамічне освітнє середовище, де учні отримують задоволення від навчання.

Усе це сприяє покращенню результатів вивчення англійської мови, підвищенню мотивації учні та формуванню позитивного ставлення до здобування знань, що призводить своєю чергою до більш ефективного процесу навчання та більш стійких результатів у оволодінні мовою.

Список використаних джерел

1. ВУКІ. Що таке «Kahoot!» і чому його варто спробувати для організації дистанційного навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://buki.com.ua/news/shcho-take-kahoot-i-chomu-yoho-var-to-sprobuvaty-dlya-orhanizatsiyi-dystantsiynoho-navchannya/>
2. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Випуск 80, Частина 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://chasopys.ps.npu.kiev.ua/archive/80/part_2/6.pdf
3. TalkEn. Гейміфікація: використання ігрових елементів у навчальному процесі [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://talken.cloud/blog/gamification-using-game-elements-in-the-learning-process/>

Аліна Туревич,
*студентка Володимирського педагогічного
фахового коледжу імені Агатангела Кримського,
м. Володимир, Україна*

МЕТОДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПІДРУЧНИКІВ У ПРОЦЕС НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: електронний посібник, пізнавальна діяльність, модернізації навчального середовища, впровадження.

Сучасна освіта перебуває у стані цифрової трансформації, що зумовлює потребу оновлення змісту, форм та засобів навчання. Особливо актуальним є впровадження електронних підручників, які забезпечують інтерактивність, мобільність і персоналізацію освітнього процесу. У контексті навчання інформатики у закладах професійної (професійно-технічної) освіти електронні підручники виступають не лише джерелом інформації, а й інструментом формування цифрових компетентностей здобувачів освіти.

Електронний посібник – це навчально-методичний електронний ресурс, створений у цифровому форматі для підтримки освітнього процесу. Він призначений для засвоєння певної навчальної дисципліни, теми або розділу й може містити не лише текстовий матеріал, а й мультимедійні, інтерактивні та контролюючі елементи.

На відміну від традиційного друкованого посібника, електронний посібник інтегрує в собі дидактичні, інформаційні та комунікаційні функції, що сприяють активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти.

Електронний підручник є мобільним і доступним у будь-якому місці та у будь-який час, може бути як інтернет залежним так і повністю не потребувати мережі, у залежності від його мети. Учням не потрібно носити із собою важкі книги - усі необхідні матеріали зберігаються у цифровому форматі на планшеті, смартфоні або комп'ютері.

Зручність пошуку та навігації в електронному підручнику значно перевищує можливості паперових аналогів. Учень може миттєво знайти потрібний термін або тему за допомогою функції пошуку, переходити за гіперпосиланнями, користуватися інтерактивним змістом і позначками. Це економить час і підвищує продуктивність навчання. Електронна книжка може мати не лише «сухий» текст із картинками, сучасні версії подаються із різними інтерактивними завданнями та анімованим поясненням складних термінів. Це особливо необхідно для легкого сприйняття різних математичних та алгоритмічних дисциплін.

Ефективне використання електронних підручників потребує технічного забезпечення навчальних закладів (комп'ютери, мережа, інтерактивні дошки); підготовки викладачів до роботи з цифровими ресурсами; розроблення методичних рекомендацій щодо інтеграції електронних підручників у навчальні програми; створення системи оцінювання результатів навчання з урахуванням використання електронних підручників. Прикладом успішного впровадження є використання

електронних підручників з інформатики на платформах E-pidruchnyk, Google Classroom, Moodle, LearningApps тощо.

Як Метод впровадження електронних підручників у навчальний процес можна виділити метод адаптивного навчання, використання електронного підручника, який автоматично підлаштовується під рівень підготовки здобувача освіти. Система аналізує відповіді користувача, пропонує додаткові пояснення або складніші завдання, що підвищує ефективність засвоєння матеріалу.

Якщо розглядати впровадження електронних підручників як інноваційний напрям, доречним буде використати інтегрований метод, який передбачає поетапне включення електронного підручника до існуючої системи навчання. Спочатку він використовується як допоміжний ресурс поряд із друкованим матеріалом. Викладач може почати використання окремих розділів чи інтерактивних модулів електронного підручника для закріплення тем або самосійної роботи студентів.

Завдяки широкому спектру його можливостей слід виділити проектно-орієнтований метод. Електронні підручники використовуються для реалізації навчальних проєктів. Наприклад, під час вивчення теми «Алгоритми та програмування» учні можуть використовувати інтерактивні тренажери, завдання для кодування, відеоуроки з аналізом помилок. Цей метод розвиває критичне мислення, комунікативні та дослідницькі навички, а головне розкриє всі головні переваги електронних версій.

Також варто виділити колаборативний метод. Передбачає організацію спільної роботи учнів через електронний підручник або платформу, що його супроводжує. Такі підручники можуть містити форуми, чати, спільні онлайн-зошити, що сприяє формуванню навичок роботи у команді. Це стало б важливим досвідом у користуванні цифровими ресурсами та стимулом для того, щоб учні навчалися об'єднуватися для спільного розв'язання завдань.

Впровадження електронних підручників у навчальний процес сприяє підвищенню якості освіти та розвитку інформаційно-комунікаційних компетентностей здобувачів освіти, що є незамінними навичками у всіх сферах професійної діяльності. Воно також стимулює формування навичок самоосвіти, що особливо актуально у сфері інформаційних технологій через великий потік нової інформації, яка потребує постійного оновлення та опанування сучасних знань.

Крім того, застосування електронних підручників сприяє модернізації навчального середовища закладів професійної (професійно-технічної) освіти, роблячи його більш динамічним, гнучким і адаптованим до потреб сучасного цифрового суспільства. Електронні підручники є ефективним засобом цифровізації освітнього процесу в закладах професійної освіти. Їхнє впровадження потребує комплексного підходу, що включає методичну, технічну та педагогічну підтримку. Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні адаптивних і персоналізованих електронних підручників, які враховують індивідуальні особливості здобувачів освіти.

Список використаних джерел

1. Діденко О. В. «Досвід створення електронних підручників для системи професійно-технічної освіти». Київ: 2014. lib.iitta.gov.ua
2. Гуралюк А. Г. «Методичні рекомендації підручникотворення та друку підручників у систему ПТО». 2014. lib.iitta.gov.ua

3. Antokhova A. «Електронні підручники: аналіз пропозицій та досвіду впровадження в освітню практику». Електронне наукове фахове видання “Відкрите освітнє середовище сучасного університету”, № 5, 2018, с. 10-22. openedu.kubg.edu.ua
4. Свиридюк В., Свиридюк О. «Електронний підручник як засіб формування предметної компетентності майбутніх фахівців». Актуальні питання гуманітарних наук, Вип. 55 (3), 2022.

Вікторія Фокіна,
*студентка Володимирського педагогічного фахового
коледжу імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради,
спеціальність 015.39 «Професійна
освіта (Цифрові технології)»,
м. Володимир, Україна*
Науковий керівник: Юлія Патріарх,
*викладач циклової комісії професійної цифрової
та математичної освіти Володимирського педагогічного
фахового коледжу імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради, м. Володимир, Україна*

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА МЕДІАГРАМОТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗАСОБАМИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Ключові слова: медіаграмотність, критичне мислення, цифрові технології, професійна освіта, інтерактивне навчання.

Сучасний етап розвитку освітлювальних технологій в Україні характеризується активним просуванням цифрових технологій, що зумовлено як глобальними процесами цифровізації, так і специфічними внутрішніми соціальними впливами. Зокрема, пандемія COVID-19, перехід до дистанційного та змішаного навчання, а також інформаційне перевантаження, спричинене воєнним станом, суттєво змінили роль інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці фахівців. З огляду на зростання попиту на інформацію та поширення дезінформації, розвиток медіаграмотності набуває особливого значення, що залишається ключовим елементом інформаційної безпеки, розвитку критичного мислення та професійної компетентності майбутніх освітян та фахівців у сфері цифрових технологій.

Медіаграмотність визначається як здатність людини свідомо сприймати, аналізувати, оцінювати та створювати інформаційні матеріали, що відображають реальність сучасного медіапростору. Вона наголошує на важливості вміння розпізнавати надійні джерела, виявляти маніпуляції, підробну інформацію та пропаганду, а також розуміти соціальний вплив медіа на суспільство. У контексті професійної освіти медіаграмотність є необхідною для підготовки компетентних фахівців, які не лише

володіють цифровими інструментами, але й можуть критично аналізувати інформаційні потоки.

Для майбутніх фахівців у сфері цифрових технологій медіаграмотність має особливу роль, адже вони є не лише споживачами, але й творцями цифрового контенту, а отже впливають на інформаційне середовище суспільства. Підготовка таких фахівців вимагає розвитку навичок медіаграмотності та усвідомлення етичних, соціальних та безпекових аспектів цифрової комунікації. Медіаграмотні фахівці повинні вміти аналізувати достовірність інформації, розпізнавати вплив алгоритмів, розуміти, як функціонують соціальні мережі та платформи, а також надавати практичні знання у сферах перевірки фактів та кібербезпеки.

Одним із ключових аспектів формування медіаграмотності є розвиток критичного мислення, яке включає здатність до постановки питань, перевірці фактів, пошуку доказів, аналізу різних точок зору та формування обґрунтованої позиції. У навчальному процесі це досягають завдяки створенню проблемних ситуацій, дискусій та виконання проєктів на основі реальних інформаційних матеріалів. Критичне мислення слугує методологічним центром медіаграмотності, а цифрові технології постають її інструментом.

Серед цифрових ресурсів, які активно сприяють розвитку медіаграмотності, виділяють сучасні онлайн-інструменти. Наприклад, Google Classroom дозволяє створювати віртуальне навчальне середовище, Padlet пропонує можливості для спільного аналізу медіатекстів, а Kahoot! Quizizz інтегрує елементи гейміфікації у перевірку фактів. Quizlet підтримує розробку понятійних карток, а Nearpod дає змогу створювати інтерактивні презентації. Використання цих інструментів поєднує не лише набуті теоретичні знання, але й розвиток фундаментальних аналітичних навичок, критичного розуміння та практичне створення інформаційних продуктів.

Інтерактивне навчання із застосуванням цифрових технологій означає не лише отримання теоретичних знань, але й розвиток важливих практичних навичок, таких як аналіз контенту, відрізнити факти від суб'єктивних суджень та розуміння намірів автора. Використання спеціалізованих сервісів для створення прав, спрямованих на виявлення дезінформації, перевірку джерел за допомогою надійних систем, що забезпечує практичну складову освітнього процесу. Ці підходи підсилюють інтерактивну складову навчання, яка заохочує студентів до активного мислення, ретельного аналізу та перевірки інформації, а не її пасивному споживанню.

Розвиток медіаграмотності також включає поглиблення знань учнів у галузі штучного інтелекту, який дедалі частіше використовується для створення контенту. Сучасні фахівці повинні усвідомлювати потенційні ризики, пов'язані з розвитком цифрових алгоритмів, та вміти виявляти автоматизовані маніпуляції в інформаційному просторі.

Важливим аспектом також є розвиток навичок роботи з відкритими даними: перевірка їхньої достовірності, ефективне використання та візуалізація результатів. Це готує студентів до професійної роботи в галузі цифрових технологій, де вони виступатимуть не лише споживачами інформації, а й розробниками медіапродуктів, відповідальними за їхній суспільний вплив.

Особливу увагу слід приділити розвитку культури свідомого споживання медіаконтенту, що передбачає усвідомлення кожним користувачем своєї ролі

як невід'ємної частини інформаційного середовища. Цієї мети можна досягти шляхом організації освітніх проєктів, у яких студенти аналізують медіаматеріали, створюють власні інформаційні ресурси, наприклад блоги чи відеоролики, та обговорюють питання етики та відповідальності в Інтернеті. Такі завдання сприяють розумінню масштабів цифрового контенту для суспільства та його наслідків.

Отже формування медіаграмотності у майбутніх фахівців, особливо у сфері цифрових технологій, є основним напрямком сучасної педагогіки. Використання цифрових платформ, інтерактивних ресурсів та інноваційних методів створюють сприятливі умови для трансформації навчального процесу, розвивають аналітичне мислення, самостійність та інформаційну грамотність здобувачів освіти. Медіаграмотність має важливе значення для відповідального ставлення до отриманої інформації, що стійкість до впливу дезінформації та сприяє розвитку нового типу професіоналів – критично мислячих, етично орієнтованих та компетентних у цифровій сфері.

Список використаних джерел

1. Медіаосвіта та медіа грамотність : підручник / ред.-упор.: В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк ; за наук. ред. В. В. Різуна. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с.
1. Міністерство освіти і науки України. Меморандум між МОН та Мінкультури: розвиток медіаграмотності та протидія маніпуляціям в інформаційному просторі URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/memorandum-mizh-mon-ta-minkulturirozvitok-mediagramotnosti-ta-protidiya-manipulyaciyam-v-informacijnomu-prostori> (дата звернення 10.09.2025)
2. Шмигер В. Б., Василенко Н. В. Інноваційні технології цифрової освіти у вищій та середній школі України та країн Євросоюзу. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи. 2020. № 5.

Ангеліна Гузь,
студентка 21 ФПО групи спеціальності
013 Початкова освіта Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Науковий керівник: Світлана Савчук,
викладач педагогіки Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Ключові слова: патріотичне виховання, патріотизм, національна свідомість, захист держави, Нова українська школа, ціннісні орієнтації

В умовах сучасних соціально-політичних трансформацій, повномасштабної війни та зростання загроз державному суверенітету, незалежності й культурній самобутності України, питання національно-патріотичного виховання набуває виняткової актуальності. Формування патріота сьогодні розглядається не лише

як один із напрямів освітнього процесу, а як невід’ємна складова становлення свідомого громадянина, здатного любити, оберігати й розвивати власну державу.

Відповідно до Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України, цей процес розуміється як цілісна, системна й цілеспрямована діяльність, що реалізується спільними зусиллями різних суспільних інститутів – сім’ї, закладів освіти, громадських організацій, органів державної влади та місцевого самоврядування [3]. Основна мета національно-патріотичного виховання полягає у формуванні у підростаючого покоління високого рівня патріотичної свідомості, вірності Батьківщині, готовності захищати національні інтереси, а також відповідальності за майбутнє України як демократичної, правової та соціальної держави [3].

З огляду на сучасні завдання, що стоять перед системою освіти, особливої значущості набуває організація національно-патріотичного виховання в початковій школі. Саме в цей період формуються базові морально-ціннісні орієнтири дитини, закладаються основи громадянської свідомості, перші уявлення про державу, суспільство та особисту відповідальність. Початкова школа виступає першим соціальним середовищем, у якому дитина не лише здобуває знання, а й вчиться співчувати, шанувати Батьківщину, поважати її символи, мову та культурні традиції.

У контексті реалізації Концепції Нової української школи, одним із ключових напрямів якої є виховання відповідального, свідомого громадянина-патріота, зростає потреба у практичному дослідженні дієвих шляхів патріотичного виховання саме в початковій ланці освіти. Серед основних завдань НУШ – створення безпечного, гуманістично спрямованого освітнього простору, де дитина відчуває себе частиною нації, вчиться емпатії, взаємодопомоги та відповідальності за власні вчинки [2].

Патріотичне виховання в системі Нової української школи не виступає окремим напрямом, а є наскрізним компонентом освітнього процесу. Його реалізація передбачає формування у молодших школярів любові до Батьківщини, поваги до державних символів, знання історії та культури народу, толерантності, громадянської свідомості та готовності діяти в інтересах суспільства. Освітнє середовище початкової школи має будуватися на принципах поваги, партнерства, взаєморозуміння й підтримки, а вчитель виступає не лише носієм знань, а й прикладом громадянської позиції, активності та відповідальності.

Проблемі патріотичного виховання значну увагу приділяли українські мислителі, педагоги, філософи: В.Сухомлинський, С. Русова, І. Бех, П. Кононенко, В. Матящук та інші. У своїх працях вони підкреслювали значущість виховного процесу як чинника формування особистості, наголошуючи на його ролі у становленні національної самосвідомості, моральної стійкості та громадянської зрілості.

Особливої уваги потребує емоційна складова патріотичного виховання у початковій школі. Молодші школярі сприймають навколишній світ образно, через почуття, тому найбільш результативними є такі форми роботи, які поєднують емоційне залучення з активною діяльністю. До них належать участь у народних і державних святах, шкільних проєктах, ранкових колах, майстер-класах, благодійних акціях, зустрічах із захисниками України, волонтерами, діячами культури. Такі засоби, як пісня, вірш, легенда, казка, український мультфільм чи театр, формують у дітей

стійкий емоційний зв'язок із національною культурою, сприяючи збереженню культурного коду нації [4].

Дієвими інструментами патріотичного виховання є проектна діяльність, зокрема ініціативи на кшталт «Моя Україна», «Прапор миру», «Лист воїну», «Родинне дерево», «Тиждень української мови». Наприклад, під час реалізації проекту «Моя Україна» учні створюють тематичні лепбуки, малюнки, відеопривітання, готують презентації про свій край, виконують українські пісні. Такі форми роботи не лише поглиблюють знання дітей про Батьківщину, а й формують почуття належності до українського народу, розвивають активну громадянську позицію.

Важливою умовою результативності патріотичного виховання є створення ціннісно насиченого виховного середовища в класі – простору, де звучить українське слово, шануються державні символи, де кожна дитина відчуває свою приналежність до великої української спільноти. Ключова роль у цьому процесі належить учителеві, який не лише навчає, а й формує атмосферу довіри, поваги, гідності; власним прикладом демонструє любов до України, її історії, мови, героїв. Поведінка, мовлення, інтонації, добір навчального матеріалу – усе це є складовими педагогічного впливу.

Не менш значущим чинником є **співпраця школи з родиною**. Саме в сім'ї дитина вперше засвоює елементи народної культури – слухає пісні, казки, знайомиться з традиціями. Завдання школи – не замінити родинне виховання, а підтримати його, розвинути, створивши партнерські взаємини. Спільні свята, творчі проекти, екскурсії, виставки, зустрічі з представниками старших поколінь, які мають досвід служби чи волонтерства, допомагають об'єднати родину й школу в єдиний виховний простір [1].

Активне залучення представників місцевої громади, ветеранів, волонтерів, митців і культурних діячів до освітнього процесу значно підсилює ефективність патріотичного виховання. Безпосереднє спілкування дітей з носіями громадянської активності та самовідданості створює живі приклади патріотизму, сприяє формуванню довіри до суспільних інституцій, розвиває мотивацію до участі в житті громади [4].

Отже, до найдієвіших шляхів патріотичного виховання в початковій школі належать: інтеграція патріотичного змісту у всі навчальні дисципліни (особливо в курс «Я досліджую світ»), проведення емоційно насичених виховних заходів, систематичне дотримання державних ритуалів і традицій, організація волонтерських і благодійних ініціатив, розвиток шкільних традицій, спрямованих на формування любові до рідного краю.

Таким чином, патріотичне виховання в умовах Нової української школи потребує комплексного педагогічного підходу, що поєднує знання, емоційне переживання й практичну діяльність. Формування патріотичних почуттів у молодших школярів не може обмежуватися окремими заходами – це цілісна, системна освітньо-виховна практика, яка забезпечує становлення національної ідентичності, громадянської зрілості та відповідального ставлення до Батьківщини.

Список використаних джерел

1. Білан Н. М. Патріотичне виховання в освітньому просторі. *Початкова школа*. 2021. № 3. С. 17 – 21.

2. Концепція Нової української школи. URL:<https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 20.10.2025).

3. Концепція розвитку національної ідентичності. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-2024-%D1%80#Text> (дата звернення 21.10.2025).

4. Савченко О. Я. Педагогіка початкової школи. Київ: Богдан, 2019. 220 с.

Віталіна Гусар,
студентка 21 ФПО групи
спеціальності 013 Початкова освіта
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Науковий керівник: Світлана Савчук,
викладач педагогіки Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

НАОЧНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ключові слова: наочність, молодші школярі, пізнавальна діяльність, засоби навчання, початкова школа.

У сучасному освітньому процесі молодшої школи питання стимулювання пізнавальної діяльності учнів виходить на перший план. У центрі освіти мають перебувати не лише знання, а й формування здібності самостійно мислити, пізнавати навколишній світ, зацікавлюватися ним. Як зазначає Л. В. Кравчук, «пізнавальна активність – це міра розумового зусилля, спрямована на задоволення пізнавальних інтересів індивіда» [3, с. 10]. Водночас для молодших школярів – учнів початкової освіти – особливого значення набуває фактор конкретного сприймання, образності, що допомагає «зменшити абстрактність навчального матеріалу». У цьому контексті принцип наочності виступає потужним засобом організації пізнавальної діяльності.

Актуальність проблеми зумовлена тим, що в умовах модернізації української початкової школи та переходу до активних, дитиноцентричних форм роботи виникає потреба в таких дидактичних засобах, які б сприяли активізації пізнання і формуванню самостійності. Відомо, що органи зору мають значно більшу пропускну здатність, ніж слуховий канал, тому використання у навчанні засобів наочності є винятково важливим.

Важливу функцію у піднесенні теоретичних принципів і використання засобів наочності в освіті користаються праці таких науковців: Бондарчук Н. В., Дубяга С., Кравчук Л. В., Яновська Т., Романюк А. А., Сірант Н., Дьоміна В. та ін. Наочність як принцип навчання вперше обґрунтував відомий педагог Ян Амос Коменський

у своїй праці «Велика дидактика». Він зазначав, що джерелом знань про навколишній світ є наші відчуття.

Вимоги до формування особистості базуються на гуманістично орієнтованому навчанні та вихованні. Початкова освіта є першим освітнім рівнем та закладає фундамент загальноосвітньої підготовки учнів. Ураховуючи те, що провідною діяльністю молодших школярів є навчання, саме активізація пізнавальної діяльності учнів в освітньому процесі початкової школи набуває особливої актуальності [1, с. 103].

Видатний швейцарський педагог Й.Г. Песталоцці вважав наочність абсолютною основою будь-якого пізнання і наголошував, що чуттєве сприйняття є єдиним фундаментом будь-якого людського пізнання. Наочне навчання є «лише простим продовженням того, що було закладено природою в якості інстинкту і навіть у тих же природних проявах» [4, с. 141]. Сучасні педагоги-дидакти трактують наочність як джерело знань, на основі якого формуються уявлення і поняття про явища та предмети. Таким чином, наочність розглядається не просто як ілюстрація, а як змістовна складова активного пізнання.

Наочність у процесі навчання молодших школярів може бути окреслена як засіб, який дозволяє перейти від живого сприймання конкретних предметів і явищ дійсності або їх зображень до абстрактного мислення. У даному контексті зазначають, що вона сприяє розумовому розвитку учнів, допомагає виявити зв'язок між науковими знаннями і життєвою практикою, полегшує процес засвоєння знань, стимулює інтерес до них. У педагогічному аспекті це означає практичну організацію навчання так, щоб учень не просто сприймав інформацію пасивно, а активно працював з образом, моделлю, схемою, ілюстрацією, що підвищує його пізнавальну активність.

Навчаючи дітей розпізнавати та описувати предмети, необхідно декілька разів підряд застосовувати різні екземпляри одного й того ж об'єкта. Тільки в цьому випадку буде забезпечена як активна робота мислення дитини, так і справжнє навчання розпізнаванню ознак та найменуванню предметів. На перших етапах навчання використовуються, головним чином, предметні малюнки як посібники для розвитку мовлення, для накопичення словника. Спочатку малюнки співвідносять з тими предметами, які на них зображені. В подальшому – слугують наочною опорою слова, коли предмета вже нема. Під малюнком легше, зручніше дати підпис-назву для наступного запам'ятовування слова [2, с. 78].

Образ предмета стає наочним лише тоді, коли людина його усвідомлює, аналізує та співвідносить із уже наявними знаннями. Такий образ не виникає автоматично – він є результатом активної пізнавальної діяльності. Наочність виступає важливим допоміжним засобом навчання, що сприяє глибокому й якісному засвоєнню нового матеріалу. Використання наочних матеріалів допомагає молодшим школярам розвивати уяву, увагу, пам'ять, мислення та спостережливість [5, с. 200-203].

Ефективне застосування наочних засобів у молодшій школі створює умови для активізації пізнавальної діяльності учнів: мотивування до навчання, підвищення рівня уваги, активного сприймання, формування уявлень. Принцип наочності – це найбільш відомий і зрозумілий принцип навчання, в основі якого лежить наукова закономірність про те, що ефективність засвоєння знань залежить від залучення

до процесу пізнання різних органів чуття. При цьому потрібна правильна організація: засоби наочності мають відповідати віковим особливостям, відповідати меті уроку і не перевантажувати дитину великою кількістю матеріалу. Зокрема для молодших школярів, які за своєю віковою психологією сприймають світ через конкретні образи, наочні моделі та ілюстрації допомагають створити опорні образи, за допомогою яких вони можуть будувати більш складні поняття. Наочність виступає засобом переходу від чуттєвого сприймання до пізнання, формування уявлень і далі – абстрактного мислення. Використання мультимедійних технологій дає змогу створювати різноманітні засоби наочності, зокрема електронні книги та підручники, навчальні посібники, презентації, публікації, комп'ютерні фільми, а також гіпертекстові інформаційно-довідкові системи – архіви, каталоги, довідники, енциклопедії, тестові та моделювальні програми-тренажери. Такі ресурси поєднують у собі текстову, графічну, звукову, відеоінформацію та анімацію.

Практична реалізація поняття наочності молодшими школярами в навчальному процесі передбачає включення реальних предметів, макетів, таблиць, схем, ілюстрацій, мультимедійних засобів. Наочність буває: натуральна (рослини, тварини, гірські породи), образна (картини, таблиці, моделі, муляжі), символічна (географічні карти, графіки, діаграми, схеми, формули). Через це наочність створює можливість не тільки сприймати нове, але й активно працювати з ним: описувати, порівнювати, аналізувати, моделювати, що підсилює пізнавальну активність.

Не менш значущим є педагогічне середовище й умови, за яких наочність дійсно стимулює пізнавальну діяльність. Для молодших школярів це означає створення ситуацій спостереження, моделювання, обговорення, самостійної роботи з наочним матеріалом. У таких умовах дитина не просто бачить і запам'ятовує, а мислить, робить висновки, ставить запитання, співвідносить образи із власним досвідом – і це суттєво підвищує рівень її пізнавальної діяльності [6, с. 107-109].

У підсумку можна констатувати, що наочність як засіб підвищення пізнавальної діяльності молодших школярів є не вибірковою, а базовою складовою сучасного навчального процесу. Використання наочних засобів дає змогу зменшити абстрактність змісту, активізувати навчальну мотивацію та увагу, сформулювати конкретні образи, які стають опорою для подальшого мислення. При цьому ефективність її впровадження залежить від адекватності засобів віковим особливостям дітей, раціональності їх використання та педагогічної майстерності. У перспективі важливо продовжити дослідження конкретних методик інтеграції наочності в різні навчальні дисципліни початкової школи з метою формування системи методичного забезпечення цієї роботи.

Список використаних джерел

1. Бондарчук Н. В. Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2008. № 41. С. 103–106.
2. Дьоміна В., Дубяга С. Наочність як засіб підвищення пізнавальної активності дошкільників із порушеннями слуху. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*, 2023. с. 77-83.
3. Кравчук Л. В. Розвиток пізнавальної активності молодших школярів Сучасна школа України (2). 2012. с. 10-15.

4. Романюк А. А. Особливості застосування сучасних засобів наочності у початковій школі в контексті нових педагогічних парадигм. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. 2016. Вип. 13(2). С. 140-144.

5. Сірант Н. Особливості застосування засобів наочності у контексті початкової освіти. *«Актуальні питання гуманітарних наук»*. 2021. Вип 37, Т. 3, С.200-204.

6. Яновська Т. Психологічні особливості наочно-образного мислення молодших школярів. *Молодий вчений*, 4 (80), 2020. С. 107-110.

Анюта Лебідь,
*студентка 42ДО групи спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*
Науковий керівник: Аліна Циплюк,
*кандидат педагогічних наук КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ УСПІШНОЇ ІНКЛЮЗІЇ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У тезах розглядаються основні педагогічні умови, що впливають на якість і результативність інклюзії у закладах дошкільної освіти. Особливу увагу приділено підготовці педагогів, роботі команди супроводу, організації адаптованого середовища та взаємодії з батьками. Авторка також ділиться власними міркуваннями щодо ролі емоційного клімату та індивідуалізації навчання для дітей з особливими освітніми потребами.

Ключові слова: інклюзія, діти з ООП, дошкільна освіта, адаптоване середовище, команда супроводу.

Інклюзія у дошкільній освіті сьогодні набуває особливо великого значення. Я вважаю, що саме в ранньому віці дитина формує базові уявлення про себе, інших людей і соціальний світ. Тому важливо не тільки допустити її до участі у житті групи, але також створити такі умови, за яких вона буде відчувати себе рівною серед інших дітей, а не ізольованою чи «інакшою».

Актуальність запропонованої теми підтверджується низкою релевантних наукових досліджень, які стосуються: концептуальних засад інклюзивної освіти (І. Демченко, В. Засенко, С. Колупаєва, Л. Таранченко, Н. Софій, З. Шевців); особливостей формування інклюзивного середовища в ЗДО (Т. Бех, Т. Басенко, К. Крутій, І. Царенюк). Впровадження інклюзивної освіти в ЗДО здійснюється відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» (нова редакція від 1 січня 2025 р.). Засади державної політики у сфері дошкільної освіти перегукуються із основними ідеями інклюзії, як-от: дитиноцентризм, особистісно орієнтований підхід, рівний доступ до здобуття дошкільної освіти, пріоритет сімейного виховання дитини, педагогічне партнерство сім'ї та закладу дошкільної освіти; доступність та інші [7].

Першою і, на нашу думку, однією з головних умов є професійна підготовка педагогів. Вихователь повинен не лише знати особливості певних порушень розвитку, але й уміти спостерігати за поведінкою дитини, помічати труднощі і реагувати на них спокійно. Часто саме від того, як педагог подає приклад у групі, залежить ставлення інших дітей. У сучасних дослідженнях підкреслюється, що професійна компетентність педагогів є ключем до якісної інклюзії [1].

Важливою умовою є і злагоджена робота команди супроводу. Психолог, логопед, дефектолог, вихователь – усі вони повинні діяти як єдиний механізм. Ми вважаємо, що регулярний обмін інформацією дозволяє уникати суперечливих підходів, які можуть збивати дитину з толку. Для дошкільнят передбачуваність дуже важлива, бо різкі зміни часто викликають у них стрес або протест [2].

Окрему роль відіграє адаптоване середовище. Простір групи повинен бути безпечним і зрозумілим. На нашу думку, що поділ приміщення на чіткі ігрові зони, використання піктограм, сенсорних матеріалів і куточків для відпочинку допомагає дитині краще орієнтуватися. Деякі діти мають підвищену чутливість до світла чи звуків, тому важливо мати можливість регулювати рівень стимуляції, щоб уникнути перевантаження [3].

Ще одна умова – індивідуалізація навчання. У дошкільних групах діти завжди різні за темпом і можливостями, але інклюзія робить ці відмінності ще помітнішими. Тому педагог має пропонувати завдання, які дитина може виконати, але які все одно стимулюють її розвиток. На нашу думку, індивідуалізація не означає спрощення, а означає доступність – коли всі діти можуть прийти до результату, але кожен своїм способом [4].

Не менш важливою умовою є співпраця з батьками. Якщо родина розуміє, як організований освітній процес і які завдання стоять перед дитиною, тоді дитина має більше шансів на стабільний розвиток. Батьки повинні отримувати не лише рекомендації, але також підтримку, бо інклюзія часто потребує змін і вдома. Єдині підходи сім'ї та педагогів створюють відчуття безпеки для дитини [5].

Варто згадати і про емоційний клімат у групі. Діти швидко вловлюють настрій вихователя та однолітків. Якщо дорослий демонструє прийняття, терпіння і пропонує дітям моделі взаємодопомоги, це формує цінності, які надалі допомагають усім дітям, а не лише тим, хто має ООП. Вважаємо, що саме тепла атмосфера робить інклюзію природною, а не формальною [6].

Отже, успішна інклюзія в дошкільному закладі ґрунтується на низці педагогічних умов. Але найважливішими серед них є професійна готовність вихователів, злагоджена робота команди супроводу, адаптоване середовище, активна співпраця з батьками та позитивний емоційний клімат у групі. Це створює простір, де кожна дитина може розвиватися у власному темпі і відчувати себе частиною колективу.

Висновки. Отже, успішна інклюзія у закладах дошкільної освіти можлива лише тоді, коли всі учасники працюють разом. Важливо, щоб педагоги були підготовлені й розуміли потреби дітей, але також щоб працювала команда супроводу та була налагоджена співпраця з батьками. Не менш значущим є створення безпечного та підтримуючого середовища, де дитина може спокійно рухатися, грати й навчатися. Тепла атмосфера у групі та повага до різності допомагають дитині з ООП відчувати

себе прийнятою. Усі ці умови разом створюють простір, у якому дитина може розвиватися у власному темпі та бути активною частиною колективу.

Список використаних джерел

1. Гавриленко Т. Інклюзивна дошкільна освіта: практичні підходи та реалії. *Педагогіка і сучасність*, 2021.
2. Слободянюк І. Професійна готовність педагогів до роботи в умовах інклюзії. *Освітній дискурс*, 2023.
3. Крамаренко С. Організація доступного середовища у дошкільних групах. *Дошкільна освіта*, 2020.
4. МОН України. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Київ, 2021.
5. Денисюк О. Взаємодія педагогів і родини в умовах інклюзивної освіти. *Педагогічний альманах*, 2022.
6. Марчук Л. Емоційний клімат у групі як чинник успішної інклюзії. *Соціальна педагогіка*, 2024.
7. Шульга І. Інклюзія в закладах дошкільної освіти. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/37786/1/76_Shulha.pdf (дата звернення: 30 жовтня 2025 року).

Софія Лукашук,
студентка 21 ФПО групи
спеціальності 013 Початкова освіта
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Науковий керівник: Світлана Савчук,
викладач педагогіки Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

УКРАЇНЬСЬКА НАРОДНА КАЗКА ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Ключові слова: виховання, цінності, морально-етичні норми, духовні орієнтири, казка, роль учителя.

Питання виховання у молодших школярів загальнолюдських цінностей (доброти, відповідальності, поваги до ближнього, чесності, толерантності) потребує на сьогодні надзвичайної уваги, оскільки сучасний світ з його динамічністю, впливає на зміни у формуванні системи цінностей підростаючого покоління. Загальнолюдські цінності лежать в основі сталого розвитку особистості та громадянської зрілості. Значний педагогічний потенціал у процесі аксіологічної соціалізації молодших школярів демонструє українська народна казка.

Дослідження [1-3] показують, що українські народні казки активно моделюють ситуації співпраці, доброзичливості, відповідальності, «...найпопулярніші серед дітей українські народні казки зосереджені на кардинальних виховних ситуаціях, образному обігруванні... моральних і поведінкових норм» [3]. Психолого-педагогічні особливості сприймання української народної казки молодшими школярами ґрунтуються на вікових характеристиках їхнього емоційного, морального та пізнавального розвитку. У молодшому шкільному віці (6 – 10 років) діти відзначаються яскравою емоційністю, вразливістю та схильністю до наслідування [1].

У дітей молодшого шкільного віку провідною діяльністю є навчання, однак важливу роль продовжує відігравати гра і художня творчість, казка, поєднує елементи гри, фантазії та морального змісту, виступає природним середовищем розвитку емоційно-моральних почуттів, сприяє виникненню емпатії – здатності співпереживати героям, що є основою для становлення гуманістичного світогляду [1].

Загальнолюдські цінності як доброта, справедливість, відповідальність, взаємоповага – становлять основу морально-етичної культури дитини, її громадянської й особистісної зрілості. Цінності не виникають самі по собі, вони закладені в культурно-історичному досвіді народу, передаються через символи, сюжети, образи – і одним із найсприятливіших засобів цієї передачі виступає народна казка.

Огляд педагогічної, фольклористичної та психологічної літератури дозволяє стверджувати, що українська народна казка як культурно-історичне явище й як феномен народної педагогіки має значний виховний потенціал, вона є носієм національної мудрості, у сюжетах якої відображаються уявлення предків про добро й зло, взаємини людини з природою, з іншими людьми, із суспільством, з самим собою [4].

Виховний потенціал українських народних казок проявляється в тому, що вони розповідають історії, через образи й дії героїв формують моральні орієнтири, в казках дитина зустрічає персонажів, які переживають вибір, помиляються, виправдовуються, перемагають або зазнають поразки, та які демонструють моделі поведінки, працювати – чи лінуватись, допомагати – чи бути байдужим, поважати – чи зневажати.

Казка «Лисичка-сестричка і Вовк-панібрат» має виразне етичне спрямування, в ній викриваються хитрість, жадібність і довірливість, що часто призводять героїв до комічних, але повчальних ситуацій. Завдяки гумористичному змісту діти легко засвоюють мораль казки. Обман рано чи пізно стає очевидним, а справедливість завжди перемагає. «Рукавичка» – добра, весела історія, у якій усі звірята, хоч і різні за розміром і вдачею, знаходять спільну домівку, навчає толерантності, дружбі, умінню ділитися, а її сюжет символізує єдність, взаємоповагу та гармонійне співіснування у спільному просторі. Казка «Пан Коцький» акцентує увагу на самооцінці, гідності та силі дружби. Її герої, лісові звірята, через кумедні ситуації демонструють, що повага до себе та підтримка друзів допомагають долати труднощі й небезпеки, казка формує у дітей віру у власні сили та важливість взаємодопомоги.

У казці «Коза-Дерева» яскраво розкривається тема нечесності, хитрощів і підступності, що нерідко зустрічаються у повсякденному житті. Головна героїня спритна Коза, за допомогою обману заволодіває чужою домівкою, але її хитрощі зрештою викриваються, сюжет розважає дітей і при цьому ще й має глибокий

моральний зміст, він показує, що брехня та підступність ніколи не приносять справжнього успіху. Через образи тварин діти усвідомлюють, що зло обов'язково буде покаране, а правда й доброта завжди перемагають. Казка підкреслює значення дружби, єдності та взаємної допомоги, лише спільними зусиллями звірята долають неправду, відновлюючи справедливість.

Казка «Пшеничний колосок» належить до найяскравіших трудових оповідань української народної творчості, у яких простежується ідея цінності праці та відповідальності. Сюжет про Півника і ледачих мишенят, які не хотіли допомагати у вирощуванні зерна, а потім залишилися без хліба, навчає дітей простій, але надзвичайно важливій істині: лише наполегливість і праця приносять результат, виховує у молодших школярів почуття обов'язку, справедливості, взаємопідтримки, розуміння того, що кожен член колективу має робити свій внесок у спільну справу.

Через казкову форму створюється ситуація «проживання» морального вибору, що допомагає молодшому школяру осмислити власну поведінку, сформулювати ставлення до інших, відчути цінність спільності, підтримки, взаємодопомоги

Героїчна казка «Кирило Кожум'яка» має особливе місце серед народних оповідей, адже в ній утілено ідеали мужності, сили духу та патріотизму. Головний герой – Кирило, простий ремісник, який завдяки своїй відвазі та вірі у справедливість перемагає Змія – символ зла і поневолення. Його образ уособлює народного захисника, що бореться за добро, волю й мир. Казка формує у дітей почуття гідності, гордості за свій народ і Батьківщину, а також переконання, що навіть звичайна людина може стати героєм, якщо має чисте серце й сильний дух.

Народна казка вчить, що вільну людину тримає в суспільстві совість, честь, прив'язаність до своєї землі й народу, почуття відповідальності і почуття обов'язку.

Особливості розуміння символіки, сюжетів і персонажів народних казок зумовлені віковими когнітивними можливостями дітей, молодші школярі сприймають казку цілісно, емоційно, не завжди усвідомлюючи її підтекст, вірять у чарівні події, ототожнюють себе з позитивними героями, прагнуть наслідувати їхню поведінку. Символічні образи – наприклад, Лисичка як уособлення хитрощів, Качечка як символ доброти, Кирило Кожум'яка як утілення сили та мужності стають для дітей моральними орієнтирами. Через ці образи дитина починає розуміти глибші поняття: справедливість, вдячність, мужність, самопожертву. Саме в цьому полягає педагогічна цінність казки – вона навчає не через моралізаторство, а через емоційно привабливі сюжети.

Від педагога залежить, як саме діти зрозуміють і осмислять зміст народного твору, вчитель має допомогти учням побачити моральний сенс казкових подій, навчити порівнювати поведінку героїв, робити висновки, узагальнювати. Під час бесіди, обговорення чи інсценування педагог акцентує увагу дітей на моральних уроках, що таке добро, як чинити справедливо, чому потрібно бути чесним і працьовитим. Завдяки цілеспрямованій педагогічній роботі казка стає ефективним засобом виховання гуманних почуттів, формування позитивних моральних якостей і світогляду молодшого школяра.

Використання казки на уроках літературного читання є дуже ефективним засобом виховання молодших школярів. Через аналіз поведінки героїв, обговорення їхніх учинків і мотивів діти вчаться розрізняти добро і зло, справедливість і обман, формують уявлення про моральні норми. Під час таких уроків учитель може

застосовувати методи бесіди, рольової гри, евристичної бесіди, елементів драматизації.

Позакласна та виховна робота з використанням українських народних казок відкриває додаткові можливості для формування загальнолюдських цінностей. Казкові ігри, театралізовані інсценізації, конкурси знавців народної мудрості або творчі завдання стимулюють активність, колективну взаємодію, ініціативність дітей, інсценізація казки «Лисичка-сестричка і Вовк-панібрат» допомагає обговорити теми довіри, хитрощів і справедливості; створення власної казки виховує уяву, фантазію, моральну відповідальність. Такі форми роботи сприяють розвитку комунікативних навичок, емпатії та навичок морального вибору.

Через казку дитина долучається до духовної спадщини свого народу, вбирає рідну мову, образність, символіку, знайомиться з народними уявленнями про світ, людину, природу, що формує відчуття національної ідентичності, любов до Батьківщини, шанобливе ставлення до традицій. Родинне виховання через народну творчість допомагає «створити місток між минулим і сучасним, щоб дитина відчула безперервність культурної традиції» [2].

Таким чином, українська народна казка є високоефективним, автентичним та природним засобом формування загальнолюдських цінностей (доброти, відповідальності, чесності, поваги, толерантності) у молодших школярів.

Отже, українська народна казка, як феномен народної педагогіки, має невичерпний потенціал для конструювання ціннісно-сислової сфери дитини, допомагаючи молодшому школяреві сформувати гуманний світогляд, стати відповідальною та морально зрілою особою.

Список використаних джерел

1. Безпарточна В. Роль казки в житті дитини. *Психолог. Шкільний світ*. 2010. № С. 24-25.
2. Гагарін М. Критерії добору українські народні казки для виховання морально-естетичних почуттів *Початкова школа*. 2006. №1. С. 55-58
3. Дідух І. О. Соціокультурні орієнтації молодших школярів на прикладах народної казки. Київ: 2013. 41 с.

Ангеліна Цегловська,
*студентка Володимирського педагогічного
фахового коледжу імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради, м. Володимир, Україна*

STEM –ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Ключові слова: STEM –освіта, STEM –підхід, початкова школа.

STEM – це міждисциплінарний підхід, розроблений для розвитку оволодіння здобувачами освіти галузями знань, які є вирішальними для професійного розвитку. Цей підхід до навчання гарантує, що учні свідомо розуміють складні проблеми навколишнього світу та розробляють інноваційні рішення для їх вирішення.

STEM -освіта — це підхід до викладання або навчання, який інтегрує науку, технологію, інженерію та математику.

Теоретичні аспекти питання STEM-освіти розглянуті в працях зарубіжних науковців таких як, Georgette Yakman (дослідниця-засновниця освітньої структури STEM), Jonathan W. Gerlach (старший директор з питань глобальних партнерств STEM) та українських науковців І. Василяшко (Інститут модернізації змісту освіти МОН України), С. Галата, О. Коршунова (науковий співробітник відділу математичної та інформатичної освіти), Н. Морзе (фахівець з методики викладання математики та інформатики, доктор педагогічних наук, професор), О. Патрікеєва (начальник відділу STEM-освіти ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України) та ін.

Кожне нове покоління відрізняється від попереднього, тому і методи, засоби навчання повинні підходити йому. Завдяки сучасним технологіям значно розширюються можливості сучасного уроку. Зараз у світі широко поширюється STEM -освіта, про це свідчить кількість наукових публікацій про цей підхід.

В першу чергу він зосереджений на методології проблемного та практичного навчання. STEM -освіта зосереджує увагу на розвитку логічного та критичного мислення, навичок які знадобляться у житті у сучасному світі, у розвитку кар'єри та професійного життя [5, с. 28].

STEM-освіта охоплює науку, технології, інженерію та математику, оскільки ці чотири галузі є фундаментальними для розвитку ключових навичок у сучасному світі: критичного мислення, вирішення проблем та креативності. Інтеграція цих галузей має на меті розвиток практичних навичок здобувачів освіти та допомогу їм у розумінні того, як науку та технології можна застосовувати в реальних життєвих ситуаціях, готуючи їх до майбутньої кар'єри у високотехнологічних галузях [3, с. 1435].

Основою STEM є практичні завдання чи проблеми. Учні вчать знаходити рішення через безпосереднє застосування повсякденного життя, через спроби та помилки, а не теорії. STEM-освіта забезпечує творче середовище для світогляду дітей, дозволяючи їм не лише задовольняти власні потреби, а й готуватися до дорослого життя та будувати спільноту з кращим майбутнім. На відміну від традиційної освіти, як ми її розуміємо, STEM-освіта надає дітям більше автономії (самостійності). Менша взаємодія між вчителем та учнем під час навчання робить оцінку навчального прогресу точнішою. Завдяки цій свободі діти вчать бути

незалежними, приймати власні рішення та брати на себе відповідальність. STEM-освіта не лише сприяє взаємодії з освітніми ресурсами, але й дозволяє розвивати знання через безпосереднє застосування різних видів діяльності. Ці види діяльності можуть бути настільки захопливими, що їхня складність не викликати незадоволення в учнів [6, с. 125].

Від вчителів початкової школи очікується, що вони надихатимуть дітей вивчати природничі науки та математику. STEM-освіта користується широкою популярністю у всьому світі та пропонує можливість стимулювати інтерес молодих учнів до науки та досліджень і надихати їх займатися науковими, математичними та технологічними темами. В Україні STEM-освіта набирає обертів; у 2020 році було прийнято Концепцію розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіта) [2, с. 128].

Найчастіше вчителі вибирають метод бесіди, пояснення, наочності так як вони є легшими у підготовці вчителя. Тоді як STEM -освіта пропонує більш ефективні методи, такі як практична діяльність, самостійне навчання, дослідницький та інтегрований підхід. Тому дуже важливо забезпечити вчителів інформаційний простором, начальними матеріалами та технікою для полегшення підготовки до уроку [7, с. 38].

Для успішного впровадження STEM -освіти в Україні вчителі мають опанувати основи знань з дисциплін які є в основі STEM (математика, природничі науки, технології, інженерія). Та вміти проводити інтегровані уроки, так як вони є складовою STEM -освіти. Існує великий потенціал для використання STEM-освіти у системі початкової освіти, оскільки до навчальних закладів впроваджено навчальні програми та підручники, в яких реалізується інтеграція освітніх галузей, зокрема підручник «Я досліджую світ», розроблений авторськими колективами під керівництвом Воронцової Т., Грущинської І., Гільберта Т. та інших [1, с. 96].

Однією з причин чому вчителі не використовують засоби STEM-освіти на уроках є недостатність знань або вмінь. Саме тому потрібно проводити семінари та тренінги з напрямку STEM для вчителів.

Отже, STEM-освіта має бути ключовим компонентом навчальної програми початкової школи, оскільки вона захоплює учнів до навчання та пробуджує їхній інтерес до науки. Такі програми також розвивають навички дітей, надають можливості для розвитку талантів та допомагають їм у виборі кар'єри [4, с. 5]. Досягаючи своїх цілей, діти стають більш ефективними та впевненими у своїй роботі, більш точними та результативними, і зрештою мають потенціал стати високопродуктивними фахівцями. STEM-програми можуть розвивати їхні навички, надаючи як учням, так і вчителям різноманітні способи участі в навчальному процесі. Покращення академічних досягнень важливе для суспільства, оскільки сучасне життя вимагає постійного розвитку та змін. Завдяки впровадженню інноваційних технологій та навчанню вчителів у сучасних галузях, навчання може стати цікавим та корисним для учнів.

Список використаних джерел

1. Гільберг Т. Г., Тарнавська С. С., Павич Н. М. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу». Навчально-методичний посібник. Київ: Генеза, 2019. 256 с.

2. Кисла.О., Коваль В., Григоренко В. Шляхи підготовки майбутніх учителів до впровадження STEM-освіти у початковій школі. *Наукові записки*. 2025. № 218. С.127-132.
3. Маринченко Є., Ситніков О., Галісевич В. Використання STEM-технологій та навчальних засобів у професійній освіті. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 11(39). С. 1435–1441.
URL:[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-11\(39\)-1435-1441](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-11(39)-1435-1441).
4. Поліхун Н.І., Сліпухіна І.А., Чернецький І.С. Педагогічна технологія STEM як засіб реформування освітньої системи України. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2017. № 3. С. 5–9.
5. Потапенко І. STEM-освіта в початковій школі. Київ. Харків: Ранок, 2024. 301с.
6. Шкуренко О.В., Лобирева Є.О. Проблема впровадження засобів STEM-освіти на уроках у початковій школі. *Молодий вчений*. 2023. № 10 (122). С.122-127.
7. Третяк О. STEM-підхід до навчання в початковій школі. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2023. № 2 (89). С. 36–42.

Софія Войцович,
*студентка Володимирського
педагогічного фахового коледжу
імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради, м. Володимир, Україна*
Науковий керівник: Ольга Павлусь,
*викладач англійської мови
Володимирського педагогічного фахового
коледжу імені Агатангела Кримського
Волинської обласної ради, м. Володимир, Україна*

РОЛЬ АНГЛОМОВНИХ РЕСУРСІВ БІБЛІОТЕКИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Сьогодні англійська мова є важливою частиною навчального і робочого життя. Багато новітніх наукових статей, методів і технічних документів пишуться англійською, тому вміння користуватися англійськими ресурсами стало одним з основних вимог до сучасного спеціаліста. Бібліотеки українських університетів та коледжів вже давно не лише сховища друкованих видань: це сучасні інформаційні центри, що дають доступ до міжнародних баз даних, електронних журналів, освітніх платформ та цифрових колекцій. Завдяки таким ресурсам студент може швидко дізнатись про міжнародні дослідження й практики.

Формування професійної здатності – це складний процес: окрім спеціальних знань, воно включає вміння знаходити і вибирати інформацію, аналізувати дані, доводити свої висновки та обговорювати результати англійською, коли це потрібно. Англійські ресурси допомагають у цьому, адже вони мають приклади сучасних досліджень і методів, які студенти використовують у практичних роботах і проєктах.

Робота з міжнародними джерелами привчає до стандартів академічного письма і академічної доброчесності [2].

Студент отримує завдання, наприклад, зробити огляд книг або аналіз певних ситуацій. Якщо є доступ до баз даних, він знаходить нові огляди та дослідження, порівнює способи інших авторів і підбирає кращий матеріал для контексту. Це допомагає розвивати аналітичне мислення і дає відчуття участі в міжнародній науковій спільноті. Важливо, що бібліотеки НБУВ та інші національні електронні колекції дають доступ до журналів й архівів, які можуть мати як українські, так і англійські матеріали [1].

Сучасний бібліотекар — це порадник і вчитель. Він учить студентів створювати потрібні запити, користуватися фільтрами в базах даних, оцінювати якість джерел та правильно оформляти посилання. Багато бібліотек проводять майстер-класи з інформаційної грамотності, і дослідження показують, що такі тренінги підвищують навички пошуку і критичного оцінювання інформації серед студентів [3].

Окрім навчальної користі, джерела англійською, іноземні джерела розвивають навички роботи з справжніми текстами, технічними звітами та лекціями, що розширює професійний словник і покращує розуміння наукового стилю. Це допомагає студентам готуватися до презентацій публікацій і міжнародної співпраці, що підвищує їх конкурентоспроможність на ринку праці [2].

Вільні навчальні ресурси мають важливе значення для українських шкіл, бо зменшують бар'єр доступу до кращих матеріалів. ЮНЕСКО і національні програми підтримують способи відкритого доступу, що дає змогу користуватися книжками і курсами безкоштовно, особливо коли підписки на платні бази є недоступними.

Серед труднощів — мовний бар'єр, технічні обмеження і нерівний доступ до підписок. Ці проблеми можна частково вирішити через поєднання курсів англійської мови, тренінгів з інформації та активного використання місцевих електронних ресурсів. Такі дії допомагають зробити працю з англійськими матеріалами легшою й кориснішою для багатьох студентів [1].

Тож, англійські джерела бібліотеки — важливий інструмент для формування професійної здібності майбутніх спеціалістів. Вони оновлюють знання, розвивають навички аналізу та мови, сприяють культурі навчання і міжнародній інтеграції студентів. Для найбільшого ефекту потрібно тісна співпраця між викладачами, бібліотекарями і студентами та активне використання національних електронних платформ [3].

У результаті дослідження встановлено, що англійські ресурси бібліотеки є важливим чинником формування професійної компетентності майбутніх фахівців, оскільки забезпечують доступ до сучасних наукових знань, сприяють розвитку критичного мислення, інформаційної грамотності та навичок академічного письма. Бібліотека в умовах цифровізації освіти перетворюється на активного учасника навчального процесу, який підтримує саморозвиток студентів, формує вміння працювати з іншомовними джерелами та сприяє їхній інтеграції у світовий науковий простір. Отже, англійські ресурси бібліотеки виступають ефективним засобом підготовки компетентних, освічених і конкурентоспроможних фахівців сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Роль бібліотек у формуванні інформаційної культури суспільства. Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері. 2024. С.121-123. – Режим доступу: <https://jitas.donnu.edu.ua/article/view/15955> (дата звернення: 26.10.2025).

1. Формування інформаційної компетентності як запорука дотримання академічної доброчесності: роль бібліотеки закладу вищої освіти. Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук. – 2020. Вип.5. С.44-65. – Режим доступу: <https://librinfosciences.knukim.edu.ua/article/view/205729> (дата звернення: 25.10.2025).

2. Цифрова компетентність бібліотечних фахівців як чинник діяльності бібліотек в умовах цифрової трансформації. Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук. – 2022. С.12-24. Режим доступу: <https://librinfosciences.knukim.edu.ua/article/view/259152> (дата звернення: 26.10.2025).

Анастасія Александрук,
*здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр»
освітньо-професійної програми «Середня освіта.
Німецька та англійська мови. Зарубіжна
література», Волинського національного
університету імені Лесі Українки, м. Луцьк,
Україна*

Науковий керівник: Ірина Чарікова,
*кандидат філологічних наук, доцент,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна*

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ЧИННИКИ ЕФЕКТИВНОГО ОВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ

Ключові слова: мотивація; інтерференція; психологічні чинники; мовленнєва діяльність; іншомовна компетентність; когнітивні процеси; лінгвістичне середовище.

У сучасних умовах глобалізації та розширення міжкультурних контактів володіння іноземними мовами стає необхідною компетентністю для особистісного та професійного розвитку. Психолінгвістичні аспекти опанування мов набувають особливого значення, оскільки саме вони визначають когнітивні механізми сприймання, обробки й продукування іншомовного мовлення. Дослідження психолінгвістичних можливостей людини дозволяє глибше зрозуміти закономірності засвоєння лексики та граматики, роль пам'яті, уваги, емоційного стану, а також вплив індивідуально-типологічних характеристик на успішність мовленнєвої діяльності. У контексті збільшення кількості освітніх програм, спрямованих на вивчення

іноземних мов для спеціальних цілей, зростає потреба у вивченні процесів, які забезпечують ефективність іншомовної комунікації. Це підкреслює наукову й практичну важливість теми, її відповідність сучасним освітнім пріоритетам і запитам професійної спільноти.

Ефективне оволодіння іноземними мовами визначається комплексом психолінгвістичних чинників, які взаємодіють на рівні мотиваційної, когнітивної, емоційної та мовленнєвої сфер особистості. Сучасні дослідження підтверджують, що успішність мовного навчання залежить не лише від рівня лінгвістичної підготовки, обсягу словникового запасу чи сформованості граматичних навичок, але й від широкого спектра психологічних передумов. До них належать індивідуальні особливості мислення, стилі переробки інформації, стійкість уваги, рівень розвитку оперативної та довготривалої пам'яті, а також домінантні мотиваційні установки щодо вивчення мови.

Емоційні компоненти, зокрема рівень тривожності, емоційна стабільність та здатність до регуляції власних емоцій, також відіграють помітну роль у формуванні іншомовної компетентності. Дослідники підкреслюють, що позитивний емоційний фон, підтримка з боку викладача та сприятливе навчальне середовище можуть значною мірою знизити психологічні бар'єри, підвищити впевненість у власних силах і стимулювати активність у мовленнєвій діяльності [1; 3; 4].

Не менш важливими є показники мовленнєвої поведінки: здатність до мовленнєвого прогнозування, швидкість переключення між рідною та іноземною мовою, рівень автоматизації мовленнєвих дій, чутливість до фонетичних ознак та інтонаційних моделей. Усе це формує комплексну картину психолінгвістичних можливостей особистості, які визначають темп, якість та результативність оволодіння іноземною мовою.

Мотивація виступає одним із провідних детермінантів успішності мовного навчання. Внутрішня мотивація, що формується через інтерес, позитивне ставлення до мови та її носіїв, сприяє більшій наполегливості та залученості учнів у процес засвоєння лексики, граматики й фонетики [1]. Зовнішня мотивація (оцінки, вимоги навчального закладу) має короткотривалу дію та не забезпечує стійкого мовного прогресу.

Психологічні чинники, такі як стійкість уваги, рівень тривожності, самооцінка та здатність до саморегуляції, безпосередньо впливають на темп і якість засвоєння мовного матеріалу. Концентрація уваги забезпечує точність сприймання та переробки іншомовної інформації, зокрема під час сприйняття швидкого мовлення чи виконання складних граматичних завдань. Недостатній розвиток уваги може спричиняти труднощі в утриманні мовних структур у пам'яті та порушення послідовності мовлення.

Рівень тривожності є одним із ключових предикторів успішності навчання іноземних мов. Надмірна тривожність гальмує мовленнєву активність, знижує готовність студента вступати в усні комунікативні взаємодії, породжує страх помилки та уникання мовленнєвих ситуацій. Це, у свою чергу, негативно впливає на формування комунікативної компетентності та обмежує можливості практики, необхідної для автоматизації навичок [3; 4].

Позитивна самооцінка, навпаки, підсилює впевненість у власних можливостях, стимулює активність у мовленнєвому середовищі та зменшує внутрішні бар'єри,

пов'язані з помилками чи незнанням. Важливим чинником також виступає здатність до саморегуляції, що охоплює вміння контролювати емоції, керувати стресом, планувати навчальну діяльність і підтримувати внутрішню мотивацію.

Підтримувальне освітнє середовище – доброзичлива атмосфера, конструктивний зворотний зв'язок, застосування методів, орієнтованих на студента – значною мірою пом'якшує негативний вплив тривожності й сприяє розвитку іншомовної компетентності. У сукупності ці чинники визначають не лише темп, але й стабільність та стійкість результатів навчання іноземної мови [3; 4].

Важливою складовою є інтерференція – перенесення норм рідної мови на іноземну, що проявляється у фонетичних, граматичних та лексичних помилках. Її подолання потребує формування в учнів навичок усвідомленого сприймання мовних структур, розвитку фонематичного слуху, а також систематичної роботи з контрастивним аналізом міжмовних відмінностей [2].

Когнітивні механізми відіграють ключову роль у процесі опрацювання іншомовної інформації. До них належать: операції пам'яті, аналітичне та асоціативне мислення, швидкість переключення уваги, мовленнєве прогнозування та механізми внутрішнього мовлення. Розвинені когнітивні функції дозволяють учням швидше засвоювати нові структури, формувати стійкі мовні навички та переносити їх у комунікативні ситуації [1; 5].

Психолінгвістичні умови ефективного навчання іноземним мовам передбачають створення сприятливого, стимулювального мовного середовища, у якому учень має змогу не лише засвоювати теоретичний матеріал, а й активно застосовувати його в реальних або наближених до реальності комунікативних ситуаціях. Таке середовище забезпечує постійний контакт із мовою, що активізує природні механізми мовленнєвого розвитку, подібні до тих, які функціонують під час оволодіння рідною мовою.

Практики мовного занурення – як повного, так і часткового – сприяють формуванню автоматизованих мовленнєвих патернів, зменшують залежність від перекладу та стимулюють розвиток внутрішнього мовного чуття. Діалогічні вправи та рольові ігри забезпечують модель природної взаємодії, де учні можуть експериментувати з лексичними й граматичними структурами, вчитися прогнозувати мовленнєві наміри співрозмовника та розвивати навички спонтанного мовлення [3; 5].

Мультимодальні ресурси – відео, аудіоматеріали, інтерактивні симуляції, цифрові платформи – створюють додаткові канали сприймання й підсилюють якість засвоєння через поєднання візуальної, аудіальної та моторної систем. Вони допомагають формувати стійкі асоціативні зв'язки, активізують емоційний компонент навчання й підвищують мотивацію.

У сукупності такі психолінгвістичні умови сприяють формуванню комунікативної компетентності, оскільки забезпечують розвиток усіх компонентів мовленнєвої діяльності – розуміння, говоріння, читання та письма – у взаємозв'язку та наближених до реальних умов використання мови [3; 5].

Соціально-психологічні чинники – групова динаміка, підтримка викладача, взаємодія з однолітками – визначають рівень залученості та впевненості студентів у власних мовленнєвих можливостях. Підтримувальна атмосфера підсилює внутрішню мотивацію та знижує мовленнєву тривожність [4].

Отже, ефективне оволодіння іноземними мовами залежить від гармонійної взаємодії мотиваційних, когнітивних, психологічних та соціальних чинників. Аналіз наукових джерел показує, що оптимальні умови навчання створюються тоді, коли освітнє середовище забезпечує високий рівень мотивації, психологічного комфорту, активної комунікації та усвідомленої мовної діяльності. Комплексний підхід, який поєднує лінгвістичні та психолінгвістичні механізми, сприяє формуванню стійкої іншомовної компетентності та підвищує ефективність мовленнєвого розвитку здобувачів освіти.

Список використаних джерел

1. Гвоздяк, О. М., Іваніцька, Ю. В., & Козак, А. В. (2023). *Психолінгвістичні аспекти навчання іноземних мов: роль мотивації та психологічних чинників (німецька мова)*. Закарпатські філологічні студії, 32(1), 60–66.
2. Олександренко, К., Лук'яник, Л., & Боклах, Д. (2023). *Психолінгвістичні аспекти інтерференції української та англійської мов*. Актуальні питання гуманітарних наук, 64(2), 171–178.
3. Ранюк, О. П. (2021). *Психологічні та психолінгвістичні чинники ефективного оволодіння польською мовою як іноземною студентами-філологами*. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки, (196), 146–151.
4. Чиханцова, О. А. (2015). *Чинники ефективного оволодіння іноземними мовами студентами ВНЗ*. Актуальні проблеми психології, 9(6). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/appsu2015_9_6_13
5. Шумейко, Л., Рачковський, О., Герман, Л., & Семенова, Л. (2025). *Психолінгвістичні чинники навчання іноземним мовам*. Актуальні питання у сучасній науці, (40), 1255–1263.

Олена Воробей,
студентка 4 курсу спеціальності 012 Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Науковий керівник: Світлана Боярчук,
викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ПЕТРИКІВСЬКОГО РОЗПИСУ У НАВЧАННІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДЕКОРАТИВНОМУ МАЛЮВАННЮ

Образотворча діяльність допомагає дитині оволодіти способами художньо-естетичного пізнання світу та способами художньої практики. Серед інших видів діяльності декоративне малювання є унікальним у вирішенні завдань як художнього так і особистісного розвитку дитини.

Декоративна діяльність в умовах реалізації особистісно-орієнтованої моделі освіти ґрунтується на ідеї сприймання, осмислення і створення дитиною краси, взаємодії естетичної свідомості, естетичної діяльності у поліхудожньому середовищі закладу дошкільної освіти.

Залучаючи дітей до декоративної діяльності як засобу естетичного сприйняття довкілля, ми сприяємо розвитку їх естетичних почуттів, створюємо умови для виявлення активності, самостійності та оригінальності.

Наукові основи мистецької освіти дітей розкриті в дослідженнях С. Мельничука, Н. Миропольської, О. Рудницької тощо. Цілий ряд досліджень присвячено художньо-естетичному вихованню дітей дошкільного віку засобами декоративного малювання (С. Жупанин, Л. Коваль, Ж. Юзвак, А. Щербо та ін.). Важливу роль декоративного мистецтва у естетичному вихованні дітей підкреслювали Н. Сакуліна, О. Ковальська Л. Скиданова, Л. Сірченко. Спорідненість світосприймання у творчості народних майстрів і дітей неодноразово відзначали у своїх працях М. Василенко, В. Воронов.

Технологію декоративного малювання визначають: прийоми стилізації і трансформації природних форм в орнаментальні мотиви, символічне значення кольору та форми; орнаментальний ритм; композиція на предметі [4]. Особливості організації і проведення занять з декоративного малювання в закладах дошкільної освіти ґрунтуються на загальних психолого-педагогічних закономірностях сприйняття і створення дитячого малюнка, розвитку навичок образотворчої діяльності у дошкільному віці. Заняття з декоративного малювання на матеріалі декоративного мистецтва мають враховувати особливості характеру мистецької діяльності: наявність трьох основних структурних елементів заняття (відповідно до законів будь-якої художньої творчості): естетичне сприймання, формування творчого задуму, його посилення творча реалізація.

Для реалізації завдань навчання дітей декоративному малюванню використовуються теоретичні і практичні заняття [4]. На теоретичних заняттях під час мистецтвознавчих бесід знайомимо дітей з особливостями петриківського розпису: чіткістю та продуманістю орнаментальних композицій, їх розмаїттям, елементами рослинного та зооморфного орнаменту (квітка-цибулька, зернятко, пірчасте листя, зозуля, сова) як складових декору, символікою кольору, звертаємо увагу на яскравість, багатство, гармонійність, контрастність кольорових поєднань.

Дієвим методом є мистецтвознавчі розповіді щодо особливостей творчого процесу майстрів («Чари Петриківки», «Що таке орнамент?»), завданнями яких є розвиток у дітей інтересу до петриківського розпису, виховання естетичного ставлення до нього, створення атмосфери для емоційного-образного сприйняття творів народного мистецтва.

Оскільки складовою частиною орнаменту у декоративному мистецтві є рослинні мотиви, то форми флори є основою стилізації. Так, під час практичних занять діти опановують техніку малювання нескладних квітково-рослинних елементів петриківського розпису: ромашка, ружа, грона винограду, калини, ягоди малини, «квітка-цибулька», мазок «зернятко», «кривеньке зернятко», вільний, перехідний мазок, «пірчасте листя», «травичка», «колосок», «пуп'янок», «трипелюсткова квітка».

Навички, отримані на заняттях з декоративного малювання, будуть корисні для будь-яких форм образотворення.

У процесі практичних занять діти не лише опановують основи техніки петриківки, але і вивчають основи композиції (симетрія, асиметрія, ритм), колористики, оволодівають нетрадиційними для малювання матеріалами, вдосконалюють вміння роботи з фарбами та їх властивості, набувають навичок зображення стилізованих рослинних елементів, навчаються планувати свої дії, визначати послідовність виконання малюнка. Велике значення в процесі опанування дитиною основ декоративного малювання в техніці петриківського розпису приділяється формуванню навичок поєднання прямих ліній з хвилястими, загострених елементів з округлими, основних кольорів з допоміжними, холодних з теплими. Все це окреслює багатогранність та неординарність задуму.

Навчання техніки петриківського розпису спрямоване на формування в дітей умінь малювати пензликом плавні лінії, вусики, завитки та заокруглені мазки. Засвоєння традиційного перехідного мазка допоможе легко створювати листочки й пелюстки різноманітних квітів, а також удосконалив навички змішування кольорів і роботи з фарбами.

Також, одним з головних завдань виступає формування вміння дітей гармонійно поєднувати кольори, їх відтінки у візерунку, добирати певні колористичні поєднання відповідно до тла.

Навчаючись декоративним видам діяльності, діти отримують нові знання, розширюють свій кругозір щодо можливих технік роботи на папері. Важливим результатом такого навчання є всебічний розвиток дитини (розвиток сприймання, відчуття, уваги, творчої уяви, мислення, внутрішньої та зовнішньої активності дитини) [2].

Отже, заняття з декоративного малювання можна розуміти як роботу з орнаментом, і вони повинні бути спрямовані на оволодіння дітьми необхідними знаннями, уміннями для розгортання власної декоративної діяльності, особливості роботи з різними художніми матеріалами; розвиток художньо-образного мислення та сприймання; емоційно-почуттєвої сфери; використання нетрадиційних художньо-виражальних засобів і технік. Необхідними умовами, що забезпечують ефективність процесу навчання дітей старшого дошкільного віку декоративному малюванню за мотивами петриківського розпису є створення і збагачення предметно-розвивального середовища творами майстрів народного мистецтва; проектування системи занять з метою ознайомлення дітей з орнаментом як засобом образотворення, видом декору, особистісно орієнтована взаємодія педагога з дитиною в процесі декоративної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Гарькава Т. Петриківський декоративний розпис : підручник – Т. Гарькава; за наук. ред. проф. Є. А. Антоновича. Дніпро: ЛІРА, 2017. 220 с.
3. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник ;

за заг. ред. Г. В. Сухорукової. 4-те видання, перер. та доп. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2014. 378 с.

4. Сірченко Л. І. Навчи мене малювати! Альбом №4 (декоративне малювання). Тернопіль: Мандрівець, 2014. 56 с.

Ольга Банзерук,
*студентка 4 курсу спеціальності Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*
Науковий керівник: Світлана Боярчук,
*викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*

МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМПОЗИЦІЙНИХ УМІНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЗАНЯТТЯХ З МАЛЮВАННЯ

Ключові слова: метод моделювання, композиція, композиційні уміння, сюжетне малювання.

Сучасна система дошкільної освіти України спрямована на всебічний розвиток дитини, формування її творчого потенціалу, естетичного смаку, уяви та здатності до самовираження. У цьому контексті особливої уваги заслуговує образотворча діяльність, яка є не лише засобом художньо-естетичного виховання, а й важливим чинником розвитку інтелекту, мислення, емоційно-вольової сфери та комунікативних навичок дитини. Одним із ключових компонентів образотворчої діяльності є композиційні вміння, які визначають гармонійність, цілісність та виразність дитячих робіт.

Експериментальні дослідження В. П. Котляра, Г. О. Підкурғанної свідчать про те, що в умовах цілеспрямованого навчання дітям дошкільного віку дітям доступні такі засоби композиційної виразності як ритмічна організація елементів композиції; вибір формату зображувального поля; передача симетрії. Загалом композиція (від лат. compositio – твір, складання, розміщення) розглядається як спосіб організації художнього твору, завдяки якому встановлюються закономірні, узгоджені відношення між площиною та зображенням [2].

Розробка особистісно-розвивальних технологій малювання є метою і предметом багатьох сучасних наукових досліджень О. Дронової, Г. Сухорукової. Образотворча діяльність, зокрема сюжетне малювання, розглядається як середовище, певним чином організоване, усередині якого відбувається діалогове спілкування: педагога – з дитиною, дитини – зі світом, красою, власним «Я» та власноруч створеним зображенням [2].

Поняття композиції у дитячій образотворчості являє собою розкриття творчого задуму через розміщення форм, предметів, на площині аркуша. Композиційні вміння

включають уміння обирати головний об'єкт, визначати його місце на аркуші, дотримуватися пропорцій, рівноваги, симетрії, ритму, а також використовувати кольори та лінії для посилення виразності зображення. На початковому етапі важливо допомогти дітям усвідомити, що в кожному малюнку є головний об'єкт зображення. Для формування такого розуміння педагог може використати пари карток: на одній з них зображено предмет, який вирізняється серед інших певною ознакою, наприклад, більшим розміром або яскравішим кольором.

Наприклад, вихователь демонструє кілька картинок, а діти мають вибрати ті, де можна чітко визначити головний предмет. Подібні наочні матеріали, створені на основі простих композицій, дуже зручні для пояснення базових правил побудови малюнка. Під час ознайомлення з поняттям композиції вихователь роз'яснює правила правильного розміщення зображення на аркуші. Після підготовчої частини він організовує практичну діяльність, де діти працюють у парах, отримують однакові набори шаблонів (наприклад, листок дерева, квітку або геометричну фігуру) різного розміру та аркуші паперу одного формату. Завдання полягає в тому, щоб обрати шаблон відповідного масштабу, правильно розмістити його на аркуші та підібрати кольорову гаму відповідно до поставленої мети.

Діти старшого дошкільного віку поступово опановують композиційні уміння розміщувати предмети на площині один відносно одного. На першому етапі вони розглядають дві репродукції картин і визначають, які об'єкти зображені ближче чи далі, а також які розташовані на одній лінії.

Після цього педагог організовує ігрове завдання «У магазині іграшок», у якому діти на практиці закріплюють отримані знання. У процесі гри вихователь дає вказівки, а діти розміщують зображення іграшок на площині відповідно до інструкцій, наприклад, покласти ляльку перед ведмедиком, а машинку – за лялькою; розташувати всі іграшки в один ряд; посадити ляльку й ведмедика перед машинкою тощо. Такі вправи допомагають дітям краще зрозуміти взаємне розташування предметів у просторі, розвивають просторове мислення та почуття гармонії.

Під час моделювання діти навчаються аналізувати будову зображення, визначати його головні та другорядні елементи, співвідносити об'єкти між собою. В таких умовах процес моделювання стимулює розвиток просторової уяви, уміння передавати глибину простору, пропорції, що особливо важливо для дітей старшого дошкільного віку, які переходять від схематичного зображення малюнку до більш натурального та реалістичного.

Для успішного розвитку композиційних умінь засобами моделювання необхідно дотримуватися певних умов, насамперед, це створення сприятливого емоційного середовища, у якому дитина не боїться експериментувати та помилятися.

Другою умовою є поетапність формування умінь, де на першому етапі діти ознайомлюються з поняттям композиції, аналізують картини. На другому етапі створюють моделі композицій, що допомагає усвідомити співвідношення об'єктів у просторі. На третьому етапі діти переносять модель у власне зображення, доповнюючи його кольором, фактурою, деталями.

Третьою умовою є використання різних видів моделювання: графічного (схеми); предметного (розміщення іграшок, фігурок); об'ємного (створення макетів з картону, пластилінових чи пластилінових моделей).

Вчені вважають, що ключову роль у визначенні композиційного моделювання відіграє тематична ідея, яка у дітей дошкільного віку формується ще до початку малювання за умови активного педагогічного супроводу творчого процесу. Одним із ключових елементів художньо-композиційної діяльності є уява, яка передбачає поєднання, трансформацію та узагальнення образів, що зберігаються в пам'яті, з метою створення абсолютно нового художнього задуму. Саме уява лежить в основі композиційного мислення, адже вона забезпечує формування оригінальних художніх образів і допомагає реалізувати творчий намір автора.

Наочне моделювання сюжетних композицій на ковролінографі використовується з метою розвитку композиційних умінь дітей старшого дошкільного. Вихователі розробляють площинні паперові моделі на «липучках» трьох видів: геометричні фігури, які дають змогу, варіюючи, утворювати єдине ціле з кількох частин (предметне зображення); площинні моделі цілісного зображення предметів, скомпонувавши які, можна отримати певний сюжет

Отже, застосування методу моделювання на заняттях з малювання з дітьми старшого дошкільного сприяє всебічному розвитку дітей, забезпечує високу результативність, оволодіння широким спектром умінь та навичок. Використання наочного моделювання дітьми сприяє розвитку просторової уяви, створенню оригінальних сюжетних композицій, уміння сприймати та аналізувати об'єкт, позитивно впливає на формування задуму.

Отже, моделювання є ефективним засобом розвитку композиційних умінь у дітей старшого дошкільного віку, оскільки поєднує наочність, активну діяльність, експериментування та творчість. Воно сприяє формуванню уяви, просторового мислення, логіки, естетичного смаку й самостійності. Завдяки моделюванню діти навчаються не лише малювати, а й мислити художньо, планувати власну роботу, аналізувати її результат. Таким чином, цей метод забезпечує перехід від інтуїтивного до свідомого створення композиції, що є важливою передумовою подальшого розвитку художніх здібностей.

Список використаних джерел

5. Дроботій О.Л., Кривонос М.Л.. Образотворча діяльність. Старший вік: посіб. Харків: Ранок, 2017.208 с.

6. Пісоцький О.П., Пісоцька Л.М. Основи образотворчого мистецтва та образотворча діяльність у дошкільному віці. Навчальний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта». 2-ге видання, доповнене. Ніжин. 2017. 164 с.

7. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник ; за заг. ред. Г. В. Сухорукової. 4-те видання. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. 378 с.

8. Янцур Л. А. Інноваційно-пошукова робота педагога з методики образотворчої діяльності на різних етапах раннього і дошкільного дитинства. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти* : зб. наук. пр.: наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 17(60) Рівне: РДГУ, 2017. С.303-306.

Софія Коваль,
здобувачка освіти спеціальності 013 Початкова освіта
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Науковий керівник: Марія Козігора,
доктор філософії за спеціальністю Психологія,
старший викладач КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Ключові слова: психологічна підтримка, молодший шкільний вік, війна, емоційна безпека, арттерапія, казкотерапія, ігрова діяльність, педагогічна взаємодія, освітній процес.

В умовах воєнного стану діти часто стикаються з травматичними подіями – вимушеною евакуацією, втратою домівки, розлукою з рідними або друзями. Всі ці фактори можуть спричинити емоційне виснаження, порушення поведінки, замкнутість або агресію. Тому основним завданням освітнього процесу стає створення умов, у яких дитина відчує підтримку, турботу та стабільність.

Педагог має не лише навчати, а й бути джерелом спокою, впевненості й надії. Особлива увага приділяється створенню атмосфери довіри, де кожен учень може вільно висловлювати свої почуття, ділитися переживаннями та отримувати розуміння без осуду.

У методичних рекомендаціях Міністерства освіти і науки України щодо роботи педагогів з дітьми в умовах війни окреслено основні напрями психолого-педагогічного супроводу учнів у кризових обставинах. У центрі уваги – створення безпечного освітнього середовища, у якому дитина відчуває стабільність, підтримку та довіру до дорослих. Визначається потреба у формуванні в учнів емоційної стійкості, навичок саморегуляції та соціальної адаптації як ключових чинників збереження психічного здоров'я.

Педагог постає не лише як організатор освітнього процесу, а як посередник психологічної стабільності, здатний забезпечити дітям відчуття спокою, прийняття й підтримки. Особлива увага приділяється гуманістичним принципам виховання – доброзичливості, толерантності, емпатії, що мають бути наскрізними у взаємодії педагога з учнями. Освітній процес рекомендується організовувати гнучко, з урахуванням можливих змін середовища, використанням дистанційних або змішаних форм навчання, скороченням навантаження й підтримкою навчальної мотивації

Значущим є аспект партнерської взаємодії між школою, сім'єю та громадою, який передбачає об'єднання зусиль у наданні дитині комплексної підтримки. Передбачено проведення консультацій, тренінгів, групових зустрічей для батьків, спрямованих на формування навичок психологічної допомоги дітям. Також підкреслюється важливість професійної готовності педагогів до роботи в умовах

стресу – володіння базовими техніками емоційної саморегуляції, кризового консультування, профілактики вигорання [2].

Ефективним засобом психологічної підтримки є використання арттерапії, ігрових методик і казкотерапії. Через творчість діти отримують можливість безпечно виражати свої емоції, переробляти внутрішні конфлікти та страхи. Малювання, ліплення, аплікація, створення символічних зображень допомагають знизити рівень тривожності, а також розвивають самовираження та комунікацію [1].

Ігрова діяльність дозволяє повернути дитині відчуття нормального життя, структурує час і простір, створює ситуації радості й взаємодії. Під час гри дитина може знову відчути себе сильною, активною, такою, що здатна впливати на події – це надзвичайно важливо для подолання безпорадності, яку часто викликає війна.

Казкотерапія також є потужним інструментом у роботі з дітьми молодшого віку. Через казкові сюжети дитина вчиться долати труднощі, вірити в добро, шукати підтримку у друзях і розуміти, що навіть у найважчі часи є надія. Психологи рекомендують не лише читати казки, а й спільно з дітьми створювати власні історії, у яких головний герой долає труднощі, вчиться допомагати іншим і знаходить шлях до миру. Такі заняття мають не лише терапевтичний, а й виховний ефект, формуючи емпатію, моральні цінності та оптимістичне світосприйняття [1].

Під час війни змінюються й умови навчання – частина дітей відвідує школи офлайн, інші навчаються дистанційно або в змішаному форматі. Незалежно від форми навчання, важливо, щоб освітній процес містив елементи психологічної підтримки. Навіть коротка онлайн-зустріч із учителем може стати для дитини джерелом стабільності. Вчителі мають практикувати «емоційні хвилинки», короткі вправи на релаксацію, спільні обговорення добрих подій або позитивних вражень. Це допомагає переключати увагу з тривожних тем, знижує емоційну напругу та створює атмосферу взаємної підтримки [4].

Не менш важливою є взаємодія між педагогами, психологами та батьками. Вона забезпечує єдність підходів до дитини, дозволяє вчасно помічати зміни в поведінці та реагувати на них. Вчителі можуть організовувати консультації, зустрічі з психологом, проводити спільні тренінги для батьків, спрямовані на навчання способам підтримки дітей удома. Особливо корисними є поради щодо того, як розмовляти з дитиною про війну, як пояснювати складні події зрозумілою мовою, не викликаючи паніки.

Психологічна підтримка дітей у воєнний час передбачає також розвиток емоційного інтелекту. Діти мають вчитися розпізнавати власні емоції, розуміти емоції інших і знаходити адекватні способи реагування. Педагог може використовувати спеціальні вправи на визначення емоцій за мімікою, обговорення ситуацій, у яких потрібно зробити моральний вибір, або рольові ігри, що формують навички співпереживання. Такий підхід допомагає не лише знизити емоційне напруження, а й створює передумови для формування психологічної стійкості – здатності зберігати внутрішню рівновагу навіть у складних життєвих обставинах [3].

Сучасні підходи до психологічного супроводу дітей в умовах воєнного стану ґрунтуються на інтеграції психологічних, педагогічних і соціальних засад. Основна увага приділяється створенню безпечного середовища, у якому дитина може відчувати стабільність, підтримку та довіру до дорослого. Психологічний супровід у таких умовах спрямований не лише на подолання наслідків стресу, а й на

відновлення емоційної рівноваги, розвиток внутрішніх ресурсів та адаптаційних можливостей дитини.

Одним із ключових напрямів є травма-інформований підхід, що передбачає врахування індивідуальних реакцій дитини на стресові події, мінімізацію факторів, які можуть викликати повторну психоемоційну травматизацію, та формування атмосфери прийняття й безпеки. Важливим є також ресурсно орієнтований підхід, у межах якого педагог допомагає дитині виявити та використовувати власні емоційні, пізнавальні й соціальні ресурси для відновлення відчуття контролю над ситуацією.

Суттєве місце посідає системний підхід, який передбачає взаємодію школи, родини, громади й фахівців психологічної служби для забезпечення цілісної підтримки дитини. Такий підхід сприяє узгодженості дій усіх суб'єктів освітнього процесу та формуванню стійкого середовища турботи. У межах педагогіки безпеки наголошується на важливості стабільності освітнього простору, підтримці передбачуваного розкладу, створенні умов, що зменшують рівень тривожності й допомагають дітям почуватися впевнено навіть за умов невизначеності.

Окрему роль відіграє розвиток емоційної грамотності та навичок саморегуляції. Педагоги впроваджують різноманітні інтерактивні форми роботи, які допомагають дітям розпізнавати, виражати й конструктивно опрацьовувати власні емоції. До таких методів належать творчі та ігрові види діяльності, ранкові зустрічі, групові вправи, арттерапевтичні техніки.

Загалом сучасні підходи до психологічного супроводу дітей у воєнний період спрямовані на створення цілісної системи підтримки, у межах якої педагог виступає посередником між емоційним досвідом дитини та середовищем. Така система допомагає знизити рівень тривожності, відновити відчуття безпеки, розвинути адаптивність, стресостійкість і віру у власні сили, що є необхідною умовою збереження психічного здоров'я та гармонійного розвитку дитини [5].

Важливо підкреслити, що психологічна підтримка не обмежується лише окремими заняттями або консультаціями. Вона має бути наскрізним принципом усього освітнього процесу. Кожен урок, кожна взаємодія з дитиною повинні бути наповнені емпатією, розумінням і доброзичливістю. Навіть прості фрази підтримки – «Ти молодець», «Ми разом упораємося», «Я поруч» – мають величезне значення для дітей, які живуть у стані невизначеності [4].

Підсумовуючи, можна стверджувати, що психологічна підтримка дітей молодшого шкільного віку під час війни є не лише педагогічним, а й гуманітарним завданням. Вона спрямована на збереження психічного здоров'я, розвиток емоційної стабільності, формування віри у власні сили та відчуття спільності. Школа в умовах війни стає не просто місцем навчання, а простором турботи, любові та підтримки, де дитина може відчутти, що її життя має цінність, а майбутнє – надію.

Список використаних джерел

1. Казкотерапія як інструмент емоційної стабілізації дитини. URL: <https://naurok.com.ua/psihologichna-pidtrimka-ditey-cherez-kazkoterapiyu-318275.html> (дата звернення: 01.11.2025).

2. Методичні рекомендації МОН щодо роботи педагогів з дітьми в умовах війни. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/metodychni-rekomendaciyi-pidtrymka-ditej-v-umovah-vijni> (дата звернення: 01.11.2025).

3. Психоемоційна підтримка дітей у кризових ситуаціях. URL: <https://osvita.ua/school/method/94752/> (дата звернення: 01.11.2025).

4. Психологічна підтримка дітей під час війни: поради фахівців. URL: <https://nus.org.ua/articles/psychologichna-pidtrymka-ditej-pid-chas-vijny/> (дата звернення: 01.11.2025).

5. Сучасні підходи до психологічного супроводу дітей в умовах воєнного стану. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/psychologichna-pidtrymka-ditej-v-umovah-vijni> (дата звернення: 01.11.2025).

Анна Остапук,
здобувачка освіти спеціальності 013 Початкова освіта
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Науковий керівник: Марія Козігора,
доктор філософії за спеціальністю Психологія,
старший викладач КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ключові слова: виховання в умовах війни, молодший шкільний вік, психолого-педагогічна підтримка, емоційна стійкість, арттерапія і творчість, педагогічна емпатія.

Війна стала важким випробуванням для всього українського суспільства, але найбільшого впливу вона завдала саме дітям. Молодші школярі по-особливому сприймають зміни, пов'язані з небезпекою, тривогою, вимушеними переїздами, розлукою з близькими. Під час навчання в інституті і проходження пропедевтичної та виховної практики ми маємо змогу спостерігати, що діти цього віку дуже тонко відчують емоційний стан дорослих, а будь-яка напруга у суспільстві може відбиватися на їхній поведінці. Тому сучасному педагогу доводиться не лише навчати, а що важливо, підтримувати – емоційно, морально та духовно.

Дослідження Н. Теслик та Г. Гунбіної свідчать, що в умовах війни саме у дітей молодшого шкільного віку змінюються процеси сприймання, уваги та пам'яті: підвищується рівень тривожності, знижується здатність до концентрації, а також зростає потреба у відчутті стабільності [5].

Ці результати підтверджують педагогічним спостереження багатьох українських вчителів: діти швидше втомлюються, іноді реагують на звуки або гучні голоси з острахом. У таких ситуаціях учитель має, і стає для них прикладом впевненості та спокою.

Виховання в умовах війни вимагає від вчителів високого рівня емпатії, чутливості до емоційних станів дітей та вміння організувати освітній процес у безпечній і доброзичливій атмосфері. На нашу думку, головне завдання педагога

полягає у створенні середовища довіри, де дитина не боїться помилятися, де вона спокійно та відкрито висловлює почуття та вірить, що її зрозуміють. У такому просторі формується не лише пізнавальна активність, а й відповідальність, емоційна стійкість, та впевненість у власних силах.

Під час навчання в інституті ми часто обговорюємо, як важливо для сучасного педагога поєднувати навчальні та виховні впливи з психологічною підтримкою учнів. Під час проходження пропедевтичної практики ми переконалася, що навіть звичайні ранкові зустрічі у класі мають потужний терапевтичний ефект. Вони дають змогу дітям поділитися переживаннями, своїм настроєм, а вчителю – вчасно помітити зміни у її поведінці та підтримати дитину. Така форма роботи, передбачена Концепцією Нової української школи, і сьогодні вона набуває ще більшої актуальності.

Одним із важливих аспектів виховання у такий важкий воєнний час є використання арттерапевтичних і творчих методів. Сюди відносяться: малювання, ліплення, створення власних казок або невеличких розповідей, віршів допомагають дитині висловити емоції без слів.

Як зазначають Т. Гура та О. Рома, гра та творчість виконують функцію внутрішнього «захисного механізму» – через них дитина символічно долає тривогу, страх, відновлює почуття контролю над собою [2]. Зараз майже у кожному класі на стінах можна помітити малюнки дітей, найчастіше вони малюють українських захисників, синє небо, прапор – і це допомагає певним чином відчути гордість і впевненість у майбутньому. Ми вважаємо, що виховання в умовах війни – це насамперед виховання людяності. Завдання вчителя не лише навчати, а й вміти слухати, розуміти, підтримувати.

А. Данко наголошує, що психолого-педагогічна підтримка дітей у кризових умовах має бути системною: важливо поєднувати соціальні, педагогічні, та психологічні засоби впливу. Школа в умовах воєнних дій виконує не лише навчальну, а й відновлювальну та соціалізуючу функцію. Підтримка розуміється автором як цілісний процес виявлення психологічних труднощів, допомоги у подоланні травматичного досвіду, формування стійкості, розвитку комунікативних навичок і створення безпечного освітнього середовища. А. Данко виділяє головні завдання підтримки: стабілізацію емоційного стану, профілактику дезадаптації, розвиток почуття безпеки й довіри до дорослих. Школа тут розглядається як опора для дитини, простір відновлення нормальних соціальних зв'язків і формування нових сенсів у житті [3].

На нашу думку, основою ефективного виховання сьогодні є співпраця школи і батьків. Вони, так само як і вчителі, потребують різноманітних порад і підтримки щодо того, як допомогти дитині подолати тривожність або страх. Тому спільні зустрічі, консультації, інтерактивні заходи з психологом – це не просто форма комунікації, а справжній міст довіри між школою та батьками. Крім цього, важливо звертати увагу на розвиток стресостійкості у дітей через ігрові методи та навчання саморегуляції.

І. О. Нечипорук також підкреслює, що не всі молодші школярі реагують на воєнні умови однаково, а також що формування емоційної компетентності у дітей у воєнний час є одним із важливих завдань сучасного вчителя [4].

Важливу роль у психологічній підтримці відіграють і міжособистісні взаємодії. Дослідження Е. Еріксона щодо стадій розвитку показують, що для молодших школярів надзвичайно важлива підтримка від дорослих та позитивний досвід взаємодії з однолітками. У контексті війни це означає що важливо створити такі умови у класі, де кожна дитина відчуває себе прийнятою та почитуваною.

Психолого-педагогічні особливості виховання у воєнний час проявляються і в необхідності врахування індивідуальних реакцій на стрес. Діти цього віку часто не здатні вербалізувати свої емоції, тому педагогу важливо створювати ситуації, де почуття можуть виявлятися природно – через гру, рух, творчі завдання. Такі форми сприяють відновленню відчуття контролю над собою, зниженню тривожності, розвитку саморегуляції.

Окремої уваги заслуговує педагогічна етика в умовах війни: вчитель має не тільки дотримуватися принципів гуманізму, толерантності, поваги, а й демонструвати емоційну стабільність і впевненість, бути для дітей прикладом стійкості та віри в добро. Ефективним напрямом також є інтеграція елементів громадянського виховання – формування патріотизму, любові до Батьківщини, усвідомлення значущості власної участі у спільній справі відновлення країни. Через спільні акції, бесіди, малювання, проєкти добрих справ діти навчаються співпереживати, підтримувати одне одного й бачити, що навіть у важкі часи вони здатні творити добро.

Також важливо продовжувати підготовку педагогів до роботи в кризових ситуаціях: запроваджувати тренінги з емоційної грамотності, кризового консультування, технік саморегуляції. Адже саме психологічно підготовлений педагог здатен зберегти власну рівновагу й стати для дітей джерелом спокою, надії та любові.

Таким чином, виховання дітей молодшого шкільного віку в умовах війни – це є важкий процес, який вимагає глибокої емоційної витримки, людяності, та професійної зрілості від вчителя. Війна показала, наскільки важливо, щоб у школі дитина відчувала не страх, а турботу; не тривогу, а підтримку як з боку вчителя так і однолітків; не безсилля, а віру у себе. Ми переконані, що саме такі вчителі здатні виховати покоління, яке зможе відбудувати Україну – освічену, сильну, і незламну духом.

Список використаних джерел

1. Obradović J., Sulik M. J., Armstrong-Carter E. Taking a few deep breaths significantly reduces children's physiological arousal in everyday settings: Results of a preregistered video intervention URL: <https://surl.li/whqgrj> (дата звернення: 04.11.2025).
2. Гупа Т., Пома О. Children's play during wartime in Ukraine from the preschool teacher's perspective. URL: <https://surl.li/fmfrjp> (дата звернення: 10.11.2025).
3. Данко А. Psychological and pedagogical support for students in war: characteristics and for children who have URL: <https://surl.li/txmpxm> (дата звернення: 10.11.2025).
4. Нечипорук І. О. Особливості прояву негативних емоційних станів молодших школярів в умовах війни. URL: <https://surl.li/cc/blqmlld> (дата звернення: 05.11.2025).

5. Теслик Н., Гунбіна Г., Черниш С. Особливості сприймання у дітей молодшого шкільного віку в умовах воєнного часу. URL: <https://surl.li/vkpihf> (дата звернення: 04.11.2025).

Богдана Палій,
здобувачка освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Науковий керівник: Марія Козігора,
доктор філософії за спеціальністю Психологія,
старший викладач КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

ЕМОЦІЙНА БЕЗПЕКА ДИТИНИ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: емоційна безпека, дошкільна освіта, психологічний комфорт, соціалізація, саморегуляція, педагогічна взаємодія, емоційна компетентність.

Емоційна безпека є однією з ключових передумов гармонійного розвитку дитини дошкільного віку, оскільки саме в цей період формуються базові уявлення про себе, світ та взаємодію з іншими людьми. Заклад дошкільної освіти виступає важливим середовищем, де дитина щоденно переживає широкий спектр емоційних станів, встановлює соціальні зв'язки та опановує механізми саморегуляції. У сучасних умовах підвищеної соціальної напруги та воєнних викликів питання забезпечення емоційної безпеки набуває особливої актуальності. Створення психологічно комфортного простору, налагодження довірливих взаємин між педагогами, дітьми й батьками, а також упровадження педагогічних стратегій, спрямованих на підтримку емоційного благополуччя, стають необхідними умовами успішного функціонування дошкільної освіти та всебічного розвитку дитини.

Дослідження сучасних українських науковців, присвячені створенню безпечного та підтримувального освітнього середовища у закладах дошкільної освіти, засвідчують зростання значущості цього напрямку. Так, у працях О. Г. Косенчук та О. О. Стягунової детально обґрунтовано комплекс умов, що мінімізують ризики будь-яких форм фізичної, психологічної, інформаційної, моральної, соціальної чи матеріальної небезпеки для всіх учасників освітнього процесу. Виконання цих умов створює базу для захищеності дитини від негативних впливів, формування атмосфери довіри й стабільності, а також забезпечує комфортні умови для становлення особистості.

Коли вихованці відчувають спокій, прийняття та підтримку, вони здатні повніше зосередитися на пізнавальній діяльності, грі, творчості та взаємодії з однолітками. Це не лише сприяє їхньому емоційному благополуччю, а й активізує природні механізми розвитку – пізнавальну активність, соціальну компетентність, саморегуляцію та впевненість у власних можливостях. Створення такого середовища

є невід'ємною складовою якісної дошкільної освіти та фундаментом для подальшого успішного навчання дитини [2, с. 90].

У межах дослідження проблеми створення безпечного й здорового освітнього середовища в закладах дошкільної освіти Т. Фасолько виокремлює низку принципів, що становлять його концептуальну основу. Науковиця підкреслює пріоритет життя і здоров'я людини як найвищої цінності, що передбачає формування моделі мінімальної безпеки та запобігання ризикам для дітей і дорослих. Вона також акцентує увагу на принципі «мінімум–максимум», який спрямований на досягнення максимальної ефективності безпеки при раціональному використанні ресурсів.

Серед інших важливих засад, визначається принцип поєднання традиційних і нетрадиційних форм роботи з дітьми, що дає змогу організувати освітній процес у безпечному, варіативному й розвивальному середовищі. Дослідниця наголошує і на принципі емоційного середовища, відповідального за створення умов емоційного комфорту, підтримки та внутрішньої рівноваги для всіх учасників освітнього процесу. Окремо вона виділяє принцип активності, спрямований на формування ініціативності, самостійності дітей та передбачення активної ролі дорослих у формуванні безпечного простору [4].

О. Маланчук стверджує, що для ефективної організації безпечного освітнього середовища в закладі дошкільної освіти педагогам доцільно застосовувати комплекс інструментів, орієнтованих на забезпечення фізичного, психологічного, емоційного та психосоціального благополуччя дітей. У контексті фізичної безпеки важливими є регулярний огляд приміщень для виявлення потенційно небезпечних предметів, пошкоджених меблів чи несправного обладнання, використання лише сертифікованих іграшок та інвентарю, що відповідають віковим особливостям вихованців, раціональне планування групових і ігрових зон, яке гарантує вільний доступ до аварійних виходів, а також суворе дотримання правил протипожежної безпеки та проведення відповідних тренувань.

Забезпечення психологічної безпеки передбачає формування атмосфери довіри у взаємодії педагогів, дітей та батьків, створення умов для емоційної підтримки й вільного вираження почуттів, профілактику булінгу через бесіди про дружбу, повагу й толерантність, а також співпрацю з практичним психологом для проведення діагностики, корекції та профілактики можливих психологічних труднощів.

Емоційна безпека ґрунтується на побудові доброзичливих стосунків, де кожна дитина відчуває прийняття й може відкрито висловлювати свої емоції. Для розвитку емоційної грамотності доцільно застосовувати різноманітні ігри, вправи, казки та історії, які допомагають дітям розуміти власні переживання та почуття інших. Важливу роль відіграє й взаємодія з батьками, що включає проведення спільних заходів, спрямованих на зміцнення сімейних взаємин і узгодження підходів до виховання.

Психосоціальна безпека передбачає підтримання позитивного мікроклімату в групі, формування атмосфери взаємоповаги та взаєморозуміння, а також організацію ігор і занять, що сприяють розвитку комунікативних навичок, толерантності та вміння співпрацювати. Важливим є постійне партнерство із сім'ями вихованців, яке реалізується через інформування батьків про життя дитини в садочку та організацію спільних заходів, спрямованих на посилення взаємодії між закладом освіти та родиною [3, с. 53].

Н. Вікторчук зазначає, що активні методи виховання відіграють важливу роль у формуванні психологічно комфортного й безпечного освітнього середовища в закладі дошкільної освіти. До таких методів належать аналіз конкретних ситуацій, ділові та рольові ігри, різноманітні форми соціально-психологічного тренінгу тощо. Гра є невід'ємною складовою життя дитячого колективу, адже саме завдяки ігровій діяльності дитина розвиває уяву, фантазію, здатність до самовираження й переживання різних ролей. Через гру дошкільник може відчути себе значущим, сильнішим, впевненішим, що позитивно позначається на його емоційному стані та формує внутрішнє відчуття безпеки.

У контексті воєнного стану актуальність забезпечення психологічної безпеки значно зростає. Дошкільники належать до найбільш уразливої категорії населення, оскільки тривала дія стресових чинників – страх, невизначеність, напруга – негативно впливає на їхній розвиток, емоційне самопочуття та процес соціалізації. Діти, які були змушені залишити території активних бойових дій, часто стикаються з труднощами адаптації до нових умов, нових соціальних зв'язків та правил взаємодії. Тому в дошкільних закладах важливо забезпечити професійний психолого-педагогічний супровід, який допоможе дітям подолати наслідки пережитого та відновити відчуття стабільності [1, с. 43].

У контексті забезпечення емоційної безпеки дитини в закладі дошкільної освіти провідна роль належить вихователю, адже саме він виступає ключовою фігурою у формуванні стабільного психоемоційного середовища. Емоційний стан дошкільника значною мірою залежить від стилю педагогічної взаємодії, характеру комунікації та рівня емоційної компетентності педагога. Наукові дослідження підтверджують, що доброзичливі, підтримувальні та емпатійні стосунки з дорослим сприяють формуванню базової довіри, позитивної самооцінки й відчуття психологічної захищеності. Натомість авторитарний стиль, емоційна холодність або непослідовність дорослого можуть провокувати у дитини тривожність, емоційну напругу чи дезорганізацію поведінки.

Вихователь виступає модератором емоційного досвіду дитини та моделює способи емоційного реагування, які дитина засвоює через механізми соціального навчання та ідентифікації. Зокрема, уміння педагога регулювати власні емоції, демонструвати конструктивні стратегії подолання стресу та підтримувати емоційну експресивність дітей створює підґрунтя для розвитку емоційної компетентності вихованців. Психологічний клімат групи, сформований вихователем, визначає рівень згуртованості, доброзичливості та толерантності у взаємодії дітей, що безпосередньо впливає на якість їхнього соціально-емоційного розвитку.

Важливим чинником емоційної безпеки є чутливість вихователя до індивідуальних потреб дитини, здатність своєчасно розпізнавати прояви емоційного дистресу та застосовувати адекватні психолого-педагогічні стратегії підтримки. Вихователь, який володіє навичками емпатійного слухання, емоційного віддзеркалення та позитивного підкріплення, створює умови для формування у дітей стійкості, емоційної саморегуляції та довірливих стосунків із дорослим.

Таким чином, емоційна безпека є ключовою умовою всебічного розвитку дошкільника, забезпечуючи формування базової довіри, позитивної самооцінки та здатності до саморегуляції. Успішне її забезпечення вимагає цілісного підходу, що охоплює фізичний, психологічний, емоційний і соціальний компоненти освітнього

середовища. Важливу роль у цьому відіграє вихователь, який створює доброзичливий психологічний клімат, підтримує емоційний комфорт дітей та моделює конструктивні способи емоційного реагування. Саме завдяки чутливості педагога, взаємодії з батьками та продуманій організації простору дитина може відчувати стабільність і захищеність, що є основою її гармонійного розвитку та успішної адаптації в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел

1. Вікторчук Н. В. Безпечне освітнє середовище в закладах дошкільної освіти. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки*, 2023. Вип. (17). С. 43–50.
2. Косенчук О. Г., Стягунова О. О. Безпека освітнього простору закладів дошкільної освіти в умовах воєнного стану. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2023. Вип. 1(105). С. 90–101.
3. Маланчук О. Організація безпечного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти в умовах сьогодення. *Вересень*. Вип. 4(103). С. 53–65.
4. Фасолько Т. С., Олійник Г. І., Горшкова Г. В. Створення безпечного та здорового освітнього середовища в закладах дошкільної освіти. *Педагогічна Академія: наукові записки*, 2024. Вип. (8). URL: <https://surl.li/bimgns> (дата звернення: 15.10.2025).

Яна Мосійчук,
здобувачка освіти спеціальності
014.11 Середня освіта (Фізична культура)
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Науковий керівник: Марія Козігора,
доктор філософії за спеціальністю Психологія,
старший викладач КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

СПОРТИВНО-АНІМАЦІЙНІ ЗАХОДИ ЯК ФОРМА РОБОТИ З УЧНІВСЬКИМИ ЛІДЕРАМИ

Ключові слова: спортивна анімація, лідерські якості, учнівська молодь, фізична культура, командна взаємодія, позаурочна діяльність, саморозвиток.

У сучасних умовах реформування освіти та розбудови Нової української школи зростає значення позаурочної діяльності як чинника соціалізації, самореалізації та розвитку лідерського потенціалу учнівської молоді. Важливе місце у цьому процесі посідають спортивно-анімаційні заходи, які поєднують у собі елементи фізичної активності, командної взаємодії, творчої ініціативи та емоційної залученості. Такі форми роботи сприяють формуванню активної громадянської позиції, розвитку

комунікативних умінь, відповідальності, організаторських здібностей і позитивного ставлення до здорового способу життя.

У сучасній науковій літературі питання сутності та змісту анімаційної діяльності розглядаються з різних наукових позицій. Зокрема, у межах філософії освіти (В. Андрущенко, В. Кремень та ін.) вона трактується як складова гуманістичної парадигми розвитку особистості; у контексті психологічно-педагогічних засад професійного становлення педагогів (О. Левківська, В. Дубровіна та ін.) – як важливий чинник розвитку творчого потенціалу й комунікативних умінь. Педагогічні форми анімації досліджують Ю. Жданович, Т. Мазепа та ін.; соціально-педагогічні аспекти – Д. Конончук, Н. Максимовська та ін. Проблеми організації дозвілля й використання анімаційної діяльності висвітлено у працях С. Колесник, Т. Лесіної та ін., а питання спортивної та туристичної анімації – у дослідженнях А. Віндюка, І. Скрипченко та ін. Окремі аспекти застосування анімаційної діяльності як форми позашкільної гурткової роботи в підготовці майбутніх учителів фізичної культури розглядають В. Наумчук, С. Подубінська, С. Колесник та ін. [2, с. 128].

Показником якісної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у закладах загальної середньої освіти є сформована здатність організовувати не лише уроки фізичної культури, а й різноманітні спортивно-масові та здоров'язбережувальні заходи. До таких форм діяльності належать рухливі ігри, руханки, спортивні квести, змагання, туристичні походи, дні здоров'я та гурткова позакласна робота.

А. Гонтар розглядає поняття «спортивна анімація» як відносно новий термін в освітній діяльності майбутніх учителів фізичної культури, і дає таке тлумачення: це комплекс ігор, розваг, змагань та різних рекреаційних послуг, що мають багатоаспектний характер і задовольняють життєві потреби, інтереси та вимоги людей. Крім того, авторка підкреслює, що спортивна анімація у всіх своїх проявах є фундаментом сучасної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури, оскільки її впровадження сприяє активізації рухової, соціальної й виховної роботи в освітньому просторі [4, с. 442].

А. Віндюк поняття «спортивна анімація» визначає як різновид анімаційної діяльності, спрямований на формування здорового способу життя через залучення учасників до активної, креативної, творчої та міжособистісної взаємодії. Підкреслюється, що саме в таких умовах досягається найбільший оздоровчо-відновлювальний ефект завдяки використанню спортивних засобів фізичного виховання. Спортивна анімація, за його визначенням, є оптимальним засобом залучення людей до систематичних занять фізичною культурою і спортом, що сприяє гармонійному розвитку, зміцненню організму, формуванню пізнавального інтересу, розвитку когнітивних навичок і створенню позитивного емоційного середовища. Вона забезпечує умови для емоційного розвантаження, підвищення мотивації до рухової активності та формування усвідомленого ставлення до дотримання здорового способу життя, виступаючи важливим чинником становлення особистості [1, с. 371].

Одним із провідних засобів спортивної анімації виступає гра, яка сприяє розвитку морально-вольових і лідерських якостей, формує здатність до самостійного прийняття рішень. Ігрова діяльність активізує пізнавальний інтерес, викликає позитивні емоції, стимулює всебічний психічний розвиток дитини. Завдяки іграм у дітей формується вміння працювати в команді, розвивається креативне мислення, самостійність у виборі засобів досягнення мети, а також уміння встановлювати

доброзичливі взаємини з іншими. Ігрові форми спортивної анімації сприяють не лише формуванню окремих умінь, а й розвитку творчого потенціалу особистості загалом, стимулюють ініціативність, самодисципліну, організованість і готовність діяти в різних життєвих ситуаціях. Ігрова форма діяльності підвищує самооцінку учасників, оскільки навіть поразка в змаганнях або конкурсах може бути сприйнята з гумором чи перетворена на імпровізацію. Методологічні засади спортивної анімації спираються на принципи педагогіки А. Макаренка, де головну роль відіграє виховання в колективі та соціалізація через спільну діяльність. Це простір самореалізації, саморозвитку та самовиховання. Завдяки своїй багатофункціональності спортивна анімація виконує рекреаційну, гедоністичну, адаптаційну, оздоровчу, освітню, розвивальну й виховну функції, забезпечуючи інтелектуальне, моральне, психічне та фізичне зростання особистості [3, с. 269].

I. Ремзі виокремлює кілька різновидів спортивної анімації, що мають різну педагогічну спрямованість і функціональне навантаження:

1) Анімація в русі – забезпечує задоволення природної потреби дитини у русі, сприяє формуванню витривалості, саморегуляції, цілеспрямованості та наполегливості, що є важливими складовими лідерського потенціалу;

2) Анімація у хвилюванні – активізує відчуття новизни та змагальності, розвиває ініціативність, відповідальність, готовність до прийняття рішень і подолання труднощів у командній діяльності.

3) Анімація у спілкуванні виконує соціалізуючу функцію, сприяючи розвитку комунікативних навичок, уміння працювати в групі, координувати спільні дії, вести за собою однолітків;

4) Культурна анімація сприяє духовно-моральному збагаченню, залученню до традицій спорту, вихованню ціннісного ставлення до культурної спадщини та ідеалів здорового способу життя.

5) Творча анімація створює умови для самовираження через розроблення власних спортивних вправ, творчих розминок, символіки команд, що формує креативність, самостійність і організаторські здібності.

Таким чином, різновиди спортивної анімації виконують не лише оздоровчу й рекреаційну функції, а й виступають дієвим засобом формування лідерських якостей, сприяючи гармонійному поєднанню фізичного, соціального та особистісного розвитку учнівської молоді [5].

В. Фаріонов зазначає, що розвиток лідерських якостей у межах спортивної анімації має здійснюватися з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей учасників і їхньої готовності до самореалізації у колективній діяльності. Спортивно-анімаційна діяльність, поєднуючи фізичні вправи, ігрові форми та соціальну взаємодію, створює сприятливі умови для формування лідерського потенціалу, адже передбачає прийняття рішень, відповідальність, організацію спільних дій та вияв ініціативи. Ефективний розвиток цих якостей можливий лише за умови цілеспрямованого педагогічного супроводу: педагог має систематично спрямовувати динаміку особистісного зростання учасників, залучати їх до соціально значущої активності, налагоджувати співпрацю з громадськими організаціями та освітніми інституціями з метою надання методичної й інформаційної підтримки. Формування лідерства в контексті спортивної анімації базується на принципах добровільності,

мотивації досягнення та саморозвитку, що сприяє усвідомленому особистісному зростанню й формуванню активної життєвої позиції [6, с. 198].

Розвиток лідерських якостей учнівської молоді засобами спортивно-анімаційних ігор розглядається як ефективний педагогічний механізм формування особистісної активності, соціальної компетентності та відповідальної поведінки.

Пропонуємо спортивно-анімаційну гру, яка зможе розвинути лідерські якості в учнів закладів загальної середньої освіти.

Назва гри: «Капітан команди»

Мета: розвиток навичок ефективного лідерства, організаторських здібностей, відповідальності за командний результат і рефлексії власної діяльності.

Гра спрямована на:

- Навчання учнів приймати лідерські рішення у динамічних умовах;
- Формування вміння розподіляти ролі, координувати дії команди;
- Розвиток навичок комунікації, самоконтролю та емоційної стійкості.

Обладнання: спортивний інвентар (конуси, м'ячі, скакалки, прапорці, обручі, секундомір), картки із завданнями для естафет або рухливих вправ.

Хід гри:

1. Учасники об'єднуються у команди по 6-8 осіб.
2. У кожному турі призначається новий капітан команди, який протягом 5-7 хвилин виконує роль організатора та координатора дій.
3. Капітан отримує завдання (наприклад: провести естафету з трьох етапів; організувати синхронне виконання вправ; спланувати проходження «спортивної траси»).
4. Перед стартом він має короткий час (1-2 хвилини), щоб розподілити ролі, пояснити стратегію і мотивувати команду.
5. Під час виконання завдання капітан не бере участі у фізичних діях, а лише координує, дає команди, підтримує, контролює темп і дотримання правил.
6. Після завершення туру проводиться обговорення – команда ділиться враженнями, визначає, що допомогло досягти успіху, які комунікаційні чи організаційні дії були найефективнішими, що можна вдосконалити.
7. Потім роль капітана переходить до іншого учасника, і гра триває в новому форматі або з новим завданням.

Підбиття підсумків:

Після кількох турів вчитель або модератор пропонує коротку рефлексію:

- Які якості допомогли бути успішним лідером?
- Які труднощі виникли під час керівництва командою?
- Як змінювалася стратегія взаємодії від туру до туру?

Очікувані результати: учасники засвоюють базові принципи ефективного лідерства – уміння мотивувати, делегувати, слухати команду, координувати дії та оцінювати результати. Розвивається емоційна гнучкість, саморефлексія, впевненість у власних силах, відповідальність і вміння вести за собою.

Таким чином, спортивна анімація постає ефективним засобом розвитку лідерських якостей учнівської молоді, оскільки поєднує рухову активність, емоційне залучення, командну взаємодію та творчий самовираз. Науковці (А. Гонтар, А. Віндюк, І. Ремзі, В. Фаріонов та ін.) підкреслюють її багатофункціональність –

рекреаційну, виховну, освітню, соціалізуючу та розвивальну. Такі форми діяльності сприяють формуванню ініціативності, відповідальності, організаторських умінь, комунікативної компетентності та позитивного ставлення до здорового способу життя. Практичне використання спортивно-анімаційних ігор, зокрема гри «Капітан команди», забезпечує розвиток навичок ефективного керівництва, саморефлексії та готовності діяти в команді.

Список використаних джерел

1. Віндюк А. Спортивно-оздоровча анімація: види, функції, особливості організації. *Молодий вчений* : наук. зб., 2020. Вип. 11(87). С. 371–374.
2. Голенкова А. Сутність поняття «спортивна анімація» та її класифікація. *Physical culture and sport : scientific perspective*, 2024. Вип. 2(1). С. 128–135.
3. Гонтар А. С. Виховний потенціал спортивної анімації. *Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в XXI столітті* : міжнар. період. зб. наук. пр. Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, ГО «Фонд розвитку науки та освіти «ІНТЕЛЕКТ». Харків : ВННОТ, 2022. Вип. 4. С. 269–271.
4. Гонтар А. С. Використання спортивної анімації в підготовці майбутніх учителів фізичної культури. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика* : матер. VII Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 16-18 берез. 2023 р.). Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2023. С. 442–444.
5. Ремзі І. Особливості анімаційної роботи з фізичного виховання та спорту в закладах вищої освіти. URL: <https://surl.li/eskeh�> (дата звернення: 16.10.2025).
6. Фаріонов В. М. Розвиток лідерських якостей у спортсменів засобами фізичного виховання. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія: 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, 2024. Вип. 5(178). С. 198–201.

Вікторія Бублій,
здобувачка освіти спеціальності 013 Початкова освіта
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Науковий керівник: Марія Козігора,
доктор філософії за спеціальністю Психологія,
старший викладач КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДТРИМКИ ПОЗИТИВНОЇ САМООЦІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Ключові слова: самооцінка, молодший школяр, навчальна діяльність, шкільне середовище, підтримка, психолого-педагогічні умови.

Молодший шкільний вік – це насправді переломний момент у житті дитини, оскільки саме цей період є надзвичайно важливим для формування та підтримки самооцінки, адже вона є основою того, як дитина буде сприймати себе надалі,

і відповідно, як вона адаптується в соціумі та досягатиме успіхів. Тому коли школяр вперше стикається із систематичним оцінюванням з боку вчителя та неминучим порівнянням із однокласниками, його «Я-концепція» стає дуже вразливою. Тому для педагогів, створення психолого-педагогічних умов в школі – це необхідно для зручності та підтримки адекватної та позитивної самооцінки молодших школярів, що є запорукою їхнього емоційного комфорту та стійкої мотивації до навчання.

П. Дячук, спираючись на системний аналіз сучасних філософських, психологічних і педагогічних досліджень та різних підходів до розуміння поняття «самооцінка», визначає низку дидактичних умов, за яких процес формування самооцінки молодших школярів відбувається найбільш ефективно. До них належать:

- створення мотивації учнів до здійснення самооцінної діяльності;
- залучення педагогом дітей до систематичного й послідовного самоаналізу в умовах спільної навчальної роботи;
- поетапне формування мотиваційно-ціннісного, когнітивного та діяльнісно-практичного компонентів самооцінки;
- опора на традиції гуманістичної освіти, що передбачає формування доброзичливих взаємин між учасниками освітнього процесу, підтримання позитивного емоційного стану молодших школярів у процесі самооцінювання та надання їм своєчасної педагогічної допомоги [2, с. 118].

Самооцінка є складним і водночас унікальним психологічним явищем, що формується у кожної дитини по-своєму. Успішність цього процесу значною мірою залежить від здатності педагога враховувати індивідуальні особливості розвитку, адже кожна дитина має власні емоційні, когнітивні та соціальні риси, які визначають її ставлення до себе та до оточення. Спостерігаючи за поведінкою й реакціями учнів, учитель може гнучко змінювати педагогічну стратегію, створюючи умови для становлення адекватної самооцінки.

На думку З. Шилкунової, важливим аспектом підтримки розвитку самооцінки є уважне ставлення до емоційного стану дітей, адже кожна з них по-різному переживає успіхи та невдачі: для одних це лише частина навчального процесу, тоді як для інших – серйозне емоційне випробування, що впливає на самооцінку та відчуття впевненості. Завдання педагога полягає у своєчасному виявленні таких емоційних змін і наданні підтримки дитині в ситуаціях стресу чи розчарування, допомагаючи їй зберегти позитивне ставлення до себе та навчання [5, с. 8].

Роль шкільного середовища та вчителя у становленні самооцінки молодших школярів має визначальне значення. Процес її формування тісно пов'язаний із включенням дитини в організовану навчальну діяльність. Школа виступає не лише простором здобуття знань, а й важливим соціальним середовищем, у якому дитина взаємодіє з педагогами та однолітками. У щоденному навчальному процесі молодший школяр постійно перебуває під впливом оцінювання своїх дій і результатів, що сприяє розвитку здатності враховувати думку інших під час самоаналізу та поступовому формуванню реалістичного уявлення про власні можливості й здібності [4].

Шкільне середовище має потужний потенціал у формуванні позитивного ставлення дитини до себе, своїх можливостей і до навчальної діяльності загалом. Воно стає основою для розвитку почуття власної цінності, впевненості та соціальної

зрілості, якщо забезпечує атмосферу підтримки, взаємоповаги й емоційного комфорту. Створення сприятливого мікроклімату, який заохочує самопізнання, самоприйняття та розвиток соціальних зв'язків, сприяє становленню в учнів здатності до самопідтримки й позитивного самосприйняття.

Важливу роль у цьому процесі відіграють учителі, адже саме вони є для дитини авторитетом і джерелом соціального зворотного зв'язку. Педагог, який застосовує індивідуалізований підхід, враховує темп розвитку, емоційні особливості й потреби кожного учня, створює умови для розкриття його потенціалу. Схвалення навіть невеликих успіхів, конструктивна оцінка помилок, підтримка ініціативності та віра у можливість дитини формують у неї впевненість у власних силах і значущості власної праці.

Особливого значення набуває цілеспрямована допомога учням, які стикаються з труднощами у навчанні або соціальній адаптації. Педагогічна підтримка допомагає таким дітям усвідомити свої сильні сторони, навчитися адекватно сприймати невдачі та знаходити ефективні стратегії подолання перешкод. Завдяки цьому школяр поступово розвиває внутрішню стійкість, самоповагу й здатність до саморегуляції – ключові передумови формування зрілої та адекватної самооцінки [1, с. 84].

Брак соціальної взаємодії та негативний досвід спілкування з однолітками можуть негативно впливати на самооцінку дітей. Наприклад, діти, які зазнають знущань або не отримують підтримки від однолітків, часто мають низьку самооцінку, що ускладнює їхню соціальну адаптацію та розвиток позитивного образу «Я». Психолого-педагогічні умови формування ціннісного самоставлення включають: позитивний емоційний фон у класі та вдома, який сприяє розвитку впевненості у собі та самоповаги, підтримки індивідуальних досягнень і визнання успіхів кожної дитини, що допомагає формувати позитивне ставлення до себе, соціальне порівняння, яке дозволяє дитині оцінювати свої досягнення та можливості у порівнянні з іншими, розвиваючи критичне мислення та самооцінку [3, с. 127].

Таким чином, можна зробити висновок, що формування та підтримка позитивної самооцінки в молодшому шкільному віці є одним із головних завдань педагогів, адже саме в цей період закладається основи освітнього розвитку дитини. Ефективна підтримка самооцінки можлива за умови створення сприятливого психолого – педагогічного середовища, яка забезпечує емоційний комфорт, довіру, увагу до індивідуальних потреб кожної дитини. Особливе значення має здатність педагога вчасно виявляти емоційні зміни у дітей, підтримувати їхні досягнення, допомагати долати труднощі та формувати віру у власні можливості.

Список використаних джерел

1. Гуцуляк А. М. Формування ціннісного самоставлення молодших школярів у процесі навчальної діяльності : кваліфікац. роб. на здобуття ступ. вищої освіти «магістр» зі спец. 013 Початкова освіта. Чернівецький нац. ун-т імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2024. 102 с.
2. Дячук П. В. Формування самооцінки молодших школярів у навчальній діяльності : монограф. Умань : П. П. О. О. Жовтий, 2016. 210 с.
3. Заміщак М. І. Психологічні умови становлення моральної самооцінки молодших школярів : дис. канд. психол. наук : 19.00.07; Дрогобич, 2014. 268 с.
4. Шекера Н. П. Психолого-педагогічні особливості формування самооцінки молодших школярів. URL: <https://surl.li/wkkiyh> (дата звернення: 05.11.2025).

5. Шилкунова З. І. Педагогічні умови формування конструктивного ставлення до себе у молодших школярів у процесі навчальної діяльності : автореф. дисерт. : 13.00.09; Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди (Харків) : ХДПУ, 2005. 20 с.

Анна Ярощук,
*здобувачка освіти спеціальності А4.021 Середня освіта
(Англійська мова та зарубіжна література)
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*
Науковий керівник: Марія Козігора,
*доктор філософії за спеціальністю Психологія,
старший викладач КЗВО «Луцький педагогічний
коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*

СПРЯМОВАНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ СТРУКТУРНИЙ КОМПОНЕНТ ОСОБИСТОСТІ

Ключові слова: особистість, спрямованість, мотиви, переконання, інтереси, цінності, ідеали, потреби.

Сучасний світ відзначається високою швидкістю змін та значною невизначеністю. Для успішної адаптації та розвитку особистість повинна бути гнучкою, активною, володіти ефективними комунікативними навичками та здатністю швидко опрацьовувати інформацію. Дослідження особистості, її структури та психологічних особливостей функціонування протягом тривалого часу залишається актуальним для багатьох науковців. Особистість є складною системою, структура якої включає пізнавальні, емоційні, мотиваційні та ціннісні компоненти. Особливу увагу дослідників привертає компонент мотиваційної сфери, оскільки він визначає ставлення людини до світу, впливає на структуру її свідомості, формує життєві орієнтири та регулює поведінку.

Одним із ключових елементів цієї структури є спрямованість – інтегративна характеристика, яка визначає життєві цілі, пріоритети, мотиви діяльності та смисл власного існування. Вивчення спрямованості дозволяє розкрити закономірності внутрішньої мотивації, цілісності поведінки та розвитку особистості. Вона відображає внутрішній світ людини та визначає те, які речі важливі для неї в житті.

Спрямованість особистості формується взаємодією різних факторів, які відображають внутрішній світ людини та визначають її поведінку. У сучасному тлумачному психологічному словнику, визначено, що спрямованість особистості – її інтегральна і генералізована властивість. Сукупність відносно незалежних від поточних ситуацій стійких мотивів, що орієнтують діяльність особистості. Характеризується інтересами, схильностями, переконаннями й ідеалами особистості, що відбивають її світогляд. Виражається в гармонійності та несуперечності знань,

відносин і пануючих мотивів поведінки та дій особистості. Проявляється у світогляді, духовних потребах і практичних діях [6, с. 311].

Н. М. Мась спрямованість розглядає насамперед як «якість особистості, що включає систему спонукань (потреби, мотиви, інтереси, бажання, установки, ціннісні орієнтації, ідеали, тощо), яка визначає загальну активність людини і відображає її вибіркоче ставлення до об'єктивних умов дійсності [2, с. 49].

Вітчизняний психолог Г. С. Костюк вважав спрямованість важливою підсистемою структури особистості й пов'язував її з потребами, інтересами, ціннісними орієнтаціями, цілями та установками. Учений трактував особистість як явище динамічне, зокрема в аспекті реалізації своєї цілеспрямованості, потягів, умінь тощо [3, с. 109].

Елементи особистості, що входять до цієї підструктури, не мають безпосередніх природних задатків і відтворюють індивідуально віддзеркалену суспільну свідомість. Спрямованість формується під впливом внутрішніх чинників (потреби, мотиви, самосвідомість) та зовнішніх (соціальне середовище, культурні норми, досвід діяльності). Вона є динамічною структурою, здатною змінюватися залежно від життєвих обставин і власного розвитку особистості.

А. В. Фурман розглядає поняття спрямованості особистості через самовизначення людини. Загалом спрямованість визначається ним як утворення, що орієнтує життєву активність, реальну поведінку в конкретних ситуаціях повсякдення [5, с. 94].

Провідною рушійною силою розвитку особистості виступає потреба, яка визначає спрямованість особистості і забезпечує її розвиток як саморозвиток [1, 107].

Отже, спрямованість – це складна характеристика особистості, що охоплює систему спонукань, які зумовлюють активність людини та визначають її вибіркоче ставлення до різних видів діяльності. У процесі діяльності люди визначають для себе різні цілі та виявляють неоднакове ставлення до оточення й соціальних цінностей – таких як освіта, громадська активність, дисципліна чи виконання колективних обов'язків. Потреби і переконання, ідеали та інтереси, цінності і цілі – все це елементи спрямованості особистості (рис. 1).

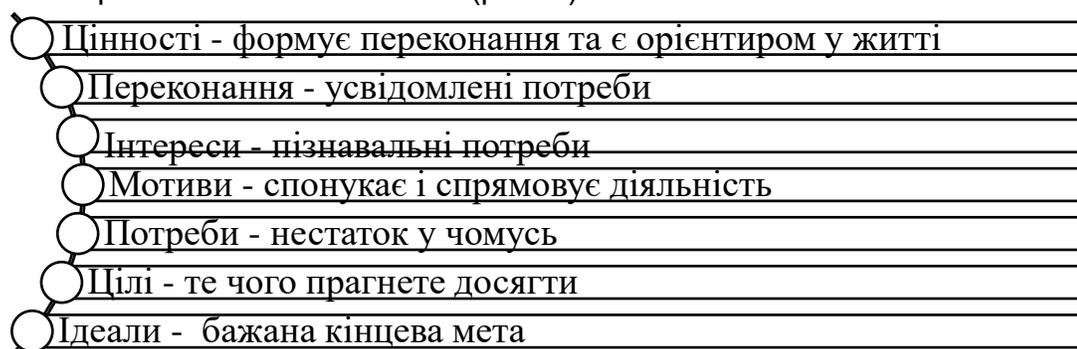

Рис. 1. Форми спрямованості особистості

Спрямованість особистості виявляється по-різному залежно від зовнішніх умов, життєвих обставин і ситуацій діяльності. Вона виступає такою психологічною характеристикою, що охоплює систему особистісних цінностей та емоційно

забарвлених ставлень до себе, інших людей і світу загалом. Спрямованість конкретизується через ціннісно-сміслові орієнтації та визначає вибір мотивів, способів поведінки й характер взаємодії з навколишнім середовищем.

В основі спрямованості домінуючі мотиви й ціннісні орієнтації на себе, на інших людей, на діяльність [4, с. 82].

Спрямованість на взаємодію виявляється тоді, коли поведінку людини зумовлює потреба у спілкуванні та бажання підтримувати добрі взаємини з оточенням. Такі люди цінують гармонію у стосунках, охоче беруть участь у спільній діяльності, хоча їхній реальний внесок у досягнення спільного результату може бути незначним.

Спрямованість на дію характеризується переважанням мотивів, пов'язаних із самою діяльністю: інтересом до процесу праці, прагненням вдосконалювати навички, здобувати нові знання. Люди з таким типом спрямованості орієнтовані на результат і співпрацю, прагнуть максимальної ефективності як своєї, так і колективної роботи, аргументовано відстоюють позиції, що сприяють виконанню завдань.

Спрямованість на себе (особиста спрямованість) проявляється у домінуванні мотивів, пов'язаних із власними інтересами, прагненням до успіху, престижу, визнання. Для таких осіб головним є особистий добробут і самоствердження, часто без урахування потреб колег чи спільних цілей. У професійній діяльності вони насамперед бачать можливість реалізувати власні амбіції [4, с. 97].

Отже, спрямованість вказує на те, що є найважливішим для індивіда та куди він спрямовує свою енергію, проявляючись у його прагненнях, інтересах та ставленні до себе, інших людей чи певної діяльності. Вона забезпечує послідовність дій, усвідомленість вибору та реалізацію особистісного потенціалу. Дослідження спрямованості дозволяє глибше зрозуміти закономірності розвитку людини та її внутрішню мотиваційну організацію, а також створювати умови для цілеспрямованого самовдосконалення.

Список використаних джерел

1. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості: Київ: Видавництво ТОВ «КММ», 2006. 240 с.
2. Мась Н. М. Дослідження факторів формування професійної компетентності майбутніх військових психологів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. Київ, 2009. Вип. 22. С. 49–54.
3. Семенов О. До питання спрямованості особистості. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Педагогічні науки. 2015. № 1. С. 109–115.
4. Столяренко О. Б. Психологія особистості : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 280 с.
5. Фурман А. Морально-етичні цінності в суспільному вимірі. *Психологія і суспільство*. 2010. № 1. С. 94–99.
6. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків : Прапор, 2007. 640 с.

Олександр Лучко,
Магістрант ДВНЗ ДДПУ
«Горлівський інститут іноземних мов», м. Дніпро, Україна
Сніжана Степанова,
старший викладач кафедри психології
ДВНЗ ДДПУ «Горлівський інститут іноземних мов»,
м. Дніпро, Україна

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ ТА САМОРОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: мотивація, саморозвиток, мотивація до навчання, мотивація до саморозвитку молоді, соціально – психологічні чинники мотивації

Воєнний стан в нашій країні активізує та ускладнює багато питань соціально – психологічного характеру і не тільки. На нашу думку особливої актуальності набуває питання навчальної мотивації молоді та мотивації до саморозвитку. Невизначеність, загроза життю та добробуту, втрати та руйнування створюють надзвичайно важкі обставини для повсякденного життя, в тому числі для навчання та саморозвитку. У цих умовах мотивація стає важливим чинником, що впливає на здатність молоді зберігати цілеспрямованість та досягати особистих і професійних цілей. Саме здатність молоді визначати свої цілі та знаходити ресурси для їх досягнення стає ключовою для підтримки мотивації до навчання та саморозвитку під час війни.

Феномену мотивації присвячено чимало досліджень, в яких мотивація визначається як комплекс внутрішніх і зовнішніх сил, що спрямовують поведінку індивіда до досягнення цілей [1]. Дослідження мотивації зустрічаємо в працях багатьох зарубіжних та вітчизняних науковців, серед них - Е.Десі, Р.Раян, Д.Адамс, М.Портер, Л.Орбан-Лембрик, в теоріях В. Врума, К. Роджерса, К.Альдерфера, Г. Мюррея, Д. МакКлелланда, А. Маслоу, Д. Берлайна, Е. Кірхлера, Л. Фестінгера, А. Бандури та ін.

Одним із важливих напрямів є дослідження ролі ціннісних орієнтацій і соціальної підтримки у мотивації (Т. Попова, В. Ковальчук). Інший напрямок стосується вивчення внутрішньої та зовнішньої мотивації, а також їх взаємодії в умовах стресу (І. Мельник, О. Савченко). Емоційна стабільність і її вплив на навчальну активність також є важливим аспектом досліджень (О. Зозуля, І. Васильчук). Крім того, сучасні дослідники акцентують увагу на розвитку саморегуляції як важливої складової саморозвитку, що є ключовим інструментом адаптації в умовах кризових ситуацій (К. Данилюк, Є. Кравець).

Специфіка мотивації полягає в її динамічності: в кризах мотивація еволюціонує від зовнішньої (винагороди, як стипендії) до внутрішньої (задоволення від зростання) мотивації. Теорія самодетермінації (SDT) Райана та Десі пояснює, як задоволення трьох базових психологічних потреб - автономії, компетентності та зв'язаності - формує внутрішню мотивацію, як бажання діяти заради самого процесу, а не зовнішніх нагород. Саме ця мотивація виявляється стійкою до криз [2].

Мотивація до навчання є складним багатофакторним психологічним процесом, який теж залежить як від внутрішніх, так і від зовнішніх умов. Дослідження, проведені такими вченими, як І. Мартиненко, О. Василенко, В. Шамне, розкривають вплив стресу та зовнішніх загроз на мотиваційні механізми, що стосуються навчання. І визначають, що знов саме внутрішня мотивація, пов'язана з усвідомленням особистих і соціальних цінностей, допомагає молодим людям не втрачати інтерес, знаходити сенс у навчанні навіть у найскладніших умовах.

Саморозвиток у таких умовах також стає важливим інструментом для підтримки психічного здоров'я та адаптації до змінних умов середовища. Як зазначають сучасні науковці (О. Лисенко, Н. Кравченко, С. Бойко), активна діяльність, спрямована на саморозвиток, значно підвищує стійкість до стресу і сприяє кращій адаптації до кризових ситуацій [1]. Саморозвиток є багатограним поняттям, що позначає свідомий процес удосконалення особистості через набуття нових знань, навичок та цінностей, спрямований на реалізацію потенціалу.

Специфіка «мотивації до саморозвитку» набуває особливого значення в контексті молоді, яка опиняється в кризових умовах, таких як військовий стан, природні катастрофи чи соціальні потрясіння. У цих ситуаціях мотивація не є просто внутрішнім імпульсом до зростання; вона перетворюється на критичний механізм адаптації, виживання та відновлення, що дозволяє молодим людям не лише пережити травматичні події, але й трансформувати їх у можливості для особистісного, професійного та громадянського розвитку.

Молодь, мотивована до саморозвитку, знаходить способи задовольняти базові потреби через активне навчання чи волонтерство, що відновлює почуття контролю [2]. Наприклад, у дослідженні про підлітків у воєнних зонах, травматичні події асоціюються з підвищеним психологічним дистресом, але мотивація до саморозвитку через освіту чи соціальну активність пом'якшує ці ефекти, сприяючи резильєнтності та впевненості. Це особливо важливо для молоді 18–25 років, яка перебуває в періоді «emerging adulthood» [4], де формуються ідентичність та кар'єрні плани; криза може заблокувати цей процес, але мотивація до саморозвитку стає «мостом» до майбутнього.

Соціально-психологічний аспект робить цю мотивацію унікальною: в кризах молодь залежить від зовнішніх факторів, таких як сімейна підтримка чи спільноти, які можуть або посилювати, або підірвати внутрішню мотивацію. Емпіричні дані з України вказують, що резильєнтні процеси серед молоді, яка планує майбутнє, залежать від соціальної підтримки та самоефективності, що посилює мотивацію до саморозвитку.

Теорія соціального навчання Бандури (1977) пояснює, як моделі поведінки в оточенні формують самоефективність – віру в свої сили, – що є основою мотивації до саморозвитку. Уявлення про самоефективність функціонують як важлива сукупність чинників, які впливають на мотивацію, емоційну сферу та поведінку людини. На рівні поведінки, особа може уникати ситуацій, які вона вважає важкими або які викликають страх, і навпаки, проявляти активність і наполегливість, коли вона вірить у свою здатність до успіху. На рівні емоцій, самоефективність запобігає виникненню тривоги, депресії та відчуття безпорадності; вона може стимулювати мотивацію до активної діяльності, особливо в складних ситуаціях [3].

Отже, мотивація до навчання та саморозвитку в умовах воєнного стану розглядається як результат взаємодії різноманітних внутрішніх і зовнішніх психологічних факторів.

Огляд соціально-психологічних чинників, що впливають на мотивацію молоді до навчання та саморозвитку, з акцентом на умови воєнного стану

1. Сім'я та найближче оточення є фундаментальною мікросистемою, що формує мотивацію молоді через емоційну підтримку, встановлення очікувань та надання моделей поведінки.

По-перше, емоційна та інструментальна підтримка з боку сім'ї є ключовим чинником, що задовольняє потребу в зв'язаності (SDT), посилюючи внутрішню мотивацію. Батьки, які діляться досвідом виживання, посилюють резилієнтність молоді, спонукаючи до професійного зростання.

По-друге, моделі поведінки батьків (соціальне навчання, Bandura, 1977) [5] передають стратегії копіювання: резильєнтні батьки моделюють мотивацію до зростання. У воєнній Україні батьки, які продовжують працювати, надихають молодь на саморозвиток.

2. Ровесники, соціальні колективи однолітків, що впливають на індивіда через механізми конформізму, ідентифікації та соціального порівняння, як описано в теорії соціального впливу Роберта Чалдіні (Cialdini, 2001) [1], де норми групи стають орієнтиром для поведінки. Тому однолітки відіграють визначальну роль у формуванні мотивації молоді до саморозвитку, особливо в умовах соціальних трансформацій, спричинених воєнним станом, де традиційні структури підтримки можуть бути порушені, а колективні норми набувають посиленого значення для психологічної адаптації.

Дослідження UNICEF показує, що вплив ровесників є ключовим фактором у спонуканні підлітків шукати психологічну підтримку, що безпосередньо сприяє емоційному саморозвитку. Це узгоджується з теорією самодетермінації (SDT), де зв'язаність з ровесниками задовольняє базову потребу в приналежності, перетворюючи зовнішні норми на внутрішню мотивацію: молодь, яка відчуває групову підтримку, більш схильна до ініціатив саморозвитку, як вивчення нових навичок для майбутньої кар'єри в умовах економічної нестабільності

3. Освітні інституції та професійні майданчики виступають як критичні соціально-психологічні середовища, що формують мотивацію молоді до саморозвитку, забезпечуючи структуровані можливості для реалізації автономії та набуття компетентностей, особливо в умовах воєнного стану, коли традиційні шляхи розвитку порушені. За теорією самодетермінації (SDT), освітні заклади задовольняють базові потреби в автономії (самостійний вибір) та компетентності (майстерність), перетворюючи зовнішню мотивацію на внутрішню, як показано в дослідженнях Райана та Десі (Ryan & Deci, 2000) [6].

Роль освітніх інституцій у втіленні автономії полягає в створенні середовища, де молодь може самостійно обирати шляхи розвитку, що є ключовим для внутрішньої мотивації в кризах. За SDT, автономія посилюється через гнучкі програми, як модульне навчання чи студентське самоврядування, що дозволяє молоді контролювати свій прогрес попри зовнішні загрози

4. Медіа та цифрове середовище становлять один із найдинамічніших соціально-психологічних чинників, що впливають на мотивацію молоді

до саморозвитку в умовах воєнного стану, де традиційні джерела інформації та навчання часто стають недоступними, а цифрові платформи перетворюються на основний канал комунікації, освіти та соціальної взаємодії.

У сучасній психології медіа розглядаються як потужний інструмент формування когнітивних структур і емоційних станів, відповідно до теорії культивування Джорджа Гернера (Gerbner, 1969) [1], яка стверджує, що постійне споживання медіа-контенту формує сприйняття реальності, а в кризових умовах, як воєнний стан в Україні, це сприйняття може або демотивувати через поширення страху та дезінформації, або стимулювати мотивацію через доступ до ресурсів для самонавчання та мобілізацію соціальної активності.

Соціальна активність молоді через медіа в умовах воєнного стану є проявом колективної резильєнтності, де цифрове середовище стає платформою для мобілізації, що посилює мотивацію до громадянського саморозвитку.

Отже, аналіз та дослідження психологічних чинників мотивації до саморозвитку є надзвичайно важливим для розробки ефективних методик, що дозволяють молоді, яка характеризується інтенсивним формуванням ідентичності, процесами автономізації та прагненням незалежності, залишатися зосередженою на навчальних цілях і саморозвитку навіть у надзвичайних обставинах.

Список використаних джерел

1. Кісіль З.Р., Швець Д.В. Мотивація діяльності людини: Навч. посібник у схемах, таблицях, коментарях. Одеса: Видавництво ОДУВС, 2023.
2. Максименко, С. Д. Потреба як вихідна одиниця генези особистості. С. Д. Максименко : Медичний всесвіт. 2004. – Т. IV. – № 1. – С. 112-118.
3. Соціально – психологічні чинники формування мотивації досягнень в умовах війни (Олена Никоненко, Ірина Лимарева) Вчені записки Університету «КРОК» №1(73), 2024 URL: <https://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/704/716> (дата звернення: 04.11.2025).
4. Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), P. 469–480.
5. Bandura A. Self-efficacy : the exercise of control / A. Bandura. – N.Y. : W.H.Freeman & Co, 1997. – P. 74-91
6. Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), P.68–78. URL: <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68> (дата звернення: 06.11.2025).

Софія Гапонюк,
*студентка 4 курсу КЗВО «Луцький педагогічний
коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*
Науковий керівник: Надія Антонюк,
*кандидат педагогічних наук, викладач циклової комісії шкільної,
дошкільної педагогіки, психології та методик
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КАЗКИ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: народна казка, літературна казка, функції казки, молодший школяр, педагогічний потенціал казки, моральне виховання, розвиток особистості, виховний вплив, моральні цінності, моральні якості.

У молодшому шкільному віці дитина активно пізнає світ, формує уявлення про добро і зло, засвоює соціальні норми, і саме в цей час надзвичайно важливо забезпечити її такими педагогічними інструментами, які сприятимуть формуванню емоційно зрілої, морально стійкої та активної особистості [1, с. 15; 3, с. 42].

Саме казка є тим унікальним жанром, що поєднує художність, доступність викладу та глибоку моральну і виховну основу. Актуальність дослідження педагогічного потенціалу казки зумовлена тим, що сучасні діти нерідко перебувають під впливом інформаційного перевантаження, швидкого темпу життя та цифрових технологій, через що традиційні форми виховання поступово витісняються. Однак казка не втрачає своєї виховної сили, оскільки допомагає дитині емоційно пережити ситуації, яких вона не зустрічала у реальному житті, та осмислити їх через моральні висновки [2].

Казка – це жанр усної або літературної творчості, що відзначається образністю, наявністю напруженого сюжету, елементів фантастики та чітко вираженим моральним змістом.

У науковій літературі казку визначають як художній оповідний твір, у якому через символи, алегорії та вигадані ситуації передаються уявлення народу про світ, людські стосунки та моральні цінності. Її основною особливістю є поєднання вигадки та реальності, що робить казку доступною, емоційно насиченою й особливо привабливою для дітей молодшого шкільного віку.

За авторством казки поділяють на народні та літературні, і цей поділ має важливе педагогічне значення [6].

Народні казки – це твори усної народної творчості, які не мають конкретного автора. Вони створювалися протягом багатьох століть і передавалися з покоління в покоління, тому містять узагальнений досвід народу, його моральні уявлення, культурні традиції та моделі поведінки. Для народних казок характерні простота мови, повтори, чітка структура, образи-символи, протиставлення добра і зла, а також обов'язкова наявність моралі. Їх педагогічна цінність полягає в тому, що вони

формують у дітей моральні орієнтири, навчають справедливості, працьовитості, чесності та взаємодопомоги.

Літературні казки, на відміну від народних, мають конкретного автора і є результатом індивідуальної творчості письменника. Вони можуть містити елементи народної традиції, однак вирізняються оригінальним стилем, авторським задумом, психологічною глибиною та індивідуальною манерою подачі [5].

Літературні казки часто мають складніші характери персонажів, розвинену символіку та нові художні рішення. Такі твори розширюють емоційно-ціннісний досвід молодших школярів, сприяють розвитку фантазії, естетичного смаку та здатності до співпереживання. Прикладами літературних казок є твори Ганса Крістіана Андерсена, братів Ґрімм, Шарля Перро, Оксани Іваненко, Василя Сухомлинського.

Обидві групи – народні та літературні – мають високу виховну та пізнавальну значущість, адже разом формують у дітей цілісне уявлення про моральні цінності, людські взаємини та культурний спадок суспільства.

Казка як літературний жанр має багато функцій – виховну, пізнавальну, соціалізаційну, морально-ціннісну, емоційно-розвивальну та комунікативну. У структурі казки завжди присутні образи добра і зла, герої, що проходять складні випробування, сюжет, який містить моральне протиставлення, та фінал, що підводить дитину до певного висновку. Це дозволяє учням молодшого шкільного віку в безпечній формі пережити різні ситуації, осмислити наслідки вибору та сформувати навички поведінки у складних життєвих обставинах [2, с. 112–115; 4, с. 22–25].

Казка дає можливість молодшому школяреві формувати уявлення про справедливість, чесність, сміливість, взаємодопомогу та інші важливі моральні цінності. Вивчення казок різних народів та авторських творів допомагає розвивати у дітей уяву, мовлення, емоційний інтелект та здатність до рефлексії. Саме тому проблема педагогічного потенціалу казки є важливою як для теорії педагогіки, так і для практичної діяльності вчителя початкових класів.

У процесі аналізу казки як педагогічного феномену важливо враховувати її жанрове розмаїття, оскільки різні види казок виконують різні виховні та пізнавальні функції. Залежно від змістових особливостей, художніх засобів та ролі фантастичних елементів у структурі твору, традиційно розрізняють такі основні типи казок: казки про тварин, соціально-побутові та фантастичні (чарівні). Кожен із цих різновидів має власну специфіку та по-своєму впливає на формування особистості молодшого школяра.

Казки про тварин є одним із найдавніших різновидів казкової творчості. У них тварини наділяються людськими рисами, а їхні взаємини символічно відображають моральні й соціальні ситуації, зрозумілі дитині. [2, с. 118–120]. Через образи Лисиці, Вовка, Зайця чи Півника діти легко сприймають абстрактні поняття: хитрість, доброту, працелюбність, наївність. Такі казки допомагають молодшим школярам розуміти наслідки вчинків, аналізувати поведінку персонажів та робити моральні висновки. Приклади: *«Колосок»*, *«Півник і двоє мишенят»*, *«Лисичка-сестричка і Вовк-панібрат»* [6, с. 220].

Соціально-побутові казки відображають реалії повсякденного життя, взаємини між людьми, їхні конфлікти, прагнення та мрії. У центрі таких історій – питання праці, чесності, справедливості, сімейних відносин, мудрості та людяності. Вони мають менше фантастичних елементів, натомість зосереджені на моральних уроках

і життєвих ситуаціях, які дитина може зустріти у реальному житті. Соціально-побутові казки сприяють формуванню практичного мислення, розуміння соціальних ролей і моделей поведінки. Приклади: *«Пані Метелиця»*, *«Котигорошко»* (частково), *«Про правду і кривду»*, *«Мудра дівчина»*.

Фантастичні або чарівні казки вирізняються яскраво вираженими елементами чудес і магії: перетвореннями, чарівними предметами, вигаданими істотами, випробуваннями героя. Їхня структура зазвичай містить боротьбу добра і зла, подолання труднощів, нагороду за чесноти або покарання за зло. Саме цей тип казок найбільше розвиває уяву, креативність та емоційну чутливість дитини. У молодшому шкільному віці чарівні казки допомагають формувати віру в перемогу добра, сміливість, наполегливість і моральну стійкість. Приклади: *«Попелюшка»*, *«Білосніжка»*, *«Івасик-Телесик»*, *«Кобилляча голова»*, *«Червона Шапочка»*.

Педагогічна цінність казки також полягає у розвитку мовлення та критичного мислення. Аналізуючи вчинки героїв, діти вчаться робити висновки, аргументувати та висловлювати власну думку. Завдяки діалогам, описам і повторюваним конструкціям казкових сюжетів збагачується словниковий запас молодших школярів, формуються навички переказу та побудови зв'язного мовлення.

Сучасний педагог має використовувати казку не лише як твір для читання, а як засіб для обговорення життєвих ситуацій. Через запитання типу «Чому герой так зробив?», «Як би ти вчинила?», «Що це вчить нас робити в житті?» вчитель формує у дітей морально-етичні судження та здатність оцінювати поведінку інших. Таким чином, казка стає інструментом розвитку особистісних якостей – доброти, відповідальності, прагнення до справедливості, працелюбності та наполегливості [4, с. 23–24].

Отже, казка має значний педагогічний потенціал у формуванні особистості молодшого школяра. Вона розвиває моральні цінності, уяву, емоційну сферу, соціальні навички та творче мислення. Приклади народних казок і авторських творів переконливо доводять, що через казкові сюжети діти вчаться розрізняти добро і зло, усвідомлюють важливість чесності, взаємодопомоги, сміливості та відповідальності [1]. Казка залишається дієвим педагогічним засобом, який дозволяє в доступній та емоційно яскравій формі виховувати гармонійну, доброзичливу й морально стійку особистість [3].

Список використаних джерел

1. Волошина Н. Й., Коломієць А. М. Дитяча література: навчальний посібник. Київ: Либідь, 2020. 352 с.
2. Гавриш Н. В. Казка у розвитку мовлення та творчості дітей молодшого шкільного віку. Київ: Веселка, 2018.
3. Кононко О. Л. Психологічні основи формування особистості дитини. Київ: Освіта, 2019. 280 с.
4. Кириленко О. С. Використання казки у вихованні молодших школярів. Початкова школа. 2021. № 4. с. 22–25.
5. Матвієнко О. В. Методика літературного читання в початковій школі. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2017. 272 с.
6. Шкурко О. Українські народні казки. Київ: Веселка, 2016. 320 с.

Валерія Попко,
*здобувачка освіти спеціальності 013 Початкова освіта
Володимирського педагогічного фахового
коледжу імені Агатангела Кримського,
м. Володимир, Україна*
Науковий керівник: Ольга Наумчук,
*викладачка кафедри шкільної педагогіки, психології
та фахових методик Володимирського педагогічного
фахового коледжу імені Агатангела Кримського,
м. Володимир, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ ТА ЗВИЧАЇВ ЯК ЗАСОБУ НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: народні традиції та звичаї, патріотизм, національно-патріотичне виховання.

В умовах сучасного суспільства, коли постає питання збереження національної ідентичності та формування патріотичних цінностей у підростаючого покоління, особливу роль відіграє використання культурної спадщини на уроках в початковій школі. На практиці часто спостерігається недостатній рівень інтеграції українських народних традицій та звичаїв у навчальні програми початкової школи. Це призводить до таких проблем як недостатнє усвідомлення учнями значення української культурної спадщини як складової їхньої ідентичності, відсутність системного підходу у вихованні національно-патріотичних почуттів здобувачів освіти, монотонність та відсутність інтерактивних підходів у викладанні навчальних предметів в початковій школі, що знижує інтерес здобувачів освіти до навчання.

Національно-патріотичне виховання – це створена упродовж віків самим народом система поглядів, переконань, ідей, ідеалів, традицій, звичаїв, покликаних формувати світоглядну свідомість та ціннісні орієнтації підростаючого покоління, передавати йому соціальний досвід, надбання попередніх поколінь.

Кожен народ вибудовує свою систему національно-патріотичного навчання й виховання, яка втілює його найхарактерніші риси. Починається виховання дитини з сім'ї, продовжується у навчальному закладі, соціумі. У родині закладають основи духовності, моралі, патріотизму, культури і почуття національної приналежності. У школі ці цінності усвідомлюються, утверджуються завдяки відповідно дібраним засобам, прийомам і методам педагогічного впливу.

Національно-патріотичне виховання своєю метою ставить прищеплення дітям віри в українську ідею. В основі української ідеї лежить служіння Україні. Вона втілює прагнення кожного громадянина до державності і соборності через пошану до свого народу, його культури [5].

Система національно-патріотичного виховання початкової школи передбачає різноплановий зміст навчальних предметів, позакласної роботи зі здобувачами освіти, реалізація яких забезпечує формування рис громадянина, патріота, гуманіста:

- громадянина (вивчення Конституції України, державних законодавчих актів; розкриття суті символіки і символів української держави; висвітлення історії України; поглиблення знань культури українського народу, його традицій і звичаїв; ознайомлення з сучасними процесами державотворення як у середині країни, так і на міжнародній арені, науково-технічними досягненнями) [5];

- патріота (вивчення соціально-виробничого досвіду народу, розкриття історії українського війська від найдавніших часів до сьогодення, вивчення історії рідного краю, міста, села, вулиці, школи; розкриття скарбниці народної мудрості, історичного досвіду народу; знання генеалогії своєї родини, її традицій) [5];

- гуманіста (формування культури спілкування, альтруїстичних рис особистості, виховання свідомої дисципліни на біографічному матеріалі видатних державних діячів, учених, письменників, художників, композиторів, митців; вироблення почуття любові до природи рідного краю, дбайливого ставлення до її збереження; відповідальність за особисту гігієну, здоровий спосіб життя; опрацювання різнопланового матеріалу патріотичного і громадянського змісту) [5].

Формування національно-патріотичних почуттів здобувачів освіти передбачає усвідомлення вихованцями своєї етнічної спільності, національних цінностей, відчуття своєї національної причетності до розбудови України, патріотизм, що сприяє утвердженню власної гідності, внутрішньої свободи, гордості за Батьківщину.

Національно-патріотичне виховання в школах спрямовується на залучення учнів до глибинних пластів національної культури і духовності, формування у дітей та молоді національних світоглядних позицій, ідей, поглядів і переконань на основі цінностей вітчизняної та світової культури. За визначенням В. Сухомлинського, три любові у серці дитини має плекати сучасна школа: культ матері, рідної мови і рідної Батьківщини. Любов до свого народу, рідної землі, відповідальність за долю України, готовність захищати рідну країну, служити їй – найсвятіше громадське почуття, яке має назву патріотизм [2, с. 3].

Мета формування національно-патріотичних почуттів передбачає вироблення і зміцнення в свідомості кожного громадянина гордості за свою Вітчизну, її історію й традиції, готовності захищати її свободу. Національне виховання здійснюється на всіх етапах навчання в школі, забезпечується всебічний розвиток, гармонійність і цілісність особистості, розвиток її здібностей та обдарованість, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності і культури, виховання громадянина України, здатного до самостійного мислення, суспільного вибору і діяльності, спрямованої на процвітання України [4].

Формування національно-патріотичних почуттів здобувачів освіти за допомогою народних традицій та звичаїв передбачають використання українських народних традицій та звичаїв на уроках як ефективного засобу виховання та навчання, спрямованого на формування ціннісних орієнтацій та національної ідентичності учнів. Заснований на наукових принципах та педагогічних теоріях, цей підхід враховує психологічні та педагогічні особливості учнів, сприяючи розвитку її патріотичних почуттів, відчуття гордості за національну культуру та спадщину.

Використання народних традицій та звичаїв дозволяє здобувачам освіти не лише засвоїти нові знання, але й поглибити розуміння та відчуття національної самосвідомості та патріотизму. Цей підхід також покликаний сприяти розвитку

творчих та креативних здібностей дітей, активізувати їхню участь у народних традиціях та обрядах, а також поглибити розуміння сутності національної культури та її впливу на суспільний розвиток.

Необхідно виділити особливості формування національно-патріотичних почуттів здобувачів освіти, які виникають при вивченні народних традицій та звичаїв. До таких особливостей можна віднести:

1. Гнучкий підхід до навчання – здобувачі освіти найбільш сприйнятливі до нової інформації та вразливі до впливу зовнішніх чинників. Вчителі можуть використовувати цю властивість для активізації їхнього інтересу до національної ідентичності через цікаві та доступні методи навчання [3].

2. Ігровий підхід – здобувачі освіти навчаються краще через ігрові форми діяльності. Використання рольових ігор, театралізованих вистав, конкурсів та інших ігрових методів може сприяти більш ефективному засвоєнню знань про національну культуру, традиції та історію [3].

3. Інтерактивне спілкування – залучення здобувачів освіти до діалогу, обговорення важливих для національної ідентичності тем допомагає їм краще зрозуміти та оцінити своє ставлення до рідної країни, її історії та культури [3].

4. Підтримка родинного оточення – родина відіграє ключову роль у формуванні національної свідомості здобувачів освіти. Взаємодія з родинними традиціями, участь у святкуваннях національних свят та подорожі до історичних місць можуть значно збагатити їхнє розуміння та почуття національної гідності [3].

5. Врахування індивідуальних особливостей: Кожен має свої власні інтереси, характер і підходи до навчання. Важливо створити умови для індивідуального розвитку та підтримки інтересів кожного здобувача освіти у контексті формування його національної свідомості [1, с.20].

Плануючи уроки в початковій школі, ми дотримуємося таких принципів організації національно-патріотичного навчання та виховання:

1. Традиційність: багато національних традицій та звичаїв мають старовинне походження і передаються з покоління в покоління. Це дозволяє здобувачам освіти занурюватися в культурну спадщину свого народу та зрозуміти своє походження [1, с.20].

2. Символіка: багато національних традицій та звичаїв мають символічне значення, що допомагає здобувачам освіти зрозуміти традиційні цінності, такі як єдність, спільнота та повага до природи [1, с.20].

3. Розвиток фізичних навичок: використання українських традицій та звичаїв на уроках часто вимагають від здобувачів освіти різноманітних рухових дій, що сприяє розвитку їхніх фізичних навичок та здоров'я [1, с.20].

4. Соціальний аспект: українські традиції та звичаї сприяють розвитку соціальних навичок, таких як співпраця, взаємодія та комунікація. Вони вчать здобувачів освіти працювати разом як команда та зрозуміти важливість взаємодопомоги [1, с.20].

5. Культурне сприйняття: знайомство здобувачів освіти з традиціями, обрядами свого народу сприяє формуванню їхньої національної ідентичності та гордості за свою культуру. Народна творчість захоплює уяву дітей та стимулює їхній інтерес до вивчення власної культури та історії [1, с.20].

Список використаних джерел

1. Артеменко Л.М. Специфіка патріотичного виховання учнів у початковій школі. Педагогічна освіта на зламі століть: досвід минулого – погляд у майбутнє: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 95-річчю кафедри педагогіки (19-20 жовтня 2021р., м.Ніжин). Ніжин, 2021. – С.20-22. <https://library.vspu.net/bitstreams/d69f7aeb-8cd5-49ac-af92-5c008c5c6269/download>
2. Березівська. Л. Василь Сухомлинський про джерела формування у школярів патріотичних почуттів. Рідна школа, 2016. №7. С. 3–7
3. Використання українських народних традицій в початковій школі. <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-ukrainskih-narodnih-tradicij-ak-zasobu-nacionalno-patriotichnogo-vihovanna-molodsih-skolariv-404344.html>
4. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154 (дата звернення: 22.10.2025).
5. Формування національної свідомості, патріотичних почуттів учнів засобами національно-патріотичного виховання. Виховання сучасного громадянина України [Електронний ресурс]. 2021. Режим доступу до ресурсу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/upbring/38678/.

Анастасія Семенюк,
*студентка 3 курсу спеціальності «013 Початкова освіта»
відділення початкової, дошкільної освіти та інформаційних технологій
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*
Науковий керівник: Наталія Корінчук,
*викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ЗДОБУВАЧА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ НАВЧАЛЬНО-ТВОРЧИХ ЗАДАЧ З МАТЕМАТИКИ

Ключові слова: *мотивація, мотиваційна спрямованість, реалізація мети, причина діяльності, логічне мислення, критичне мислення, навчально-творча задача, формування пізнавальної активності, інтерес, розвиток творчих здібностей.*

В умовах швидких змін в процесі глобалізації та технологічного розвитку математика посіла стратегічне значення. Вона є важливою основою для формування у здобувачів освіти критичного мислення, здатності до розв'язання проблем і використання математичних методів у практичних життєвих ситуаціях. Початкова школа є ключовим етапом зростання інтелектуальної діяльності дитини, оскільки в

цей період формуються фундаментальні когнітивні структури, навички та внутрішня мотивація до пізнання світу.

Спостерігаючи за сучасною тенденцією українських реформ освіти та інтеграцією новітніх технологій в освітній процес, все більше актуальності набирає питання вдосконалення методик викладання математики. Підвищення ефективності навчання вимагає впровадження сучасних підходів, що враховують індивідуальні потреби здобувачів освіти, нові технологічні можливості та тенденції розвитку світової освітньої практики. Крім того, розвиток математичної освіти в Україні підвищує рівень конкурентоспроможних фахівців для різних галузей економіки, що є особливо актуальним у питанні національних і глобальних викликів. Математична освіта відіграє ключову роль в Україні, так і в інших країнах, адже вона не тільки допомагає оволодіти базовими знаннями, а й формує вміння вирішувати проблеми, логічно мислити та робити змістовні висновки, що є важливими якостями для сучасної людини [1].

Формування мотиваційної спрямованості є важливим аспектом навчання та заохочування, тому що без цього здобування початкової освіти може знизити інтерес, а слідом з цим — рівень будь-якої освіти та бажання до вдосконалості математики може бути втрачено. Програмний зміст математики для школярів часто сприймається як складний та незрозумілий. Щоб запобігти цьому, важливо змінити їх сприйняття про предмет математики. Одним з прекрасних методів зробити математику захопливішою є використання таких задач на логіку, просторової уяви та на розвиток критичного мислення, яке вивчається та вдосконалюється під час освітнього процесу математики [3].

Метою нашого дослідження обґрунтувати ефективність використання навчально творчих задач під час освітнього процесу вивчення математики в початковій школі, а також дослідити їх вплив на формування стійкої мотиваційної спрямованості здобувачів початкової освіти, розвитку логічного та критичного мислення, пізнавального інтересу та творчого потенціалу.

Основна мета математичної освітньої галузі, як визначено в “Державному стандарті початкової освіти”, – «формування математичної та інших ключових компетентностей; розвиток мислення, здатності розпізнавати і моделювати процеси й ситуації з повсякденного життя, які можна розв’язувати із застосуванням математичних методів, а також здатності робити усвідомлений вибір». Досягнення цієї мети можливе лише за умови, створення комфортного психологічного середовища в освітньому процесі. Учень має почувати себе впевнено, спокійно, захищено, без страху осуду. Саме тоді в них формується стійка мотивація до навчання – внутрішня потреба задовольнити пізнавальний інтерес, пов’язаний з предметом. Високий рівень мотивації спонукає учня самостійно ставити перед собою мету, що його навчання стає більш продуктивним, незалежним від учителя, переходить у самостійну цілеспрямовану діяльність.

Процеси мислення, пам’яті, уваги значно активізуються, коли навчальну діяльність супроводжують яскраві емоції. Враження які школяр отримує під час уроку, стають важливим аспектом знань, що допомагають розрізнити позитивний досвід від негативного. Наприклад радість від успіху, здивування від нового факту, навіть невелика мотивуюча напруга під час виконання завдання — усе це стимулює мозкову діяльність та формує стійкі асоціативні зв’язки в пам’яті. Саме тому важливо

сприяти виникненню в учнів позитивних емоцій, пов'язаних з освітньої діяльності [9, с. 24].

Одним з яскравих методів залучення інтересу, уваги школяра є навчально-творчі задачі. Розвиток мотивації до навчання тісно пов'язаний із формуванням логічного та критичного мислення. Логічне мислення передбачає вміння учня здійснювати аналіз властивостей та характеристик, вміння порівнювати, класифікувати об'єкти за певними ознаками та робити обґрунтовані висновки. Критичне мислення відповідає за вміння оцінювати інформацію, бачити переваги та недоліки, розуміти які емоції це викликає, тобто дивитися на об'єкт різним способом, і тільки зіставивши ці ідеї, дійти до певного висновку. Саме ці якості є фундаментом для розвитку дитини та сприяють підвищенню мотивації до навчання, даючи дітям задоволення та усвідомлення власного прогресу [2].

Навчально-творча задача — це особлива форма організації змісту навчального матеріалу, за допомогою якої педагог створює ситуацію творчого пошуку. У такі задачі вчитель прямо чи опосередковано задає мету, умови та вимоги до виконання, а учні у процесі її розв'язання активно оволодівають знаннями та навичками, розвивають свої творчі здібності.

Навчальні(стандартні) та навчально-творчі(не стандартні) задачі мають суттєву різницю. Навчальна задача як форма організації змісту навчального матеріалу передбачає діяльність учня після того, як сформульовані мета та умова задачі. Навчально-творча задача передбачає діяльність учня в два етапи: формулювання проблеми та її розв'язок. Тому навчально-творча задача задається, як правило, через мету діяльності і системою вимог, що стимулює учнів до самостійного мислення [8, с. 91].

Наприклад:

1. Творча задача: “Весела лісова компанія”

У лісі гуляли 6 зайців, 4 білки та 1 їжачок. До них приєдналося кілька інших тваринок. Придумайте, хто це могли бути, та порахуйте, скільки тварин стало разом (Відповідь: не має одного конкретного розв'язку) [4, с.24].

2. Стандартна задача:

На галявині сиділо 50 качок. Полетіло- 30 качок. Скільки качок залишилося?(Відповідь: залишилося 20 качок) [7].

Спостерігаємо, що на відміну від творчої задачі стандартна задача має чіткий і відомий алгоритм. Навчально-творчі задачі характеризуються відкритістю, невизначеністю і мають такі особливості: наявність потреби у багатократній зміні підходів до розв'язування, необхідність у створенні значної кількості варіантів розв'язування [10].

Залучення учнів до творчої діяльності відкриває перед ними широкі горизонти людських можливостей і допомагає правильно усвідомити своє місце на широкому полі власних знань, умінь та навичок. Відбувається це тому, що саме в творчості дитина має змогу в усій повноті реалізувати набуті знання та вміння. Отримавши можливість випробувати себе в різних видах діяльності, школяр наочно пере-конується та усвідомлює свої сильні сторони, адекватно оцінюючи свої можливості. Такий досвід не тільки розширює світогляд, а й сприяє правильному виборі майбутньої професії. Унаслідок формується стійке позитивне ставлення

до навчання, що підвищує інтерес, внутрішню мотивацію, розвитку мислення, креативності та самостійності в школярів [5].

З раннього віку дитина має багатий потенціал для розвитку уяви, фантазії та здатності до творчого мислення [4, с.7]. Формування мотиваційної спрямованості здобувачів початкової освіти засобами навчально-творчих задач з математики є важливою складовою ефективного освітнього процесу. Такі завдання не тільки розвивають творчі вміння, логічне та критичне мислення, а й формують інтерес до вивчення математики та самостійного знаходження відповіді, активізуючи емоційно-вольову сферу дитини. Саме це допомагає дитині не лише засвоювати знання, а й вміти їх використовувати роблячи аналіз, пошук та обґрунтовані висновки.

Список використаних джерел

1. Васильєв К. І. Історія математичної освіти в Україні. URL: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-istoriya-rozvitku-matematichno-osviti-v-ukra-ni-hih-stolittya-75342.html>(дата звернення: 31.10.2025).
2. Воротникова І. П. Розвиток критичного та логічного мислення учнів початкової школи. URL: <https://vo.ipko.kubg.edu.ua/archives/2884> (дата звернення: 28.10.2025).
3. Берладин Л. Учень, який вчиться без бажання, – це птах без крил. URL: naurok.com.ua/formuvannya-motivaci-navchannya-322028.html (дата звернення: 28.10.2025).
4. Леонтій І. М. Розвиток творчих здібностей в учнів на уроках математики: методичний посібник / Зіньків: Зіньківський опорний ліцей імені М.К. Зерова, 2025. - 48 с.
5. Люшин Н. М. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках математики. URL: https://natalialushin.blogspot.com/2015/11/blog-post_75.html (дата звернення: 28.10.2025).
6. Семеній Л. Я. Задачі 1 клас. URL: <https://naurok.com.ua/zadachi-na-znahodzhennya-riznici-1-klas-447538.html> (дата звернення: 28.10.2025).
7. Сисоєва С. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2011. - 320 с.
8. Учитель початкової школи. - 2019 № 12 – С. 24. Долинюк М. Щоб легше і повніше засвоїть інформацію, потрібно мати учневі навчальну мотивацію.
9. Шендерук І. В. Система розв'язування творчих завдань на уроці математики. URL: <https://naurok.com.ua/sistema-rozv-yazuvannya-tvorchih-zavdan-na-urokah-matematiki-metodichni-rekomendaci-319718.html> (дата звернення: 28.10.2025).

Наталія Місюра,
*здобувачка освіти спеціальності 013 Початкова освіта
Володимирського педагогічного фахового
коледжу імені Агатангела Кримського,
м. Володимир, Україна*

Науковий керівник: Ольга Наумчук,
*науковий керівник, викладачка кафедри шкільної педагогіки,
психології та фахових методик Володимирського педагогічного
фахового коледжу імені Агатангела Кримського,
м. Володимир, Україна*

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Ключові слова: патріотизм, патріотичне виховання, інтегрований курс «Я досліджую світ».

Патріотичне виховання учнів – це системна і цілеспрямована діяльність освітніх закладів, найважливішим пріоритетом якої є формування поваги та любові людини народу, Батьківщини, держави, нації [3].

Основними ідеями патріотичного виховання у початковій школі є національна ідея та український патріотизм [3]. Патріотизм слугує моральною основою для суспільства та держави, він є визначальним чинником життєздатності і стабільного функціонування різних соціальних та державних структур. Патріотизм слугує справою честі та совісті людини, її особистим моральним обов'язком перед своєю Батьківщиною.

Патріотичне виховання в початковій школі на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» має бути стрижнем усієї навчально-виховної роботи, оскільки основне завдання освітнього закладу – виховати особистість, яка відчуває гордість за свою державу, відповідально виконує громадські обов'язки, вміє захищати свої права та свободи, визнає соціальні можливості та потреби держави, діє відповідно до законів України.

Головною метою патріотичного виховання на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» є передача молодому поколінню духовних традицій та звичаїв народу, досвіду співжиття на принципах толерантності та полікультурності народів та націй, виховання в здобувачів освіти особистісних якостей справжнього громадянина України, не дивлячись на їх етнічне походження, з опорою на моральний, екологічний, правовий, естетичний, фізичний, інтелектуальний та трудовий розвиток [3]. Мета патріотичного виховання здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» полягає у наступному:

- на уроках предмету «Я досліджую світ» важливо утверджувати в свідомості і почуттях здобувачів освіти патріотичні цінності, переконання і повагу до національної культури та героїчного історичного минулого нації;

- виховання поваги до законів України, державної та народної символіки виступає одним із провідних завдань вчителя початкових класів;

- на сучасному етапі розвитку держави, першочергове та вагоме завдання освітніх закладів – це формування поваги до військової служби, формування позитивного ставлення до військового як героя, захисника Батьківщини;

- на уроках предмету «Я досліджую світ» важливим є визначення зв'язку між свободою та правами людини, її обов'язками та громадянською відповідальністю;

- здобувачі початкової освіти на уроках предмету «Я досліджую світ» мають набути патріотичного досвіду співжиття в Українській державі, вони мають бути готовими брати активну участь у державотворенні, необхідно навчити розпізнавати форми та способи власної участі в суспільно-політичних процесах, повинна формуватися демократична культура спілкування соціальними інститутами, органами влади, повинні формуватись принципи законності співіснування та співжиття на українській землі, здобувачі освіти повинні усвідомлювати готовність в будь-який важкий для держави час брати на себе відповідальність та вміти розв'язувати конфлікти, додержуючись демократичних принципів співжиття;

- формування толерантності до культури, історії, звичаїв та традицій народів, що проживають поряд з українським народом на нашій землі – важлива складова будь-якого уроку в початковій школі;

- базова основа громадянського суспільства – це утвердження гуманістичної моральності особистості;

- рекламування та поширення серед здобувачів освіти найкращих рис українського національного характеру, таких як працелюбність, свобода, справедливість, доброта, чесність, бережне ставлення до природи;

- формування мовленнєвої культури, поваги до української мови як національного скарбу [3].

Патріотичне виховання здобувачів початкової освіти на уроках предмету «Я досліджую світ» спирається на загальнопедагогічні принципи виховання серед яких дитиноцентризм (в центрі процесу навчання та виховання стоїть особистість здобувача освіти), природовідповідність (процес навчання та виховання здійснюється у відповідності до законів природного середовища), культуровідповідність (навчання та виховання учнів відбувається на засадах національної культури), гуманізм та врахування вікових та індивідуальних особливостей здобувачів освіти [1, с. 14].

Для того щоб ефективно сформувати патріотичні почуття в здобувачів початкової освіти на уроках «Я досліджую світ» необхідно організувати навчання з дотриманням наступних принципів та рекомендацій:

- національна спрямованість предмету – передбачає формування таких важливих рис громадянина української держави як самосвідомості, патріотизм, любов та повага до рідної землі, свого народу, шанобливе ставлення до культури, традицій та звичаїв української нації;

- вчитель початкових класів на уроках «Я досліджую світ» зосереджується на особистості здобувача освіти як найвищій цінності, враховує його вікові та індивідуальні особливості й можливості, не випереджує розвитку дитини, спонукає формувати такі риси особистості як самостійність, уважність, відповідальність;

- методи та форми роботи на уроках «Я досліджую світ», які підбирає вчитель, повинні сприяти розвитку в здобувача освіти високих особистісних

характеристик, формувати здатність до критичного мислення, самокритичність, здатність приймати самостійні рішення. Таким чином, здобувач освіти, вивчаючи предмет «Я досліджую світ» поступово виробляє свідому та відповідальну громадянську позицію, відчуває відповідальність за прийнятті життєві рішення, їх реалізацію в діях та вчинках;

- на уроці «Я досліджую світ» повинна прослідковуватись тенденція до сполучення та єдності національно-патріотичного виховання з історією, культурою та звичаями народу, його мовою, що надає духовну єдність, наступність і спадкоємність поколінь;

- поєднання та інтеграція української культури і європейського та світового простору. Для цього на уроках предмету «Я досліджую світ» застосовується принцип відкритості, діалогу та готовність обговорювати проблемні питання, повага до думки та точки зору кожного учасника дискусії, толерантне ставлення до культури, мистецтва та вірування інших народів, здатність розрізняти та цінувати подібне та відмінне у різних культурах, сприймати українську культуру як важливу частину культури загальноєвропейської та світової спільноти;

- форми та методи національно-патріотичного виховання на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» повинні узгоджуватись із справжньою соціальною ситуацією, у якій створюється сучасний навчально-виховний процес [1, с.15-16].

Список використаних джерел

1. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації. Київ: Фенікс, 2022. 64 с.
2. Березівська. Л. Василь Сухомлинський про джерела формування у школярів патріотичних почуттів. Рідна школа, 2016. №7. С. 3– 7
3. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154 (дата звернення: 22.10.2025).

Лариса Самсонюк,
*студентка 4 курсу спеціальності Дошкільна освіта
факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради,
м. Луцьк, Україна*

Науковий керівник: Євгенія Дурманенко,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО МНОЖИНУ ТА ЧИСЛО У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: гра, ігрова діяльність, формування уявлень про множини та число, дитина дошкільного віку, старший дошкільний вік.

Одним із головних завдань сучасної дошкільної освіти є розвиток логіко-математичної компетентності дитини. Формування уявлень про множини, кількість і число створює основу для подальшого успішного навчання у школі. Провідною діяльністю дітей дошкільного віку виступає гра, яка не лише забезпечує емоційно позитивне ставлення до пізнавальної діяльності, а й стимулює розвиток мислення, уваги, уяви. Саме тому використання ігрової діяльності як засобу формування математичних уявлень набуває *особливого значення*.

Метою дослідження є визначення педагогічних умов та особливостей використання ігрової діяльності для формування уявлень про множини та число у дітей старшого дошкільного віку.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що важливим завданням дошкільної освіти є підготовка дитини до навчання у школі. Провідною складовою цього процесу є формування елементарних математичних уявлень у дошкільників, зокрема уявлень про множини та число. Тому важливо в умовах ЗДО створити сприятливі умови для розвитку математичних навичок та уявлень у дітей, але робити це з урахуванням їхнього віку та індивідуальних особливостей [1].

Серед науковців, які досліджують проблему формування у дітей дошкільного віку математичних уявлень варто назвати Л. Зайцеву, Л. Іщенко, Т. Пагуту, Н. Тарнавську, К. Щербакову та ін.

Вчені серед завдань формування елементарних математичних уявлень і понять виділяють низку провідних, зокрема: 1) набуття знань про множини, число, розмір, форму, простір і час; 2) формування широкої початкової орієнтації у кількісних, просторових та часових відношеннях навколишньої дійсності; 3) формування навичок і вмінь з лічби, вимірювання, обчислення; 4) оволодіння математичною термінологією; 5) розвиток пізнавальних інтересів і здібностей, розумовий розвиток дитини в цілому [5; 6].

У процесі дослідження нами з'ясовано, що на заняттях з математики в ЗДО формуються найпростіші види практичної і розумової діяльності дітей. Під *видами діяльності* у цьому випадку, способами обстеження, лічби, вимірювання розуміють об'єктивні послідовні дії, які має виконувати дитина для засвоєння знань:

поелементне порівняння двох множин, накладання мір та ін. Оволодіваючи цими діями, дитина засвоює мету й засоби діяльності, а також правила, що сприяють формуванню уявлень. Наприклад, порівнюючи рівні і нерівні між собою множини, накладаючи або прикладаючи елементи, дитина усвідомлює поняття кількості. Тому особлива увага приділяється розвитку практичних дій дітей з предметами [2;3].

Важливим завданням навчання математики в закладі дошкільної освіти є навчання лічби. Основними способами при цьому є накладання або прикладання, оволодіння якими передуює навчання лічби за допомогою слів- числівників.

Нами встановлено, що уявлення про число є базовим компонентом розвитку математичного мислення дітей старшого дошкільного віку. Це важлива стадія їхнього когнітивного розвитку, коли вони починають усвідомлювати та розуміти концепцію числа та кількості. Уявлення про число формується через різні взаємодії та дослідження дітьми оточуючого світу.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми (О.Федько, А. Богуш, К. Крутій) свідчить про те, що уява про множину формується в процесі практичної діяльності дитини з предметами, а згодом - у символічній та мовленнєвій формах. Дослідники підкреслюють, що основою оволодіння поняттями "множина" і "число" є дії порівняння, класифікації, узагальнення та встановлення відповідності між предметами. Множина у сприйнятті дитини - це сукупність об'єктів, які мають певну ознаку. Перехід від множини до числа відбувається через усвідомлення постійності кількості, незалежно від просторового розміщення предметів чи способу їх перерахування [2; 3; 4; 5; 6].

Таким чином, засвоєння математичних понять має опиратися на діяльність, що є природною для дитини – ігрову діяльність.

Під час проходження практики ми дійшли висновку, що ігрова діяльність забезпечує активну пізнавальну позицію дитини, залучає її до вирішення проблемних ситуацій у привабливій формі. Через гру дитина опановує способи порівняння кількостей, вчиться співвідносити предмети "порівну – більше – менше", встановлювати відповідність "один до одного".

Найбільш дієвими у формуванні уявлень про множину та число виявились наступні види ігор:

1. Дидактичні ігри ("Збери стільки ж", "Знайди пару", "Кого більше?") - формують уміння порівнювати та групувати предмети за кількістю.
2. Рухливі ігри з лічбовим матеріалом ("Хто швидше принесе 5 м'ячів", "Стрибни три рази") - поєднують фізичну активність із практичними діями з числами.
3. Сюжетно-рольові ігри ("Магазин", "Будівельники", "Ферма") - допомагають дитині усвідомити практичне застосування числа у житті.
4. Настільно-друковані ігри ("Доміно з цифрами", "Лото «Порахуй і знайди»") - закріплюють уявлення про відповідність числа і кількості.

У ході дослідження ми встановили, що для успішного формування в дітей старшого дошкільного віку уявлень про множину та число необхідно в закладі дошкільної освіти створити сприятливе освітнє середовище, яке б забезпечувало реалізацію певних педагогічних умов:

- а) систематичне включення ігрових завдань у всі етапи освітнього процесу;
- б) урахування вікових та індивідуальних особливостей дітей;

- в) створення проблемних ситуацій, що вимагають мислення, пошуку рішення;
- г) активна участь вихователя як партнера у грі, а не контролера.

Під час проходження педагогічної практики нам вдалось з'ясувати, що в процесі формування уявлень про множину та число вихователь може використовувати такі *ігрові прийоми*, як: порівняння множин: “У кого більше кульок?”, “Чого менше - яблук чи груш?”; групування предметів: “Збери всі червоні кубики”, “Відбери предмети по двоє”; лічильні дії: “Порахуємо іграшки на полиці”, “Додай ще одного зайчика, скільки стало?”; ситуативні задачі: “Щоб усім вистачило тарілок, скільки треба додати?” та ін.

Важливо, щоб кожна гра мала чітку *пізнавальну мету* й закінчувалася *узагальненням* - діти повинні усвідомити, чому саме таке рішення правильне.

Акцентуємо увагу також на тому, що формування уявлень про множину та число в дітей старшого дошкільного віку може здійснюватись і під час дозвіллевої діяльності. Головне - вихователю необхідно вмотивувати дитину до участі в грі й забезпечити змістове наповнення гри в контексті формування уявлень про множину та число.

Висновки. Ігрова діяльність є ефективним засобом формування уявлень про множину та число у дітей старшого дошкільного віку, оскільки забезпечує емоційно-позитивну мотивацію, активізує мислення, розвиває мовлення та забезпечує засвоєння математичних понять у природний для дитини спосіб. Реалізація системи ігор, спрямованих на формування уявлень про кількість, дозволяє вихователю забезпечити поступовий перехід від практичних дій із предметами до усвідомлення абстрактних понять “множина”, “число”, “кількість”.

Подальшого дослідження потребує розробка інструментарію для діагностування реального стану сформованості уявлень про число та множину у старших дошкільників в умовах ЗДО.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція та поради для організації освітнього процесу. URL: <https://ezavdnz.mcfr.ua/book?bid=37876>
2. Зайцева Л. І. Формування математичної компетентності у дітей дошкільного віку : навч. посіб. Запоріжжя: СТАТУС, 2021. 296 с.
3. Острань Р., Музика Г. Ігри математичні – цікаві та незвичні : дидактичні ігри для дітей дошкільних груп. *Палітра педагога*. 2021. № 1. С. 12–13.
4. Пагута Т. І. Методика формування елементарних математичних уявлень у дошкільників : навч.-метод. посіб. Львів, «Новий Світ-2000», 2020. 300 с.
5. Тарнавська Н.П., Рудницька Н. Ю., Мурашевич Ю. М. Сучасні технології формування логіко-математичної компетентності в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Житомир: ФОП «Левковець», 2015. 430 с.
6. Тарнавська Н. П. Теорія і методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку в таблицях. Житомир: ФОП «Левковець», 2013. 65 с.

Аліна Луценко,
*здобувачка фахової передвищої освіти
спеціальності «013 Початкова освіта»
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*
Науковий керівник: Наталія Корінчук,
*викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*

НАВЧАННЯ КАЛІГРАФІЧНОМУ ПИСЬМУ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Ключові слова: каліграфія, каліграфічні хвилинки, початкова школа, письмо, цифри, арабські цифри, арифметичні знаки, гігієнічні умови письма, техніка письма, постава, моторика, увага, естетичне сприйняття, математичне мислення, методика навчання, каліграфічний диктант, геометричні фігури, закономірності, зошит у клітинку, правильне тримання ручки, інтерактивні вправи.

Каліграфія є важливою складовою освітнього процесу в початковій ланці. Каліграфічні хвилинки - це короткі вправи, які проводяться на уроках для покращення письмових навичок учнів. Вони сприяють розвитку не лише графічних умінь, але й загальної моторики, уваги та естетичного сприйняття. У цій тезах ми розглянемо, чому каліграфічні хвилинки важливі для здобувачів початкової ланки і як їх можна ефективно використовувати.

Під час письма слід зберігати правильну поставу: сидіти прямо, не торкаючись грудьми парти, на відстані близько 3–5 см від неї. Плечі мають бути розміщені рівномірно, голову слід злегка нахилити вперед, щоб відстань між очима та партою була приблизно 30 см. Лікті мають трохи виходити за край парти (на 1–2 см), а передпліччя повинні лежати під кутом близько 45°. Важливо, щоб лікоть правої руки не звисав. Вільна рука притримує і пересуває зошит. Ноги мають бути зігнуті під прямим кутом і стояти всією ступнею на підлозі або підніжці.

Ручку тримають великим, середнім і вказівним пальцями, на відстані 15–20 мм від кінця. Безіменний і мізинець слугують опорою. Між рукою і партою - невеликий просвіт. Верх ручки спрямований до правого плеча й поступово відхиляється вліво [1].

У сучасній початковій школі каліграфічне письмо арабських цифр та арифметичних знаків опановують у зошитах у клітинку.

Щоб діти правильно розміщували цифри, слід дотримуватися таких правил: кожна цифру пишуть в окремій клітинці під нахилом приблизно 65°; верхня частина цифри торкається правої сторони або середини верхнього правого кута клітинки, а нижня - нижньої сторони; у 1-4 класах усі цифри повинні мати висоту в одну

клітинку; ширина цифри становить приблизно половину її висоти; цифри 0, 1, 2, 3, 6, 8, 9 пишуть без відриву ручки; навчання каліграфічного написання цифр відбувається за порядком лічби.

Приміром, одиниця містить два компоненти - нетривалу та подовжену нахилені риси. Її виконання розпочинають дещо вище центральної частини комірки, проводячи невеличку нахилену риску до верхнього правого кутка, а далі безперервним рухом проводять протяжну нахилену риску донизу до центру нижньої межі комірки.

П'ятірка утворюється з трьох компонентів: нетривалої нахиленої риси, невеликого правобічного напівовалу та дугової горизонтальної риси. Її виконання розпочинають від центру верхньої межі комірки, проводячи невеличку нахилену риску вниз і трохи вліво до половинної висоти комірки. Далі, безперервним рухом, виконують правобічний напівовал, котрий не стикається з правою межею комірки, доводять його до центру нижньої межі та округлюють догори у напрямі нижнього лівого кутка. Після цього, починаючи від початкової точки першого компонента, проводять дугову риску до верхнього правого кутка комірки [2].

Щодо арифметичних символів, то принцип пояснення їх написання практично ідентичний.

Для прикладу розглянемо символ рівності та символ плюса.

Символ рівності утворюється з двох невеликих горизонтальних рисок. Його виконання варто розпочинати дещо вище і правіше від центральної точки лівої межі комірки. Проведіть невелику пряму риску праворуч, не доводячи до правої межі комірки; вона повинна завершуватися трохи вище центру за висотою. Далі, відступивши дещо нижче і правіше від центральної точки лівої межі комірки, проведіть другу невелику горизонтальну риску, теж не доводячи до правої межі комірки, так щоб вона закінчувалася трохи нижче центру комірки.

Символ плюса утворюється з двох невеликих рисок - вертикальної та горизонтальної. Його виконання розпочинають дещо нижче центру верхньої межі комірки, проводячи пряму риску донизу через центральну точку комірки, не доводячи до нижньої межі. Потім, відступивши трохи від лівої межі комірки, по центру першого компонента проводять горизонтальну риску праворуч, яку теж не доводять до центру правої межі комірки.

При першому ознайомленні здобувачів початкової освіти з арабськими цифрами застосовують аналогічні методи й способи, як і під час опанування нових літер [3].

Опанування каліграфічного відтворення цифр варто здійснювати покроково у такому порядку: Знайомство зі зразком - вивчення демонстраційних прикладів друкованого та рукописного варіантів цифри, їх зіставлення; Виявлення асоціацій - знаходження схожості обрисів цифри з об'єктами довкілля; Дослідження композиції - вивчення структури нової цифри, зіставлення її з раніше опанованими, виокремлення схожих і відмінних компонентів; Демонстрація педагога - відтворення на дошці послідовності виконання цифри з детальним поясненням (2-3 зразки); Створення уявлення про цифру - виконання різноманітних завдань: відтворення рухами в повітрі, на папері, пальцем на долоні, «порожнім стержнем», обведення рельєфних взірців («шорстких цифр»), конструювання цифр з наявних матеріалів (паличок, шнурів тощо); Практика у зошиті - неквапливе обведення взірця цифри по пунктирних

лініях; Початкове самостійне виконання - відтворення трьох цифр учнями з наступною перевіркою педагогом; Виправлення недоліків - усунення неточностей і додаткове роз'яснення у разі необхідності; Відпрацювання вміння - самостійне відтворення цифри учнями до завершення рядка [1].

Сучасні каліграфічні хвилинки з математики - це інтерактивні вправи, які поєднують каліграфічне написання чисел із цікавими фактами та пізнавальним контентом. Їхня мета - розвивати навички охайного письма, формувати математичне мислення та розширювати знання учнів, використовуючи різноманітні математичні завдання, що базуються на реальних даних.

Існує багато прикладів каліграфічних хвилинки в сучасному світі, але я назву основні: математичний каліграфічний диктант, каліграфічна хвилинка з продовженням закономірності, каліграфічна хвилинка з прикладами, каліграфічна хвилинка геометричними фігурами тощо [4].

Отже, каліграфічні хвилинки є важливою складовою навчання у початковій ланці, адже вони поєднують розвиток гарного письма з формуванням математичних умінь. Дотримання гігієнічних і технічних вимог під час письма сприяє правильній поставі, координації рухів і формуванню акуратності. Ознайомлення учнів із написанням цифр та арифметичних знаків відбувається поетапно – від спостереження та аналізу зразка до самостійного виконання. Сучасні каліграфічні хвилинки мають інтерактивний характер: вони поєднують каліграфію з математичними завданнями, розвивають мислення, увагу, моторику та естетичне сприйняття письма.

Список використаних джерел

1. Янко Н. О.: Методика навчання каліграфічного письма в початковій школі. URL: <https://share.google/ap5ldxSImyOfTzAow> (дата звернення: 30.10.2025)
2. Зразки написання цифр 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9. URL: <https://naurok.com.ua/zrazki-napisannya-cifr-0-1-2-3-4-5-6-7-8-9-127431.html> (дата звернення: 28.10.2025)
3. Знаки «більше», «менше» - як пояснити дитині? URL: <https://childdevelop.com.ua/articles/edu/11579/#:~:text=%D0%97%D0%B0%D0%B2%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D1%8F%D0%BD%D0%BD%D1%8F%2C%20%D1%8F%D0%BA%D1%96%20%D0%B4%D0%B0%D0%B4%D1%83%D1%82%D1%8C%20%D0%B7%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D1%83%20%D0%BF%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%8F,%D1%82%D0%B0%20%D1%83%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%8F%D0%BC%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BD%D1%83%D0%B9%D1%82%D0%B5%20%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8%20%D0%B2%D0%B8%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B8%20%D1%80%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D1%81%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96.> (дата звернення: 28.10.2025)
4. Хвилинки каліграфії на уроках математики. URL: <https://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/9544/1/MODERN-SCIENCE-PROBLEMS-AND-INNOVATIONS-3-5.05.20.pdf> (дата звернення: 30.10.2025)

Яна Супрун,
*здобувачка фахової передвищої освіти
спеціальності «013 Початкова освіта»
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*
Науковий керівник: Наталія Корінчук,
*викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*

РОЗВИТОК ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПРИ ВИВЧЕННІ ДІЛЕННЯ З ОСТАЧЕЮ

Ключові слова: ділення з остачею, початкова школа, методика навчання математики, наочність, пізнавальна активність, розвиток мислення, обчислювальні навички.

Вивчення математики у початковій школі спрямоване не лише на формування практичних навичок обчислень, а й на розвиток логічного мислення, пізнавальної самостійності та здатності застосовувати набуті знання у повсякденному житті [1]. Одним із важливих етапів формування математичної компетентності є засвоєння арифметичних дій, зокрема дії ділення з остачею, яка має велике значення для розуміння подальших тем, пов'язаних із часткою, рівнянням та властивостями чисел [2].

Ділення з остачею є логічним продовженням ознайомлення дітей з основними видами ділення і водночас підготовкою до вивчення більш складних математичних понять. Методика його опрацювання повинна бути спрямована не лише на механічне запам'ятовування алгоритму, а й на усвідомлення змісту дії, що сприяє розвитку логічного мислення та пізнавальної активності учнів. Ефективне вивчення цієї теми вимагає врахування вікових особливостей здобувачів освіти, використання наочності, послідовності та доступності подання матеріалу [4].

Метою навчання є створення умов для свідомого засвоєння учнями поняття ділення з остачею та формування вмінь застосовувати отримані знання у практичних ситуаціях. Для цього використовуються різноманітні методи – спостереження, моделювання, порівняння, аналіз, а також практичні вправи, що сприяють усвідомленню опануванню нової дії.

Процес навчання доцільно проводити поетапно, дотримуючись принципу поступового переходу від конкретного до абстрактного. На підготовчому етапі учні повторюють поняття ділення на рівні частини та ділення на вміщення, розглядають життєві ситуації, пов'язані з розподілом предметів чи іграшок. Це створює основу для розуміння змісту дії ділення. Далі, під час ознайомлення з новим поняттям, діти практично переконуються, що не завжди можливо поділити порівну, і доходять висновку про наявність остачі, тобто певної кількості,

яка залишається після ділення [3].

Після усвідомлення нового поняття відбувається знайомство з основною залежністю між діленим, дільником, часткою та остачею — $a = b \cdot c + r$, де остача завжди менша за дільник. Учитель пояснює цю залежність, використовуючи наочні моделі, схеми або малюнки. На наступному етапі здійснюється формування практичних умінь і навичок через виконання усних і письмових вправ, розв'язування задач, а також участь у дидактичних іграх, наприклад: «Поділи яблука між друзями», «Скільки книжок залишиться?», «Хто швидше знайде остачу?». Такі завдання допомагають дітям не лише закріпити знання, а й навчитися логічно міркувати, робити висновки та узагальнення.

Важливою умовою ефективного навчання є позитивна мотивація. Використання ігрових ситуацій, групової роботи, мультимедійних засобів, онлайн-платформ та інтерактивних карток сприяє створенню сприятливої атмосфери на уроці й підвищує зацікавленість дітей у навчанні [3]. На завершальному етапі відбувається узагальнення знань, під час якого учні застосовують ділення з остачею в нових умовах — при розв'язуванні логічних задач, математичних диктантів і практичних прикладів, що розвиває вміння аналізувати, перевіряти власні дії та аргументувати відповіді.

Таким чином, ефективність методики вивчення ділення з остачею у 3-му класі залежить від поєднання наочності, систематичності, практичної спрямованості та поступового переходу від конкретного до узагальненого. Активне використання сучасних технологій, ігор і проблемних завдань сприяє не лише формуванню обчислювальних навичок, а й розвитку логічного мислення, мовлення та самостійності учнів.

Отже, продумана методика вивчення ділення з остачею є запорукою формування в молодших школярів глибоких знань і міцних умінь, необхідних для подальшого успішного опанування математики та розвитку інтелектуальних здібностей дитини.

Список використаних джерел

1. Козак Л. М. *Методика навчання математики у початкових класах* : навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга: Богдан, 2021.
2. Онопрієнко О. В., Скворцова С. О. *Нова українська школа: методика навчання математики у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти* : навчальний посібник. Харків : Ранок, 2021.
3. Савченко О. Я. *Дидактика початкової школи* : навчальний посібник. Київ : Генеза, 2021.
4. Скворцова С. О. *Методика навчання арифметичних дій у початкових класах* : навчальний посібник. Харків : Ранок, 2019.

Богдана Михалевич,
здобувачка ОС бакалавр 1 курсу,
спеціальності А4.11 «Середня освіта» (Фізична культура)
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Науковий керівник: Олена Стрельбіцька,
кандидат філологічних наук, в.о. завідувача кафедри філології
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

***Ключові слова:** комунікативна компетентність, вербальна та невербальна комунікація, емоційна стійкість, віртуальне спілкування.*

Комунікація – одне із найважливіших умінь кожного педагога, адже спілкування – це не лише метод навчання та виховання, а й спосіб налагодження контакту, взаємодії, досягнення успіхів і вирішення конфліктів. А в нинішніх умовах воєнного часу для кожного українського учителя комунікація – це насамперед підтримка і можливість створення безпечного середовища. Відтак, комунікативна компетентність займає домінантне місце серед основних професійних навичок у підготовці майбутніх педагогів. У сучасних соціокультурних умовах педагогічна діяльність вимагає від учителя не лише фахової майстерності, а й високого рівня комунікативної культури. Особливо це стосується педагогів фізичної культури, для яких спілкування є основним інструментом навчально-виховного впливу та мотивації до командної роботи. Успішна взаємодія з учнями, колегами та батьками потребує сформованої комунікативної компетентності, що є важливою складовою професійної готовності майбутнього фахівця.

Комунікативна компетентність педагога фізичної культури визначає не лише якість педагогічного процесу, а й рівень мотивації учнів до занять фізичними вправами, створення позитивного емоційного клімату на уроці, формування ціннісного ставлення до здорового способу життя.

Поняття комунікативної компетентності в педагогічній науці трактується як інтегративна характеристика особистості, що поєднує знання, уміння, навички, досвід і цінності, необхідні для ефективного міжособистісного спілкування у професійній діяльності. Вона забезпечує здатність встановлювати контакт, вести педагогічний діалог, слухати, переконувати, уникати конфліктів і досягати взаєморозуміння.

Для вчителя фізичної культури комунікативна компетентність має специфічні особливості. Його діяльність переважно відбувається в умовах рухової активності, коли важливу роль відіграють не лише слова, а й міміка, жести, поза, інтонація. Отже, ефективна комунікація на уроках фізичної культури поєднує як вербальні, так і невербальні засоби взаємодії.

Варто відзначити, що високий рівень комунікативної компетентності учителя сприяє формуванню позитивного емоційного освітнього середовища, що підвищує

пізнавальну активність здобувачів. Педагог повинен демонструвати доброзичливість, повагу, терпіння, а також уміння підтримувати учнів у процесі виконання фізичних вправ. Учитель має стати не лише наставником і тренером, у якого хочеться навчатись, а й насамперед другом і радником у процесі досягнення результатів. Саме успішна та ефективна комунікація дозволяє побудувати злагоджений процес у командній роботі, яка важлива у різних видах спортивних змагань. Від того, наскільки уміє учитель фізичної культури використовувати ефективні прийоми комунікації у міжособистісній взаємодії з учнями, залежатимуть спортивні результати кожного здобувача. Позитивне налаштування, мотивація до перемоги, правильне сприйняття поразок як можливостей подальшого зростання – усе це залежить не стільки від фізичного розвитку та підготовленості учнів, як від комунікації учителя [3].

До структури комунікативної компетентності належать такі компоненти:

1. Когнітивний – знання про особливості педагогічного спілкування, його закономірності, бар'єри та засоби впливу.
2. Мотиваційно-ціннісний – усвідомлення значущості комунікації у професійній діяльності, інтерес до спілкування, позитивна установка на співпрацю.
3. Діяльнісний – практичні вміння встановлювати контакт, організовувати групову взаємодію, використовувати різні стилі спілкування відповідно до ситуації.
4. Рефлексивний – здатність аналізувати власне мовлення, поведінку, ефективність комунікації та готовність до самовдосконалення [4].

Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів фізичної культури має відбуватися цілеспрямовано у процесі фахової підготовки. Важливими педагогічними умовами цього процесу є:

- введення в освітній процес комунікативних дисциплін;
- інтеграція комунікативних завдань у зміст професійно орієнтованих дисциплін;
- використання інтерактивних методів навчання (дискусії, тренінги, ділові та рольові ігри, моделювання комунікативних ситуацій);
- активне залучення студентів до комунікативної діяльності різних видів;
- проведення тренінгів з вербальної та невербальної комунікації;
- організація рефлексивної діяльності через самоаналіз власного стилю спілкування;
- створення підтримувального освітнього середовища у закладі вищої освіти [1].

Особливо важливо формувати в студентів емпатійність, емоційну стійкість і педагогічний такт, адже фізична культура як навчальний предмет часто пов'язана з напруженням, оцінюванням фізичних можливостей учнів, що може викликати психологічну вразливість.

Значну роль у розвитку комунікативної компетентності відіграє цифрове середовище, у якому сучасний педагог має вміти ефективно взаємодіяти зі здобувачами освіти через онлайн-платформи, відеозв'язок, електронне листування. Це розширює можливості педагогічного спілкування та формує цифрову комунікативну культуру. Очевидно, що віртуальна комунікація сьогодні превалює над живим спілкуванням у середовищі сучасної молоді, тому цифровий

етикет і медіакультура потребують більшої уваги у підготовці майбутніх педагогів [2].

Під час педагогічної практики студенти отримують можливість застосувати комунікативні знання та навички в реальних умовах. А тому важливо, щоб практика супроводжувалася аналізом труднощів спілкування, обговоренням педагогічних ситуацій, підтримкою з боку наставників.

Важливо пам'ятати, що ефективне формування комунікативної компетентності можливе лише за умов особистісно орієнтованого підходу, коли навчальний процес спрямований на розкриття індивідуального потенціалу кожного студента, розвиток здатності до самопізнання, саморегуляції та взаєморозуміння.

Отже, вважаємо, що комунікативна компетентність є ключовим компонентом професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури і впливатиме на ефективність його педагогічної діяльності в майбутньому. Адже володіння навичками успішної комунікації сприяє становленню гуманістично орієнтованого педагога, здатного до ефективного професійного спілкування, самореалізації та побудови партнерських відносин з усіма учасниками освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Денисенко Н. Г., Стрельбіцька О. О., Горбач Н. В., Подолук С. М., Методика навчання спортивного коментування у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури. *Інноваційна педагогіка*. 2025. Вип. 84. Т. 1. С. 98–106. URL : http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2025/84/part_1/20.pdf
2. Перчишин М. Спортивне блогерство: комунікаційний потенціал. *Медіалінгвістика*. 2022. № 3. С. 45–58.
3. Стрельбіцька О., Подолук С. Специфіка формування мовленнєвої культури здобувачів освіти в умовах новітніх реформ. *Академічні студії. Серія : «Педагогіка»*. Видавничий дім «Гельветика», 2022, Вип.2. С.99 – 105. DOI : <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.2.14>
4. Цимбалюк, І. В. Комунікативна культура педагога як чинник професійного успіху. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*, 2022, №3, 112–118.

Анна Степанюк,
*студентка 4 курсу спеціальності 013 Початкова освіта
факультету початкової освіти та фізичної культури
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*
Науковий керівник – Тетяна Бортнюк,
*доцент, кандидат економічних наук, завідувач кафедри
природничо-математичної, світоглядної освіти
та інформаційних технологій
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ

Ключові слова: громадянська компетентність, волонтерська діяльність, світогляд, підростаюче покоління.

У час, коли твоя країна потерпає від війни, люди гинуть та потребують допомоги, вкрай важливо не стояти осторонь, а докласти усіх зусиль, аби покращити рівень життя собі та іншим людям. За таких умов громадянська компетентність відіграє ключову роль, адже покликана виховати у дітей любов до Батьківщини, соціальну відповідальність, готовність допомогти своїй громаді та країні. На жаль, саме кризові моменти допомагають найкраще та найефективніше розвинути цю компетентність.

Перш за все, потрібно з'ясувати, чому люди волонтерять і чому це важливо. Частіше за все, волонтерами є дорослі люди чи підлітки, які мають вільний час та відчувають соціальну приналежність чи громадську відповідальність і прагнуть зробити свій внесок в розвиток країни окремої групи осіб. Часто можна побачити людей старшого віку, які прагнуть допомогти, адже це людяна справа і частково наповнює твоє життя сенсом. Волонтерити важливо, аби відчути, що ти долучаєшся до чогось великого та важливого і навіть маленька допомога, маленький донат здатен змінити чиєсь життя. Так, багато хто не вірить у те, що мала праця принесе великий результат, але чим більше людей працює, тим менше від кожного потрібно зусиль і том навіть невеликі дії можуть все змінити, якщо всі люди будуть залучені. Нам варто вчити дітей не бути байдужими до чужого горя та проблем, а на власному прикладі показати, що допомога іншим зробить тебе лише кращим і життя тієї людини теж кращим. То чому ж так важливо залучати дітей до волонтерства, а не залишати їх осторонь від усіх проблем?

У США провели дослідження, у ході якого дітей та підлітків активно залучали до волонтерства, а згодом вони та їхні батьки ділились змінами, які прослідковувались після початку волонтерства. Використовуючи дані опитувань у Сполучених Штатах, було з'ясовано, що волонтерство веде до вищих шансів на відмінне або дуже хороше здоров'я й самопочуття у дітей і підлітків (шанси збільшились на 34%), а також з меншими шансами на тривожність у підлітків і проблеми з поведінкою у дітей і підлітків (шанси знизались на 35%) [2]. Отже,

волонтерство – це не лише про допомогу іншим, але частково і про саморефлексію, що важливо для дітей та підлітків, аби розуміти свої почуття і емоції та вміти з ними працювати.

Батьки часто прагнуть захистити психіку дітей від жорстокості, яка існує, та проблем інших людей. Проте, саме у дитячому віці закладається фундамент добра і зла, більшості тих якостей і цінностей, на які дитина буде в подальшому орієнтуватись. Діти не настільки слабкі, як більшість людей про них думає; вони навпаки бувають моментами сильніше емоційно, ніж багато дорослих. Саме волонтерство дозволяє дітям ще у порівняно малому віці показати свою громадську позицію, людяність та емпатію. Саме так вони змалечку вчаться брати відповідальність, допомагати і діяти та розуміти потреби інших людей, шукати способи їх вирішення.

Позитивні аспекти волонтерства [1]:

- сприяє командній роботі та розвитку навичок комунікації;
- формує лідерські задатки та змушує виходити з зони комфорту;
- робить тебе щасливим за рахунок того, що ти робиш щасливими інших і бачиш їхню вдячність;
- відчуття важливості, залученості та відповідальності;
- формує емпатію та краще розуміння самого себе;
- допомагає знайти зв'язок зі світом та людьми навколо;
- постійно вчить чогось нового, тому це всебічний розвиток.

Стає зрозуміло, що вплив волонтерства на формування громадянської компетентності складно перебільшити. Це наче ще одна школа, яка будує твій характер, світогляд та впливає на твоє майбутнє. Кожен волонтер розуміє, що він є важливою складовою для щастя інших, що він важливий і що люди вдячні за те, що ця дитина робить. Саме так діти розуміють всю важливість та цінність допомоги, вчаться працювати в команді, співпрацювати, домовлятись та бачити результати своїх старань. Діти стають свідомими громадянами, які ще у малому віці вже змінюють країну та розвивають її, тому в подальшому це будуть майбутні політики, дипломати чи просто люди, які завжди готові допомогти, підтримати та разом з командою змінити ситуацію на краще.

Чудова ситуація склалась у волонтерському штабі «АНГАР», що на Волині. Дітей з різних шкіл міста Луцька запросили ознайомитись з тим, що роблять волонтери, хто це та чим їм можна допомогти. Діти вирішили намалювати воїнам малюнки та прикрасити прапор, а потім побачили скриню, у яку люди кидають донати на армію. У них не було грошей на той момент, але коли вони прийшли наступного разу, то вже кожен мав при собі декілька гривень, які вони випросили у батьків, коли розповідали про те, що вони робили у штабі та чому важливо донатити. Маленька зміна, яка призвела до великих результатів. Діти розуміють, чому це важливо, діти мають бажання та енергію, аби допомогти, тому варто лише дати їм цю можливість по трохи змінювати світ на краще. Волонтерство змінює не одну людину, а й тих, хто знаходиться біля цієї людини.

Отже, волонтерська діяльність відіграє ключову роль у формуванні громадянської компетентності для школярів.

Список використаних джерел

1. Eight Great Ways Kids Benefit From Volunteer Work. The International School of Minnesota. URL: <https://internationalschoolmn.com/school-news/eight-great-ways-kids-benefit-from-volunteer-work> (дата звернення: 15.10.2025)
2. Kevin Lanza, Ethan T. Hunt, Dale S. Mantey, Onyinye Omega-Njemnobi, Benjamin Cristol, Steven H. Kelder. Volunteering, Health, and Well-being of Children and Adolescents in the United States. *JAMA Network Open*. 2023;6(5):e2315980. doi:10.1001/jamanetworkopen.2023.15980. URL: <https://jamanetwork.com/journals/jamanetworkopen/fullarticle/2805381> (дата звернення: 25.10.2025)

Марія Кулаженко,
*студентка «Донбаський державний педагогічний університет»,
Горлівський інститут іноземних мов, м. Дніпро, Україна*
Науковий керівник: Грицук О. В.,
кандидат психологічних наук, доцент,
*«Донбаський державний педагогічний університет»,
Горлівський інститут іноземних мов, м. Дніпро, Україна*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ДЛЯ ЕМОЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, воєнні дії, емоційне благополуччя, стрес, емоції.

Останні роки в Україні характеризуються глибокими соціальними змінами, серед яких особливо гостро проявилися наслідки воєнних подій та масового внутрішнього переміщення населення. Значну частину внутрішньо переміщених осіб становлять діти, які зазнали втрати звичного життєвого середовища, розриву соціальних зв'язків і пережили травматичні події. Такі діти потребують не лише побутової та соціальної адаптації, а й системної психологічної підтримки.

У межах освітнього простору саме школа стає одним із ключових середовищ інтеграції дітей-переселенців у нову спільноту. При цьому емоційне благополуччя є визначальним чинником їхньої успішної адаптації, соціалізації та особистісного розвитку. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває створення безпечного й підтримувального освітнього середовища, спрямованого на гармонізацію емоційного стану дітей з числа ВПО, підвищення їхньої самооцінки та формування навичок емоційної регуляції й стресостійкості.

Питання якості життя та його критерії, що набувають особливої популярності останнім часом, у поєднанні зі зміною орієнтації психологічних досліджень на вивчення здорової особистості та позитивних аспектів її психіки, призвели до зростання досліджень емоційного благополуччя.

В українській психології емоційне благополуччя трактують як складний інтегративний феномен, що включає не лише позитивний емоційний фон, а й гармонійні стосунки з оточенням, внутрішню стійкість до стресових впливів та здатність до саморегуляції.

Так, І. Дяченко розглядає емоційне благополуччя як психологічний ресурс адаптації до змін середовища, підкреслюючи важливість позитивного емоційного досвіду для формування життєвої стійкості та ефективного подолання труднощів [2].

Н. Гавриш виділяє емоційне благополуччя як результат розвитку емоційної культури та саморегуляції у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, підкреслюючи значення формування емоційної компетентності в процесі соціалізації дітей [1].

О. Савчук досліджує емоційне благополуччя через призму емоційної компетентності, яка включає здатність ідентифікувати, розуміти та регулювати власні емоції. Вона наголошує на важливості освітнього середовища, яке має бути безпечним, підтримуючим і стимулюючим для розвитку емоційного благополуччя учнів [3].

Внутрішньо переміщені діти є особливою соціальною групою, яка зазнає впливу численних стресових чинників, зокрема втрати домівки, розриву соціальних зв'язків, зміни середовища проживання, травматичних переживань, пов'язаних із військовими діями. Всі ці чинники значно ускладнюють процес формування емоційного благополуччя, створюючи додаткові ризики для їхнього психічного здоров'я та адаптації.

Тож емоційне благополуччя дітей-переселенців визначається не тільки індивідуальними особливостями, а й зовнішніми умовами середовища: якістю міжособистісних стосунків, підтримкою з боку сім'ї та школи, рівнем безпеки та соціальної прийнятності нового оточення.

У нинішніх умовах воєнного стану в Україні особливої актуальності набуває проблема соціально-психологічної адаптації внутрішньо переміщених дітей до навчання в закладах освіти як на території інших регіонів України, так і за кордоном. Вимушена втрата рідних домівок і друзів поставила дітей у нові соціокультурні умови, що безпосередньо впливає на їхню здатність інтегруватися в новий освітній простір, налагоджувати комунікацію з однолітками та дорослими. Усе це тісно пов'язано з особливостями формування емоційного благополуччя дітей. Тож в контексті нашого дослідження доцільним є аналіз психолого-педагогічних умов, які сприяють успішній адаптації дітей-ВПО до нового шкільного середовища.

На основі аналізу наукових джерел нами окреслено основні завдання педагогічного колективу школи на етапі адаптації:

- організація сприятливого середовища для інтеграції дітей-ВПО у новий освітній колектив (сприяння згуртуванню класу, встановлення системи узгоджених і послідовних правил, визначення чітких норм взаємодії між дітьми та іншими учасниками освітнього процесу, включно з педагогами);
- розвиток психологічної готовності учнів до навчальної діяльності, пізнавальної активності та комунікації;
- адаптація навчальних програм, рівня навчального навантаження та освітніх технологій відповідно до індивідуальних потреб і особливостей дітей-ВПО.

Таким чином, емоційне благополуччя внутрішньо переміщених дітей нерозривно пов'язане з подоланням численних труднощів, що виникають у процесі зміни життєвих обставин. Вимушене переселення часто супроводжується втратою стабільності, розривом соціальних зв'язків, емоційною дезорієнтацією, почуттям тривоги та невпевненості. У новому середовищі діти зіштовхуються з адаптаційними бар'єрами, труднощами у встановленні контактів з однолітками, складнощами у прийнятті нових норм і вимог. Ці чинники можуть істотно порушувати емоційний стан дитини, знижувати її самооцінку, мотивацію до навчання та комунікації. Тому робота з підтримки емоційного благополуччя дітей-переселенців має бути спрямована не лише на створення сприятливого середовища, а й на активне подолання внутрішніх кризових переживань, формування навичок саморегуляції, стабілізацію емоційного стану та відновлення почуття безпеки. Зважаючи на це, адаптація дітей-ВПО до нового шкільного середовища має проводитися під час спільної діяльності педагогів, психологів, адміністрації школи та батьків учнів. У зв'язку з цим виділяються такі основні напрямки роботи, як організаційна робота, соціально-педагогічна та психологічна діагностика, консультативна робота з педагогами та батьками, методична робота, профілактична робота, корекційно-розвивальна робота, аналітична робота. Проведення роботи з адаптації внутрішньо переміщених дітей до навчання в новій школі за цими напрямками буде більш чітким та структурованим.

Список використаних джерел

1. Грек С. Роль емоційного благополуччя в розвитку особистості : теоретичний огляд. *Наукові записки. Серія психологія*. 2022. Вип. 33(2). С. 45–51
2. Дьяченко Н. Психологічне благополуччя в контексті сучасних психологічних досліджень. *Журнал практичної психології та соціальної роботи*. 2021. Вип. 19(1). С. 23–29
3. Савчук О. Технології підтримки емоційного благополуччя дітей ВПО. Львів, 2022. 70 с

Дарина Мартинюк,
здобувачка фахової передвищої освіти
3 курсу спеціальності «013 Початкова освіта»
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Наукова керівниця: Наталія Корінчук,
викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ТВОРЧОЇ РОБОТИ НАД ЗАДАЧАМИ ПРИ СКЛАДАННІ І РОЗВ'ЯЗАННІ ОБЕРНЕНИХ ЗАДАЧ

Ключові слова: обернені задачі, творча робота над задачами, початкова освіта, Нова українська школа, математична освіта, критичне мислення, логічне мислення.

В умовах покращення початкової освіти, що основана на Концепції Нової української школи (НУШ), важливим завданням стає не лише накопичення знань учнями, а й розвиток їх ключових компетентностей, критичного мислення та творчого потенціалу. Математична освіта відіграє в цьому процесі одну з ключових ролей, адже вона формує в молодших школярів логічне мислення, здатність до аналізу, синтезу та узагальнення. Одним з ключових інструментів для досягнення цих цілей є робота над математичними задачами. Вони не тільки допомагають закріпити обчислювальні навички, але й сприяють розвитку критичного мислення. Особливе місце серед них займають обернені задачі. Це дидактичний засіб, який дозволяє учням глибше зрозуміти зв'язки між компонентами та результатами арифметичних дій, структуру задачі та процес її розв'язання.

Нова українська школа ставить перед собою мету виховати творчих особистостей, які вміють мислити нестандартно. Сучасні методи навчання математики шукають способи реалізації цього завдання, відходячи від традиційних підходів на користь дослідницьких. Цей процес вимагає від учня глибокого аналізу задачі, що сприяє розвитку гнучкості мислення, уваги, пам'яті та математичної мови. Творча діяльність у цьому контексті є необхідною умовою для глибокого засвоєння математичних понять.

Обернені задачі - це задачі, що мають однаковий сюжет, однакові числові дані, але в одній задачі певне число є відомим, а у іншій - невідомим - потрібно знайти.

Розв'язуючи задачі, учні й учениці переконуються, що математичні обчислення можуть швидко допомогти вирішити багато практичних питань у житті. Обернена задача передбачає, що існує інша задача, яка є її оберненою. Цю задачу ми називаємо прямою[1; с.56]. Пряма та обернена задачі взаємопов'язані.

Зазвичай, спочатку розв'язують пряму задачу, а потім формулюють обернену на її основі.

На початку діти вирішують просту задачу. Наприклад: «У кошику було 5 яблук. Мама додала ще 3 яблука. Скільки яблук тепер у кошику?». Після цього вчитель разом з учнями проводить аналіз, виділяючи всі частини задачі: що було відомо (5 яблук і 3 яблука) та що потрібно знайти (кількість яблук, що стало).

Кількість обернених задач може дорівнювати кількості числових даних в умові прямої задачі. Якщо задача стосується однієї дії (проста), то буде дві обернені задачі. Учням дають дві задачі. Перша -пряма, а друга -обвернена. Вони пишуть обидві задачі коротко, розв'язують першу і порівнюють її з другою. Знаходять, чим перша відрізняється від другої, і дізнаються, як ці різниці впливають на розв'язання другої задачі: у цій задачі теж треба знайти різницю двох часток, але це інші частки, арифметичні дії залишаються ті ж, але зміст дій змінюється [6; с.137].

Перед тим як почати вчитися складати та розв'язувати обернені задачі, дитина повинна хоча б на базовому рівні розуміти, що таке обернена арифметична дія і як пов'язані між собою пряма та обернена дії [3; с.336].

Наприклад, дитина має знати, що віднімання є оберненою дією до додавання. Якщо учень або учениця вже знайомі з множенням, то вони повинні усвідомлювати, що ділення є оберненою дією до множення. Учень має вміти обчислювати числові вирази, розуміти, як пов'язані між собою елементи числового виразу, і знати, як знайти невідомий компонент, якщо відомі інші два. Наприклад, якщо відома сума і один із доданків, дитина повинна знати, як знайти другий доданок (від суми відняти відомий доданок). Якщо відомі різниця та зменшуване, то потрібно знати, як знайти від'ємник (від зменшуваного відняти різницю) тощо. Важливо розуміти зв'язки між відомими величинами в прямій задачі та шуканою величиною, і на основі цих даних вміти скласти числовий вираз із правильною арифметичною дією, яка допоможе розв'язати задачу. Загалом, дитина повинна розуміти, що таке задача і як її розв'язувати. Також важливо бути ознайомленими з основними типами задач на одну дію.

Зв'язок між творчою діяльністю та розв'язанням обернених задач у молодших класах є безпосереднім і надзвичайно важливим для розвитку мислення дитини. Обернені задачі, в свою чергу, руйнують шаблонне мислення і вимагають не лише механічного виконання дій, а й глибокого розуміння зв'язків між компонентами.

Важливо навчитися складати та розв'язувати обернені задачі вже на етапі вивчення задач на одну дію. Це допоможе дитині покращити навички

обчислення числових виразів і краще зрозуміти, як взаємопов'язані арифметичні дії та їхні компоненти.

Але найголовніше – складання обернених задач допоможе дитині молодшого шкільного віку зрозуміти зв'язок між усіма (відомими та невідомими) даними задачі. Дитина швидко навчиться визначати правильний алгоритм розв'язання: розкласти будь-яку задачу на частини, перевіряти правильність її вирішення і, загалом, бачити задачу як певний пазл, з яким легко працювати.

Творча робота над задачами є одним з ключових аспектів навчального процесу, що сприяє розвитку критичного мислення та аналітичних здібностей учнів

[4; с.11].

Використання ефективних методів дозволяє не лише підвищити інтерес до навчання, а й розвинути в здобувачів освіти вміння знаходити оптимальні рішення.

Отже, для того щоб учні навчилися розв'язувати задачі, їм варто спочатку розібратися в тому, що таке задачі, як вони побудовані, з яких частин складаються, і які знання потрібні для їх розв'язання.

Візуалізація процесу стає набагато простішою, коли ми моделюємо ситуації за допомогою предметів, іграшок або малюнків. Наприклад, можна взяти картки з числами, малюнки яблук або реальні об'єкти. Також можна притягнути увагу дітей іграми; Наприклад нехай діти уявлять себе у ролі математиків, та спробують скласти 1-2 обернені задачі за прикладом прямих. Також учень може бути у ролі учителя. Наприклад: Учень складає задачу та виходить до дошки, зачитує її перед класом, та пише умову на дошці, інші діти розв'язують.

Отже, навчання учнів початкової освіти творчій роботі над задачами через складання та розв'язування обернених задач є ключовим аспектом сучасної математичної освіти, що відповідає цілям Нової української школи. Цей підхід має безпосередній і важливий зв'язок із розвитком дитячого мислення. Він полягає в тому, що обернені задачі руйнують шаблонне мислення і вимагають від учнів не механічного виконання дій, а глибокого розуміння структури задачі та зв'язків між її елементами. Саме творча робота, зокрема самостійне складання обернених задач за зразком прямих, є необхідною умовою для глибокого засвоєння математичних понять. Цей процес змушує дитину аналізувати, як пов'язані відомі та невідомі дані, що сприяє розвитку гнучкості мислення, уваги та математичної мови.

Список використаних джерел:

1. Варецька О. П. Навчання третьокласників складання сюжетних задач як умова формування їхньої математичної компетентності. Інноваційна педагогіка. 2019. Вип. 10, т. 2. С. 83–86. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/10/part_2/14.pdf.

2. С.О. Скворцова - Загальна методика навчання молодших школярів розв'язувати задачі на знаходження суми або різниці чи кратне порівняння двох часток та обернені до них. URL: https://share.google/AFst4HxnVUNoWB_v5o; (дата звернення: 27.10.2025).

3. Оксана Ліба; Мар'яна Бикова - Навчально-творчі задачі як засіб формування мотиваційної спрямованості дітей молодшого шкільного віку на уроках математики. URL: <https://share.google/8NGj0oCU6s1djiMXx> (дата звернення: 27.10.2025).

4. Єнько Наталія Миколаївна - Творча робота над задачею. URL: <https://share.google/CXIHOLMlfsMW0e6SD> (дата звернення: 27.10.2025).

Катерина Пекалюк,
*здобувачка освіти спеціальності "012 Дошкільна освіта»
Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*
Науковий керівник: Наталія Ярощук,
*спеціаліст вищої категорії, старший викладач
циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології
та окремих методик Луцького педагогічного фахового коледжу
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна*

ЕМПАТІЯ ЯК КОМПОНЕНТ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Ключові слова: емоційний інтелект, емпатія, емоції, співпереживання, міжособистісна взаємодія.

У сучасному суспільстві, де міжособистісне спілкування стає дедалі складнішим, здатність розуміти власні та чужі емоції є важливою умовою успішної взаємодії. Емоційний інтелект при цьому розглядається як здатність людини усвідомлювати власні емоції та емоції інших, керувати ними й використовувати їх для ефективного спілкування, взаєморозуміння та прийняття зважених рішень.

Дослідження, що стосуються емоційної складової інтелекту, почали привертати увагу у 20-х роках ХХ століття. Цією проблематикою займалися такі вчені, як Е. Торндайк, С. Штейн, Т. Хаїт, Ф. Вернон, Г. Олпорт, Д. Векслер, Р. Ліпер, Г. Айзенк, Дж. Гілфорд й інші [1].

Однак, вперше термін «емоційний інтелект» був використаний у працях американських психологів Дж. Майєра і П. Саловея. Емоційний інтелект, на думку цих учених, є сукупністю когнітивних здібностей до ідентифікації, розуміння й керування емоціями.

Д. Гоулман популяризував поняття емоційного інтелекту своєю книгою «Емоційний інтелект» (1995). Він стверджував, що традиційний IQ (коефіцієнт інтелекту) лише на 20% визначає життєвий успіх, тоді як решта 80% припадає на емоційний інтелект [3]. На відміну від моделі здібностей (Дж. Майєра та П. Саловея), яка розглядає емоційний інтелект як змішану когнітивно-афективну здатність, Гоулман розглядає його як набір особистісних компетенцій, які можна розвивати і вдосконалювати протягом життя.

Гоулман виділяв п'ять основних компонентів емоційного інтелекту, які охоплюють внутрішньоособистісну та міжособистісну сфери.

Основні компоненти, які він виділяв, такі:

1. Самоусвідомлення – здатність розуміти власні емоції, їхні причини та вплив на мислення та поведінку. Включає емоційну самосвідомість, точну самооцінку та впевненість у собі.

2. Саморегуляція – здатність управляти власними емоціями та імпульсами, адаптуватися до змін та зберігати цілісність. Включає контроль емоцій, надійність, сумлінність та адаптивність.

3. Мотивація – внутрішнє прагнення до досягнення цілей, що виходить за межі зовнішніх нагород (грошей чи статусу). Включає прагнення до успіху, оптимізм та ініціативність.

4. Емпатія – здатність розуміти емоції, почуття та точки зору інших людей, ставити себе на їхнє місце. Включає чутливість до почуттів інших.

5. Соціальні навички – уміння ефективно взаємодіяти з іншими, надихати, впливати та будувати міцні стосунки. Включає управління конфліктами, лідерство, комунікабельність та командну роботу.

Оскільки емпатія є містком між особистим самоусвідомленням та ефективною соціальною взаємодією, перейдемо до ґрунтовного розгляду її сутності та механізмів розвитку.

Феномен емпатії (від грец. *ἐμπάθεια* – «вчування», «пристрасть») є предметом досліджень із найдавніших часів. Його багатоаспектність обумовлює множинність підходів до розуміння його сутності та ролі в житті людини [4].

Поняття емпатії бере свій початок у філософських та естетичних вчень. До наукового обігу його запровадив німецький естетик Р. Вішер у 1873 році в праці «Про оптичне відчуття форми» через концепт *Einfühlung* [4]. Він описав механізм проєкції емоцій на об'єкти мистецтва, пояснюючи, як людина «вчувається» у твір. Т. Ліппс (1903–1906) у праці «Естетика. Психологія краси і мистецтва» узагальнив поняття *Einfühlung*, перенісши його зі сфери естетики до психології міжособистісного сприйняття [4].

Протягом ХХ ст. емпатія еволюціонувала від вузькоестетичної категорії до однієї з ключових у психології завдяки таким вченим як: К. Роджерс, Г. Олпорт, М. Девіс, В. Дільтей та інші.

У сучасному психологічному звучанні термін «*empathy*» вперше застосував англійський психолог Е. Тітченер у 1909 році, переклавши німецький концепт. Він трансформував філософське розуміння у напрямі психологічної здатності до співпереживання, де людина переносить власні стани на спостережуваний об'єкт [5].

Отже емпатія – це складна когнітивно-афективна здатність індивіда уявити себе на місці іншої людини з метою глибшого розуміння її емоційного стану, не обов'язково переживаючи ті самі почуття. Вона є ключовим елементом соціальної компетентності в моделі емоційного інтелекту Д. Гоулмана.

Емпатійний процес розгортається у відповідь на емоційно насичену (емпатогенну) ситуацію і включає декілька взаємопов'язаних механізмів:

1. Емоційне зараження: Це первинний, неусвідомлений механізм, притаманний навіть дітям раннього віку. Він «запускається» при взаємодії з особою, що переживає сильні емоції (об'єкт емпатії), і призводить до виникнення подібних емоцій у суб'єкта емпатії [4].

2. Ідентифікація (Співпереживання): Механізм, при якому суб'єкт емпатії підключає інтелектуальну діяльність (аналіз ситуації, порівняння з аналогічним власним досвідом), що спричиняє співпереживання – переживання індивідом тих самих емоційних станів, які відчуває інший.

3. Децентрація (Співчуття): Механізм подолання егоцентризму, коли суб'єкт концентрується виключно на переживаннях об'єкта, намагаючись прогнозувати наслідки ситуації, відсторонюючись від власних спогадів та почуттів.

Це призводить до співчуття – емоційного сприйняття негараздів іншого, що супроводжується жалем або турботою [4].

Емпатійний процес має три послідовні фази, що відображають його еволюцію від простої реакції до активної дії (табл.1.1.)

Табл.1.1. Фази емпатійного процесу

Фаза	Характеристика	Результат
Емотивно-когнітивна	Поєднання емоційного зараження з аналітичною діяльністю та ідентифікацією.	Співпереживання
Почуттєва	Функціонування механізму емпатійної децентрації.	Співчуття
Вчинково-дієва	Активне втручання суб'єкта через гуманний вчинок.	Вища форма прояву емпатії

Гуманний вчинок є кінцевою фазою емпатії та означає безкорисливу дію, мотивовану потребою у створенні сприятливих умов для позитивного емоційного стану об'єкта [4].

За особливостями свого вияву та залученими психічними процесами, емпатію поділяють на такі види:

1. Емоційна емпатія: це коли ви автоматично відчуваєте те саме, що й інша людина. Вона заснована на наслідуванні (неусвідомленому повторенні) її міміки, рухів і голосу. Це дуже схоже на емоційне зараження (наприклад, ви починаєте сміятися, коли бачите, як сміються інші), але є більш свідомим механізмом співпереживання.

2. Когнітивна емпатія: базується на інтелектуальних процесах (аналіз, порівняння, розуміння причин). Пов'язана зі здатністю поставити себе на місце іншого, не обов'язково переживаючи його почуття.

3. Предикативна емпатія: виявляється як здатність людини прогнозувати афективні реакції іншого у конкретних ситуаціях (здатність передбачення).

4. Естетична емпатія: чуттєве розуміння художнього об'єкта, який є джерелом естетичного задоволення (походження концепту *Einfühlung*).

Здатність до емпатії зростає при набутті життєвого досвіду та залежить від здатності індивіда уявити, як одна подія прийматиметься різними людьми, визнаючи при цьому право на існування різних точок зору [4].

Отже, емпатія є багатограним феноменом, що поєднує когнітивні та афективні механізми (ідентифікація, децентрація). Однак, ця складна здатність не є вродженою, а розвивається поступово протягом життя.

Таким чином, емоційний інтелект є важливою здібністю, яка визначає успішність людини у складній міжособистісній взаємодії. У його структурі емпатія виступає як центральний компонент і незамінна когнітивно-афективна здатність до глибокого розуміння та співпереживання емоціям інших. Емпатійний процес має чіткі

механізми (від зараження до співчуття) і кульмінує у гуманному вчинку. Оскільки емпатія є навичкою, що розвивається протягом життя, а не вродженою рисою, її цілеспрямоване формування є актуальною науковою проблемою.

Список використаних джерел

1. Басюк Н. А. Емоційний інтелект і психічне здоров'я учасників освітнього процесу: навчальний посібник. Житомир, 2024. С. 107 – 118.
2. Лаврук, О. Емоційний інтелект як визначальна компетенція ефективного лідерства. *Збірник наукових праць* Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції науковців та здобувачів вищої освіти. Кам'янець-Подільський, 2025. С. 313–314.
3. Цюпенко Т. Емоційний інтелект як засіб розвитку психологічної стійкості особистості в умовах сьогодення. *Наукові записки. Серія: Психологія*. 2024. С. 109-115.
4. Бурхан-Крутоус Л. А., Пріснякова Л. М. Емпатія як складова емоційного інтелекту. *Актуальні проблеми юриспруденції та психології: матеріали ІV Всеукр. наук.-практ. конф.* (Дніпро, 15 грудня 2023 р.). Дніпро: ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2023. С. 68 – 72.
5. Hrebenuk D. Disinformation as a threat to human rights. У: GLOBAL TRENDS IN SCIENCE AND EDUCATION: Proceedings of V International Scientific and Practical Conference (Kyiv, Ukraine, 2–4 June 2025). Kyiv, 2025. С. 665–670.

Соломія Паламарчук,
студентка 42 ДО групи спеціальності 012 Дошкільна освіта
Факультету дошкільної освіти та музичного мистецтва
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна
Науковий керівник: Аліна Циплюк,
кандидат педагогічних наук КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ У ФОРМУВАННІ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ ГРИ

Ключові слова: гра, дидактична гра, наступність, логіко-математична компетентність, дошкільна освіта.

Сучасна освітня парадигма, зокрема Концепція Нової української школи, визначає необхідність забезпечення наступності між дошкільною та початковою ланками освіти як ключову умову формування компетентної особистості. Перехід дитини від ігрової до навчальної діяльності потребує створення педагогічних умов, які б забезпечували безперервність розвитку пізнавальних процесів, адаптацію до нових форм навчання та підтримку інтересу до пізнання.

Особливу роль у цьому процесі відіграє логіко-математична компетентність, яка формує здатність дитини мислити логічно, узагальнювати, порівнювати, робити висновки, оперувати просторовими та кількісними відношеннями. Використання ігрової діяльності як провідного засобу навчання забезпечує природність, ефективність і послідовність формування цих умінь.

Мета дослідження – обґрунтувати педагогічні можливості ігрової діяльності у забезпеченні наступності між дошкільною та початковою ланками освіти у процесі формування логіко-математичної компетентності дітей.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати психолого-педагогічні основи формування логіко-математичної компетентності дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.
2. Визначити роль ігрової діяльності у розвитку логічного мислення та математичних умінь.
3. Охарактеризувати види дидактичних ігор, що сприяють забезпеченню наступності між дошкільною та початковою освітою.
4. Узагальнити педагогічні умови ефективного використання гри в освітньому процесі.

Гра є провідною діяльністю дошкільників і важливим засобом навчання молодших школярів, що створює умови для безперервного розвитку пізнавальної активності дитини. Ігрові методи забезпечують плавний перехід від дошкільної до шкільної форми навчання, сприяють зниженню психологічної напруги, розвитку мислення, уваги, уяви та самостійності.

Дидактична гра виконує навчальну, розвивальну та виховну функції. Вона сприяє засвоєнню елементарних математичних понять, розвитку логічних операцій (аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення), формує вміння застосовувати знання у практичних ситуаціях.

У практиці ефективно використовуються різні види ігрової діяльності – логічні, математичні, сюжетно-рольові, конструкторські, зокрема з елементами технології LEGO, які підвищують мотивацію, розвивають творчість і комунікативні вміння дітей.

Результати дослідження.

У результаті аналізу встановлено, що систематичне використання ігрових методів у процесі навчання забезпечує:

- поступове формування логіко-математичних понять у дітей;
- розвиток когнітивних і творчих здібностей;
- підвищення інтересу до математики;
- забезпечення плавного переходу від гри до навчальної діяльності;
- реалізацію принципу наступності між дошкільною та початковою освітою.

Ігрова діяльність є ефективним засобом формування логіко-математичної компетентності дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. Вона забезпечує наступність освітнього процесу, сприяє розвитку мислення, пізнавальної активності й самостійності, створює умови для гармонійного переходу до шкільного навчання.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція): наказ МОН України № 33 від 12.01.2021 р. URL:<https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>
2. Богдан Т. М., Литвиненко О. М. Компетентнісний підхід у формуванні елементів логічного мислення дошкільників. *Молодий вчений*. 2018. № 2.1 (54.1) лютий. С. 4-6.
3. Данилюк М. А., Найда Р. Г. Наступність у навчанні старших дошкільників і першокласників Нової української школи. Нова українська школа в дії: актуальні проблеми методик навчання та стратегії розвитку. Рівненський ДГУ, 2021. С. 146-148.
4. Дронік Л. В. Інтерактивні методи в роботі з дітьми у формуванні логіко-математичної компетентності. Українська національна школа: історія, традиції, новаторство: матеріали ІV Всеукраїнської науково-практичної онлайн - конференції, 26 – 31.
5. Іщенко Л. В., Підліпняк І. Ю. Формування логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку засобами ейдетики. 2022. <http://www.baltijapublishing.lv/omp/-.php/bp/catalog/download/210/5817121631?inline=1>

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія практика

**МАТЕРІАЛИ
IX Міжнародної науково-практичної конференції**

**12 листопада 2025 року
м. Луцьк**

Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика: зб. матеріалів IX Міжнародної науково-практичної конференції. 12 листопада 2025 року / уклад. О. Л. Фаст, О. В. Бабій.
Луцьк: КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.
Частина 2. 2025. 235 с.

У збірнику матеріалів конференції узагальнено результати теоретико-практичних розвідок науковців, педагогів-практиків, молодих учених, здобувачів вищої та фахової передвищої освіти. Наукові роботи авторів присвячені основним тематичним напрямкам конференції: суспільствознавчій, мовній та іншомовній освіті, медіа освіті, дитинознавству та школознавству, мистецтвознавчій та інклюзивній освіті, сучасним оздоровчо-рекреаційним технологіям, професійній освіті.

Видання орієнтоване на фахівців у галузі педагогіки, психології, професійно освіти.

Тези доповідей подано в авторській редакції (збережено стилістику, орфографію та мову). Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела тощо.